

MAGYAR NAPLÓ

Vasy Géza
56-OS LENGYEL VERSEKRŐL

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG LAPJA

Vendégünk
Serfőző Simon

Lázár Ervintől
Mezey Katalin,
Nagy Gáspártól
Kalász Márton
búcsúzik

Filip Tamás
Miklya Zsolt
Tari István
Vasadi Péter
versei

Csernák Árpád
Pósa Zoltán
Szénási Miklós
prózái

Egy Oncsa-telep,
a Baranya megyei
Képespuszta
története

Regénypályázat

Somogyi Győző A NAGY TÉRKÉP A Kárpát-medence madártávlatból (térképalbum)

30 oldal műnyomó papíron, A/2-es, kézi félbőr-kötésben

ára: 29990 Ft

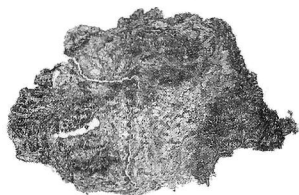
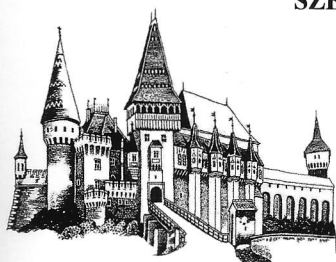
**FIGYELMÉBE AJÁNLJUK SOMOGYI GYŐZŐ
KÜLÖNLEGES ALKOTÁSÁT, MELY AZ ÍROTT SZÓ
ALAPÍTVÁNY TÁMOGATÁSÁVAL JELENT MEG!**

A neves képzőművész közel tízéves (1978-1985) munkájának gyümölcse ez a reprezentatív album. Somogyi Győző a 70-es években bejárta szinte az egész Kárpát-medencét, útjai során készítette vázlatait a fontosabb épületekről, várakról, templomokról. Így állt össze a nagy mű, amelyen a magyar kultúra és történelem nevezetes színterei láthatók a Drávától Moldva csángók lakta vidékéig.

A könyvészetileg is magas szintű (kézzel kötött) kiadvány nemcsak grafikai különlegesség és történelmi, művelődéstörténeti segédeszköz, hanem a régi térképészeti technikák és hagyományok művészi megelevenítése is.

**AZ ALBUM 24.990 Ft-OS KEDVEZMÉNYES ÁRON MEGVÁSÁROLHATÓ AZ ÍROTT SZÓ ALAPÍTVÁNY
SZÉKHELYÉN (1062 Bp., Ferenc krt. 14. Tel.: 413-66-72).**

Kedves Olvasónk!

Arra kérjük, hogy adójának

1%-át

az ÍROTT SZÓ ALAPÍTVÁNY javára ajánlja fel!

*Az ÍROTT SZÓ ALAPÍTVÁNY a nemzeti kultúra megőrzését és megújítását szolgáló irodalmi műhelyeket támogatja.
Kiemelt figyelmet fordít a határon túli folyóiratokra és a Magyar Napló Európai figyelő című rovatára.*

Amennyiben felajánlásával hozzájárul az Alapítvány munkájához, kérjük, az APEH adóbevallási csomagban található rendelkező nyilatkozatot a következőképpen töltsse ki:

Rendelkező nyilatkozat: a befizetett adó egy százalékáról

A kedvezményezett adószáma: 18090264-1-42

A kedvezményezett neve: Írott Szó Alapítvány

A lezárt borítékot a 2006. évről szóló személyi jövedelemadó bevallásával együtt, azzal egy borítékban küldje meg az adóhivatalnak. A borítékban a saját nevét, lakcímét és az adóazonosító jelét pontosan tüntesse fel, hogy rendelkezése teljesíthető legyen.

Köszönjük!

Szerkesztőbizottság: Jókai Anna (elnök),
Báger Gusztáv, Csontos János, Fehér Béla,
Horváth Antal, Kalász Márton, Kő Pál,
Salamon Konrád, Szakály Sándor

Főszerkesztő: Oláh János
E-mail: foszerkeszto@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7035

Olvasószerkesztő, tanulmány: Rosonczy Ildikó
E-mail: tanulmany@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7033

Vers, kiadvány: Szentmártoni János
E-mail: vers@magyarnaplo.hu
konyvkiadas@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7032

Próza: Bíró Gergely
E-mail: proza@magyarnaplo.hu
hirdetes@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7031

Nyitott Műhely: Ekler Andrea
E-mail: nyitottmuhely@magyarnaplo.hu

Európai Figyelő: Jávorszky Béla (rovatvezető),
Paizs Ábel (szerkesztő)
E-mail: europaifigyelo@magyarnaplo.hu

Könyvszemle, rendezvények: Kondor Péter
E-mail: kritika@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7030

Tördelőszerkesztő: Molnár Csenge-Hajna
Borító: Zách Eszter

Ügyműhely: Cseh Vilmosné, Nagyné Paládi Judit
Terjesztés: Zsiga Kristóf

E-mail: elofizetes@magyarnaplo.hu
A szerkesztőség címe: **1062 Bp., Bajza u. 18.**
Levelezési cím: **1450 Budapest, Pf. 77.**
Telefon/fax: **413-6672; 413-6673; 342-8768**
Szerkesztőségi mobil: **(70) 388-7034**
E-mail: **info@magyarnaplo.hu**
Elérhetőségünk a világhálón:

www.magyarnaplo.hu

**Szerkesztőségi fogadóóra: minden szerdán
16⁰⁰–17⁰⁰ között a Magyar Írószövetség székhá-
zában, a Magyar Napló szerkesztőségében
(Budapest, VI. 1062 Bajza u. 18. II. emelet).**

Kiadja a Magyar Napló Kiadó Kft. (1062 Bp.,
Bajza utca 18.) Terjeszti a Nemzeti Hírlap-
kereskedelmi Rt. és a regionális részvénnytársasá-
gok. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta
Rt. Hírlap Üzletága (1080 Bp., Orczy tér 1.) Elő-
fizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
emailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon
(303-3440) 1 évre 7392 Ft, fél évre 3864 Ft. To-
vábbi információ: 06-80-444-444 Külföldi előfi-
zetés: a szerkesztőség címén. Az előfizetési díj 1
évre postaköltséggel együtt 60 USD vagy 50
EURO, mely átutalható a HVB-Bank Hungary
Rt. (1065 Bp., Nagymező utca 44.) 10918001-
00000421-10290001 számú számlára, vagy
bankcsekkon elküldhető a szerkesztőség címére.
Nyomda: Mackensen Kft. 1139 Bp., Frangepán
utca 12–14. Ügyvezető igazgató: Cseh Tibor

*Meg nem rendelt kéziratot nem őrzünk meg és
nem küldünk vissza. Minden felbélyegzett, vá-
laszborítékkal ellátott levélre válaszolunk. Muta-
tópéldány kérhető, megrendelés leadható a szer-
kesztőségben.*

A címlapon Serfőző Simon

„Himnusz minden időben”

Most ünnepeltük a Magyar Kultúra Napját

Kölcsey *Hymnus*ának kikezdetetlen költői igazsága először 1949-ben ingerelte a hatalom birtokosait arra, hogy megpróbálják félretolni nemzeti imádságunkat, s újat írassanak helyette. Révai a legenda szerint Kodályt és Illyést kérte fel a feladatra, hiába, valamirevaló zeneszerző, költő akkor nem akadt Magyarországon, aki e méltatlan szerepre vállalkozott volna. Azóta többször is megfogalmazódott az igény, új himnuszra van szükség, olyanra, amely nem megosztó, amely a Kádár-kori „Szeressük egymást, gyerekek” semmitmondó jópofaságát sugallja, amely nem emlegeti Istent, és különösképpen nem hivatkozik a magyar történelem viharos évszázadaira. Ezek a kezdeményezések egyelőre mind elenyészttek, a Himnusz pedig maradt.

Kölcsey 1817-ben anyagi okok miatt kénytelen elhagyni Pestet, ez pedig, ahogy írja, kínosan éri. Teljesen visszavonul, elfordul a világtól. „Reggeltől más hajnalig szobámban járkáltam (volt egész év, hogy az udvarról nem mentem ki) – írja – s ha sötét képeim engedték, a paraszt dal tónóját találgattam. /.../ S annak mintájára csináltam előbb a legmindennapibb, keresetlen pór kitételekkel dalt s azután úgy nemesítém meg az egyik sort a másik után.”

Első pillantásra különösnek tetszik, hogy a nemzeti közösség dala elszigetelt magányban fogalmazódott, emelkedettsége a népdal keresetlen egyszerűségére épül, de talán sehogy másként, csakis így jöhetett létre a sok-sok magányból közösséget, a társadalmi ellentétekből egységet óhajtó nemzeteszmény esztétikai párlata.

Új himnuszra nincs szükség, de a hazafiság érzelmi és gondolati jelentésének újra fogalmazása a történelmi idő bizonyos kristályosodási pontjain elkerülhetetlen.

Haza a magasban – írta Illyés. Versével a politikai értelemben elvesztett hazát a kultúra régióiba emelte. Lélek és nemzetmentő program volt ez, hiszen a magyarság egyharmada számára az intézményes haza végleg elveszett, s a „lakossággá” degradált kétharmad sem érezhette otthon magát a megmaradt egyharmad hazában. A nemzet egyetlen megtartó ereje a kultúra maradt.

„Emlékezni bátrabb dolog lesz, mint tervezni” – figyelmeztet Illyés, s kijelöli az emlékezés irányát is:

*„Ha új tatárhad, ha új kufárhad
özönl el e tiszta tájat,*

...
*te mondd magadban, behunyt szemmel,
csak mondd a szokat, miktől egyszer
futó homok, népek, házak
Magyarországgá összeálltak.”*

A hazájától megfosztott egyharmad magyarságot a környező országok beolvasztó törekvései ellenére immár csaknem kilencven esztendőn át nem a politikai erő, nem a gazdasági érdek, csakis és egyedül a kultúra – a szó, a hit, a dal, a jelképek, az emlékezet ereje – tartotta meg magyarnak.

Nemzet és kultúra egymás nélkül nem létezhet. Politikailag halálra ítélt nemzetet is megmenthet a kultúra, de az a nemzet, amely lemond saját kultúrájáról, a politikai kibontakozás lehetőségeinek kapujában is elbukik.

A kockázat itt, most, a huszonegyedik század kapujában sem kisebb, mint Kölcsey tizenkilencedik, Illyés huszadik századában volt.

Az önfeladás kísértése viszont csábítóbb.

Oláh János

Oláh János: „Himnusz minden időben” (<i>Most ünnepeltük a Magyar Kultúra Napját</i>)	1
LÁTHATÁR	
Vasadi Péter: <i>Találkozás vele...; és Vele</i>	3
Mezey Katalin: <i>Téli aratás (Lázár Ervinről)</i>	4
Lázár Ervin: <i>Utazás</i>	6
Kalász Márton: <i>Nagy Gáspár emlékezete</i>	7
Szentmártoni János: <i>Hullnak a Nagyok</i>	8
Oláh János: <i>Keményebben a rögnél</i>	9
Réfi János: <i>Corpus Christi</i>	9
Antal Attila: <i>A személyes múlt és jövő szorításában</i>	10
Luzsicza István: <i>Mozgástér</i>	12
Tari István: <i>Betakarják az eget</i>	13
Szénási Miklós: <i>Érdemeid szerint fogsz megdöglenni</i>	16
Czilczer Olga: <i>Bumlizzunk együtt!; Az új lakó</i>	20
Filip Tamás: <i>Részlet; Ébren szétesem, az álom összepántol; Alany és állítmányok</i>	21
Pálfi Ágnes: <i>„Készülök verspályában a napra” (Tóth Erzsébet költői világáról)</i>	22
Benke László: <i>A rajtakapott teremtés; Küzdelem; Költészet nélkül; A vrácsiki elnök</i>	25
Pósa Zoltán: <i>Szerinovella, avagy Andrea megmenti önmagát</i>	26
Ayhan Ey Gökhán: <i>Nagykanállal; Krízis; Állapotuk ragyog</i>	32
Csernák Árpád: <i>Papír, papír...</i>	33
Miklya Zsolt: <i>A híváslista vége; és a forralt fehér tej</i>	35
Török Bálint: <i>Ember az embertelenségben (Mester Miklós politikusi példája)</i>	36
Turcsány Péter: <i>Atlanti átkelés légóceánon</i>	39
Sárdiné Máhonfai Zsuzsanna: <i>Támogatottakból támadottak (A képespusztai ONCSA-telep története)</i>	40
Z. Arany Piroska: <i>Lángvirág</i>	51
Serfőző Simon: <i>Látod a világot; Hírem lobogott; Hagytunk magadra; Mégsem; Amikor a szél is</i>	53
NYITOTT MŰHELY	
Ködöböcz Gábor: <i>Féskét is javítgatja a madár (Beszélgetés Serfőző Simonnal)</i>	55
OLVASÓI JEGYZET	
Vasy Géza: <i>Lengyel tollal a magyar októberről</i>	61
KÖNYVSZEMLE	
Vesztróczy Zsolt: <i>Közös közép-európai perspektívából (Kiss Gy. Csaba: A haza mint kert)</i>	63
Csapody Miklós: <i>Álarcban élünk (Tokai András: Aranykor, ezüstkor, vackor)</i>	64
Bene Zoltán: <i>Ki a künde? (Hász Róbert: A künde)</i>	65
Szappanos Gábor: <i>„Idevettség elleni felkiáltójel” (Novák Valentin: Magyar rulett)</i>	67
Olasz Sándor: <i>Az út értelme (Tolvaly Ferenc: El Camino – Az út)</i>	68

Felhívjuk Szerzőink és Olvasóink figyelmét új levelezési címünkre:

Magyar Napló, 1450 Budapest, Pf. 77.

Számunkat Péter László grafikáival illusztráltuk (15., 17., 19. és 52. oldal)

VASADI PÉTER

Találkozás vele...

Nem volt ferde a szája.
 Inkább csókos, hullámos,
 férfiasan. De az a ránc két
 szeme aljától le a száj-
 szögletekig, a mély metszés
 egyenes. Ősi. Kegyetlen.
 Őmen – a bőrbe suhintva
 borotvával. Stigma.
 Fekete izomszálakként
 mozgatták a szemét.
 Úszott fehérben a zöldes-
 kék karika. Tollhegynyi
 pupillával, rezzenetlen.
 Nézett ez a két pötty,
 lézersugár-szerűen
 lövellve a sötétséget. Ki-
 térni előle nem lehetett.
 Csak szembenézni vele.

...és Vele

Hogy hol, mikor s hogyan,
 homályos. Egy. Egybe esik.
 Pedig pontosan emlékszel.
 A fűre. A füstre. A lángokra.
 Az a perc, mint a gumi,
 évtizedekre kinyúlott.
 Idő nincs, de összeszorít.
 Szorítása kisajtolta belőled
 az igét, a lelked, nedvedet.
 S bekötött szemmel lépkedsz
 a sínén. És a sín remegésén.
 Addig az életedet élted.
 Azóta az élet eszi életedet.
 Csöndet keresel. Leskelődés
 utána – te néma, eszelős –
 A hebrencs lárma bokraiból.
 Folyton kutatja szemed a
 hűvös bőrű semmit, melynek
 forró szíve van, s egyre
 pörölsz, tiltakozol. Titokért.

Átvenni annyi gonoszságot
 így, amitől még egyenest
 lábadon állhatsz. S hozzá
 az éneklő bariton. Hang-
 torlatain bukdácsolt a
 hazugság. Kellente magát.
 Szellemi vérre szomjúhozott
 ő.
 Kénszag csapott volna ki
 szájából? Pusztá képzelgés.
 Párizsi parfüm felhőzte
 körül. S jött föl a hideg
 láz benned, s szétaradt.
 Kérdezett, de te hallgattál.
 Szemlélt, ismételt, kiabált.
 Halkan mondta: Takarodjék.
 Nem azt, hogy takarodjon.

Föltúrt valaki gyöngyékével.
 Kedve szerint kanyarog benned.
 Rettenetes pálmák nőnek a
 barázdákból. Hull a bolyhos
 gyümölcsük, s jönnek az éhes
 szédelőgök. Eltelnek falatokkal,
 s kérdik: mi van, nem tartja
 senki a markát? Itt nem.
 S földsapnak nyomkeresőknek.
 Kóborolnak a pálmaligetben.
 Hallani hangjuk: Erre járt
 valaki.
 Mekkora ég, mondják. Mekkora
 Nap. S véresek a fatörzsek.
 Ez, ni. Meg ott, nézzed, az is.
 Aztán a messzire kisodró fény-
 -szél. Lengedezik s tágul, már
 vértelenül.
 Végre téged is meglelnek.
 Csapkodják a hátad: Őrült
 vagy, koma, de szerelmes.

MEZEY KATALIN
Téli aratás

Halála alkalmából valamelyik televízió rövid részletet vetített egy, még a betegsége előtti hónapokban, talán épp 70. születésnapjára készített interjúból. Egy városi liget vagy park tavaszi-zöld árnyékában a megszokott, szomorkás, de rejtett mosolygással teli férfiarc, őszes-fekete, szabatlan sörénnyel. Komoly ingben, zakóban, a maga komoly vagy szomorú – ám szomorúságát szívesen tréfára adó – módján ilyesmit mond: „Nem tudom, mért történt így, hogy amit írtam, nem kellett ennek a kornak, ami-ben ma élünk. De így történt, és most már így is marad...”

A rendszerváltozás előtti és utáni évtizedek egyik legnépszerűbb, valószínűleg a legtöbb eladott szépirodalmi könyvpéldányt és a legtöbb színházi előadást megért írójának életösszegése volt ez. S ha akkor így érezte, biztos, hogy a kínok rákövetkező hónapjai, a sorozatban elszünetelt műtétek, az intenzív osztályokon töltött eszméletlen és eszmélő napok, hetek során ez a végszó benne már nem változott meg. Javára biztosan nem.

De hát miért és hogyan történhetett, hogy még az ő hangos sikereket arató életműve iránt sem tudtuk kellőképpen kifejezni megbecsülésünket, sem a szakmai, sem az olvasóközönség nem tudta érezhetővé tenni számára: öröm és megtiszteltetés volt mindannyiunknak, hogy olvasói, ismerősei, barátai lehettünk, egyáltalán, hogy egy levegőt szívhattunk vele?

A rejtély títka egyetlen, a fenti mondatokból hiányzó szócska: Lázár Ervin széleskörű népszerűségét,

olvasottságát, publikációinak és színházi bemutatónak kilencven százalékát *gyerekíróként* érte el. Eként méltatta, ha méltatta kritikus és esztéta, idézte, rajongva szerette, fogadta megfogalmazásait saját szólásmondásaiavá az egész magyar nyelvű közösség. Hallgatott – tapintatosan vagy tapintatlanul –, hallgatott esztétikájáról az egész „szakma”.

Lázár Ervin (1936–2006)

Mert Lázár Ervin életművét egyedül a lázárervinista stílusirányzat jellemzi, többnyire még gesztust sem tett a kortárs irodalomtudomány és ideológia (?) követelményrendszerének, hívhatták azt szocialista realizmusnak vagy posztmodernizmusnak, hermeneutikának, sőt dekonstrukciónak is. Mivel a lázárervinizmus esztétikáját a világ- vagy Európa-hírű, hazai vagy külföldi egyetemi tanszékeken nem tanították, úgy tűnik, esztétáink nem találtak rajta fogást, nem tudtak mit kezdeni vele. Még a Digitális Irodalmi Akadémia dícséretes buzgalmából is csak annyi tellett, hogy a „hivatalos” életrajzban „groteszk hangvételűnek” nevezze egyetlen, ám bizonyosan korszakalkotó regényét, *A fehér tigris*. Ami legtávolabb a groteszk hangvételtől áll. Inkább hátborzongató realista.

De Lázár Ervin semmilyen „ista” nem volt, nem akart lenni. „Gyereki-író” sem. Nem is kellene annak nevezni. Egyszerűen „csak” nagyon jó író volt, a kellően itthon sem becsült, külföldön pedig alig-alig ismert magyar prózairodalom legjobb hagyományából nőtt ki. A nagy alföldi iskola: Krúdy, Móricz, Móra Ferenc, Tömörkény, a nagy erdélyi iskola:

Bánffy Miklós, Tamási Áron, Nyirő József, a nagy pesti iskola: Bródy Sándor, Molnár Ferenc, Kosztolányi, Karinthy, sőt még messzebből indítva, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, de Márai Sándor esztétikájának is jogfolytonos továbbvivője volt. Bár-melyikkel „kompatibilis”, ahogy a felsorolt „iskolák” minden tagja, kivétel nélkül egymással is. Sajátja volt az élesnyelvű, de szelíd humor, az ironia, önironia mint a „narratíva” alapszólama, sajátja a tárgyi-természeti kör-

nyezet vigasztaló szépségének látása, láttatása, a józanul pontos és szeretetteljesen megbocsátó jellemrajzolás, ahogy legjobb elődei is. A százszerű és -fényű felszín szerelmese volt, aki ugyanakkor ismeri, tudja és tudatja velünk a bensőnkben nyüzisztő fekete-séget. Amely nem azért van, hogy mindent elnyeljen. A *minden* van azért, hogy végül is elnyelje.

Kijárt még egy iskolát is Lázár Ervin, a (nálunk sokszor csak közép-európai példáiban hivatkozott) *abszurdot*. Pedig hazai térfélen, pl. Kassák Lajos, Babits Mihály, Szabó Dezső vagy Déry Tibor egyik-másik regényén át is vezet nyom *A fehér tigris*hez. Ez az első megjelenésekor (1971) rossznak bélyegzett, második kiadása idején (1992) agyonhallgatott, harmadik kiadása fülszövegében (2005) már remekműként jellemzett, de szakmai feltűnést nem keltett regény sajátos, egyedi szint képvisel a

maga irodalmi vonulatában is. Konfliktus-keletkeztetése abszurd, mint a Gogol- vagy Franz Kafka-regényeké, de érzékszerveinkre hatóan valóságos a megrajzolt társadalmi környezet. Apokaliptikus, mint Móricz (és a XX. századi dokumentumirodalom), és parabolaként, tanításként is érvényes, mint a népmesék.

Egy kisvárosi fiatalember egy nap a kávéházban egy fehér tigris társágában jelenik meg. Csak annyit tudunk róla, hogy életrendje feltűnően pontos: mindennap déli tizenkettőkor lép be a főtéri szállodához tartozó kávéházba, és ezzel a szokásával módot ad egyrészt a portásnak arra, hogy a régi, megbízható világ valamilyen folytatódásában reménykedjék, másrészt egy ábrándos kislánynak, hogy titkos szerelme tárgyaként naponta meglesse őt.

A fehér tigris megjelenésétől rövid idő alatt minden megváltozik: pánik tör ki, rendőrök, katonák, harcok veszik körül a kávéházat. Ki akarják löni mellőle a vadat. A fiatalember, Makos Gábor először megpróbál szabadulni, elhatárolódni az állattól („Nem az enyém!”, „– Maradj hát, mit jössz utánam... te... te sátán.”), de nem sokkal később, a fegyverekkel körülvett főtéren, amikor összetűz zúdul a tigrisre, a maga számára is váratlan fordulat történik:

„...A tigris ... nem esett össze, továbbra is mozdulatlanul, nagy nyugalommal nézte a lövöldözőket.

– Állj! – kiáltott ekkor Makos Gábor. Odarohant a tigrishez. Letérdelt mellé, az oldala fehér szőrébe túrt, mintha a sebeket akarná behegeszteni.

A tigris oldalán nem volt seb.

Makos Gábor fölegyenesedett, a tigris körülugrálta, begömbölyöztette a hátát, mint egy doromboló macska.

A házak ablakaiban felzsibongtak az emberfürtök, a katonák fegyvereik lövedékét vizsgálták, Makos Gábor pedig magasra emelt kézzel csendet intett.

– A tigris az enyém. Ne bántsátok! A tigris az enyém! – kiáltotta. – Gyere – mondta a tigrisnek, s az lomha mozdulatokkal megindult utána, de ebben a lomhaságban már valami vidámság is rejtőzött...”

Makos Gábor és a tigris sorsa ezentúl a rabság. Albérletét körülzárják, vastag rácsokkal veszik körül, csak rendőrségi emberekkel érintkezhet, ők gondoskodnak az ellátásukról is. A fehér tigris azonban nem eszik, nem iszik, csipős vadállatszaga sincs, és csak a fiatalembernek engedelmeskedik, de annak még a szeme intését is követi. Gábor előtt nyilvánvalóvá lesz, hogy a város vezetői döntenek sorsa felől, és nem lehet beleszólása élete alakulásába: nyilvánvaló, hogy meg akarnak szabadulni mindkettőjüktől. Pedig rabtartói is tudják, hogy Gábor saját belátásából raboskodik, a félelmetes erejű tigris egykét mancsapással vasajtókat hasít ketté, a házfalakat is le tudja dönteni. Gábor tartja féken, mert elfogadja a közmegegyezéssel rájuk rótt sorsot.

A rabtartók mesterkedése ellenére megtalálja őket és csatlakozik hozzájuk a fiú menyasszonya, akit a tigris eltűr, bár meg nem szeret. Ezt követően mindhármukat eltávolítják a városkából: egy távoli vadászhatározat keretében körül számukra az erdő közepén.

Makos Gábort a lány megjelenése, majd a környezetváltozás egy időre kizökkenti a rabság okozta apátiából. De aztán ismét nyomottá válik a kedélye, már a szerelem sem jelent megnyugvást számára. Menyasszonya, Szolga Erzsébet minden gondoskodása és szeretete, a vadászhatározat és kert nagyobb mozgástere, a főderésszel engedélyezett nagy erdőjárások ellenére ismét eluralkodnak rajta a hospitalizáció tünetei. Kritikusá akkor válik a helyzet, amikor a fővadász elő kell hogy készítse a kisváros nagybembere, az elnök vadászhatározatát. E célra egy ritka szép, magá-

nyos öreg vadkant sikerül a vadászleshez szoktatniuk. Az utolsó pillanatban azonban Gábor fellázad és elkergeti a gyanútlan vadat. A fővadászt elbocsátják. Makos Gábor végzetes lépésre szánja el magát: a fehér tigris kíséretében lemegy a városkába. Hamarosan kitör a forradalom.

A város vezetése emiatt taktikát vált: megértik, hogy a fiatalember és a fehér tigris legyőzte őket. Felajánlják Gábornak az elnöki széket. Nem fogadja el, nem akar hivatalt vállalni, de ráébred hatalmára. Vad dárídózásba kezd, a városkára rászabadítja új barátait, a vagányokat és prostituáltakat, mind erőszakosabb, tetézzé adja vissza a kínzásokat korábbi rabtartóinak. Szerelme ezekben a féktelen napokban már nincs mellette, a tigris is nyüszítve, vonakodva teljesíti csak parancsait. A színe pedig változni kezd, előbb szürke foltok jelennek meg a bundáján, majd egy áttivornyázott, gyilkossággal végződő éjszaka után megszürikül, ereje, bátorsága kezdi elhagyni.

Erre természetesen magukhoz térnek korábbi ellenségeik, menekülni kényszerülnek, a fővadász segítségével végül az országot is elhagyják. Ekkor azonban már egy csipős vadállatszagot árasztó, éhes és szomjas fekete tigris követi a fiatalembert.

Ez a történet 1971-ben nyilvánvalóan nem arathatott sikert, az is csak írója ismertségével magyarázható, hogy egyáltalán megjelent. A hatalomról szóló parabola az ártatlanság, a jószándék, az erkölcsi tartás erejét, halhatatlanságát is sugallja. Társadalom-lélekrajza kritikus, ironikus, határozott és egyértelmű. A történet terei, emberi arcai és szerepei ismerősek, minden név, tisztség, tájleírás hazai, sőt, akár egyetlen városhoz is köthető. A melléktörténetek egyénitettebbek, mint a főhős előtörténete, amiről alig tudunk meg valamit. Viszont hiányoznak a jelenre utaló aktualitások, sem történeti esemény,

sem évszám nem ad támpontot: a mesék *egyszervoltja*, az időtlenség a regény jelen ideje. Ez is kiemeli parabola jellegét, miközben elfogadtatja a történet abszurditását, a jelentések között pedig valószínűsíti, sőt egyértelművé teszi a jelképeseket. Az olvasó, történeti tapasztalatai birtokában könnyen értelmezi a korrajzot, amely olyan, mint egy félig elmondott közmondás. A mindenkori jellel helyettesíthető időtlenség pedig a meséíró bravúrja: a *ma* lehetne tegnap, de *holnap* is, sőt *harmincöt év múlva* is.

Ilyesmit általában nehezen bocsát meg egy a „felépítményt” is uralni akaró hatalom. És hol van az a hata-

lom, amely ilyen vagy olyan eszközökkel, megszorításokkal vagy támogatásokkal, reklámmal vagy megbélyegzéssel, vagy mindkettővel egyszerre, uralni ne akarná a szellemi életet, akár a művészetek világát is?

Lázár Ervinnek meg kellett emésztenie, hogy közkedvelt gyermekkönyvei mellett *A fehér tigris*, ez a valóban remek mű – és szintén kitűnő elbeszéléseinek sora is – hátterbe szorult. Úgy érezte, hogy a „szakma” mellőzi, hogy nem tekintik komoly írónak. Közismert, hogy az ignorálás (az elhallgatás, a tudomásul nem vétel) a rossz kritikánál is rosszabb, éppen mert nem lehet megragadni, nem lehet cáfolni, sőt

magát az ignorálás szándékát sem lehet bizonyítani. Lehet egyszerű véletlen, de a jelentéktelenségre adott válasz is. Míg a téves értékelés árt a szakember tekintélyének, esetleg később helyesbíteni kell, no meg kényelmetlen találkozásokra ad alkalmat, addig az agyonhallgatás csak az írónak árt. És sunyi tartalékokat rejt a jövőre nézve. Később akár jóvá is tehető.

De az író azt már legtöbbször nem várja ki. Elmegy abban a hiszemben, hogy: „Nem tudom, mért történt így, hogy amit írtam, nem kellett ennek a kornak, amiben ma élünk. De így történt, és most már így is marad...”

LÁZÁR ERVIN Utazás

Nem tudom, mi az ördögért kellett nekem kalandozásra vetemednem. Most már persze mindegy. Elhatároztam, hogy mélyebb ismeretséget kötök a 47-es villamossal. Ha már egyszer ilyen gyakran utazom rajta a Deák tér és a Móricz Zsigmond körtér között, illendő lenne megtudni róla azt is, merre jár a kertek alatt. Addig nem ismerem igazán, amíg el nem megyek rajta a budafoki végállomásáig.

Az elhatározást tett követte. Elmentem. Sétálgattam egy kicsit a félig falusi, félig városi főutcán, benéztem a piacra, aztán már bent is voltam a csapdában, egy cipőboltban. Már beléptemkor rossz előérzet fogott el a zord biztonsági ember láttán, aki ott állt az elmés szerkezet, a tolvajfogó kapu mellett, nyilván azért, ha meghallja a sípszót, keze ügyébe essen a tolvaj, és könnyedén fel tudja tartóztatni. Némi kis nézelődés után kifelé igyekeztem. A tolvajkapu harsány füttyel jelzett, a biztonsági ember rám dörrent: „Jöjjön vissza!” Táská nem volt nálam, szúrós pillantás a cipőmre. A zord ör azonnal belátta, ezt, ha loptam is, vagy régen loptam, vagy használtan, de semmi esetre sem itt. De árultak lúdtalpbetétet is. Talán azt! Fondorlatosan beletettem az ócska cipőmbe és ... nono. Fölszólított, hogy vessem le a cipőmet. A vevők kerekre nyílt szemmel néznek: „Ilyen hát egy tolvaj.” Egy kopottasan öltözött testes öregember. Lehet, hogy volt olyan is, aki megsajnálta. Hátha megélhetési bűnöző vagyok. Szegény munkanélküli, segélyre szoruló szánalmas alak, akinek nemhogy cipőre,

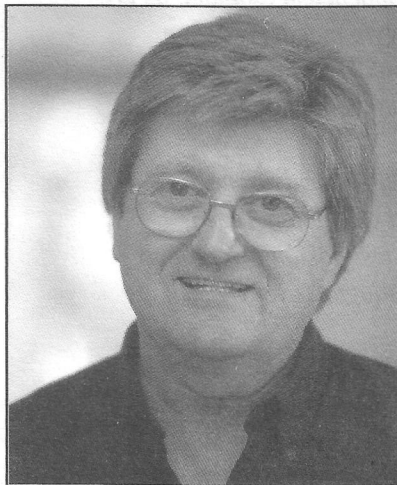
de lúdtalpbetétre sem telik. Most kéne előadnom, hogy ezt a cipőt másfél éve vettem a Vámház körüli cipőboltban. Amint látják, fekete cipő. Nem szeretek fekete cipőben járni, de muszáj volt megvennem, mert másik fekete cipőm nincs, és én illendően felöltözve akartam átvenni a Kossuth-díjat. Na még csak ez hiányzik. Kitérne a harsány röhögés. Nemcsak tolvaj, hanem elmeháborodott is. Kussolok hát, ahogy egy jól nevelt tolvajhoz illik. Ez a fekete cipő aztán mégis közelférközött a szívemhez, mert ebben fáj legkevésbé a lúdtalpas és érszűkületes lábam. Azért ilyen megviselt szegény. Most megszégyenülten babrálok a fűzőjével, és lehámozom a lábamról. Tudom, hogy megtagadhatnám, mert nincs jogom átkutatni, kihívathatnám a rendőrséget, igaz, közben esetleg egy-két pofont is benyalhatnék... nem, inkább megalázottan vetkőzöm. Abban reménykedem, hogy ma reggel nem lyukas zoknit húztam a lábamra. Az volna a teljes siker. De nem, a zokni ép. Az ember megfogja a cipőimet, lógnak a kezében, mint két döglött patkány, a lúdtalpbetétre pillant. Kirongyolódott szélű ócskaságok. Kétségtelen, hogy azt se itt loptam. Emberünk kis tétozás után odamegy a pénztárgéphez, valami dobozfélébe lógatja a cipőket, egy nyikkanó géphang hallatszik. Visszakapom a cipőmet. Motyogok valamit az emberi méltóságról meg ilyesmikről, de keményen lehurrognak. Örüljek, hogy hatástalanították. De nem örülök, megalázva húzom a csikot. Hatástalanított öregember hatástalanított cipőben. Gyere már kedves 47-esem, vigyél minél messzebbre. Mi a fenéért akartam látni a végállomásodat. „Milyen messze vigyelek?” – kérdezi a 47-es. Hát más országba, más határra, oda, ahol... „Csak a Deák térig tudlak vinni” – mondja tárgyilagosan. És visz. Zakatolunk a kopott síneken.

KALÁSZ MÁRTON
Nagy Gáspár
 emlékezete

Verseinek hajnali olvasásával búcsúva az elhunyt Nagy Gáspártól, Czesław Miłosz soraira eszmélek (maga Nagy Gáspár idézi mottóként egyik meghatározó költeménye, *A valóság égető nyelve* elején: „Századunk tragédiái nemegyszer afféle tesztet jelentettek a költészet számára, melyek lehetővé tették, hogy fölmérhessük, mennyi valóságot bír el a költészet”. Miłosz gondolatának, ha valaki, Nagy Gáspár lehetett modellje. Költészetünk, a magyar, hogy mennyit bírt el, mondjuk; a hetvenes–nyolcvanas években, többek között Nagy Gáspár líráján, különösen két versének földidézésével szoktuk mérni. Egyik *A fiú naplójából*, a másik az *Öröknyár: elmúltam 9 éves*. Hajlamosak voltunk egyáltalán Nagy Gáspár költői, szellemi (s mindannyiunk erkölcsi) rangját e két vers környezetében mérni – holott nyilvánvaló, a költő e politico-lírai megnyilatkozása a költői előzménnyel, az olvasót 1968-ig visszavezető versmennyiséggel együtt tett világossá, érthetővé, szinte természetszerűen bekövetkezővé egy gesztust. Nagy Gáspár addigi, ifjúkori művei, szellemi attitűdje valójában már előkészítette a „júdásfa” metaforáját s a két metszően intó sort: „és nekünk nem szabad feledNI / a gyilkosokat néven nevezNI”. A monogram nyílt titokként robbant, nem kellett megfejteni – a hozzá fűződő tragédiát lehetetlen volt ezután nem egyértelművé tenni, nem azzá lényegíteni, amit egy ország számára jelentett. Nagy Gáspár munkásságának summája innen nézve vált összefoglalhatóvá. A két költemény az életmű cezúrájának látszik.

Valójában azonban nincsen ennek az ifjúkortól egyöntetű, következetes és kivételes életműnek cezúrája. Per-

sze kezdetől csábítanak évszámok, az egyik 1968. Nagy Gáspárnak már korai versei tagadhatatlanul történeti fordulókra keltezettek, érzékenysége nyilvánvalóan s föltűnően közép-európai és egyetemes vonzalmú egyaránt. Idézhetők a legelső vers sorai: „már az eligazodási / nehézségek ismételtetése / teszi bonyolulttá / a világot”. Tudva, régióinkban nem csak a

Nagy Gáspár (1949–2007)

költői eszmélkedés kényszerül efféle *eligazodással* egybekötődni – a fölismerés, amelyet Nagy Gáspár tehetsége már itt föltételez, egész életpályákat meghatároz. Azon aztán már a karakter ereje munkálkodik, hogy ki nem merülhetünk az elbizonytalanságban, s művünk se legyen a végleges elhúzóadás dokumentuma – a tragikus magaslakok időről időre példaszűrűek. Nagy Gáspár gondolkodásán óhatatlanul József Attila szellemjegyét is ott érezhetjük – majd a választott kortárs példák, Nagy László, Kormos István, Jékely Zoltán, Pilinszky János (de említhetnénk lengyel mesterek, Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert nevét) abban segítik, abban is: hogy költészete lehetőleg kellő elosztású legyen, a mindenkor égető *lokálterminusok* kimondásában s az egyetemesre való tudatos törekvésben. A vers olykor talán épp ott rugaszkodhatik el aztán alkalmiságától (ez Nagy Gáspár fölismerése is), ahol legkonkrétabb kí-

vánna lenni – „aki akar, helyet is cserélhet / a sír szélén ülőkkel, / de szabadon temetkezhetik vissza a holt, / és szabad elvonulást kaphat az élő”. Szinte névtelen módján monotonizáló beszédrészlet aztán: „a mi *teendők* tehát a föntiekből következik”.

Ha Nagy Gáspár emberi szelídségére hivatkozunk, a költőben a konokság s az elszántság nemes értelmezésű jelzői között válogathatunk. Mindenkori erőt adó forrása a gyerekkor, az abból hozott hagyomány s a diákevek indítatása következtében őrzött s kiteljesedett hit, a babitsi ihletésű „kéksapkás diák-ködökből még itt remeg / a Psychoanalysis Christiana”. Innen pontos ív vezet a *Tékozlók imája* soraihoz: „ezért is *benne* vagyok az *útban...* / visszakitapintani szándékok beteltét / hát haza és hozzád tévedek Uram”. Ez nem csupán nagy igényű bölcséleti összefoglalása tétjeinknek és létproblémáinknak – ama Nagy Gáspárt is világosan mutatja, aki szép s egyéni metaforákon érelve művét jogot formál, hogy munkássága *lecsupaszított* nyelvre s *igényes* gondolatra épülő legyen. „Az igazság szépsége az egyetlen fogódzója” – mondja Ágh István róla rajzolt, elmélyült portréjában.

A „nagy nyári délután” lélekemelő látomása (amikor „megszólalnak / mind a négy égtáj felől / a harsonák”, s „holt és eleven – / főszereplőként találkozik / a RENDEZŐVEL...”), e sajátos, „megrendítő” derű s optimizmus időnként tündöklés, amelyben a költő „könnyűnek érzi magát”. Ezt is, az elkomorulás szemmel látható viselését is erősíti a tudat, amely szerint: „Egyszer mindent az Ő szemével látunk / jót és rosszat / a tékozlót és tékozlóhatatlant”. Egyfelől. Másfelől utolsó pillanatig várta a lenti történet teljes feloldása magára, a „ránk bízott remény” miatt él a szembeszegülés, a könnyebbségünket halogató summa.

A világ ereje szemünkben időnként fogyni látszik. Nagy Gáspár küzdött, hogy fordítson e világ jellemhiányain.

SZENTMÁRTONI JÁNOS
Hullnak a Nagyok

Nagy Gáspár halálhírekor

*Bella, Határ, Sütő, Lázár...
 Most Te is elmész, Gazsi.
 Nem gondolod, kicsit túlzás?
 Még jó, hogy nem hallani*

*döbbenetem csöndjét, az űrt.
 Egyre magányosabban,
 csak kullogok mögöttetek,
 s egyre több volt a vanban.*

*Miféle furulyazene,
 mi elcsábított Téged?
 A test poklán átvergődve,
 pattogtatsz venyigéket,*

*mosolyogsz, hisz dalod a lesz,
 hiába a voltban, vanban,
 csak 57 éved, mi hull,
 Te vagy, kimondhatatlan.*

*Nem gondolod, kicsit túlzás?
 Még jó, itt nem hallani
 ezt a szemrehányásnyi jajt.
 Most tanul világlani.*

*Földalattin összefutunk,
 ahogy sokszor megesett,
 de Te majd nem szállsz le sehol,
 fut az emlék teveled,*

*s tán nem fájna annyira,
 feszítve domborodna,
 ha csöndesebb, vagy legalább
 picit kevesebb volna.*

2007. január 4.

OLÁH JÁNOS

Keményebben a rögnél

*Mi még a szenvedésen innen,
benned a rádium sugárzott,
s a mérgek már nem is keringtek.
Miért kellett a halálnak hinned?
Ez fáj, nemalkuvó, hiányod.*

*Mi, akikre még a halál vár,
döbbenen láttuk, megelőztél,
s szegyenünkre odataláltál.
Nem vagy többé? A gyászunk, Gáspár,
keményebben döndül a rögnél.*

RÉFI JÁNOS

Corpus Christi*Nagy Gáspár emlékének*

*A sziklasír derengő félhomályán
úgy feküdt, mint bármely más halott.
Keze s lába szegektől általjárván,
homloka tövistől szaggatott.*

*Jobb oldalát a dárda dúlta széjjel,
mely a szívig tört utat vadul.
Csend volt. Sötét. Se hang, se röpke fény-jel.
Feküdt a test mozdulatlanul.*

*A romlás mégsem érinthette őt meg.
Arca nem torzult. Sőt, ellenkezőleg;
szép maradt. Szép, akár az álom.*

*Harmadnapon, midőn betelt a sorsa,
kontúrja lágyan ott maradt a gyolcsba'.
Sírjában többé nem találom.*

2007. január 6.

ANTAL ATTILA
**A személyes múlt és jövő
 szorításában**

Dsida Jenő a halál előterében, az idővel versenyre kelve alkotta meg életművét, melyet ideológiai elfogultságtól ösztönzött kirekesztő gesztusok, támadások után ma már az irodalomtudomány s a kritika egyaránt jelentősnek ismer el, s melynek a szakmai berkeken kívüli befogadók körében is nő az olvasottsága, népszerűsége. A dsidai költői világban kiigazodni vágyók számára az alkotói halál-közelség-élmény figyelembe vétele azért elengedhetetlen, mert (más tényezőkkel – mint pl. neveltetés, hit, erdélyi környezet – együtt) jelentősen befolyásolta e világ karakterének formálódását, hőse élethez, elmúláshoz, szerelemhez, természethez való viszonyának alakulását.

E hős halálszemléletének változásáról áttekintő-összegző verse is van Dsidának, címe: *A pántos kapukon túl*. A költeményből kiderül, hogy a kamaszkori szentimentális-romantikus halál-felfogás helyét a bomló testet idéző morbid képzetek veszik át a felnövekvő én képzeletvilágában, majd e naturalisztikus víziókat az érett férfi tudatából derűs, átesztétizált halál- és túlvilágképzetek szorítják ki. A folyamat rajza, persze, az olvasó részéről az életmű ismeretében utólag árnyalható és kiegészíthető. Látható például, hogy ezek a halál-felfogások olykor összekapcsolódnak, egymásra következtésük nem éles váltásokkal történik, megállapítható továbbá, hogy a kamaszkori szentimentális képzelgéseket a gyerekkor ösztönös szorongásai, rémképzetei előzik meg (lásd az *Elárul, mert világít múlt-idézését*), a megszépített halál kései vízióiba pedig egyre több disszonáns elem vegyül, sőt az utolsó versek némelyike mintha a gyerekkori elementáris félelmek s az általuk felvillantott látomások (részleges) újraéledéséről tanúskodna (*A sötétség verse; A félelem szonettje*).

A kései művek alanyát félelmei közepette a korábbiaknál is többször keríti hatalmába a magány. Ezért (is) az ismételt folyamodás a kedveshez vigaszért, támaszért (*Most elmondom; Arany és kék szavakkal*), s a társra lelés boldog ünneplése (*Örök útítársak*). Ez lehet az oka a gyerekkort idéző részletek feltűnő megszaprodásának is. (A régi félelmek kibeszélése a hozzájuk hasonló aktuális szorongásokat is oldja, az egykori otthon meghittségének, védelmének újraélése pedig lelki támaszul szolgál az „érettsorsú, árva férfi” számára.)

Dsida Jenő utolsó alkotói periódusának művei az *Angyalok citeráján* (1938) című posztumusz kötetben láttak napvilágot. E könyv *Kisebb költemények* elnevezé-

sű ciklusában kapott helyet a *Február, esti hat óra*, mely e végső pályaszakasz jellegzetes alkotása.

A címben megnevezett hónap az év egyik legszürkébb szakasza. Valóságosan s átvitt értelemben is. A tél természeti szépségeiből általában már alig mutat valamit, hangulati-lelki szempontból pedig ünnepek utáni idő, amikor a (családi, baráti, vallási) közösségben való feloldódás után az ember újra magára marad problémáival, félelmeivel, különösen a napi munka után, a „hüvös” színeket tompa árnyalatokba oldó alkonyokon. A Dsida-mű egy ilyen februári alkony ihlette tünődés körülményeit, tudati-érzelmi folyamatait örökíti meg.

A kezdő sorok a vers alanyát láttatják, amint szobájából, a függönyt félrehajtva, kifelé tekint. Míg csendben időzik ablaka előtt, a csend, „mint sima olló”, éles kontúrú képeket metsz ki lelkéből, s mivel ezek is foglalkoztatják, figyelme végsősoron egyszerre irányul a kinti s a benti világra.

A csend „működését” megérezkítő hasonlatok közül az egyikben papírdíszeket szabdaló, beteg gyerek jelenik meg, a másikban az övéhez hasonló tevékenységet végző, arcokat formázó sziluettes művész tűnik fel. Mindkét miniatűr életkép hangulata összetett, hisz az első egyszerre idézi a betegszoba biztonságát, a játék örömet s a betegség félelmetességét (a gyerek „lázás ujjá reszket”), a másik, a művészről szóló pedig az alkotás élményének a felvillantása mellett e sajátos művészetben rejlő sejtelmességre (árnyak megörökítése!) s a fekete karton révén a halálra is utal.

A léleekben zajló folyamatok érzékeltetése után a költemény a vershős alakját külső nézőpontból láttatja újra, s néhány további vonással egészíti ki a helyzetéről, állapotáról korábban felvázolt képet („most ráér”, „nem siet bolondul” – szemben a rá általában jellemző magatartással, sugallják a megjegyzések), majd ismét lélek működésére fókuszál, és sorjázó emlékképeiről tudósít. Arcok ezek, mint megtudjuk, ám szavak, tettek, sorsok rendelődnek hozzájuk, s így „mindent összefoglaló” jelentéssel bírnak. A jellemzett képzetvekenység egyébként azokat a történeteket juttatja az olvasó eszébe, melyek arról szólnak, hogy közvetlenül halála előtt élete legfontosabb pillanatait és tanulságait újraéli az ember.

A felmerülő arcok között megvilan az anyáé, egy kórházban tíz éve látott betegé, kinek pillantása ugyanolyan fájdalmat okoz a lélekből, mint a sivár kinti táj (íme, egy hasonlat ürügyén újabb váltás a bentiről a kintire), majd két gyerekkori játszótárs, egy pufók, difteritiszben meghalt kisfiú s egy sápadt, kedves kislány alakja tűnik elő az emlékek mélyrétegéből. (Utóbbinak a Davos-hegyre való vágyódása szintén betegségre – tüdőbajra – utal!) Az emlékkockák hangulat- és jelentéstartalmai ismét ellenté-

tesek: az anya arca a biztonságot, védelmet asszociálja, a többi kép viszont félelemre, szorongásra utal. A szövegrészletben e negatív töltésű víziók uralkodnak, s ez jelzi az emlékező alany lelki kiegyensúlyozatlanságát, vigaszkereső küzdelmének eredménytelenségét. A vigasz lehetősége a halálon túlra tolódik. A költemény utolsó egysége az ezzel kapcsolatos sejtéseket objektíválja.

„Csak áll az ember” – ismétli az alany helyzetét rögzítő megállapítást s jelzi ezzel az újabb nézőpontváltást a költemény. Az életen, halálán, sorson merengő szubjektum újra kifelé tekint, szeme a látható világon túli messzeséget kutatja, melyet aztán – s ezáltal a kinti s a benti perspektívája összekapcsolódik – „a béke örök országa”, „a nyugalom vidéke” képzeleti képeivel népesít be. Dsida hasonló felépítésű, a reálisból az irreálisba ívelő költeményeire (ezek közül is elsősorban a korábbi *Pásztori tájak remetéje* és *Szerelmes ajándék* ciklusok verseire) gondolva az olvasó itt azt várna, hogy valamiféle vigasztaló-feloldó befejezés következik, ám a zárórész áttekintése után kétségei támadnak az itt kibomló vízió illetően funkciójával kapcsolatban.

A túlvilág a Dsida-versben általában a földi világ „meghosszabbítása”. Ha tavaszi (nyári, őszi) élmény rögzítésével indít a költemény, a mennyei jelenetek is tavaszi (nyári, őszi) színezetűek lesznek. A *Február, esti hat óra* téli realitások talajáról indulva közelít az érzékelhetően túli felé, így az értelemszerűen téli(es) karaktert kap. Ez már

önmagában is ellentmondani látszik annak, hogy ama képzelt világ ideális hely. Alaposabban megvizsgálva a víziót valóban találunk benne elidegenítő elemeket.

Mert igaz ugyan, hogy varázslatos színben pompázik a másvilági völgy, s túl rajta muzsikál a távoli térség, hogy a „hó hermelinje” langyos és puha, s az arkangyalok boldog hajadonok társaságában tűnnek fel, ám az alany „mozgó, fekete pontul” jár a végtelen távlatú vidéken, mint aki itt is magányos és elveszett, fölötte az alig moccanó madarak mintha az égre fagytak volna, az arkangyalok és hajadonok: bolyongnak (vagyis – a *Magyar értelmező kéziszótár* szerint – „céltalanul v. irányt veszítve ide-oda járkálnak”), az angyalok kimért mozgásában s bő lepleben pedig ezen túl van még valami kísérteties is.

A perspektíva-váltások ritmikája s a következetesen végigvitt finom ellentétezés szervezik rendezett szöveggé a költeményt, s teszik egyben fojtott nyugtalanságot, riadtságot árasztóvá. A negatív hangulati töltésű részletek túlsúlya, az elmúlással kapcsolatos eufémizmus erőtelenebb volta jól mutatja, hogy a Dsida-költészet alanya számára valóban mind nehezebben megy a halál(félelem) átesztétizálása, hogy a szorongás kezdi átörömi a lelki és esz-

DSIDA JENŐ

Február, esti hat óra

*Ilyenkor áll az ember s a függöny dúsan omló
selymét simítva, csak néz. A csend, mint sima olló,
(máskor fényes két szára alkonnyal oxidált most)
lélekbe vág, vigyázva, hogy formását, szabályost
vágjon ki: tiszta mintát, szép fodrot, arabeszket,
mint papírból a gyermek, bár lázas ujja reszket,
vagy sziluettes művész, ki nyír és nyes kitarót
s keze közt sok-sok arcot ont a fekete karton.
Csak áll az ember. És néz. Csak néz az ablakon túl.
Most ráér. Alkonyat van. Már nem siet bolondul
sehová. Meghitt, álmos és légies mosollyal
arcokat ont a lelke. Most mindent összefoglal:
szavakat, tetteket, kis félszeg mozdulatokból
szelíd történelem nő, talán anyjára gondol,
talán két furcsa szemre, melyet tíz éve látott
egy kórház folyosóján, csak pillanatra látott
s azóta, mélyen ottbent, búsan és névtelen fáj,
mint künt az ablakon túl a téli, végtelen táj
hűvös, acélkék íve, mint a kert pusztá fája,
a tó jegének zöldje s az alkonyat lilája, –
tán tizenennyolc esztendő előtről jut eszébe
egy göndör báránnyundás, pufók kisfiú képe,
akivel együtt csúszkált a jégen három ízben
s néhány nap múlva meghalt, szegény, difteritiszben,
vagy kortyokat szürsölve, jó, enyhe fájdalomtól,
egy csöndes, vézna, sápadt, szőke leányra gondol:
milyen sok kedvesség volt és mennyi furcsa benne
s azt mondta, ha tehetné, a Davos-hegyre menne...
Csak áll az ember. Vajjon milyen lehet a béke
örök országa, túl, túl? a nyugalom vidéke
e vékony és törekeny, finom üveglapon túl:
s képzeletében ott jár mozgó, fekete pontul
ultraviola völgyben, hol a távoli térség
egyetlen muzsikáló, lilába folyt fehérség,
ahol dagadva szunnyad a langyos, esti, drága
hó hermelinje, pelyhek lélegző puhasága,
ahol az égre fagyva, alig-alig rezegve
madarak szárnya terped – s bő, halványkék mezekbe
öltözve, lassú léptel, nem lankadó tagokkal
arkangyalok bolyongnak boldog hajadonokkal.*

tétikai védrendszer. A mű sajátos varázsa ugyanakkor épp a visszafogottságban rejlik, s e hatást jól támogatja a tizen- négy szótagos jambusi sorokkal (sorközépen és sorvégen egy-egy csonka lábbal) előrehaladó higgadt versmenet s a lírai én általános alanyként való szerepeltetése.

A Dsida-művek karakteres jegyeit számba vevő írásokban feltűnően sok festő, festészeti irányzat nevével találkozhatunk. Ennek oka egyrészt az lehet, hogy a versek maguk is megneveznek, felidéznek képzőművészeket, festményeket (pl. *Az újszülött; Hajnali séta; Szökevények a fák közt; Vendéglő havas hegyek között; Arany és kék szavakkal*), másrészt pedig az, hogy a Dsida-féle leírások, víziók, kompozíciók sok esetben kifejezetten festőiek. A Dsida-recepcióban az elmúlt évtizedekben szóba került már a versek kapcsán a reneszánsz, a barokk, a rokokó festészet, szerephez jutottak a hasonlításokban a katedrálisok üvegfestői, a holland tájfestők, a praeraffaeliták, sőt Picasso és Modigliani is.¹ (Mind a költemények művésznevei, mind a vers-

részletek inspirálta befogadói asszociációk jól mutatják egyébként e költészet horizontjának tágasságát.) A *Február, esti hat óra* túlvilág-látomása kapcsán hadd éljünk végül mi is képzőművészeti párhuzammal. A bő mezekbe öltözött, kimért mozgású (s így némi színháziasságot, szerepjátszást is felidéző) angyalok és társaik miniket Watteau és Gulácsy Lajos vidámságot mímelő szormorkás alakjaira emlékeztetnek.

1 A Dsida-művek kapcsán a festészettörténet egyes periódusaira utaló munkák felsorolása szétfeszítené e rövid értelmezés kereteit. Az érdeklődő olvasó szíves figyelmébe ajánljuk helyette a Pomogáts Béla által szerkesztett *Tükör előtt. In memoriam Dsida Jenő* című kötetet (Nap Kiadó, 1998), mely a költő levelezéséből ad válogatást s a róla szóló legfontosabb írásokat közli.

LUZSICZA ISTVÁN

Mozgástér

lehetőség ha van csak annyi
mivé lettél annak maradni

annak ami nem is lehet
ami úgysem kell senkinek

óceánjáró gumicsónak
lenni multiplexben sűgónak

lenni mind mi sosem volt
papucs orrán pamutbojt

lenni cél és lenni eszköz
hogy magadtól is különbözz

hogy gennyes sebként fel is fakadj
más mégse lehess mint ami vagy

lehetőség ha van annyi
ha még megvagy megmaradni

lehetőség ha akad
egyedül egyszál magad

sok között lenni az az egy
ki nem zakatol noha megy

lehetőség ha épp ha még
virtuális fogaskerék

sok között lenni a több
ki nem itt termett de jött

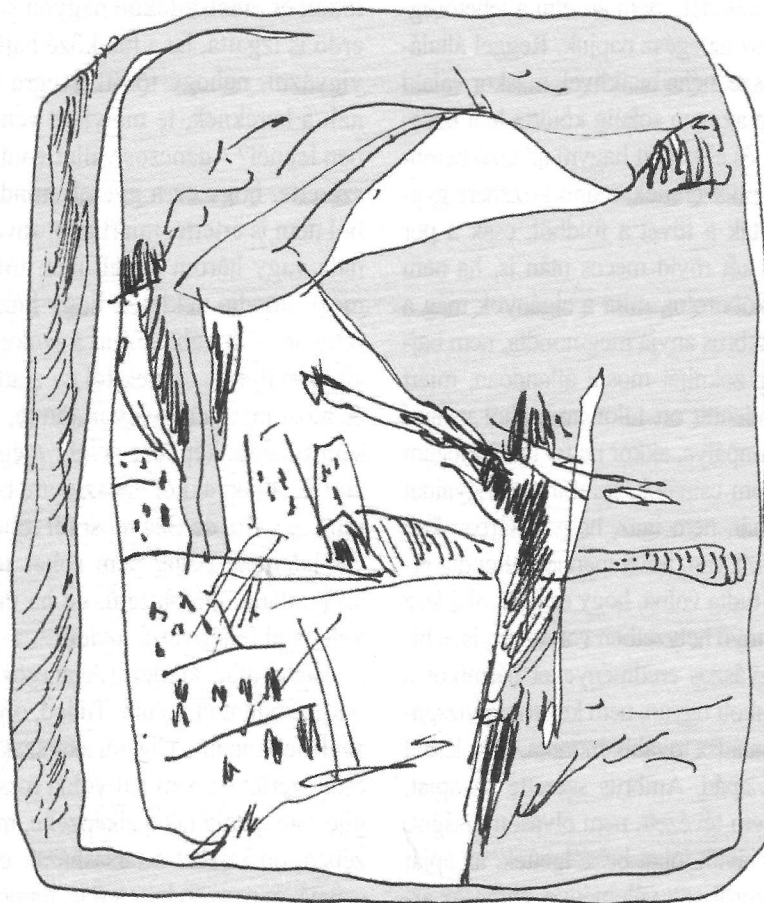
TARI ISTVÁN

Betakarják az eget

kilencvenegy őszén harmincnyolc évesen
kaptam meg az első behívót a háborúba
melyet postaládánkból kotortam elő
éppen amikor budapestre indultam
a hunyadi szövetség alakuló
értekezletére akkoriban már
gyakrabban megfordultam az Anyaországban
és azóta még gyakrabban megmártózhattam
az Anyaországgal szembeni ellenérzésekben
az anyáskodás elutasításában
amihez persze az is hozzá tartozik
hogy nálunk egy időben abban a sokak
által annyira irigyelt szabadságban
bűnnek számított az Anyaország szó
használata szóval: akkoriban már
gyakrabban megfordultam az Anyaországban
élveztem azt a pezsgést melyet egyesek
rendszerültátsnak
mások
módszerültátsnak
neveznek
szegedről lila autójával ildikó
vitt föl a budai várba ahol rengeteg
megrettent délvidékivel találkoztam kik
lehülyéztek amikor megtudták hogy haza
akarok menni – halállisták vannak! – vágták
a képembe – te pedig hős szeretnél lenni!
– bujdosni csak ott lehet – magyarázkodtam
zavarodottan – ahol keresik ahol meg
is akarják találni a szökevényeket
miután összejöttünk egyik társunk
menedékhelyén átittuk az éjszakát egy
kíváncsiságtól lázas fuldokló asszony
társaságában aki néhány pillanatra
elhitette velem: ebbe belepusztulok
aki rettentően féltett – hiszen apja is
délvidéki származású volt – és tudott a
tömegsírokról a rabszolgapiacról az
összedrótózott szájokról a szabad rablás
vérmámoros változatairól túl sokat
hallott vidékünk szenvedéstörténetéről
elérzékenyülve könnyes szemmel fogadott
testvéröccsévé vette tenyerébe arcom –
öreganyámnak volt akkora tenyere és
olyan széles lábfeje mint neki apai
öreganyámnak mezítláb ment előttem a
tarlón ami emlékezetembe ragadt – így

hozott össze a sors a magyar irodalmi
társaságok nagyasszonyával a magyar
irodalom zseniális kerítőjével
aki kishegyesi gyökereit kereste
akkoriban amikor még senki sem tudott
kishegyesről amikor még csupán dsida nagy
versében esett szó a bácskai – micsoda
abszurdum! – szőlőhegyekről felénk a töltés
a hegy haza akkor a bujdosásba mentem
az elnéptelenedett utak vaksötétjébe
a föl nem tehető kérdések erdejébe
a bezárt ajtókkal pulzáló rettenetbe
a második behívó érkezését lazán
átaludtam nem működött a csengőnk melyet
azóta sem javítottam meg a szomszédok
mondták hogy azon a hajnali órán hosszan
dörömböltek kapunkon akkoriban tudtam
meg hogy az utcánkból többen féltettek ami
a könnyekig meghatott – hányan élnek le úgy
az életüket hogy sohasem tudhatják meg
félti-e őket valaki az utcájukból
lányaim kulcsot hordtak a nyakukban közben
a kossuth rádióknak nyilatkoztam hosszan
nem dehogy bátorságból inkább egyik pestre
szökött volt munkatársamon segítve aki
az újrakezdés mellett döntött aki húzós
anyagot akart az asztalra tenni ami
akkor éppen a bujdosó költővel készült
telefoninterjú volt melyet FANTOMORSZÁG
SZERBTÖVISE NYOMJA MAGYAR LELKEMET címmel
az egyik bulvárlapban is megjelentetett
versemmel együtt melyben a zsírra mutatva
a zsír zimankós szobrászaként megneveztem
közeljövők nélkülözhetetlen anyagát
az emberzsír szóvivőjeként tetszelegve
persze bíztam a balkáni fejtelenségben
gyávaságban zűrzavarban lustaságomban
bíztam a legjobban abban hogy ébredésem
után nagyon utálok az ajtó kilincsét
keresgélni mely a költészet kilincsevő
vált inkább mások kerestek föl engem – gyere
közénk politizálni – nyaggattak – a magyar
írók költők értelmiségiek be vannak
tojva azok is leléptek akik nem kaptak
behívót – majd akkor megyek közétek ha az
első délvidéki magyar író becsukják –
ráztam le őket kelleetlenül addig békén
is hagytam amíg egyik következetesen
politizáló író társamat a bajban
be nem csukták – zokszó nélkül mentem közéjük
és jött az első többpárti választás és láss

csodát: közösségként létezni kezdett ami
addig nem létezett kis időre átéljük
az együvé tartozás erejét kényszerét
aztán a széthúzás tömény nyomorúságát
az árulás a kiszorítóssá kisserű
gyalázatát közelről láthattam azt is hogy
a többség dehogy szeretne szabad lenni hogy
a kígyózó szolgálkúség kiskorúság
a zsigerekben lakik szonetteket írtam
a kötöttségbe bújva a vers zenéjébe
csimpaszkodva a gyerekek felé fordultam
közben új országhatárokkal átrajzolták
többször a térképeket és közkegyelemben
részesültünk elszaporodtak körülöttünk
azok kik valahol már rossz szomszédok voltak
gyilkosként hősnek érezve magukat a hely
szellemével visszaélve az új helyzetet
meglovagolva a megtörtéteket meg nem
történte téve ahogy azt már megszokhattuk
ahogy azt már szüleink is megszokhatták a
hadizsákmány szerepében közben föl nőttek
a gyerekeink és a háború kezdetén
elültetett fáink betakarják az eget

SZÉNÁSI MIKLÓS
**Érdemeid szerint fogsz
 megdögleni**

Ambrus a szomszédos lakótelepről járt át a város szélén terpeszkedő pusztaságra. Szerette ezt a sík, kopár földet, ahonnan estéenként jól lehetett látni a csillagokat. Az apja szobájában talált egy újságot, amelyben szerepelt egy rajz az augusztusi égbolt csillagképeiről. Szívesen nézegette, és ha tudta, hogy nem fognak rászólni, amiért csak későn keveredik haza, hanyatt feküdt a száraz fűben, és nézte, talál-e három csillagképnél többet. Agancsos ezt baromságnak tartotta, teljesen mindegy, hány pont van, úgy kötőd össze őket, ahogyan akarod, mondta, és akkor nemcsak olyan nyilasforma valami lesz, meg szekér, amit ember meg nem talál, hanem pucér nő is, nézd csak, mutatta, az a melle, a szopós szája, látod, Ambrus, azt nézzed, annak van értelme. Agancsos röhögött, Ambrus meg nyerített. Menni kellett volna már, de még jó idő volt, nappal megint harminc fok fölé emelkedett a hőmérséklet, pedig Ambrus apja szerint ilyenkor, huszadika után mintha elvágták volna, annyi a nyárnak, mondogatta. Nem sok volt hátra a szünetből, a fiúk úgy gondolták, nem árt élni a lehetőséggel, később ugyanis odalesz az egész napjuk. Reggel általában tíz után verődtek össze, néha biciklivel, máskor valaki hozott magával focit, de az nem sokáig kötötte le a társaságot, hamar hőség lett, és el kellett hagyni az izzó betonpályát, a másikat meg nem szerették, május közepére gyakorlatilag már kirugdosták a fűvet a földből, csak a por szállt, lehetett átöltözni két rövid meccs után is, ha nem akartak koszos képpel kóborolni, mint a cigányok meg a hajléktalanok, otthon Ambrus anyja megmondta, nem hajlandó a fia pólóját meg zokniját mosni állandóan, miért kell neked mindig, mindenütt ott tolongani, ahol valami történik, ha foglalt a betonpálya, akkor ne focizzál, elegendem van abból, hogy mást sem csináljak, mint a te rongyaitad sikálom, akkora vagy már, nem igaz, hogy a sárban kell játszani, de mindenki ott van, hova mennék, mondta erre Ambrus, mintha nem tudta volna, hogy ez csak olaj lesz a tűzre, mert nagyon könnyű helyzetben volt az anyja, a bizonyítványt, azokat a gyászos eredményeket bármikor a képébe vághatta, nem bukott ugyan, nem kellett pótvizsgákra készülnie, de ha így haladsz tovább, mondta, nem leszel különb ember, mint az apád. Ambrus szerette az apját, amikor otthon volt, és nem tévézett, nem olvasott újságot, és nem balhézott az anyjával, jókat beszélgettek, az apját minden érdekelte, mindenről volt véleménye, nemcsak arról, ami igazából létezett, hanem arról is, ami Ambrus fan-

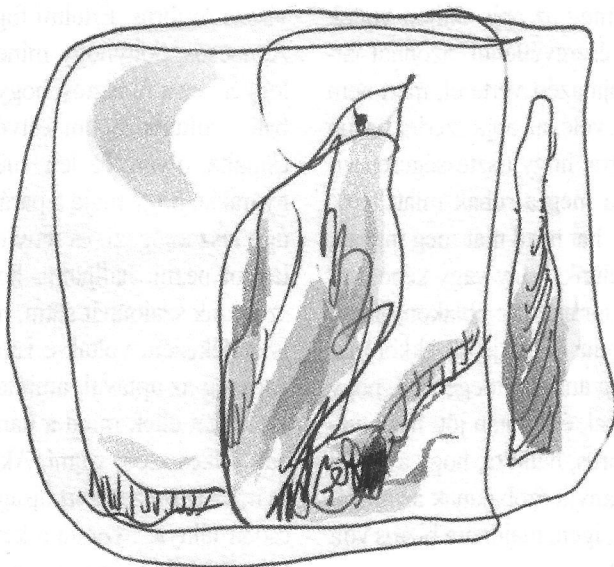
táziáját izgatta, egyszer majd elolvasom, dörmögte, amikor a fia már nagyon sokadjára mondta, hogy azt a Harry Pottert neki is meg kellene ismernie, mert ő igazából olyan iskolába szeretne járni, annak lenne értelme, nem úgy, mint a törteknek, a négyzetes alapú hasábnak, vagy a golyónak, amit a tanári asztalon gurítanak, lássák csak, hogyan ütközik a másikkal.

Agancsos a biciklijéről kapta a nevét, a kormányáról, nagyon tudott tekerni, azt kell eldönteni, magyarázta, hova akarsz menni. A városban a vékony kerék a jó, ha mondjuk, lekapod a sapkát valakinek a fejéről, soha nem fog utolérni, de azzal a gumival nem jó lemenni a betonról, a pusztára gondolsz, kérdezte Ambrus, ott is sokat bicikliztek, a sátortető társasházak előtti ároknál húzódott a bevezető út, és a túlsó végén, ahol a hajdani, de már évek óta kiszáradt patakba dobálták az építési törmelékkel teli zsákokat nagy teherautókról szigorú, munkaruhás emberek, meg néha a szemközti fodrászattól is azok a csinos kis tanuló lányok a hajakkal és csikkekkel teli szatyrokot, ott lehetett visszafordulni, a vékony kerék az itt készen lesz teljesen. Oda rendes, komoly túragumi kell, magyarázta Agancsos. Akkor most melyik a jó, kérdezett vissza Ambrus, aki sapkákat csak néha, a tornaöltözökből nyúlt le, soha nem utcán járó emberek fejéről, viszont az óvoda körüli utakon, a lejtőkön és emelkedőkön nagyon szeretett rodeózni, de az erdő is izgatta, ha a fák közé hajtottak, csak arra kellett vigyázni, nehogy törött üvegre hajtson, az nem használta a keréknek, te melyiket vennéd, ha az én helyemben lennél? Agancsos vállat vont, elmondtam már, nem szerette, hogy ez a gyerek mindig csak kérdez, igazából nem is értette, miért nem zavarja el, mikor fiatalabb nála vagy három évvel, nem túl okos, nem túl jó fej, most mondja neki azt, hogy húzzon, mert Beával szeretne lenni inkább, azzal a szőke nyolcadikkossal, a másik osztályból, akinek fél év alatt *óriásira* nőtt a melle, és most már nem nagyon jön le, ezen a nyáron egyszer sem tulajdonképpen, tavaly még igen, néha még focizott is velük, akkor azt szerette benne, hogy olyan volt, mint egy fiú, de Bea most fél fejjel nagyobb nála, Ambrus jelenléte pedig nem sokat segít rajta, Ambrus kis szemétláda, undok tetű, de ha más nincs, akkor éppen vele is el lehet verni az időt.

Van gyufád, kérdezte Agancsos. Gyufa, nézett rá Ambrus, az, bólintott, gyufa. Tudod, olyan kis faizé, amivel tüzet lehet csinálni. Cigizni akarsz, kérdezte Ambrus, Agancsos szerint ez nem lett volna rossz ötlet, de nem volt cigije sem, pedig néha elképzelte, milyen jól mutatna a kezében, ott sétálna a társasházak előtt, gondterhelten arccal szívná, és nagyon laza lenne, jönne Bea, és akkor megszólítaná, hogy régen látta, gyújtasz, kérdezné, a lány zavar-

tan rázná a fejét, nem is tudom, nézne körül, látják-e, talán később, én gyakran járok erre, mondaná Agancsos, ha kérsz, bármikor számíthatsz rám, észre sem vennék, és máris órák óta beszélgetnének, esetleg elkísérné a lányt, a lépcsőház előtt nehezen válnának el, holnap, mondaná neki, holnap esetleg, nincsenek itthon anyámék, nem akarsz feljönni, Bea arca vörös lenne, mint a választási plakát a lámpaoszlopon, még tavasszal ragasztották ki, de valahogy azon az oldalon kevesebb eső érte, csak a fényképen vigyorgó ember szemét kaparták ki, hát rendben, nekem van időm, szívesen, bólintana, aztán már csak a száját érezné, meg azokat a jó nagy melleket a kezével. Lehet, mondta Agancsos, de gondolom, neked cigid sincsen. Nekem nincs, de apának igen, kérjek? Kérjél. De gyufa most kellene, mondta Agancsos. Nincs, sajnálkozott Ambrus. Aztán rövid szünet után, egészen felvillanyozódva az- zal állt elő, nemrégiben lá-

tott egy filmet, abban úgy gyújtottak tüzet, hogy szemüveg lencséjével összegyűjtötték a nap fényét, de most este van már, te hülye, mondta Agancsos, jó, hogy nem az- zal jössz, varázsoljak, Ambrus nevetett, erre van varázsigé is, most olvastam, de nem emlékszem rá, hogy mi, menj már a fenébe, barom, Agancsos kezdett igazán dühös lenni. Holnap nehogy gyufa nélkül gyere, mondta, Ambrus pedig zavarba jött, nem tudta elképzelni, hogy bemegy a boltba, és vesz egy doboz gyufát, az olyan kellemetlen lenne, ott állni, néznék az emberek, mit akar ez a gyerek, most mondja azt, hogy apának kell, és mi van, ha esetleg éppen akkor jár arra valaki, aki ismeri őket, aki tudja, hogy az apja soha nem küldené a fiát ide, még jó, hogy Agancsosnak eszébe jutott valami, nálatok mi van, villanytűzhely vagy gáz, kérdezte, a Völgynek nevezett területen csak villany volt, jó magas számlákkal, de a szomszédban, ahol Ambrus is lakott, ott még gázzal lehetett főzni, ez nem látszott rossz ötletnek, csodálkozott, hogy is nem jutott eszébe, azért, mert semmi agyad nincsen, mondta Agancsos nyírítva, mert olyan sötét vagy, mint az éjszaka, barom, zárta le a jellemzést, Ambrusnak ez nem tetszett, de úgy gondolta, nem árt, ha nevet ő is rajta, hát- ha akkor majd békén hagyja Agancsos, mert néha olyan jó volt hozzá, hozott kekszet, és adott neki is, itt van, mondta, az egész zacskó, ezt mindet megeheted, az már a vége

volt rendszerint, egy-két darab csupán, de Ambrus nagyra értékelte az ilyen gesztusokat, azt viszont nem szerette, ha más is volt ott rajtuk kívül, mert akkor Agancsos néha durva lett, Ambrus szerint ok nélkül, a papírt is, mondta fenyegetően, viccnek szánta, a többiek jót mulattak ezen, ugyan már, mondta Ambrus, azt nem szeretem, ezen is nevettek, akkor kérem vissza a kekszet, kurva jó fej vagy, csapkodta a térdét Kovács, a másik patkó alakú házsorban lakott, és néha hozta magával a kutyáját is, mix, magyarázta, ha kérdezték, milyen fajta, nagy és nagyokat szarik, Agancsos egészen más volt ilyenkor, vagy visszaadod a kekszet, vagy megeszed a papírt is, mondta, Ambrus könyörögni kezdett, hoz neki holnap egy egész csomaggal, de a fiú hajthatatlan lett, nem, mondta, most. Dugd le az ujjad, az egyik Gazdagh testvér szerint ez lehetett a megoldás, Ambrus soha nem tudta megkülönböztetni az ikreket, de talán Tamás

volt az erősebb, és Jani az okosabb, Tamás úszni járt, az öccse meg, a fél órával fiatalabb számítógépes szakkörbe, bármikor, bármilyen játékot meg tudott szerezni a bolti ár töredékéért, de Ambrusnak ennyi pénze sem volt, a gépét pedig az anyja hozta, leselejteztek a munkahelyén, tulajdonképpen a szemetes mellől szedte össze, ezzel nem is dicsekedett, most mondja el, hogy ahhoz még fekete-fehér monitor tartozik? Röhögtesse ki magát? Ugyan már, kérte Agancsost, ne csináld már. Vagy az ujjad, vagy a papír, ez volt a vége. Ambrus ekkor úgy döntött, a papírt megenni sem lehet annyira rossz, mint hányni, de tévedett, a szeme könnyes lett, nem akarta, hogy lássák, hiába futott volna el, Gazdagh Jani kitette a lábát, Tomi meg a combjába rúgott, ez fájt, szemétládák, kiáltott rájuk, ne ugass már, Ambrus, mondta Kovács, és belekapott a hajába, micsoda frizurád van, nem szoktál te fésülni, vagy hajtat mosni legalább? Ilyen, jajgatott Ambrus, apád volt néger vagy anyád, Agancsos nagyon elemében volt most, Ambrus nem értette, miért csinálja ezt, okádjál vagy egyél, figyelmeztették, hogy lassan elfogy a türelmük, akkor inkább a papír, gondolta, de a papír kemény volt, borzalmas ízű, próbálta apró falatokban lenyelni, de a torkán akadt már az első falat, hányingere lett, rosszul vagyok, mondta, a fiúk nevettek, ne viccelj már, Ambrus, micsoda színész vagy te, a fiú azonban öklendezni kezdett, ez nagyon

tetszett a társaságnak, és amikor már sugárban hányt, az egyik Gazdag nagyot taszított rajta, hogy csupa mocskos lett a ruhája, szemetek, a kurva anyákat, kiabált Ambrus, ilyet ne merészelj, mondta Kovács, és ököllel az arcába vágott, kis geci, gondold meg jól, mit ugatsz! Ez csak a kezdete volt az egésznek, nagyon elverték, alig tudott hazavergődni, végigzokogta az utat, nem érdekelte, hogy látják, elképzelte, hogy valaki karon ragadja, kisfiú, miért sírsz, mi a baj, hívjunk rendőrt, annak örült volna a leginkább, de nem törődött vele senki, ami azonban ennél is rosszabb volt, hogy az anyja meg az apja otthon voltak már, és nem tudott becsúszni észrevétlenül, azonnal látták, hogy valami történt, az apja azért verte el, mert nem akarta megmondani, mi történt vele, az apja szerint hazug kis személtáda, aki képtelen arra, hogy tisztességesen viselkedjen a szüleivel, az anyja meg a ruhák miatt tépte meg, micsoda mocskos disznó, hát nézd már meg magad, nem süli ki a szemed, erre nevelünk, hogy vagy képes így jönni haza, legszívesebben kiugranék az ablakon, annyi bajt csinálsz mindig, fiam, mondta az anyja, de akkor már ő is sírt, Ambrus is, az apja meg annyira ideges lett, hogy elment, rájuk csapta az ajtót, csak éjfél után jött haza, valami történhetett, riadt fel Ambrus, hallotta, hogy a szülei veszekednek, hogy az apja az anyja szobájának az ajtaját rugdossa, aztán a vécébe rohan, igen, majdnem biztos volt benne, hogy az apja is rókázott.

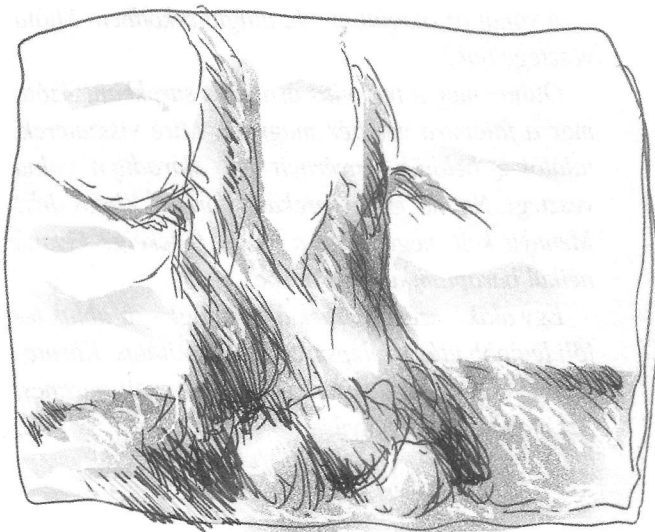
Egyszerűen csak zsebre fogom vágni a gyufát, mondta Agancsosnak, akivel másnap nagyjából ott folytatták, ahol abbahagyták, Ambrus unta magát otthon, nem tudott mihez kezdeni, Agancsos meg, amikor látta, hogy ott ül a padon, a pálya mellett, odatáncolt, vihogva, mintha megbolondult volna, ugyan már, csapott a vállára, esküdj meg, hogy nincs harag, én nem akarlak téged utálni, kezet rá és béke, Ambrus meg akár akarta, akár nem, úgy gondolta, hogy még mindig ezzel jár a legjobban, olyan hosszú még a nyár, egy hét is az, mit is csinálna otthon, egyedül, rendben, sziszegte, gyűlölte Agancsost, de Agancsos mégis jó fej, szuper biciklijé van, a srácok hallgatnak rá, egyszer talán abba fogja hagyni ezt a szemétkedést velem, gondolta Ambrus. Délelőtt focizott a fiúkkal, délután buszoztak, amíg a vezető azt nem mondta a végállomásnál a második kör után, hogy takarodjanak a piczába, addig ott ültek hátul, és nagyokat röhögtek, nézték, milyen emberek szállnak fel és állnak semmibe révedő tekintettel, durva vicceket meséltek hangosan, pina, fasz, geci, ilyeneket mondtak, és élvezték, hogy senki nem mer rájuk szólani, látjátok, mondta Agancsos, ez az élet, vacsora után ki jön a rétre, kérdezte, mikor elköszöntek. Ambrus jött, Kovácsnak kutyát kellett sétáltatnia, de ma elkísér az apám is, azt mondta, beszélgetni akar velem, vigyorgott és legyintett, micsoda képtelen-

ség, a Gazdag ikrek pedig még nem tudták, mi lesz. Ambrus hozott gyufát, Agancsos pedig néhány újságot a postaládából, éppen jött az a csinos kis csaj, aki a reklámlapokat szokta dobálni, végignéztem, aztán összeszedtem, jó, mi, mutatta Agancsos, micsoda halom papírra tett szert. Minek ez, kérdezte Ambrus. Hogy könnyebben lángra kapjon a rét, magyarázta Agancsos. Hol a gyufa? Itt van, mondta Ambrus. Agancsos csíkokra tépkedte a papírokat, és kiteregette a fübe. Száraz fa kellene, mondta, vékony ágak, aztán vastagabbak. Minek, kérdezett vissza Ambrus. Értelmi fogyatékos vagy, csóválta a fejét Agancsos, hogyhogy minek, hát azért, hogy rendes tűz legyen, ez a fű biztos, hogy jól ég majd, száraz, de szombaton voltunk anyám testvérénél szalonnát sütni, az is így csinálta, olyan tűz lett, méteres lángok, de kell ez, magyarázta, hogy majd a parázson piruljon a szalonna, mert úgy lesz az igazi, és tényleg úgy volt, te nem szereted a lángot nézni, hallgatni, hogyan serceg a zsír? Mi nem szoktunk szalonnát sütni, mondta zavartan Ambrus, nem is emlékezett, voltak-e valaha együtt bárhol is az anyjával meg az apjával, amióta az eszébe tudja, mindig külön szobában éltek mind a hárman, de érdekelt a tűz, próbált lelkes arcot vágni. Akkor segíts, mondta Agancsos, és néhány összetekert újság alá tartotta az égő gyufát, micsoda fáklya, nyomta a kezébe, te ott gyújtsd meg, azokat a részeket, én meg erre, óriási máglyánk lesz, esküszöm, ilyet még nem láttál. Tényleg szép tüzet raktak, volt vagy tíz méter hosszú, magyarázta Agancsos másnap a fiúknak, aztán hallottuk, hogy szirénáznak, és olajra léptünk, biztos, ami biztos, nehogy azt higgyék már a tűzoltók, hogy bármi közünk lehetett ehhez a gyújtogatáshoz, de el nem hiszitek, milyen hamar ideértek, pedig körbe kellett jönniük, mert a parkoló felől nem lehet befordulni, csak innen, a Határ út irányából. És, kérdezte Kovács. Semmi és. Ma megint gyújtunk, mondta Agancsos. Azt találtam ki, azt a nagy fát kellene, már a múltkor is néztem, milyen száraz gallyai vannak, képzeljétek csak, micsoda fáklya lenne, ahogy lobog az éjszakában. Kilenckor még nincs éjszaka, mondta Ambrus, csak este, de elhallgatott, mert a Gazdag fiúk olyan undorral néztek rá. Ambrus hoz gyufát, mondta Agancsos, olajat, vagy benzint pedig ti, nézett a többiekre, ha nem, akkor Ambrus, mégis neked kellene egy kis üveg olajat szerezni, biztosan használ anyád a konyhában, főzéshez, vagy mit tudom én, a négerek is biztosan szoktak főzni, szellemeskedett az egyik Gazdag, Ambrus majdnem elküldte a kurva anyjába, de még élénken élt benne a múltkori verés, ezért csak nyelt egyet, én gyufát hozok, de olajat nem, azt akarta mondani, azt hozzá csak te, Agancsos, de az utolsó pillanatban meggondolta magát, azt hozzon valaki más, nem, mondta Agancsos, azt te hozzá. Az

enyém az ötlet, valamit te is csinálhatsz. Aznap azonban úgy alakult, hogy Ambrus otthon maradt, másnap aztán nem győzött szégyenkezni, micsoda gyáva fos, undok kis hazug féreg, hogy nem tartja be, amit ígért, de ma nem maradhatsz ki a buliból, mondta Agancsos, csak nálatok van gáz, ha elfelejted, írd a tenyeredre, hogy gyufa meg olaj, világos, igen, nyelt egyet Ambrus, fogalma sem volt, hogyan oldja meg, aztán otthon, mikor még nem értek ha-

za a szülők, eszébe jutott a megoldás: a csap fölött az olajból apja egyik üres sörösüvegébe öntött át, amit levitt a ház elé, és elrejtette a fűben, ahol senki nem láthatja, a parkoló autók előtt. Este ott volt még, bár alig találta, mert csak a rendszámot jegyezte meg, nem a helyet. Király vagy, dicsérte meg Kovács, aki sajnálta, de nem maradhatott, a Gazdagh fiúkat is időre várták, ketten vol-

tak hát megint. Agancsos kevesellte az olajat, de legalább ennyi is van, mondta Ambrus, én erre azért nem lennék büszke, kapta a gyors választ, mindegy, ez van, ezzel dolgozunk. Agancsos megloccsolta a pusztaság végén álló fa száraz ágait az olajjal, csíkokra tépte a papírt, amit ezúttal a pincéjükből hozott, és azt mondta: most vagy soha. Az egész fa nem gyulladt lánggra, de a száraz ágai szépen égtek. Akár egy ember, mondta Agancsos, kurva jó, nem? Ambrusnak is tetszett, ahogy az éjszakában ropogott a tűz. Ideje menni, mondta Agancsos, mert jönnek megint a tűzoltók. Az erdő felé vették ismét az irányt, de Agancsosnak volt egy érzése, azt mondta, ne rohanjanak, hátha várja ott őket valaki, ha a közeli bokrok tövében lefekszenek, onnan láthatják a tüzet, meg ahogy próbálják oltani, azt is, ők viszont észrevétlenül maradhatnak. Amikor jó hosszú idő múlva elment a nagy piros autó, Agancsos úgy gondolta, nem kellene még menni, várjanak, nehogy éppen most bukjanak le, mert mit is mondanának, mit kerestek itt, a senki földjén, gyújtogatás után. Nézték az eget, a csillagokat, Ambrus úgy érezte, most olyan más minden, az ég hatalmas volt és teli apró világító pontocskákkal, a levegőnek meg olyan jó illata, csak ne lenne ennyi szűnyog, vakarózott dühösen Agancsos, engem nem csípnek, mondta Ambrus, téged senki sem csíp, torkolta le Agancsos, aztán, hogy egészen sokáig csendben voltak, felnyért, fíngottál, kérdezte Agancsos, nem, mondta Ambrus, dehogynem, csak nem gondolod, hogy én voltam, neve-

tett rajta Agancsos, csak te lehettél, de nem baj, majd elmondom mindenkinek, Ambrus milyen büdöset pukizik. Ne már, kérte Ambrus, légy szíves. Akkor te fíngottál vagy én? Én. Rendben, akkor elmondom mindenkinek, hogy Ambrus fíngott. Ezen még elvitatkoztak, aztán Ambrus azt mondta, szíjat hasítanak a hátából, ha nem megy, már így is óriási balhé lesz otthon, mert rég haza kellett volna érnie. Agancsost ez nem zavarta. Hol-

nap tudnál több olajat hozni, kérdezte. Nem hiszem, mondta Ambrus, szerintem le sem fognak engedni. És holnapután? Holnapután? Talán, mondta.

Hazafelé azon gondolkodott, a legjobb lenne az egész pusztaságot felocsolni olajjal, és olyan tüzet gyújtani, hogy égjen le a lakótelep, lobogjon a város, milyen szép is lenne, gondolta Ambrus, az a nagy tűz, ahogy pattogna, ropogna az egész, elképzelte, hogy ott áll a fánál, a világ szélén, és nézi az eget nyaldosó lángokat, a csillagképeket ostromló szikraesőt, a füstöt, ahogy gomolyog a lakott világ felett. A legszebb az volt, hogy látta Agancsost az árok partján futkározni, ott nyüszített, mi az, nyomorult féreg, kiáltotta a túloldalról Ambrus boldogan, most be vagy szarva, látom, segíts, könnyögött Agancsos, nem kapok levegőt, ez a pokol a tiéd, érdemeid szerint fogsz megdöglenni, mondta Ambrus ekkor, de nem bánom, ha el tudsz idáig jutni a biciklivel, nem foglak visszataszítani a tüzes halálba, de ekkor már alig látszott Agancsos, lángolt a levegő is, és Ambrus még az árok partjáról is jól kivehette, hogy az a híres kormány vörösen izzik.

Ekkor megérkezett. A lépcsőház sötét volt, a postaládák előtt néhány máskor recsegő cukorpapír hevert, Ambrus igyekezett átlépni rajtuk. Nem is várt a liftre, most szívesebben ment gyalog, az apja mindig meghallotta, ha a hatodikra ért, és nyílt a liftajtó, ez semmihez sem hasonlít, mondta, remeg az egész lépcsőház. Csend volt otthon, az apja is, az anyja is aludt már, talán észre sem vették, hogy nem vagyok itthon, gondolta a fiú, és úgy feküdt le, hogy nem is mosdott meg, sem arcot, sem lábat, sem fogat nem mosott, majd reggel, gondolta, amikor már nem lesznek itthon, hiszen még tart a szünidő, néhány nap múlva pedig vége a nyárnak, addig meg majd csak kibírom valahogy, gondolta, mielőtt elaludt.

CZILCZER OLGA

Bumlizzunk együtt!

*Tűzpart, zöldhatár, napok húsombba vágó fényso-
rompója. Mindez a hátam mögött. Ezt is megértem!*

*Eluard kék narancsával a papírzacskóban száll-
tam vonatra. Nem gondoltam az egyre telhetetleneb-
bül zabáló penészre.*

*A vonat az alagútban. Az alagút a ködben. Mióta
vesztegelünk?*

*Otthon meg a bulimiás árnyak a sarokban! Azóta
már a falaimra vetették magukat. Mire visszatérek,
találok-e belőlük tenyérnyit is? Maradtam volna
veszteg! No de ez a kerekded forma, illatos héj!
Mennyit kell megtennem a másik féltekéig? Gyanú
nélkül haraptam a gyümölcsbe.*

*Egy alak – szemfülesnek áll a világ! – az ablak fe-
lőli legjobb ülésre telepszik. Ő lesz a kilátás. Köruta-
záson? – kérdi. A zacskóban a holnemvolt narancs.
Azt mondják, gömbölyű.*

Az új lakó

*A fényképalbum porából fújva vendégszőnyeget,
kerüljön beljebb, biztattam a vonakodó szomszédot.
Vagy – mióta új lakó! – nincs-e ideje bemutatnom a
családomat?*

*Hanem a képek egyike-másika lefejezve vagy ke-
zek-lábak nélkül, úgyhogy magam sem tudtam felis-
merni az alakok kilétét. Másutt meg már embernyi
lyuk nézett vissza ránk. Csak nem tépte ki magát
nagyéné, unokakicsodám?*

*Fekete lapon tollpöcögtes. Valaki csatlakozni kí-
ván. Tessék!, tártam ki az ajtót.*

*Az újabb érkezők közénk telepedve – ki hó-, ki eső-
felhő szárnyaival – ne fárasszam magam, átvették a
lapozást. Felváltva hó s eső permetezett. Egész kelle-
mes társaság! De már elállhatna. Történetek, pillan-
atok. Hanem ez a papírost mállasztó áradat! Most
aztán megnézhettem a lapokat! Amit korábban pusz-
tulásnak hittem, eleven népköltészet volt ehhez ké-
pest. Tegnap költötték, s mára rímelt.*

*Csak az új lakó úszta meg szárazon. A sarokban bó-
biskolt. Ott trónolt, kihunyt pipával, fehér székfűvel a
gomblyukában, nagyapa frissen gőzölt öltönyében.*

FILIP TAMÁS

Részlet

Sulyok Vincének

*A szememből füst jön és festékes
a ruhám, a kezdetek tájain éppen
eltévedek, hókupacok és ragadozó
éjszakai neszek közt csendestárs,
lopózom haza húsz éve feleslegessé
vált síneket követve. A rozsdás
vasbakon túl a rendszerré összeálló
tévedések. Hátravont hadak figyelnek,
tudom, váratlanul egy piramis bújik elő
a földből, ajtaján koldusok lépnek ki, és
szótlatlanul jeleznek, mintha mind egy
titkos társaság tagjai lennének;
meg se lepődöm, hogy értem őket,
egy percre körbeülünk valamit, talán egy
szentély az ismerős sivatagban.*

**Ébren szétesem, az álom
összepakéntol**

*körmeim holdját kigyűjtja
odafönről az igazi.
Csapzott hajam
feketén fényleni kezd,
és bármilyen nyelven meggyőzően fogalmazok.
A fenyegető határidőket könnyedén betartom,
ég a kezem alatt a munka,
felnéznek rám a tanítványok,
mind szeretne fényképezkedni velem.
Az előadások közti szünetekben
nyitott szemmel úszom a folyosókon,
befogadnak maguk közé a halak,
kicsit vizes vagyok még, amikor
folytatom ott, ahol abbahagytam.*

Alany és állítmányok

*Múzeumokból nem mernék elhozni képeket,
sőt még attól is megtartóztatom magam,
hogy a vászonhoz túl közel hajoljak –
nem hiányzik a teremőr felcsattanó szava.
És nem lennék képes meztelenül utcára lépni,
virágcsokrot hajítani egy énekesnő lábai elé.
Még ahhoz is nagy elszánás kell, hogy
bravókat üvöltsek a hangverseny végén.
Az ellenállást legtöbbször magamba fojtom,
csak gondolatban írok dühödt levelet,
nyilvánosan nem kérek számon semmilyen ígéretet,
nem kiabálok a szemetelőkre, pedig megérdemelnék –
azt hiszem, jó vagyok.
A legnagyobb forgalmi dugóban se szállok ki az autóból,
és nem megyek gyalog tovább, mert eszembe jut az
Összeomlás, abba még Michael Douglas is belehalt.
Kapualjakba nem vizelek,
nem hergelek kerítés mögül rám acsargó kutyát,
és nem veszek részt a választási harcban,
bár egyszer egy gusztustalan jelölt
szemét leragasztottam a villamos oldalán –
aztán mégis megválasztották képviselőnek.*

PÁLFI ÁGNES

„Készülök verspólyában a napra”

Tóth Erzsébet költői világaról

Ez a költészet mindig is nagy gondot fordított a „toalett-jére”. A hétköznapokban sem könnyű dolog, tudom magamról. Mire végül egy egyszerű fekete póló mellett döntünk, az néha több óras megfeszített szellemi munka eredménye: a belső önkép könyörtelen egyeztetése az adott fényviszonyokkal.

De most nem külső megjelenésünk gyötrelmeire, hanem a versbeli kosztümökre, színházi nyelven szólva a lélek „premierjén” viselt költői jelmeztárra gondolok. Már Tóth Erzsébet első kötetét (*Egy végtelen vers közepe* – 1979) olvasva feltűnő volt, hogy a „beöltözés” rituális aktusai nála milyen nagy hangsúlyt kapnak: „Csuklómra igazgyöngyöt kérek, / derekamra meggyeznű tengert, / homlokomra három boszorkányjegyet” (*Búcsú, karácsonykor*); „gyöngy-arany szelíd ruha kelle-ne, hogy szép legyen” (*Kibontott hajú reggelek*) – hangzik a felnőtt királynő kívánságlistája, avagy másutt az egykori gyereklány múltba tünt ékszerei utáni nosztalgia: „Állok a hóban, / mintha még gyerek lehetnék. / Mintha a Hold ezüst-csatja / hajamban díszelne” (*Ajándék*); „Évek óta készülök, / hogy fölveszem csavargóruhámat, s elmegyek / meghalni arra a padlásra, ahonnan kiskoromban / a világot nyárnak láttam, szétgurult nyakláncnak / minden csigaházat, minden tehéncsodának.” (*Egy végtelen vers közepe*)

Mondjuk ki bátran: Tóth Erzsébet költői egója nyíltan, kihívóan nárcisztikus. Nem öntetszelgés azonban – pusztító szenvedély ez: „Mint egy arc tükörbe temetkezése, szép vagy”. (*Egy végtelen vers közepe*) A halálösztön egyeduralomra törő démona önkezeléssel törli el az arcvonásokat, számolja fel az ént – ám a lírikus felismerhető egyéni hangja, személyiségének igazi szépsége éppen ennek az önfelszámolásnak az árán születik meg: „Tudom, az arcom attól szép, hogy eszméletlen. Hogy összemaszatolhatom. Hogy toporzékolhatok, énekelhetek.” (*Csöndközben*)

Tóth Erzsébet számára a *tánc* az alkotó állapot sine qua nonja – teremtő önkívület, mely kizárja a partnert: „Mikor egyedül jó a tánc / ne nyúljon senki hozzám” (*Extázis*); mint ahogy a versírás is magányos rítus, mely meghíúsítja a nászt még a vágyott hasonmás-alkotótárral is: „Betűkkel szeretkezem” – olvashatjuk a *Tintásarcú* című versben. A kötet címadó ciklusának tizennegyedik darabja mitikus őskép: Eurünomé táncának egyéni átírata, olyan teremtéstörténet-változat, melyben Ophion, a női

világteremtő szélből sodort animusa a „végtelen vers” kígyóként arra rendeltetik, hogy alkotójának egóját fojtja el mindörökké: „felismerhetetlen arccal tomboltam, forogtam / remélve hogy a szavaimból fűzött kilométeres / lánc egyszer csak végzetesen a nyakamra tekeredik.”

A költemények teremtett világát és a versírás aktusában testetlenné női teremtőt egyesítő „alkímiai megnyegző” képzeletbeli helyszíne a kozmosz, szimbolikus jeltárgya a foghatatlan, elérhetetlen csillag: „Ha a verset ledobhatnám, mint a szoknyát, / ha valaki leemelne őket a világ tetejéről, / mint tortáról a marcipánhuszárt... / de a versek szerelmes csillagok, / nincs testük, árnyékuk, helyük, / olyanok mint én.” (*Összetört vers*)

Az animus, mely itt a „marcipánhuszár” mulatságos operett-figurájában ölt testet, a vers végén megjelenik a holnappal viselős királynői animához illő démonikus formában is – a győzelem földi vágyképeként, a világot újra uralma alá hajtó költő-királyként: „Egyszer majd / hajnalt hordunk a szívünk alatt, / a költők álomtól véres arccal ébrednek, / úgy állnak az emberek elé, / újra parancsolnak és rendelkeznek, / és gyönyörű lesz újra / mint egy palotában lépdelni a lángok között, / porrá égni mosolyogva.”

A nyolcvanas évek közepén a „posztmodern” költő-nemzedék fellépésével azonban megváltozott a „trend”. Úgy látszott, jó időre leáldozik a nagy metaforáknak, a merész kihagyásos asszociációknak, a lírai én hangsúlyozott személyiségének és nyíltan vállalt mitikus formátumának – mindannak tehát, mely indulásában (a második kötetre, az 1982-ben publikált *Gyertyaszentelőre* is érvényesen) e költészet erőssége volt. Évekig félünk lehetett attól, hogy a költő végképp felhagy a versírással. Tíz év hallgatás után napvilágot látott három kötetével azonban (*Arcod mögött május*, 1993; *Ismeretlen könnyű szívvel*, 1997; *A lisszaboni járat*, 2000) megkerülhetetlen jelenlétét bizonyította ismét, s egyúttal azt, hogy hangváltásra is képes. Hiteles és színvonalában is meggyőző volt ez a visszafogottabb prózai dikció, az egyszerűsödő metaforika, a továbbra is bensőséges, de tárgyilagosabb naplószerűség, a hűvös, sokszor kíméletlen önreflexió, a neoavantgárd szabadvers tüntető objektivitásával való kísérletezés – ám mintha hiányzott volna megszólalásából az önfeltárlkozás igazi öröme.

Az 1993-ban megjelent kötetben (*Arcod mögött május*), melyben jobbára elégikus hangvételi „búcsúversek”, „jéghideg leltározások és / félőrukt tervezetések” (*A macska*) sorjáznak, olvashatunk egy 1991-ben készült interjút is, mely – részben a költő visszavonultságát megokolandó – szinte elsőként tudósít a rendszer-váltásban aktív ellenzéki értelmiség csalódottságáról, s a „szabad világban” közéleti szerepet vállaló pályatársak veszedelmes személyiség-torzulásairól. *Ez nem a*

vers ideje – ismétli Tóth Erzsébet rezignáltan Szikszai Károly kérdéseire, és azt sem titkolja, hogy a jövőben inkább a publicisztikára és a regényírásra szeretné adni a fejét. Előbbi terve mára már beváltott ígéret (lásd esszéinek 2005-ben megjelent gyűjteményét), és ki tudja: talán az a regény is megíródik hamarosan.

Ám a 2004-es év nagy meglepetése az új verseskötet, a *Rossz környék* (Kortárs Kiadó), melynek kiemelkedő darabjaiban ismét azokat az erényeket látjuk viszont, melyekkel Tóth Erzsébet immár két és fél évtizeddel ezelőtt berobbant az irodalomba.

Már a nyitóvers (*Óda a kézíráshoz*) igazi remeklés. Ritka példája annak, hogyan növeszthet szárnyakat az elegia, s szólalhat meg újra az eltűnt időt visszahódító diadalmas óda. Mintha az egykori szerep-álmom teljesülne most: mintha Szindbád menyasszonyának nagyáriáját hallanánk egészen új, XXI. századi hangszerelésben, mely több regiszterben is otthonosan bánik a nyelvvel; az ifjú nő kamaszosan harsány fortissimóját („Itt vagyok! Látod, még élek!”) és az érett asszonykorába lépett művész intim crescendóját, a verszárás csendes fohászatát: „Csak annyi hő maradjon, / amennyi a papírra jut a kéz melegéből.”

És mennyi kihívó felkiáltójel, mennyi önironikus költői kérdés *A lánc végén nem volt kutya* című második versben is! – aztán egy meglepő, kijelentő módba tett tiltás: „Ne gyere még.” –A várakozás és a hűség hősnőjének szájából ennek a ponttal zárt mondatnak különös nyomatéka van: igazából nem a vágyott társnak szól, hanem önmagának, a születő versre koncentrááló alkotónak, aki immár az „idő egészét” uralva szeretne „színről színre” megmutatkozni előttünk. Erről az elemi erejű ambícióról árulkodnak a váratlan kijelentést megelőző képsorok, melyek a kinetikus testérzékelés jelzései révén hozzák közel, teszik szinte letapogathatóvá a születés- és a névnap kozmikus konstellációját: „Hogy mondjam jobban, hogy fáj a szívem? / Hold is csak egy van, / mégis jut belőle mindenkinek. / Tengereket igazgat, átsüt paplanomon, / megfényesíti párnám, testemre tapad, / hűsíti nyirkos hálóingem. / Ó, a hold, micsoda pazar fürdőket rendez! / Mikor az Oroszlán csillagkép eltévedt szikrái / augusztust festenek az éjre, / micsoda kéjes hálóingcserék! / Mert havat nem hozott, / hullócsillagokkal jött Erzsébet, / a meleg novemberi égre / csillagokat szórtak a Leonidák, / és csillagport szitáltak az angyalok.” – Ezek a képek a „nomen est omen” mágikus erejét igazolják, és (tudatosan avagy ösztönösen?) pontosan érzékeltetik, miféle karmatikus adottságokat jelez az augusztus 20-i születési dátum: otthon lévő Holdjával a nőies, anya-természetű Rák csillagkép ekkor adja át helyét a Nap-természetű, férfias, egyeduradalomra törő Oroszlánnak, miközben a hónapok rendje

szerint mindjárt a Szűzbe, az ősz kezdetét jelző Kisaszszony havába lépünk. S tegyük még hozzá azt is, hogy a költőnő születésekor, 1951-ben a Macska évében járunk, ami ugyancsak a Szűz tulajdonságkör dominanciáját jelzi. – Szeretném ugyanakkor leszögezni, hogy ez a racionálisan megragadható asztrálmítikus keret önmagában üres absztrakció: beléhelyezett kép híján alkalmatlan bármiféle fejtésre, értelmezésre. A fent idézett költői képsorral együtt azonban – nos, ítélje meg ki-ki maga –, talán mégiscsak figyelemre méltó. De vigyázat: a karma nem börtön! A karma az a bennünk élő mítikus öskép, amelyet, költőként felszínre hozva, a magunk képére alakíthatunk.

Szerencsére nincs igaza a fülszöveg írójának: Tóth Erzsébetnek ez a kötete megint bővelkedik a nagy metaforákban. Igaz, dominálnak most is az elégikus hangvételű sorok, az öregedés, az elmúlás képei, a fogyatkozó ihletről való tudósítások: „Mikor a vér elmarad / csöndben, nincs abban semmi hisztéria, / csak megadás van: elvégeztem.” (*Nem tud egyformán vigyázni*); „Szürke hajam omlik néma kezemre, / kezem gödreiben csak arc com vakírása, // és nem múlik a szégyen lángja. De ez / mind volt már. Nem készül újabb hír / a fájdalom cseppköbarlangjában.” (*Csapódjon szürke hajamnak*); „Félek, mire a test sorra kerülne, / nem lesz már testünk” (*Nyár; Borges utcák*); „Lassan maradsz ki saját életedből, / hirtelen az örök tél fut át gerinceden.” (*Augusztusi elég*); „Márpedig hallgatni fogsz. Elmész a halálba. / Névtelen alkoholistaként viszed sírba a titkod” (*Trisztán és Izolda*).

Vannak azonban az újrakezdéshez vitális energiái bőven: „köszönöm hosszú hajamat / a dáma-kontyot, kislány-lófarkot, paraszt-copfot / regényes frizuráim gyógyuláson ünneplik” – olvashatjuk a kötet címadó versében. Mintha egyidejűleg volna jelen a nagy „hajfonatos istennő” mindhárom életfázisában, tudván tudva azonban, hogy a kiteljesedett közbülső állapot, a „szépasszony” szembenézeti portréja mint elérhetetlen vágykép, örök ideál létezik csupán. Ezt a fájdalmas felismerést sejteti már *Arcod mögött május* című kötetének borítója is: a teljes alakú fotón a költőnő arca, mely (a nagykabátos alakot szimmetrikusan vágva ketté) a könyv gerincére került, szinte teljesen elmosódott. Tóth Erzsébetnek – ahogy ebből a nemzedékből mindnyájunknak – persze van mit számon kérnie a sorson. Ám igazi alkotó lévén az ő esetében ennél többről van szó: az a benne élő „modell”, melyről a versek portré-vázlatok készülnek, valójában a „hajfonatos istennő” hármass ikonjának a túloldaláról volna fogható; abban a „másletben”, ahol (balról jobbra olvasva a képet) megfordul a sorrend: ahol a pokolra szállás, a halál birodalmának megjárása megelőzi a hiteles szembenézeti portré létrejöttét, és ahol (miként a buddhizmusban) az

élet célja az, hogy utunk végére a síró csecsemőből mosolygó újszülötté váljunk.

E perspektívaváltás számomra ennek a kötetnek a legnagyobb felfedezése. Olyan új látásmód ez, mely nem valamely előzetes intellektuális felismerés avagy filozófiai prekonceptió eredményeként jön létre, hanem az aktuális vers előhívása során észlelt váratlan nyelvi történésként, drámai módon átélt alkotói fordulatként, amelyről a lírai narráció a személyes léttapasztalat közvetlenségével tudósít.

A *Délibáb Intercity* című vers a vonatot a múlttól való elszakadás, a halál célállomása felé tartó életút klasszikus metaforájaként exponálja: „Belehal szemedbe a bodza, / a kökény kékhamu-gyöngye, / visszánézel a ködre és / se-lyemre írt utakra, hagyd / szerelmed tájait, / bakterház- / magányát elsuhanni.” A vers folytatása azonban a vesztéglés időtlen pszichikai terében való feloldódás, az álomszerű révülés képeit sorjázza; előbb a tükörcsürcsüvel való találkozást: „Szétborult keserű tinta az / agyad, szenderegysz ősz hajú / csöndben, a vonatablakban / elűzhetetlen, előny- telen arcod” – majd ennek a képnek belső (ös)képként való újrarajzolását, mely a külső önszemléletből fakadó erős érzelmi-indulati negativitást, a tehetetlen passzivitást az állat-alteregő eredendő tulajdonságaként, a visszahúzódás és a beletörődés természetes viselkedésformájaként fogalmazza újra: „Körmödbe száll a gyávaságod, / nem tudsz már karmolni vele, / és már nem is akarsz. / Félénkséged száraz- vackán / macskamód elheverve, a tél / biztosra vehető.” Ennek az önleplező képalkotói kreativitásnak hála megszűnik az inercia, és mintegy újraindul az idő, az évszakok körforgása: az elmúlás évszaka, a „nyári lombzúgást” követő tél a távolban úgy jelenik meg immár, mint megszelídített, gyermeki szemmel láttatott jámbor és kedves állat-alak: „Szemedben / zöldhályog a nyári lombzúgás, / a távolban mocorgó jegesmedvék / a dombok.” – És itt érkezünk el a versben az önszemléletet megújító fordulathoz, mely – ám- bár feltételes módon – a múlt és a jövő felé egyszerre nyit, ellenkező előjelűre változtatva a dolgok véglegesnek hitt jelentését; majd a verszáró hasonlathoz, mely 180 fokkal fordítja el, állítja feje tetejére a tárgyiasított lírai *éret* – új, és abszurd voltában is pozitív értelmű olvasatát adva a végzet- nek, a költői sorsot irányító isteni akaratnak: „Nem kéne más csak / egy-két évet átszaladni. Múltba, / jövőbe, mind- egy. Igen lesz / akkor a nem, és nem az igen, / mint akit egy délibáb végállomáson / fejjel lefelé állított a földbe / egy is- teni, nagy kalapács.”

A kötet jó néhány versében tetten érhető ez a szellemi „tót(h)ágasra” kész belső dinamika, az irányváltásnak ez az idő- és létsíkokat keresztező újfajta szemléletmódja. Idézhetnénk például a költőnőnek azt a mesterségünk tit- kát fölfedő kis abszurdját, melyben azt állítja, hogy a fon-

tos művek létrehozását mindig gyilkosság előzi meg: „Semmi nem igazabb, / mint a hirtelen felindulásból / el- követett vers, / sajnos a vért le kell mosni, / ünneplőbe kell öltöztetni a hullát, / színeket kell vinni az arcra, / hogy az eredmény / emberi szemnek elviselhető, / sőt megnyugta- tó legyen.” (*Hulla*) Vagy idézhetnénk azt a Zámbo Jimmy tragikus kimenetelű balesetét idéző opuszát, melynek fe- kete humora ugyancsak a kezdet és a vég gyilkos karam- bolából fakad: „Ó, árva Jimmy! Belelőni csak úgy / ijesz- tésképpen a hajnalba!” (*Védőbeszéd egy kakasért*)

De ugyanebbe a sorba tartozik a Hideg Antalra emlé- kező vers, *A macskaözvegy* is, melynek narrátora egy ha- lott: a gazdája után ugyancsak jobblétre szenderített hű- séges háziállat. E kötetben az állat- és növényvilággal kezdeményezett, illetve a nevükben folytatott kommuni- kációnak feltűnően nagy szerepe van. Tóth Erzsébet egy hollónak tesz töredelmes vallomást költő-mivoltát illető kételyeiről is: „Tudom én, kedves Holló, / egy rendes költőnek illene a hazáért lángolnia. / Miféle költő vagyok én? Arany János nevelt lánya? / Nem szeretnék szemed- be nézni, ha visszajönnél. / Szerettem volna lenni a na- gyoknak / kis, vadvirág folytatása. Élő vád, szeretet, / fél- tés, akarás, jövődőlés és látomás / szirmaim lettek vol- na. / Nem volt hozzá se nap, se víz. / Nem is nőttem meg, nem is haltam meg, / hová lett a költő belőlem? Pincében bolondgomba.” (*Szégyen nélkül és rongyaiban*)

És ugyancsak a mesterségről, az újakezdés minden- napi reményéről szól a *Hajnali versek* idő-játéka is: „...ezek a legszebb / percek, még meg sem születtem, / még anyám is lehetnék, / aki még teknőben mosott, / és teknőben fürdette kisbabáját, / akire az orvos rákiabált: / »Miért nem az anyja hozta ezt a gyereket?« / »De hisz én vagyok az Anyja.« / Hajnali látogatók, vakmerő bo- londok, / ti visszaraktok abba a régi teknőbe, / az egyet- lenbe, ahol egy életen át / anya mosdatja lányát, lány az édesanyját, / váltakozva az időben, / jöttök hívatlanul, hogy jól kezdődjék / a napom, titeket nem lát nyomda- festék, / készülök verspólyában a napra...”

A kötet legmegrendítőbb írása, az *Alvó fiú* egy XXI. századi Mária-siralom. Az „adoptált” tékozló ifjú fölött virrasztó anyaság szólal meg benne, a gyermektelen költő- nő vágyakozása az újszülött Fiú után: „Hová lett tenye- rembe simuló kicsiny kezéd? / Hogy tudtál rángatni, topor- zékolni, / kapaszkodni velem, most a levegőt markolod, / meg szörnyű, idegen lényeket. / Elvettek tőlem, hagytam, hogy elvegyenek. / Mi volt az? Fehér por, tableta, ital? / Mi tett ilyen halottá nekem? / Miben fáradtál ennyire el? / Mít félsz a fénytől, a beszédől, fürkésző szememtől? / Ti- tokban nézlek, / mint tolvaj nézi kincsét, / én, aki világra hoztalak. / Várom, hogy újra halljam, ha csak álmodban is: »Mama, mama.« / Várom, hogy hívj, itt vagyok, kisfiam.”

BENKE LÁSZLÓ

A rajtakapott teremtés

Arcát
 s két kis tenyerét
 a fény felé
 gyorsan magasodó
 zöldecske lelkéből
 a Juliska-bab
 ahogy illegve-billegve
 emeli,
 ablakunk koratavaszi
 fehér függönye mögött
 enyém az ámulat,
 Mariannámé
 a felragyogó mosoly:
 – Ezt én csináltam! –
 S velünk örül e csodának
 maga a Teremtő Élet.

(Hogy mi haszna lesz
 a tökéletesen kifejtett formának?
 Eltesszük
 jobb időkre
 s ha égre köhögnek a rakéták,
 megesszük drága magunk.)

Küzdelem

A változás örök szelei fújnak
 és nem sírhatok a tudás birtokában
 nem ülhetek ölbe tett kézzel
 e boldogtalan küzdelemben
 nehéz a gyilkost lefogni bennem.

Költészet nélkül

a népek megromlanak
 mint a rosszul eltett lekvár

A vrácsiki elnök

Láttátok-e a vrácsiki elnököt,
 midőn a falun végigszekerezett?
 Mutogatta ő magát mindenkinek,
 lássák a népek, hogy kiemelkedett!
 A felpúpozott ganyénak tetején
 nyakkendősén ült a kultúrlelemény.
 Mutatta a példát önmagán, hogy lám

egyenlő az ember ganyén s irodán.
 Szekerét két jó szimentáli marha
 húzta az utcát végigbólogatva.
 Követte marháit – amerre elment,
 jobbra és balra elnököt biccentett.
 – Szabadság! – lendült ostroma magasra,
 míg a falu népe el nem zavarta.

PÓSA ZOLTÁN

Szerinovella, avagy Andrea megmenti önmagát

Ülni valahol, és várni azt, ami előbb utóbb úgyis bekövetkezik, céltalan cél, áthidalhatatlan diszkrepancia támad jelenléted formális és valódi értelme között, ez utóbbi maga az értelmetlenség, hiszen ujjaiddal malmozva próbálsz gyorsítani az idő múlását, miközben a formális célod, a mai napra kiszabott meglehetősen nagy tevékenység, a háromflekknyi, határok közé szorított halhatatlanság meglehetősen időigényes dolog, magyarán két és egy negyed óra múlva el kell hagynod ezt az íróasztal-metálszürkébe, szekrény-szarbarnába, függönylilába, padló-fossárgába csomagolt téglalapú helyiséget. A századelőn épült patinás kisvárosi sajtóház szecessziós vidámsága, élénk kikerics sárga színe, a szobák panzióforma otthonossága bántó kontrasztban áll a berendezés célszerű high-tech ridegségével. A régi olcsóbb, de mégis emberarcúan, unalmasan egyformára összehangolt konfekció-bútorokat még az elnyájasult, egykor véreskező moszkvai helytartó halála előtt pár hónappal, a kommunizmus végnapjaiban elszállította az utolsó pártállami főszerkesztő a saját mátrafüredi magánpalotájába. Az össze-vissza székek – egyik gurigás, zöldhuzatú, másik piros-fekete, a harmadik ébenbőr – szakadtak, használhatatlanok, rémületesek, de nem merem kimondani, a másik nő, jelen esetben a hátam mögött szöszmötölő vékony, szemüveges ex-zongoratanárnő a megyeszékhellyel összeépült gazdag, egyre inkább üdülő jellegűvé átalakuló faluban él, és soha semmi megértést nem mutat a szorongásaim iránt. Szenvelő kisnagyvárosi (vagy nagykisvárosi) ribancnak vagy értelmiségi nősténylibának gondol, aki egy pillanatra sem tud elszakadni tőled, aki eltávoztál, evilágon túli dimenziók vendége vagy, azóta nem találtam férfit, aki hozzád hasonlatos... Máris látom, ahogy okos, szigorún ráncos szemed összehúzod, szakállad félszegen babrálod, Andrea, Andrea, mi az, hogy hasonlatos... nincs két ember, aki igazából, lényegéből hasonlítana egymásra, még az Istenhez kiáltó szándékkal megvert-megáldott kiválasztottak csak-csak találkoznak egy-egy pillanatra, ha máshol nem, belső monológjaikból kiszikrázó pillanatokra, hasonlítanak hát. Igazán eredetiek csak az átlagosak, az átlagon aluliak képesek lenni, mind egy-egy utolérhetetlen unicum, egy utánozhatatlan szoliter. A filiszternél, a butánál, a hülyénél nincs egyedibb jelenség a világon...

Hányszor elmondtad ezt is, mennyire tiszteltelek érte, míg a kezembe nem került egy öreg, örök infantilis költő bácsinak egy félig verses, félig prózai eszme-futtatása, s döbbenet ismertem föl benne szó szerint a te gondolataidat a kisember utánozhatatlan eredetiségéről, tehát ezt sem te találtad ki, mint azt sem, hogy egy bizonyos értelemben nincs semmi új a nap alatt, más látószögből viszont minden új a nap alatt. Hiszen „nálam az eredetiség a kompozícióban van”, ki a fene mondta ezt, jaj, jaj, Huba, egész életedben attól óvtál olykor gúnyosan, máskor elnézőn fenséges mosollyal, hogy nincs komikusabb, esetleg talán szánandóbb, szánalmasabb annál, aki az irodalomból lepárolt filozófiai közhelyekbe próbálja suszterolni a világot. Eszerint lelkileg te szánandóbb voltál, még egyre zsugorodó porhüvelyednél, egyre soványodó testednél is, amelynek bőr-burkolatát napról-napra aszott-citromszerűbbé, ráncossá és sárgává sorvasztotta az alkoholizmussá fajult három évtizedes iszákosság, amit soha nem ismertél volna el, még két nappal azelőtt sem, hogy belehaltál a megállíthatatlan gyomorvérzésbe, egyre sápadtabban és töpördöttebben agonizálva is azt hajtogattad: én ülök a nyeregben, nem az alkoholvágy démona. Haláloed előtt tíz perccel is azt rebegted: most sincs komoly vész, amint megérezem, hogy baj van, egyik pillanatról a másikra leteszem a pálinkáspoharat. Lehet, hogy minden főiskolai előadásod s az a néhány rövidke, obskurus tanszéki kiadványban megjelent sápadt dolgozatod is annyit ér, mint a végső kifulladásig szajkózott önámító és öngyilkosnak bizonyult elméleted a már rég nem létező akaterodról? Nem, ezt nem szabad, nem lehet, hogy amire korábbi nyolc évem intellektuális kacskaringóit felűztem, ami belső, szellemi Ariadné-fonalam volt, az átlagos, vagy a középszernél is kevesebbet ért, ezt akkor sem akarom elveszíteni, ha személyiségem integritása követeli tőlem. Bassza meg, a fiúk elképesztő módon megfertőztek a perfid, infantilis kamasz-malackodós dumájukkal, pergő nyelvükkel, a bazmeg-stílussal, azzal, hogy a fütykösükkel vannak örökké elfoglalva, huncut mosollyal kínálkoznak föl elvben naponta, de oly távolságtartó, vágáns költőiséggel, hogy még az a srác sem vehető komolyan, akitől lehet, hogy nem venném rossz néven, de hát fényévnyi a távolság, igen, hülyeséget mondott az öreg kretén, herélt költő, éppen azoktól van az ember a legtávolabb, akikkel az intellektuális hasonlóság oly kézenfekvőnek tűnik, hiszen látszólag mindenben egyetértünk, és mégis, valahol elbeszélünk egymás között. Ő, a Karamazov Aljosa típusú író-költőzseni, remek regényeket ír, versei is közel vannak a halhatatlansághoz, esszéi is szellemesen célba találó mondatokból állnak, s az itteni félig rutin, félig ih-

letett munkát, az „alkalmazott irodalom” megyei kulturális újságírássá egyszerűsített válfaját is könnyedén abszolválja, a rutinba is beleviszi önmagát, ettől nem lesz rutinos persze semmije, de hát ő a feleségét szereti, még azt sem mondanám, hogy ilyen az én szerencsém, mert az első pillanattól kezdve nyilvánvaló volt, hogy velem, a kölyökfejű, de középkorú „népnemzeti tribunnal” más ritmusképletekre kódolták szimfóniáink kottáját. A másik, a vékonyfejű, szelídített farkasfióka majd tíz évvel ifjabb nálam, kölyök, a majdnem tehetséges típus, de írásaiban is, köznapi megnyilvánulásaiiban is túlságosan direktbe megy le, és ez néha iszonyúan idegesítő. A múltkor, amikor rajtakaptam, hogy az interneten szexfotókat nézeget, a csöcs-börze, a bulvár-lapokból kivágott szuper-szilikonos cicisnéni, puncsnyanya tárlat láttán azt találtam mondani, hogy én is tudnék az internetről akkora fütyiket lehívni, hogy a srácok napokig nem mernének pucéron a tükör elé állni a kisebbségi komplexusok mián. Erre Farkaskölyök kijelentette: neki nincs miért komplexusokat táplálni. Replikáztam: csak akkor hiszem, ha látom, erre azt feleli, menjünk át a szomszéd szobába, és megmutatja, hogy nem linkelt. Még mindig tréfásan, de valahol komolyan azt mondtam neki, nem vagyok prűd, de csak akkor van értelme megnézni egy fiú micsodáját, ha utána a játék átmejj komolyba, annak, hogy kamuból mindketten fölizzassuk egymást, semmi értelme, jövője nincs. Farkaskölyök nem akart leszállni az egyre kellemetlenebb húrokra áthangelődő, egyre kellemetlenebb témáról, s én tényleg nem tartottam volna különösebben zavarba ejtőnek, ha átvonulok vele a szomszéd szobába, és előveszi a paszulyát, mert nem zavarba ejtő, hanem cikis volt a dolog, de ő még mindig nem fogta föl, mi ennek az álmodern gejl szituációnak lényege, mert erről volt szó. A hülye még azt sem érzekelte, hogy ha csak ketten vagyunk, elvben nem is lenne rossz, unaloműző tréfa, mert ami két különmű ember között történik, az magánügy, de mivel a Karamazov-képű is ott üldögél és írogat, a szemüveges, na, már eszembe is jutott honnan, Józsárol naponta ingázó zongoratanárnő is ott téblábol, és hallgatja a szót, lehetetlen, hogy megnézzem a cucuját... Nem, dehogyanis képmutatásból mondok nemet, hanem mert így, többszemközt már nem játék az egész, elvesztené az intimitását, ha volna egyáltalán, de így túlságosan lemegy éles időtlenkedésbe vagy kemény perverzkedésbe, ez már klasszikus esete a paráználkodásnak. Aztán bejött a Vijjogó, a Pierce Brosnan-féle James Bond hasonmás rovatvezető, és iszonyúan lebarmitott: Andi, már megint terád várunk, illetve vártunk, most már nem érdekel a hülye anyagod, ha neked ráér, nekem még inkább, de ne hidd ám, hogy holnap be tu-

dom tenni. Ma már Berci jövő hétre szánt nagyinterjúja jön megint, mint mindig, pedig ő már rég készen van a kötelező penzumaival, szokás szerint írhat miattad újat, ahelyett hogy pihenne egy kicsit, te pedig várhatsz egy hétig, és megint levonnak tőled vagy tíz lepedőt. Ilyenkor elkezdek hebegni, hápogni, tudom, hogy amikor magyarázkodom, olyan, de olyan nagyon előnytelen vagyok, a külsőm is egészen nőietlen lesz, a hangom elvastagodik és fátylasodik, pedig állítólag formás, széles csípejű, pisze németalföldi madonna volnék, hatalmas kebelpárral megáldva, de amikor úgy érzem, hogy vaj van a fülem mögött, elvörösödök, izzadok, szaglok, kifejezetten visszataszítóvá tesz engem ez az újságíródsi, emancipáció ide-oda, nem nőnek való ez a foglalkozás, aki ezt nem látja be, az elvakult hülye. Amikor nem szakmai kérdésekről beszélünk, és nyugodt vagyok, elvben mindenkinek tetszem, még a lányoknak is, eleinte kurvára zavart, hogy buknak rám a leszbikus csajok, most már tudom, hogy kell elhárítani őket. Ez könnyebben megy egy nőnek, mondta egyik beszélgetésünk során Karamazov-képű. A női homoszexualitás korántsem olyan durva, mint a férfiaké, maga a fizikai jelenség sem visszataszító, ha nem is kifejezetten vonzó. Aztán elpirult attól, ahogy ránéztem, mert rájött, hogy göndör mosolyom arra utal: elképzelttem a kétféle buzerancia közötti figyelemre méltó különbséget, és egy percre azt hittem: újra győzött a női egyenjogúság, de nyomban lekókasztott a saját ostobaságom, amely erényt faragott a közönségességéből. Néha baromian hülyék vagyunk, imígyen összezárva, pedig az ügyeletest kivéve senkinek nem kötelező délután két óra után itt tartózkodni, de amíg el nem készül a penzum, akár a másnap is, a legtöbb már nem mennek haza, amíg le nem írták, mert nincs annál nyomasztóbb, mint hazamenni egy félkész riporttal. Ám egy idő után maradni is elviselhetetlen. Ha sokan vagyunk, azért, mert sportból, viccből nem hagyjuk dolgozni a másikat. Ha viszont egyedül maradunk, félünk attól a pillanattól, amikor be kell vallanunk magunknak: ez bizony ma már nem megy. De most már kell. Úristen, most megyek ki hatodszor – lehet, hogy nem csak – pisilni, a szomszédos férfi vécébe siet Zsebsátán, a szellemesen cinikus színkritikus, mindig megígéri, hogy átfütyül nekem, de soha nem teszi, ezek szerint ott van a szomszédos, valamivel nagyobb szobában, ahol rendezettebbek az asztalok, a székek, ott „lakik” a Bercinél kevésbé elementárisan tehetséges, de kincstáribb, most már nem is befutottabb öregedő költő, olyan, mint egy nagyra nőtt pandamedve. A két író szereti is, nem is egymást, udvariasan, kedvesen, de soha nem igazán komolyan társalognak, Berci hiperaktivitása és letagadhatatlan zsenialitása – ha van olyan

egyáltalán – kifejezetten nyomasztja a vele egykorú és kicsit idősebb pályatársakat, ő már csak a nagy öregekkel tud fesztelenül barátkozni, de lehet, hogy nincs igazam, Panda is komoly tehetség, talán jól meglehetnének egymással, de már nemcsak öregek, túlretek is, nincs szükségük egymás barátságára sem, ők, úgy tűnik, legyőzték az úgynevezett vidékiség hendikepjét is... ha vidékinek mondható egyáltalán csonka Magyarország második legnagyobb települése, amelynek értelmisége abban a hitben vagy tévhitben tetszeleg, hogy lakóhelye, a kálvinista Róma nem más, mint a nemzet fővárosa... Lehet, az a bajom, hogy ez a kérdés soha nem érdekelt igazán, legalábbis eddig. Te a kozmopolitizmusoddal akkor is aktívan és naponta fertőztél, amikor a lelkem mélyén egyre inkább úgy éreztem, nincs mindenben igazad. Talán mégis kellene valahová tartozni, de ha ezt az üzenetet te küldted, jelentem, még nem engedhetlek el, muszáj még kísértened. Ha a nagy haza kisebb egysége a locus, vagyis a szülőhely, s ez a két dolog, haza és szülőváros egymást kölcsönösen feltételező és magyarázó fogalom, akkor az is igaz, hogy a szülőhely csak akkor válik értelmezhetővé, ha van családunk, vannak emberek, akik szeretetükkel és szerethetőséggel a nagy hazához, a kis hazához, a családi házhoz kötnek. Ám mivel szüleim túl hamar, bár tapintatosan, időben hunytak el, apám az általános iskolai tanári diplomám, anyám pedig a kiegészítő, újságírói másoddiplomám kézhez vétele után távozott boldogabb mezőkre, egyedül, veled együtt is magányos maradtam egy Piac utcai középnagy lakásban éppen abban a pillanatban, amikor képessé váltam a két és fél szobás, hatvankét négyzetméteres főutcai, földszintes, udvarra nyíló, félig kispolgári, félig proli kégli fenntartására és saját magam szerény, de biztos eltartására. Őseim éppen annyi pénzt hagytak rám, hogy a rendszerváltozás küszöbén saját tulajdonba vehettem a tanácsi lakást úgy, hogy maradt másfél milla tartalékom is, amit meglehet ostobán, de babonás félelemmel őrzök azóta is a takarékkönyvben, pedig ha valorizálnám egy kis törvényileg megengedhető lakásüzérkedéssel, tartaná az értékét, de nem mertem hozzányúlni, arra gondolván, hogy bár a készpénz vásárlóereje évről évre csökken, amit a kamatok még jelképesen sem tudnak követni, de mégis relatív biztonságban érezhetem magam általa, mert ha véletlenül utcára raknak, lapátra tesznek a laptól, egyedül másfél-két, esetleg három évig megélhetek az összegből munka nélkül is. Sokkal inkább nyomaszt örökségem reálértékének veszteséges karcsúsodásánál az, hogy létezik a családnál is kisebb egység, a tartós, biztos érzelmekre épülő párkapcsolat, félek kimondani: valamiféle szerelem, vagy házastársi, élettársi kötelék, amelyet halálad

napján elvesztettem, így reményem sincs arra, hogy családot alapítsak, ami értelmet adna üres lakásomnak, mi több, azt lakásból lakhellyé avatná, egy-két, esetleg három gyermek már humanizálná, értelmezhetővé varázsolná a szülőváros szeretetét, a lokálpatriotizmust, amelytől végre megérezném, mi az, hogy hazaszeretet. Oh, Huba, ha a túlvilágról sem tudsz többet üzeni a tőled unos-untig hallgatott evilági, használhatatlan, libero-egzisztencialista teóriáknál a mindennél értékeesebb szabadságról, a szabad választásról, a személyiségi jogok sérthetlenségéről, ugyanúgy magamra hagysz odaátról is az élet határhelyzeteiben, mint ahogy rövid közös életünkben tetted. Agy- és aranyérszibbasztó álbolesseid még az igényes közhely terminus technicust sem érdemlik meg, már életed utolsó fél esztendejében is úgy csúfoltalak magamban: az én kedvesem Magyarország első számú evidenciamaagyarázó kismestere. Már megbocsáss, hogy kimondom, ráadásul munkahelyem legkisebb helyiségében trónolva: kísértetnek sem vagy elég tehetséges. Mentségemre, vagy javamra írható (nem tudom), hogy e negatív felismerések jöttányit sem kisebbítették az irántad érzett, feltétel nélküli odaadást és az őszinte, tiszta szerelmet.

Ülök a káván, mosolyogva hallgatom, ahogy Zsebsátán meg odaát „csurog”, engem zavarna, ha tudnám, hogy egy fiú hallgatja, ahogy pisilek, az is félszeggé és szerencsétlenné tesz, hogy elképzelem: észlelte valaki, valamelyik hímnemű, amikor bevonultam a vécébe, s ha véletlenül ugyanő meglát majd kioldalogni a klotyóról, tudatosul benne, hogy húsz perce benn dekkolok, tehát nyilvánvalóan szartam is, a nagydolgomat igyekszem mindig otthon elvégezni, de szükség törvény bont, az illető kan azt hiheti, hogy szorulásom van, jaj, de prosztonyák vagy, Andi, kisebb gondja nagyobb bárkinek is egy dög farsztó megyei napilap szerkesztőségében a másik emésztési idejének tanulmányozása. Úgy sejtem, Zsebsátánka sem örülne, ha elmondanám neki: elképzeltem, ahogy a kagyló előtt áll, és fogja a nudliját... eh, hülye vagy, Andi, már kifejezetten beteg és perverz a lelked a férfihiánytól, az elegáns tollú színikritikus be is csapta a retyóajtót, s miközben felhúrom a nadrágom, hallom, ahogy elviharzik, kétségtelenül nem esik jól, de tisztában vagyok azzal, azért sietett ennyire, hogy ne kelljen beszélgetnünk, velem még ő, aki majdnem olyan iszákos, mint a Pierce Brosnan képű Vijjogó, sem iszik és társalog szívesen, a fiúk engem Farkaskölyök kivételével csak csoportosan hívnak meg, amikor egyikőjükhöz sem tartozom még elvileg sem, egyiküknek sem kell hát vállalnia a szórakoztatásmat. Mondom, nagyon nem esik jól ám, de megszoktam, azon akkor sem tudok változtatni, hogy csak nehézsúlyú dumára vagyok képes, vagy filózok, vagy lelkizem, vagy

olyan túl őszinte vagyok a férfikollégákkal, hogy kényelmetlenül kezdek érezni magukat. S akkor még inkább, ha próbálok fesztelen lenni, és lemegyek obszcénba. Úgy kell nekik, először mindig ők akarnak engem zavarba hozni az olykor túlerőltetett füttyis-humorral, s amikor meg veszem a lapot, és nem ízézek, nem pontozom ki virtuálisan, hanem emancipált szukához illően élesben kimondom a „hímvevő” szó valamelyik gyermekdeden gejl vagy az abszolút durva egy szótagú szinonimáját, elvörösödik még Brosnan rovatvezető úr is, de hát ez még nem lenne baj, a többi lány is hamar rájön, hogy a fiúkat sokkal könnyebb zavarba hozni, mint bennünket, és mi, nők élünk is ezzel a szó szerint övön aluli előnnyel. Egyetlen szerkesztőségi barátnóm, a ledér egyetemista gyakornok, a szókeérzéki Adina mesélte el, hogy a múlt nyári vakációt Balatonmáriafürdön töltötte, és átment egyszer Berénybe, a nudista strandra. Már egy perc múlva természetes lett számára, hogy ő maga is pucéron van, és saját bevallása szerint fesztelenül tárta gránátalma kebleit és a lába közt aranyló háromszöget ismeretlen fiúk elé. Öt perc alatt megszokta a férfi nemi szervek látványát, s megfigyelte, hogy a fiúk szinte kivétel nélkül mereven betartják az íratlan szabályokat, és görcsösen csak a nők arcába bámulnak, nehogy bárki is rájuk foghassa, hogy potyáznak, perverzkednek, vagy ilyesmi. A lányok nagy többsége sem „kukkolja” direktben a srácokat, viszont abszolút természetesen, ki-ki egyénisége szerint személyesen, vagy személytelenül veszi tudomásul a meztelen fiúk jelenlétét. De van néhány idősebb s egy-két fiatalabb nő is, aki leplezetlen kíváncsisággal figyeli a hímtagokat, vagy kifejezetten szórakozik azon, hogy zavarba hozza a fiúkat – gyakran sikerrel. A nyavalyás kis szóke szépség is elkezdte egyre tudatosabb pimaszsággal bámulni a szimpatikusabb fiúk furkóságát. „Legalább öt faszt sikerült fölállítanom” – mesélte röhögve, s ekkor kértem meg hirtelen, hogy elég, itt álljon le a perverzkedéssel. Egyre gyakrabban tölt el szorongással a mai lányok, köztük elsősorban barátném és jómagam férfivizeldésen közönséges szégyentelensége. Az a lényeg, hogy a fiúk, legalábbis nálunk, ennél a kutyaütő megyei lapnál – eltekintve néhány kifejezetten vén, perverz állattól – sokkal szemérmesebbek a nőstényzsurnalisztáknál. Amikor nem félek ettől a kétes értékű fölénytől, hanem próbálom élvezni és kihasználni, az szomorít el, hogy mellettem a férfikollégák normális körülmények között, hétköznapi témákról beszélgetve is feszengnek. Velem már „szobaszexelni” is unalmas lenne? A számomra kicsit ijesztően idegen Farkaskölyök és persze Karamazov-pofi a kivétel. Berci még velem is elég nyílt, de úgy, hogy a kedvessége semmire sem kötelezi. Frakaskölyök valójában ugyanúgy viselkedik, mint a szégyentelen újságírók.

Csak gondolnom kellett frivol, perfid, pervertált kis barátnómra, és megjelent. – Szia Andi – lép be a véce előterébe, telt üveghangja elárulná, ha még a fürkében ülnék, hogy a szóke, Berci szerint bukolikus frígiai pástorlányképű, karcsú derekú Adina érkezett. Elefántcsontsápadt arca, a tökéletesnél picit nagyobb fogsora, csücsöri szája a férfiak kedvencévé teszi, illetve még inkább azzá tehetné, ha nem varná képére a kötelezőnek gondolt bölcsész-világfájdalmat, másfél éve van a szerriben, de frissen végzett, nem levelező, párhuzamosan dolgozott az egyetemi ötödévvvel. Ha sztereotípiák szerint működne az agyam, utálnom kéne, mert ő megtalálja a módját annak, hogy kulturáltan megkívánja akár a közvetlen kollégáit is, akik nyomban érzik, hogy ő olyan házinyúl, akire szabad löni, mert túl igényes és jóindulatú ahhoz, hogy bárkire rávarná magát. Azért is veszélytelen, mert finoman szólva, róla szól Eric Rohmer, a francia filosz rendező Férfigyűjtő című filmje, egyelőre eszében sincs bárkit is fölszedni, minden szimpatikus pasi kell neki, amelyiket nem tudja megkefélni, odaadó barátjává teszi. A fiúk szimpátiájának megszerzéséért apró elvtelenségekre képes, de annál formálhatóbb. Amikor megismertem, tök liberális volt, ám a vallásos és konzervatív Berci előtt adta a tradicionalistát, már megpróbált hitet is imitálni, talán hisz is, de még olyan szinten, ahogy a kisgyerekek hisznek, vagy görcsösen hinni akarnak a Mikulás bácsi létezésében. Legyőzöm kelletlenségemet, nem szívesen találkozom senkivel sem a budiban, kivált miután nem hgyoztam, hanem stöccöltem, utálok, ha elgondolom, hogy valaki magában is megjegyzi rólam: hú, de büdöset tojt ez a kövér koca. Ő meg fesztelenül beszélgetni kezd abban az áporodott vizelet- és enyhe szarszagban, amit csak egyedül tudok úgy-ahogy elviselni, az a két bögyös pucc-lány néha kurvára felületesen takarít. De Adinát szeretem, azt sem bánom, hogy tudom mindig, mit mond, szinte mindig ugyanazt. – Figyelj, Andi – bújja, – nincs kedved meginni a Kinizsiben egy sört? Én is ugyanazt felelem, mint mindig: – aj, bazmeg, Adina, nem szabadna, de már úgysem tudok írni. Jó, igyunk hát egyet, kettő lesz belőle. – Ezt a sztereotip szellemeskedést sem hagyom ki soha, kimenekülök, csodálkozom, hogy Adinát nem zavarja a penetráns bélszag. A belső szobában szöszmötöl Aljosa-képű, elkezdnek nyalakodni a darázsderekéval, puszipuszi, ezt már úgy-ahogy elviselem, mindketten szeretik ezt az antierotikus gügyibügyizést. – Kivirulok, ha látlak – így Berci. – Érzem ám – bújja Adina, aztán elkomorul. – Mit is magyaráztál a múltkor, Berci, ne akarjak mindenáron áldozattípus lenni, victimológiai szempontból nem illik rám a szerep, mert ez olyan, hogy ha valaki elke-

di játszani, úgy maradhat. Tényleg igazad van, le lehet győzni a szerepkényszert. Az utcánkban van egy kocsmá, Nánáson még a járda sincs lekövezve. Abból a kriksmből undorító romlott húsleves szag árad, a férfiak egy része a pultoktól alig pár méternyire hugyozik az útra, és észrevettem, hogy van egy kancsal, tömzsi törpe, kettéfűrészelt óriás, aki direkt akkor veszi ki mindig a bögyörőjét, amikor én arra járok. – És legalább jó nagy van neki? – Igazából eddig nem tudtam, de múlt hét végén úgy gondoltam, kipróbálom, amit mondtál. Ahelyett hogy úgy tennék, mintha nem látnék semmit, tegnap megálltam, ránéztem: „Kár úgy dicsekednie. Hát ehhez a pöcshöz bizony nagyító kell”, vágtam a képébe, attól féltem persze, hogy minimum felpofoz, de bambán behátrált a pult elé, és azóta békén hagy. – Vihorásznak, a térdüket csapkodják, én mintha nem is léteznék.

Dühös vagyok, mert érzem, hogy Adina föl akarja izgatni Aljosenykát, sikerül is, de nála ennyi elég, nevet. – Lemegyünk a Kinizsibe egy sörre, nem tartasz velünk? – bújja Adina, nincs okom-jogom megsértődni, megint elefántot akar belőlem csinálni, Karamazov szerencsére szokása szerint hártja a meghívást, pedig Adina még azt is fölajánlja, hogy fizet neki egy szerény ebédet (Aljosa-Berci lassan tíz éve nem piál), ha csak azért nem jönne, mert nincs nála pénz. Hiába, hogy szeretem, hasztalan diplomáztam le, helyes kis falusi szotyka, csak szabadszájúbb lett az egyetemtől, okosabb aligha. Viszont rettenetesen érzékeny, gyerekes aggodalommal néz rám, ahogy Aljosa elköszön tőlünk, s megint összenyalazzák egymás képét: – Persze, most haragszol, ugye? – Minek kérdezed, ha tudod? Ne hidd már, hogy irigyelném téled ezt a fiút, nincs dolgunk egymással, nem keresztezik egymást a sorsvonalaink. Inkább az a bajom, hogyha mégis elkísér minket, nyomban feleslegessé válok, mint amikor Pierce-szel elmentél. – Nem is volt igazán jó, túlitta magát, pedig jó nagy füttyije van, megvan még nyugalmi állapotban is legalább másfél arasz... – Adina – vágok közbe félig nevetve, félig fölháborodva, nem vagyok rá kíváncsi, nem azért, mert prüd vagyok, máskor szívesen meghallgatlak, miért ne legyünk indiszkrétek, kiterítenek úgyis – parafálok József Attilát, de nem veszi az allúziót – csak itt és most nem izgatnak Pierce férfitüri ére nyei. – Lenézel, meg kurvának is tartasz? – És ha igen, attól még barátnök vagyunk, úgy hiszem, jaj, ne haragudj! – Miért haragudnék? – mosolyog ártatlan szexepillel – Tényleg nagy ribi vagyok, ha csak azt nézzük, hogyan viszonyulok a pasikhoz. Bár csak amatőr, pénzt soha nem fogok kérni a baszásért. – Nem szállna le a hülye témáról, pedig most kifejezetten fájdalmat okoz vele. Fizikailag hiányzol, Huba, pedig már tudom, in-

dokolatlanul fölényeskedsz a túlvilágból. Már sejtem, nem csak az egyre elburjánzó alkoholizmus miatt gubóztál be annyira, az egész tanítóképző főiskola köré tömörülő tanítványgárda kicsit szektajellegű volt, nem engedtetek magatok közé igazán elementáris figurákat, állítván: méltatlanok hozzánk, a mi titkos rózsakereszt szövetségünkhöz, a tanítóképző főiskola az igazi, mert az egyetemre, csak az tud bejutni szerinted, aki konformista, ráadásul, aki mindenáron publikálni akar, „pláne” novellát, vagy verset, nem igazán finom, behódol a hiúság bálványának, tetszeleg, nem úgy ti az egykori marxista tanszéketek vezetőjével, a kocsmában a pártállami időkben is antimarxista szövegeket nyomó nagy szakállú, pipa mellől pöködő, fölényes mosolyú bölcsesel. Esténként olykor félelmetesen elcsépett és kényszeredett tónusban, néha kifejezetten nyekergősen, csikorgósan jópofizva, máskor viszont rendkívül éleselméjűen szidátok mindazt, amit nappal kötelesszerűen tanítva apologizáltatok. Az esti féllegális, speciálkollégiumnak álcázott egzisztencialista, neotomista szeánszokon, amikor úgymond megnyilatkozott az igazi szuperegótok, a tanítványaitok fölveték magnóra az előadásaitokat, majd szó szerint leírták, nem csodálom, hogy fanyar kelletlenséggel mosolyogtatok mindketten, és a hiúság kísértéséről prédikáltatok. Valójában éreztetek, amit én is tudtam nyomban: ami szóban csillogón többértelműnek hatott, rögzítve már-már brosúrásan evidenciamagyarázó, közhelyes volt. 1990 óta megmutathattatok volna százszor-ezerszer, hogy ismeritek az új tradicionalista vagy posztmodernista elméleteket, ma már beszélhetnétek akár az antimodernista Evoláról és Guénonról, vagy az ultra- vagy posztmodern Ingardenről és Gadamerről is, ám a hosszú, hosszú hazudozások és féligazságok évtizedeiben valahogy hozzászürkültetek a gyűlölt, ám kötelező foxi-maxi ideológiához. E ténnyel józanul szembenézni, a silány és szomorú valóságot hideg fővel feldolgozni szinte lehetetlen, így váltál te, korábban is naponta félrészeg, de még szociális ivóból a rendszerváltozás után napi egy üveg konyakra simán hitelesített nehézsúlyú tintabajnokká. Azért utasítottad el a jónevű, békebeli híréhez a kommunizmus esztendeiben is méltónak bizonyult kisvárosi egyetemünk társadalomtudományi tanszékének előkelő, docens-fizetéssel kecsegtető ajánlatát, mert már nem mertél átköltözni a tanítóképző szürke félhomályos folyosóiról a csupa üveg homlokzatú „UNI” díszudvarának csillogó napfényébe, akár a haverjaid. Féltél, féltetek, hogy ama világosságban lelepleződne gondolataid-gondolataitok másodvérúsége. Kurva cikis vagyok, hiszen most úgy tűnhet, mintha megtagadnám veled és szerelmünkkel együtt azokat a végeredményében rendes fiúkat,

kikre egykor úgy fölnéztem, de el kell szakadnom tőled, Huba, akár úgy, hogy leleplezlek, akár azon az áron is, hogy igazságtalan vagyok veled. Ugye elengedsz – nézek föl az égre, hasztalan. Akkor én is elengedhetlek. Adj jelet, Huba, adj jelet.

Kis, kotnyeles barátnőcském gödröcskés mosollyal ül előttem a négyzögletes fényezett fa-boxokra osztott germán stílusú söröző, á per egyes egyetemista itató elegáns, faragott támlájú faszékén. Minden csupa melegbarna, olyan, mint a lipcsei Auerbach-söröző, szerinted gejl, de sokkal inkább itt hizlalom sörrel a seggem, mint abban a pléhabrosos, koszos, csontig lerohadt, szocializmusba rokkant félig kertvárosi, félig proli városrészben található látszólag „késdobáló”, valójában tipikusan tanítóképzős csehóban, a Zöld Fácánban, népszerűbb becenevén Fácánosban, persze, ott igen csak respektálják a főiskolai tanbanyusokat és tanár bácsikat és a hallgató hölgyeket és urakat, így ugyanolyan biztonságban voltatok, mint ha a bevallottan az egyetemista-főiskolás beltenyészetre bázírozó Kinizsiben üldögéltetek volna. Akármit is mondasz odaátról, igenis, rémesek voltak az általatok olyannyira erőltetett, külvárosi életszagúnak vélt fácánosbeli élményvadászatok. Hiába próbáltunk úgy tenni, mintha romantikus és kalandvágó pikareszk figurák lennénk, sem a Fácános, sem a Nagy Sándor telepí köpködő nem hasonlít azokhoz az amcsi csehókhoz, amelyekről Kerouac Útonjában, a száguldó, beat életforma nagy irányregényében, vagy akár Ginsberg vagy Ferlinghetti projektív szabadmezős hipster-verseiben olvastunk. És már senki nem kívánja erőltetni a száguldás parttalanságában megnyilvánuló metafizikus szabadság örületélményének hajhászását, mert tudjuk, mit ér a szabadság abban a végtelenül beszűkült léte térben, ahová korábban a diktatúra kényszerített bennünket. Ma már mi magunk kényszerítjük magunkat ugyanoda, mert másként-máshol élni már képtelenek vagyunk. Nemem, ez nem igaz, rám nézve nem igaz, csak rátok, rád, drága egyetlenem. Én már nem hiszem el, hogy a sebesség és az öncélú önsorsrabló élményekben megnyilvánuló intenzitás a mindent elpusztító idő kompenzációja. A te példád ékesen bizonyítja, hogy így nem lehet legyőzni a halált. De akkor hogyan? Ezt még nem tudom, de a pincelakás-szagú, csehós múltnál igenis jobb' szeretem a belvárosi kéglis, sterilkocsmás, németörözős jelent... – Én a helyedben kipróbálnám Farkaskölyökkel – hallom meg váratlanul Adina csacsogását, de nem család, nem ámítás, a te hangodon szólalt meg. Érték mindent. Hirtelen arcon csókolom, kicsit gyanakodva néz rám, amitől valóban átfut az agyamon, ha leszbí volnék, először is Adinára hajtanék rá, de nem ez a lényeg, hanem csupán az, hogy végre válaszoltál. Általa, e kis

szeretetre méltón magasbuta, értelmiségi fafejű liba által válaszoltál. Igen, Andrea, ne törődj azzal, hogy fiatalabb nálad az a kölyök. Andrea, azt se bánd, hogy te már túl vagy azon a koron, amikor te választasz. Törődj bele abba, hogy mostantól fogva téged választanak, örülj addig Farkaskölyöknek, amíg meg nem unja a fanyalgásaidat, és le nem mond rólad – véglegesen. Hátha veled elkezdődik, általa megvalósul mindaz, amit korábban, a liberális közterek előtt megsúgtál, édes Huba, csak még nem hittem el, hogy te nyilvánulsz meg, mert az én unt belső monológjaim tónusában szólaltál meg belőlem. Most Isten csodát tett és, bizonyítanom kell, hogy nem vagyok hitetlen, és nem találok a transzcendens jelenségnek materialista magyarázatot, mert akkor reménytelen vagyok, mint a gyümölcsstermésre alkalmatlan száraz bibliai fügefá. Végre rájöttem, mire gondol Jézus, amikor kijelentette: aki a Szent Lélek ellen vétkezik, annak bűne megbocsáthatatlan. Megérett a Pokol Tüzére. Lehet, hogy az a köznapis ember vagy racionális gondolkodó sérti meg végérvényesen a Szakrális Szellemet, aki nem hisz, vagy csak percekre hisz a kézzelfogható csodában, de aztán addig nem nyugszik, amíg a gallérvánál fogva elő nem rángat valami racionálisan kódolható, tudományos magyarázatot. Igen, Farkaskölyök az utolsó esélyem, no nem ő az üdvösség hordozója, hanem csak valamiféle küldött. Vagy ki tudja? Ha a kapcsolatunk humanizálódik, állandósul, talán család-szaternuszgyűrűt növesztesz magad köré, kedves Andrea, amely egyre tágasabb koncentrikus körökben reprodukálja önmagát. A legkisebb karika peremére az van írva: szerelem. A nagyobbikra: gyermek, három ember már egy család. Amint először viszed játszótérre, óvodába, iskolába most még csak elméletben létező gyermekedet, egyre lakhatóbbá válik a városka egyre több szegmense. És amikor először elutazol vele, mondjuk, a szomszédos világhírű fürdővároskába, aztán a Balaton mellyékére, lehervad rólad a szenvedő, dekadens világmevetés, és a gyermek szemével látod a hegyek zöld karéjába fogott tiszta kék tavat, a Magyar Tengert, megtanulod szeretni az egész országot a hegyeken túl is, és nagyszüleid fájdalmát átérezve siratni kezded ama száz éve reánk mért csonkaságot, amelybe belenyugodni soha nem szabad igazán. És ez a közös kín azáltal, hogy látszólag röghöz köt, szabaddá tesz, mert általa már tudod, hogy ez a föld a tiéd, és mindig is a tiéd, a tiétek lesz, akik ugyanazt a nyelvet beszélitek, amelyre majd a gyermekedet egykor megtanítod. Szabad vagyok, s talán egykor még ennél is szabadabb leszek, Huba, és ezt is köszönöm neked, mint életem legszebb tizenkét évét, amit engedté a közeledben eltölteni, édes halott szerelmem.

AYHAN EY GÖKHÁN

Nagykanállal

az aranyló mézet kanállal eszem
nagykanállal szokás szerint
az édes élet előrejelzése
beleragadni a dolgok felszínébe
családi locsolócsövet tartalak
nem engedek belőled a mézet ha
elfogy cukorra váltom téged
hűvös de engedékeny vonatutakra
nélküled megbízható
ruhásszekrényekre hagyatkozom

Krízis

lyukacsos háztartási keksz
olyan száraz a nedves szavak
kicsúsznak belőlem nem állok
a dolgok magaslatán az aljnövényzet
jelenti számomra a végkifejletet

jó volna bejárni a fűszál kupolacsarnokát
elveszni és többé nem kerülni elő

Állapotuk ragyog

belédkapaszkodom gyomormosás után orvosi köpenybe
kellenek az előre legyártott helyzetek a nem túl súlyos mondatok
feküdni kihúzott lámpaoszlop önállóan mint a ruhásszekrény

nem pakolni felesleges reggeleket magamba
a kád szélén eszembe jut a szavak titkos élete

fekete dióhéj én sem tárolom a fényt
kihúzom a rossz mondatokat a vízből állapotuk ragyog
kert végében elhasználódott locsolócső

CSERNÁK ÁRPÁD
Papír, papír...

A szoba

Nyitott ablak. A lehúzott redőny léceinek érintkezésénél apró lyukak: fénylő pontok. Kint tomboló nyár, bent hűvös homály. A hosszúnakú fekete ventilátor forgó feje halkan duruzsol, kavarja a levegőt, néha belelapoz a parasztbarokk íróasztalon álló folyóiratköteg legfelső példányába. Mellette egy gondolkodószerű macskaszőrös ülőpárnával.

Az ágyon gyűrött vánkos, gyűrött lepedő, gyűrött, a falhoz szorított paplan. A gyűrődések formájából kirajzolódik a hiányzó test alakja. Ha a paplan gipsznegatív volna, ki lehetne önteni a nemrégiben még itt alvó ember torzóját: középmagas testet mutatna az öntvény embrió pózban.

Az ágy mellett éjjeliszekrény, az éjjeliszekrény fekete márványlapján szemüvegtokok, könyvek, papírsebkezők, szemcseppek, tollak, ceruzacsonkok. Az ágy előtt kis polcos bútor darab, amit eredetileg tévéállványnak szántak, de itt teljesen más a feladata. A tetején gyógyszeres dobozok, tégelyek, egy palack víz, egy pohár, egy olló és egy csukott zsebkés. Polcain újságok, folyóiratok, dossziék, nagyalakú füzetek, papír, papír...

A szobában, az íróasztalon, az ágyon, a két éjjeliszekrényen és a ventilátoron kívül nincs más, csak egy szék és polcok, polcok körbe-körbe, a padlótól a mennyezethez, és rajtuk könyvek, folyóiratok. Feltűnő, hogy sok azonos című folyóirat látható az egyik polcon, ráadásul az egyes számokból több; egy másik polcon nem gerincükkel kifelé állítva vannak a könyvek, hanem fektetve, és az egyes stócbokban ugyanazok a könyvek, és a borítójukon ugyanaz a név.

A név tulajdonosa már elhagyta a gipsznegatívra emlékeztető gyűrött ágyneműt, éjszakai csatározásainak színhelyét, és most az ágy szélén ülve megpróbálja bevenni első gyógyszerét, de a tökmag kapszula kiugrik a kezéből és pörögve eltűnik.

A középmagas, korosodó ember felkattintja az éjjeliszekrényen álló lámpát, orrára ülteti erősebbik szemüvegét, és letérdel. Benéz az ágy alá: drótokat lát ott, pormacsákát meg egy száraz cseresznyemagot, de tökmag kapszulát nem. Nem adja föl. A lámpát a földre teszi, hogy nagy felületen bevilágítsa a parkettát, az ágyra hasal, és fejét lelógatva az éjjeliszekrény alá néz: ott lapul a tökmag kapszula. Zsebkésével kipiszkálja, ráfúj kettőt-hármat, aztán bekapja. Felül, vizet tölt a poharába, és iszik egy kortyot.

A szemcseppentésen már túl van, és most némi elégedettséggel indul a nadrágja felé.

Miközben teát és kávét főz, teát és kávét szűrőszőlget, az ablakon át nézi, méregeti a szemközti kamrát, mint leendő feladatai színhelyét, mint hegymászó az előtte tornyosuló sziklákat, mint bokszoló az ellenfelét, vagy ahogyan Szent György a sárkányt.

A kamra

Itt is könyvek, folyóiratok minden mennyiségben. Némi-lyiknek a teteje már penészes, vannak köztük elszíneződtek, molyrágták. A könyveken, folyóiratokon kívül: poros papundekli dobozok rozoga polcokon. Az egyik felirat, nagy vörös betűkkel: ALUL KÖNYVEK!

FELÜL TÖRÉKENY!
VIGYÁZNI!

A középmagas, korosodó ember nézi a feliratokat: „...ja, persze... a legutóbbi költözés miatt...”, de tudja: innen már nem költözik sehova. Eszébe jut: „...innen már csak egy helyre...”, de gyorsan elhessegeti a gondolatot: „közhelyes, melodramatikus... még gondolni sem szabad ilyeneket... kimondani: tilos... leírni: bűn!...”, és ő nem akar újabb bűnököt elkövetni. Soha nem tudta pontosan meghatározni, hogy mi a bűn, de abban biztos, hogy Dosztojevszkijnek igaza volt, amikor azt mondta: „Harminc ívnyi közepszerűség megbocsájthatatlan.”

Felnyitja az egyik papundekli dobozt; horrorisztikus kép fogadja: szétmarcangolt, szőrös játékállatok és a majomszemek, mackófülek, átragott tigrishasak és foszló kengurulábak között egy egérsontváz... „Ezt a gyerekeknek nem szabad látni!”, gondolja, és érzi, hogy lángba borul az arca, hiszen a gyerekei már felnőtt emberek. Gyorsan visszazárja a dobozt, és az egész elhelyezi a kukában. Nem dobja, elhelyezi, elzékenyülve, szeretettel, mintha temetne. „Nincs ezen semmi szégyellni való – nyugtatgatja magát –, ezeknek a kis játékállatoknak mind nevük volt, és a gyerekeimnek ma is rossz érzés lenne így viszontlátniuk régi, kedvenc játékaikat... játszótársaikat. Úristen! Az egész országot bejártam annak idején, mert a gyerekek majmot szerettek volna, és akkoriban sehol nem lehetett majmokat kapni...”.

Bevitt egy széket a kamrába, és leült. Mintha máris kimerült volna. Mi lesz így ezzel a temérdek kacattal? Mázsás súlyokat érzett a hátán; jólesett a kamra hűvösége. Körbenézett. „Itt majd üvegház épül, télikert... Minden tiszta lesz és világos, csak virágok lesznek benne és fény... de ahhoz ki kell üríteni ezt a helyiséget; jönnek az ácsok, a kőművesek, az üvegesek... rá sem lehet majd ismerni... el kell tüntetni mindent, ami feles-

leges... ezt a sok vacakot, évtizedek hordalékát... de hogyan kezdjem?” A falnak támasztva meglátott egy jó hosszú, erős deszkát. Hirtelen felvillanyozódott, felpatant, mozgása felgyorsult: „Elég volt a szenvedésből, a nosztalgizálásból... Valamikor ezek mind fontos dolgok, fontos tárgyak voltak, értékek... az első publikáció, az első könyv... indexek... oklevelek... de hiába, mindez ma már fölösleges kacat... Kiviszek a színbe két konyhaszéket, átfektetem rajtuk ezt a deszkát, és arra kihordok mindent... aztán majd meglátjuk...”

A szín

Kivitt a színbe két konyhaszéket, átfektette rajtuk a jó hosszú, erős deszkát, aztán visszament a kamrába, és az egyik polcra leemelt nyolc-tíz könyvet, csak úgy találmomra, két tenyere közé fogva – ahogy annak idején, diák korában, vagonkirakáskor a téglákat –, és elvitte a deszkáig. Itt már „stócolva”, borítóval fölfelé helyezte el őket. Ezt a műveletet négyszer-ötször megismételte... Izzadt, az orrában penész- és porszagot érzett, levette az ingét, a kert csaphoz ment, hideg vízzel megmosakodott, leült egy székre a kamra mellett, nézte a terméskövel kirakott udvart, a deszkán tornyosuló könyvhalmokat, fáradtnak és álmosnak érezte magát. Bement a házba, újabb kávé főzött, közben töltött magának a Smirnoff vodkából egy vizespohárba, egy hörpintéssel megitta, aztán állt az ablaknál az üres pohárral, és megint úgy nézett a kamrára, mint ellenségre, a kitárt ajtóra, mint a sárkány kénes búzt okádó pofájára. A kávéfőző sístergése riasztotta föl tompa merengéséből, a kávé ultramarinkék üvegcsészébe töltötte, néhány hófehér kockacukrot ejtett a fekete lébe, kiskanállal kavargatva kilépett a házból, leemelt egy könyvet az egyik kupac tetejéről, ismét leült az árnyékba, a kamra melletti székre, kortyolgatta a fekete kávé, közben felütötte a könyvet, de alig olvasott el néhány sort, elnézett a könyv fölött, és az egyik kőlapon, a vakító fényben meglátott valami különös kis fekete tárgyat, közelebb lépett: egy parányi gyík formás alakja volt az, ujjával megérintette, nem mozdult, kiszáradt a gyíkcoksa, de a halál pillanatában is a fajtájára jellemző sikkos mozdulatot őrizte, fekete volt, csak amikor fölemelte, akkor látta, hogy a hasa még tündökletesen zöld. A kávéskanállal alányúlt, és az udvar szélén húzódó borostyánbokrok alá tette.

Elindult a ház felé, közben a könyvet visszatette a kupac tetejére, gyengéd mozdulattal megpaskolta, mint egy kiskutyát, „...nem is olyan rossz... nem is olyan rossz...”, gondolta, és kiitta maradék kávéját, bent a kiskanalat a mosogatóba dobta, aztán megint töltött és ivott a vodkából.

Naplementéig dolgozott. A kamrából kihordta az összes könyvet, folyóiratot, hetilapot, napilapot, teljes évfolyamokat, kötve és kötetlenül, elrongyolódott dossziékban sárguló kéziratokat, noteszokat, összekötözött levélsomagokat, plakátokat, okleveleket..., mindent, ami papírból volt, aztán ismét leült a kamra melletti székre, az árnyékba, kissé remegett, verejtékezett, és nézte a poros papírhegyeket az alkonyi fényben...

Ekkor megjelent a kapuban egy borostás arcú, sovány, félmeztelen ember, kis kétkerekű targoncával.

– Jó napot! Bocsánat... Látom, költözik... vagy takarít... rámol..., nincsen véletlenül valami fölösleges fémtárgya?... Edények, bádóg, vasak...

– Az nincs... de van papír... – mondta a hirtelen öregedésnek indult ember, és különös fény villant a szemében, mint a lázbetaegeknél, de a hangjában a jó ötlet szülte reménnyel elegy démoni gúny bujdosott. Felállt, és egy széles, túlzóan teátrális mozdulattal a könyv- és folyóirathalmok felé mutatott – ...papír az van... sok-sok papír!... – Ahogy közelebb lépett az idegenhez, látta, hogy az cseppet sem lelkesedik.

– Fém nincs? – próbálkozott újra a lomtalanító. – ...Edények, bádóg...

– Fém nincs... csak papír... Ez mind papír... Ezt mind viheti – mondta az öregember szinte eszelősen, megmagyarázhatatlan szigorral, már-már parancsolóan, mintha ez a szerencsétlen ószeres bármiről is tehetne, és kinyitotta a kaput.

– Na jó... – mondta beletörődve az idegen, és behúzta az udvarra a kis gumikerekes kocsit, leállította a papírhalom mellé, rakodni kezdte a könyveket, kissé kényszeredetten, mint aki szívességet tesz. És az árnyékba húzódó, székén kuporgó tőpörödött aggastyán úgy is érezte: szívesség ez... nagy terhektől szabadítja meg őt ez a csontsovány alak...

Amikor a könyvekkel, folyóiratokkal és más papírokkal feltornyozott targoncát kitolta az udvarról az ószeres, a kapuból még visszafordult, hogy elköszönjön a házigazdától, de a kamra mellett, az árnyékban álló tonettszék már üres volt.

Könyvek olcsóbban!

www.debreczeny.hu

www.konyvhalo.hu

MIKLYA ZSOLT

A híváslista vége

Filip Tamásnak

*A hívó fél hallgat, s te hallod,
amit nem hallhat más, csak
két egyszerre hallgatózó.*

*Odébbállnál legszívesebben,
de ha már elkezdted, ki tudná
helyetted abbahagyni.*

*Mondataid kettős értelme dörren,
mielőtt elrejténéd a célkereszt
elől a tárgyat.*

*Összeszedetlen gurulsz szét,
apróvadra szánt sörét
a keményre taposott havon.*

*Torkodat még kaparja
– vesztettél, győztél, egyre
megy – a torkolattűz.*

*Látható csak a menekülő
nyúl arabeszke, amit a papír
hónyoma őriz olvadásig.*

és a forralt fehér tej

*só sózsák nehéz vagy mint
a sózsák ezt mondta nekem
nagyanyám sokszor és cipelt
a hátán aztán leejtett ő aztán
tudta mit jelent leejteni egy
zsákot ha nem is sóval tele
zsákot szóval valinak hívták
ha tükörbe néztem láttam
huncut szemeit szeplői között
az orra is mosolygott de lehet
hogy csak a tükör mutatta ilyen
derűsnek hogy még a fintorát is
szépnek találtam matattam ma
a porcelánok között s mintha
ujjaim nem bírnák el a terhet
egy tányér kicsúszott megint
a kezemből így herdálod el az
örökséget így engeded hullani
a kezedből ki látta ki nem én
láttam fehér combjai között a
fekete rózsát azt hittem meg
bolondulok míg számhoz érin
tettem a porcelán bögrét és a
forralt fehér tej mindent elöntött*

TÖRÖK BÁLINT
Ember az embertelenségben

Mester Miklós politikusi példája

1906. március 8-án született az erdélyi Rugonfalván Mester Miklós, az 1944-es náciellenes politikai mozgalom egyik kiemelkedő, főleg az embermentésben kimagasló teljesítményt nyújtó politikusa. Politikust írtunk, mert hiszen valóban politikusi szerepet vállalt, de valójában nem volt politikusi alkat. Humanista volt egy olyan korszakban, amelyben a politikusokra nem illett a humanista jelző, s akire illett, az távol tartotta magát a politikai arénától, kivéve, ha illegális szerepet vállalt.

Mester Miklós szülei székely földművesek voltak, eleinte saját földdel sem rendelkeztek. Édesapja azonban először az Amerikai Egyesült Államokban, majd az egész család – kivéve Miklóst – Kanadában dolgozott, s az ott összegyűjtött pénzen húsz hold földet vásároltak Rugonfalván. Az itthon maradt fiú az öt elemi elvégzése után a székelykeresztúri unitárius gimnáziumban tanult. A gimnáziumot elvégezve egy románokból álló állami bizottság előtt letett vizsga (Segesvár, 1925) után Budapestre jött, ahol két évig közgazdasági tanulmányokat folytatott, majd átment a Pázmány Péter Tudományegyetemre. Itt 1937-ben szerzett bölcsészdoktori diplomát.

Közben azonban pénzt is kellett keresnie. Így került mindjárt 1925-ben a Népies Irodalmi Társasághoz, ahol először mint román sajtóelőadó, könyvtáros, a Társaság egyetemi és főiskolai diákokthonának titkára, majd 1936-tól mint igazgató dolgozott egészen 1949-ig. Ez a munkahely teljes mértékben megfelelt érdeklődésének, hiszen erdélyi magyarként nagy odaadással foglalkozott az erdélyi népek (magyarok, szászok, románok) történetével és problémáival. A Népies Irodalmi Társaság, amely az Erdélyi Szövetség fedőneve volt, romániai közéletre vonatkozó adatokat gyűjtött a beszerzett hírlapok, folyóiratok és könyvek alapján. A munkát 1930-ig Jancsó Benedek egyetemi tanár, a román történelem és kultúra kiváló szakértője irányította, aki nagy hatással volt Mester Miklós tudományos fejlődésére. Felfogását jelentősen befolyásolta, különösen a nemzetiségi kérdés tekintetében a háború után Amerikába emigrált Jászi Oszkár is. Ez természetes, hiszen őt mint történészt elsősorban a magyar–román közös múlt érdekelte. Az 1930-as évektől kezdve cikkeket írt a Magyar Útba, a Bartha Miklós Társaság kiadványaiba, a Magyarságtudományba, a Lugoson megjelenő Magyar Kisebbség és a kolozsvári Hitel című folyóiratokba. Előadások

kat tartott a Magyar Tudományos Akadémián a Magyar Történelmi Társulat rendezésében. 1940-ben publikálta két tanulmányát Erdély történetéről (1541–1918-ig) a *Die Siebenbürgische Frage* című kiadványban. Meg kell még említenünk az 1980-ban, a párizsi Magyar Füzetek 6. számában megjelent, Trianon 60. évfordulójára írt *Hol hibáztuk el? A Duna-völgyi népek nemzeti egyenjogúságáról* című történelmi esszéjét.

Fő műve az 1936-ban kiadott *Az autonóm Erdély és a román nemzeti követelések az 1863–64. évi nagyszabeni országgyűlésen* című könyve. Mindössze két év eseményeit tárgyalja, de természetesen foglalkozik a történelmi előzményekkel is. Ott van benne az erdélyi kérdés lényege, a múlt minden tanulsága a jelen számára. A mű feltűnést keltett magyar, román és szász körökben egyaránt. Szerzője tudományos hitvallását így fogalmazta meg: „Szükségesnek tartom megemlíteni, hogy megállapításaimat minden esetben szigorúan lelkiismeretem mérlegére tettem. ... Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy tollamat kizárólag a valóság elfogulatlan feltárása, az igazságszeretet, a magyar nép iránti hűség s ugyanakkor a román és szász nép tárgyilagos megbecsülése vezette.”

Az 1939-es tavaszi országgyűlési választásokon Mester Miklóst ott találjuk a Teleki Pál vezette kormánypártban. Az vonzotta Telekihez, hogy a Táj- és Népkutató Központ ekkor rendezett kiállításának szemlélete teljesen megegyezett az ő agrárszemléletével. Mindannyian elodázhatatlannak tartották a földreformot. Ez a kiállítás pedig bemutatta az anakronisztikus földbirtokelosztást és a paraszti tömegek nyomorát: „A jogától és az emelkedés lehetőségétől megfosztott alsó osztályt reménytelen állapota elkeseríti, a vagyon ellenségévé teszi, de a föld és a nép diszharmonikus viszonya egyéb káros következményekkel is jár: egyik oldalon a fényűzés túlzásaiba, élvezetek hajhászásába merülő, néhány embert számláló legfelsőbb rendet teremt, a másik oldalon még a legelemibb szükségletek kielégítésére is képtelenné teszi az emberek százezreit... a jelenlegi kilencmillió magyarból hatmillió, a lakosság kétharmada proletár” – olvasható a kiállítási katalógus bevezetőjében, amelyet Györffy István, Magyary Zoltán és Teleki Pál írtak alá. Telekinek azonban, hiába volt kultuszminiszter, és hiába volt kétségtelenül nagy politikai tekintélye (hiszen pár hónap múlva ő lett az ország miniszterelnöke), a kiállítást be kellett záratnia.

Ekkoriban tartott Teleki egy zártkörű előadást, ahol igen negatív képet festett az ország politikai helyzetéről. Sok vonatkozásban elemezte a helyzetet, de most csak a témánk szempontjából fontos részből idézünk: „Csőd ez, mert hárommillió koldusparaszt helyzetét tíz

éve latolgatjuk, de semmire sem jutottunk. S emiatt, nehogy a fejünkre borítsák, elrekesztettük az országot attól a fejlődéstől, amely egy modern európai államiséget lehetővé tesz. Így jutottunk el oda, hogy elérkezett határainkhoz a hitleri politika.”

Mester Miklós tudta, hogy a falukutató mozgalom Teleki támogatásával indult meg. Azt is méltányolhatta, hogy Teleki írt előszót a tanítványai által 1936-ban kiadott első faluszociográfia, az *Elsüllyedt falu a Dunántúlon – Kemse község élete* című kötethez, Teleki aktuális politikai súlyát azonban nem ismerte. Szabó Zoltán (szintén Teleki-tanítvány) írta le egy tanulmányában, hogy a kultuszminiszter személyes ajánlólevelével ment egy községbe „falukatni”, de a helyi közigazgatás vezetője közölte vele, hogy jelenléte „másnap már nem kívánatos a faluban”. (Ilyesmi a német megszállás alatt fordult elő még, amikor egy csendőrtiszt a belügyminiszter által aláírt mentesítő levelet szétépte, miként éppen Mester Miklóstól tudjuk.)

Ekkora „hatalma” volt Telekinek, aki a választások után sem támaszkodhatott saját párttársaira. Egyébként a hitleri szomszédság, majd az 1939-ben kitört világháború sem biztosított olyan politikai légkört, amely alkalmas lett volna nagyszabású reformok végrehajtására. Az ország vezetőjének ilyen körülmények között minden erőt a megmaradásra kellett összpontosítania. Ezt tette Teleki, de pártos önérdékből ez ellen cselekedett az egyre inkább náci irányban elhajló Imrédy (nem véletlen, hogy 1944-ben őt akarta a miniszterelnöki székben látni Hitler). 1940 őszén huszonkét képviselővel együtt elhagyta a kormánypártot, s megalapította a Magyar Megújulás Pártját. Vele tartott sajnos Mester Miklós is, aki csalódott Telekiben, mert nem valósította meg a földreformot, s hitt Imrédynek, aki szociális reformok ígéretével szédítette híveit.

A német megszállás idejére kiépültek és megszilárdultak Mester kapcsolatai a magyar társadalom németellenes erőivel. A Bartha Miklós Társaságban kialakult egy csoportosulás, mely éppen a náci hatalom megerősödése miatt fordult el a jobboldaltól. Az illegálisan működő csoport neve „Vasmag – Szellemi munkaközösség”, vezető tagjai között pedig ott volt például Atzél Ede, Dudás József és Mester Miklós. Magukról – Szent-Iványi Domokos közlése szerint – ezt vallották: „A Vasmag szellemisége teljesen azonos a Bartha Miklós Társaság eredeti szellemiségével. Tagokul csak megbízható, magyarul gondolkodó és népi származású személyeket vettek fel. Sokkal több volt a száma a fizikai munkásoknak, mint a diplomásoknak. ... A társadalom minden rétege képviselve volt a Vasmagban.” Volt közöttük arisztokrata, illegális kommunista és jobboldali politikus is.

A Vasmag irányítása egyre inkább az erdélyi származású tagok kezébe került. A mozgalom nevét többször is megváltoztatták, végül 1944-ben fölvetették a Magyar Hazafiak Szabadság Szövetsége elnevezést. E szövetség – s annak tagjaként Mester Miklós – a német megszállás alatt szorosan együttműködött a Magyar Függetlenségi Mozgalommal, Imrédy pártjával viszont egyre lazult a kapcsolata, de nem szakadt meg. Ennek köszönhető, hogy a német megszállás után kinevezték a Györffy István Népi Kollégium miniszteri biztosává. E minőségében igyekezett menteni a bajba jutott kollégistákat. Széleskörű segítségét később, a szocializmus évtizedeiben is elismerték a volt kollégisták. Hogyan lett azonban Mester Miklós a németek által az országra erőltetett Sztójay-kormány kultuszállamtitkára?

Mint egy jobboldali politikus, a Magyar Megújulás Pártjának tagja eleve számításba jöhetett, s az, hogy református vallású volt, további előnyt jelentett. A Horthy-korszakban ugyanis a szokásjog szerint a kultuszminiszternek mindig katolikusnak, a politikai államtitkárnak viszont reformátusnak kellett lennie. Mestert azonban nem saját pártja ajánlotta, hanem a Magyar Hazafiak Szabadság Szövetségével szoros kapcsolatban lévő Magyar Függetlenségi Front (Szent-Iványi Domokos), az Erdélyi Párt, aztán olyan személyek, mint a népi kollégiumi mozgalmat támogató Zsindely Ferenc, Ravasz László református püspök és Ambrózy Gyula, a kormányzói kabinetiroda főnöke. Persze így sem ment könnyen a kinevezése, hiszen pártjában ismerték náci-ellenes és humanista nézeteit. A Sztójay-kormány március 22-én alakult meg, Mester államtitkári kinevezése pedig csupán április 30-án kelt.

Horthy bizalmát Herczeg Ferenc ajánlására nyerte el a fiatal politikus, és végül a lassan-lassan magához térő kormányzói hatalom „beépített” bizalmi embere lett a Quisling-kormányban. Pozícióját természetesen megőrizte a Lakatos-kabinet idején is, de a náci-nyilas puccs után bujdosnia kellett.

Április 30. és október 15. között azonban keményen dolgozott: számtalan üldözött számára biztosította a megmaradást. Ambrózy Gyulával, a kabinetiroda vezetőjével együtt kitalálták az „előzetes igazolás” formuláját, ami lehetővé tette, hogy saját hatáskörben előzetesen kiadhatott olyan igazolást, miszerint a kormányzói mentesítés folyamatban van. Számtalan zsidó értelmiségi köszönhette életét Mester Miklós bátor tevékenységének. A kultuszállamtitkár ilyen irányú tevékenysége mellett a többi tárcáé eltörpült. Munkájának eredményességét előmozdította, hogy szorosan együttműködött Komoly Ottóval, a Magyar Cionista Szövetség elnökével, Stern Samuval, a Pesti Izraelita Hitközség el-

nökével, Török Sándor íróval, a Magyarországi Keresztény Zsidók Szövetségének egyik vezetőjével és Bereczky Albert református lelkésszel. Egyikükben sem merült fel soha, hogy a magas hivatal betöltő tisztviselő kívülállóként tárgyal velük. Személyiségére és kimagaslóan nagy lelki intelligenciájára jellemző az egyik tárgyaláson tett kijelentése, amit Komoly Ottó jegyzett fel naplójában: „Kérem minden megnyilatkozásomat olybá venni, hogy nincsen szándékom túllépni azon a határon, amelyet a házba befogadott vendég együttérzése megenged és megkövetel.”

Sokan segítettek a mentésben. Mester közlése szerint százsámra hozták a mentesítendőök nevét és adatait. Ezek közé tartozott például Bajor Gizi, Palló Imre, Orosz Júlia, Tamási Áron és például dr. Heltai János, Heltai Jenő fia. Megrendítő, ahogyan a kiváló író leveleiben megköszönte, de visszautasította a kivételezést (melyet fia tudtán kívül kért), mondván: „Sok jót kaptam attól az országtól, amelyben születtem és amelynek a nyelvén írok, el kell fogadnom a rosszat is. ... Amilyen nagy könnyebbség és elégtétel volna az, hogy kiemelnek a sok százezer főnyi zsidó vagy kikeresztelkedett tömegeből, olyan elképzelhetetlen számomra, hogy bármiféle kivételezést vagy kedvezést kérjek.”

Még a minisztertanácsi üléseken is szembeszállt a zsidóellenes akciók megátalkodott vezetőivel, Baky Lászlóval és Endre Lászlóval, a két belügyi államtitkárral. Fejükre olvasta a deportálások során alkalmazott embertelen módszereket, sőt egy alkalommal azt javasolta, vegyék ki a zsidókérdés kezelését a Belügyminisztérium hatásköréből. Az ülés végén minisztere (Antal István) odasúgta neki: „Bátor felszólalás volt, de készülj fel rá, hogy letartóztatnak.” Egy titkos tanácskozáson fölvetette, hogy Szent-Iványi Domokost, az ellenállás egyik vezetőjét nevezzék ki zsidóügyi kormánybiztossá titokban, és majd ha eljön az ideje, nyilvánosan is.

Mester Miklós zsidómentő tevékenységének legfontosabb elismerése az az 1945. február 14-én, tehát a náci csapatok kiűzése után azonnal megírt levél, melynek szerzője a budapesti zsidók világi vezetője, Stern Samu:

„Dr. Mester Miklós volt vallás- és közoktatásügyi államtitkár urat, a magyarországi zsidóság érdekében tett szolgálataiért hálás és elismerő köszönet illeti meg.

Különösen azokat a szolgálatokat szeretném kiemelni, amelyeket dr. Mester Miklós volt vallás- és közoktatásügyi államtitkár úr a Sztójay- és Lakatos-kormány idején a zsidók kormányzói mentesítésének megszervezése terén teljesített, és ami által nagyon sok zsidó család életét mentette meg.

Dr. Mester Miklós volt vallás- és közoktatásügyi államtitkár úr közvetlenül 1944. március 19. után, ami-

kor Magyarország német megszállása megtörtént és a magyarországi zsidóságnak az emberiség történelmében egyedülálló, kegyetlen üldözése megkezdődött, bátran, humanista érzülettől vezetve teljesítette kötelességét. Szoros kapcsolatot tartott fenn a Pesti Izraelita Hitközség elnökével, Stern Samuval és Komoly Ottóval, a Cionista Szövetség elnökével. Horthy Miklós kormányzó – a kegyetlen üldözések miatt – állandóan szembehelyezkedett az akkori kormánnyal. A Kormányzónak és a kabinetiroda akkori derék vezetőinek (vezetőjének – T. B.), dr. Ambrózy Gyulának ebben a küzdelemben bizalmas segítőtársa volt dr. Mester Miklós volt vallás- és közoktatásügyi államtitkár. A zsidóság vezetői a szörnyű brutalitásokat rendszerint dr. Mester Miklóssal közölték, aki rögtön a kabinetiroda tudomására hozta. Kihallgatásra a Kormányzó a Pesti Izraelita Hitközség elnökét, Stern Samut dr. Mester Miklós útján hívta meg. Dr. Mester Miklós hozta össze találkozásra Komoly Ottót, a Cionista Szövetség elnökét Ambrózy Gyulával, a kormányzói kabinetiroda vezetőjével és ifj. Horthy Miklóssal, akik abban az időben a németellenes és az antiszemita-ellenes ellenállás legelszántabb vezetői voltak.

Tudomásom van arról, hogy a Sztójay- és Lakatos-kormány idején a legtöbb zsidó mentesítést a minisztériumok közül a vallás- és közoktatásügyi minisztérium csinálta. A Sztójay-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere a Kormányzóhoz zsidómentesítés ügyében a Gestapótól való félelmében egyetlen felterjesztést sem mert aláírni. A felterjesztéseket mind – minden további nélkül – dr. Mester Miklós államtitkár írta alá. A felterjesztéseket a Kormányzó mind elfogadta. Élő tanú erre dr. Ambrózy Gyula, a kabinetiroda volt kiváló vezetője. (...)

Sok zsidó rabbi, egyetemi tanár, középiskolai tanár, tanító, művész vagy más kultúremler kapta meg dr. Mester Miklós államtitkár útján a kormányzói mentesítést.

Dr. Mester Miklós idejében bizalmasan közölte velem és Komoly Ottóval is, hogy a kultusz-kormányzat azért szedi össze a zsidók tulajdonában lévő műkincseket kormánybiztos útján, hogy azokat a rabló németek elől megmentse és alkalomadtán a zsidóságnak visszajuttassa.

Mindezt a munkát dr. Mester Miklós államtitkár 1944. október 15-ig végezte, amikor a nyilasok német segítséggel eltávolították Horthy Miklós kormányzót és magukhoz ragadták a hatalmat. A nyilasok uralma alatt dr. Mester Miklósnak menekülnie kellett és nem térhetett vissza családjához, csak az orosz hadsereg Budapestre való bevonulása után.

Ezt a nyilatkozatot köszönetünk nyilvánítása mellett azért adom ki dr. Mester Miklós volt vallás- és közoktatásügyi államtitkár úrnak, mert ő legbensőbb meggyőződés-

sem szerint a nehéz időkből kizárólag igazságszeretettől, tiszta humanizmustól vezetve, bátran és eredményesen szolgálta az üldözött magyarországi zsidóság igaz ügyét.

*A Pesti Izraelita Hitközség
előjárósága nevében:*

Stern Samu elnök”

Ez volt Mester Miklós életének legnagyobb elismerése. A történelemtől ezután semmi jót nem kapott (igaz, nemzete se!), emberileg azonban találkozott néhány olyan gesztussal, ami elviselhetővé tette hátralévő életét. 1945 után hívták, hogy kapcsolódjak be a politikai életbe, de ő bölcsen úgy döntött, távol tartja magát a politikától. Így elkerülte Rákosi börtöneit, internáló táborait. A kitelepítést azonban nem. Tehát találkozott a kommunizmusra oly jellemző embertelenséggel, de eb-

ben az embertelenségben meglátta, hogy miként a náci pokolban is voltak vigasztaló emberi megnyilvánulások, a bolsevik sötétségen is áttört néha az emberség egy-egy reménysugara. Mindig akadt valaki, aki állás-hoz segítette, aki emberszámba vette a kitelepítésben, aki ajándécsomaggal enyhítette a család nélkülözését, aki félrevezetve a hatóságokat lehetővé tette, hogy Budapesten lakhasson a kitelepítés feloldása után. Ezek ma talán nem is értékelhető dolgok, de akkor élehetővé tették a lehetetlenné tett életet. Persze találkozott emberi aljassággal, kicsinyességgel, meg nem értéssel és sok-sok tehetetlen gyávasággal is.

Mester Miklós nem azt kapta az élettől, amit érdemelt. A demokratikus fordulatot sem érte meg, 1989. január 5-én halt meg.

TURCSÁNY PÉTER

Atlanti átkelés légoceánon

*A reptér óriás üvegszemében
mozgócsukák és áruláscsövek
forgatják a szélrózsa ember-*

*szirmaikat; zárt ajtók és arcok
mögött vajúdó kompjárat –
menetrendre indulunk*

*fehérlő tengereken túlra; a Nap
felhők fölött hosszabbítja meg
fényessége óráit – lejjebb*

*az Óceán tükrének türelme
függönyredőkbe simulva vár –
de lám, átlép fölötte is*

*az idő! Hatékony műszerek hűségére
bízva semmi sem hétköznapibb,
mint kiszakadni tengeri-földi áramok*

*vonzásköréből. A gyorsulás
csúcspontján csak saját belső időnkben
vándorolunk ki – önmagunkból.*

SÁRDINÉ MÁHONFAI ZSUZSANNA
Támogatottakból támadottak

A képespusztai ONCSA-telep története

A Baranya megyei Képespusztán születtem, az adataimban mégis Szentkatalin szerepel születési helyként. Hogyne, hiszen Képespuszta nem önálló település, pedig teljesen önmagában áll, másfél kilométerre Szentkatalintól, s még messzebb más falvaktól.

A levéltárban azt kérdezték, miért kutatom Képespuszta történetét. Ha újra kérdeznék, azt mondanám: mert föl akarom építeni újra, 1942-től, amikor valóságosan építeni kezdték.

Úgy másfél évtizede tudom, hogy Képes (így hívtuk s hívjuk) ONCSA-telep volt. Addig hírét sem hallottam a betűszónak: ONCSA. Jani bátyám, legidősebb nagybátyám mondta ki előttem először 1989-ben vagy 1990-ben. Addig csak azt tudtam, hogy családom mindkét ága Zalából származik, ahogy a többi képesi család is. Hogy mindenkinek házat építettek, s minden család kapott vagy húsz hold földet.

Hallottam a költözködésről... És hallottam Mariska néném tragikusan korai haláláról is, akit én már csak fényképről ismerhettem. Fényképe soha nem került le a falról. Kislány koromban a mamáéknál (apai nagymamáéknál) sokszor rácsodálkoztam a fiatal lány arcképe, a szóke göndör hajra, a különös tekintetre és a tojásdad arcon a dacos kifejezésre. Előre jött – így mondták – munkát keresni. Baranyába. Már útközben megbetegedett a vonaton: tifuszt kapott. Apáca akart lenni Pécsen. Tizenhét évesen temették el. Gyerekként egy családi fényképet ragasztottam az albumomba. A temetésén készült. A frissen hantolt sír két oldalán a negyven év körüli szülők (hatvannak látszanak), Jani bátyám és egy unokatestvér, egy nagynénemmel egykorú leány. Nagymamám kendőben, csontsoványan, szobormereven, nagybátyám vonásait a fájdalom és a fiatalság együtt nemesíti tesz, nagyapám szája körül mély ránc, homlokát is ráncok barázdálják, mintha csodálkozna vagy méltatlankodna, hogyan történhetett meg, ami megtörtént. Városi Központi Konyha – olvasható egy koszorú szalagján. Megérkezett, oda, ahová készült, ahol önálló életét meg akarta kezdeni, de hamarosan oda is meg kellett érkeznie, ahová még nem készült. Nagy áldozat volt ő – a semmiért. Mert semmivé vált minden, amit nagyapámék akkor kaptak. A ház még ma is áll, de már rég nem a család tulajdona. A föld? Hiszen azt tudjuk...

De ami Máhonfaiéknak halállal indult, az mind a tizenöt szorgalmas családnak étellel folytatódott. Közel

százötven gyerek és fiatal nyüzsgött, játszott és dolgozott a szülőkkel együtt a parányi településen. Számomra már ez is csak mese volt. Amikor öt-hat éves koromban édesapám „hetelni” járt, nagyon szerettem, amikor este édesanyám mellém bújt az ágyba és a gyermekkoráról mesélt: milyen sokan voltak, mennyit csatangoltak erdőkön-mezőkön. Nekem a hatvanas években már csak egy-két játszótársam akadt Képesen. Erdő-mező engem is várt, de magányos voltam. Különösen néhány év elteltével, amikor újabb családok költöztek el.

Képesen meséltek egy zsidó bérlőről is, aki elkártyázta a birtokot, amit aztán a Zalából átköltözött nagycsaládok között osztottak szét. Erről a „földosztásról” nem tanultam az iskolában. Se az általános, se a középiskolában, de még a főiskolán sem, ahol pedig történelem szakos tanárnak képeztek. Most már – jóval túl a negyvenedik életévemen – tudom: az 1930–40-es évek fordulóján íróknak, egyházi személyeknek, szociológusoknak, majd politikusoknak köszönhetően nagyon is benne volt a közgondolkodásban ez a „telepítés”. 1940 nyarán született meg a törvény, amely szerint: „Szociális és családvédelmi célokra Országos Nép- és Családvédelmi Alap létesítetik.” Mozaikszóval: ONCSA. (1940: XXIII. tc. az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról). A törvény miniszteri indoklása szerint: „Az elaprózott akciók helyett... összefüggő, egységes szociálpolitika megszervezése szükséges tehát, amely a támogatásra szoruló néprétegek részére nemcsak átmeneti segítséget, hanem állandó életlehetőséget, tisztességes megélhetést biztosít.”

Ha a költözködéskor ezek a zalai családok tíz évre előre beleláttnak a jövőbe, talán soha nem hagyják el falujukat. De akkor nekivágtak az útnak, hiszen az „új világ” mégsem a messzi Amerikát jelentette. A táj a dombokkal, erdőkkel hasonlított a zalai szülőföldre. Veszítenivalójuk sem volt. A „túlnépesedett” Zalából, ahol kevés volt a munkalehetőség és a szétszórható nagybirtok, Baranyába költöztek. A Szentkatalinhoz tartozó Képespusztára, amelyről a szociális felmérés 1939 januárjában azt állapította meg, hogy: „bérbeadás útján hasznosított 462 kat. holdnyi” a gazdasága, és „már évek óta igen elhanyagolt állapotban van”.

A telepések Zalából vonattal indultak el, majd a vonatozást hosszú gyaloglás és szekerezés követte. Az út utolsó szakaszáról valljanak a visszaemlékezések: „Az utak szinte járhatatlanok voltak a sok esőzéstől, hóolvadáستól. Amikor Abaligeten kiszálltunk a vonatból, hűvös, nyirkos, ködös idő fogadott bennünket... Kivagonéroztuk a lovas kocsit, a lovakat, fölpackoltuk a szükséges holmit, és elindultunk az ígért földjére, mint az amerikai telepések. Az út felejthetetlen volt. A kere-

kek befonódtak a sártól...”. (Baján Zoltán levele) „Mivel nem volt köves út, a sár a tengelyig ért, és Szentkatalintól az emelkedő olyan nagy volt, hogy a lovak elé befogták a teheneket is.” (Máhonfai József levele) „Az abaligeti állomásról mentünk gyalog két nagy dombon keresztül. A völgyben elmentünk Katalin irányába. Még nem vagyunk ott mindig. Egy másik dombon föl kellett mennünk. Azt hittem, sose érünk föl.” (Bíró Nándorné Végh Magdolna szóbeli közlése) „Késő este értünk Szentkatalin községbe. Egy épületből halvány fény szűrődött ki, hát oda mentünk, ez volt az italbolt. Ott érdeklődtünk, hogy merre van Képespuszta. Megtaláltuk, nagyon fáradtan.” (Rákosa Ferencné Végh Gizella Anna levele)

Milyen volt a fogadtatás? A már említett 1939-es dátumozású (adataiban az 1937-es évre vonatkozó) szociális felmérésnek, amelyet a hetvehelyi körjegyzőség készítettek, az *Egyéb közérdekű javaslatok* című rovatában a következő bejegyzést találtam: „A község területe sűrűn lakott. Idegenek betelepítéséről szó nem lehet”. Egy 1940-ben megjelent tanulmány, Dr. Vízny András *Zala vármegye szociális feszültsége* című munkája az „eltelepítés” fő problémájaként említi, hogy az „a jobb módú törpebirtokosokat érinti, akik kis földjüktől nem szívesen válnak meg, hogy új környezetben, adóssággal terhelt nagyobb birtokon kezdjék a »jöttmentek« új életét.” Tehát a fogadó vármegye érintett településein lakók ódzkodtak az idegenektől, tiltakoztak

betelepítésük ellen. Valóban jöttmenteknek tartották a kedvezményezetteket. Baján Zoltán a már idézett levelében erre is kitért: „Szentkatalinba jártunk iskolába, amíg meg nem ismertek minket, előítéletekkel fogadtak. Ilyen megjegyzések, hogy telepesek, (durvábban) cigányok...”

Mi lehetett a háttérben ennek a viselkedésnek? A „természetes” idegenkedésen kívül (hiszen még a jövevények nyelvjárása is erősen eltér a helyitől), az irigység is belejátszhatott: valahonnan idecsöppent családok az inkább őket, helybelieket megillető földből birtokot kapnak, az övéknél szebb, egészségesebb új házakhoz jutnak. Kán (egy közeli gazdag sváb falu) volksbundistái meg is jegyezték az épülő házak, istállók láttán: „Csak építsék, majd úgyis minden a miénk lesz!” A helyiek azonban hamarosan megismerték a jövevényeket, a pusztára letelepedő családok pedig hamar összeszoktak. Hasonlítottak egymásra: sokgyermekesek voltak, ugyanazokban a kedvezményekben részesültek, egy megyéből érkeztek. A Baranyába költözésnek kétféle oka volt, mint az alábbi két levélrészlet is mutatja: „Zalában, a falunk határában olajat fedeztek fel. Kutattak, ásattak. Földjeink e munkálatokba beleestek. Így minekután az ONCSA ajánlatai kedvezőek voltak – és mint nagycsaládos – vállaltuk az ősi fészek elhagyását, Képespusztára költöztünk.” (Petik Istvánné Tamás Margit) „11-en voltunk testvérek, és Zalába 5 hold földünk volt, kevés volt a nagy család megélhetése biztosításá-

Idősebb Máhonfai János és Máhonfai Jánosné Lapat Mária lányuk temetésén

ra. Édesapánk 16 évig hegypásztor volt, ez a kereset is kevés volt. Szüleink és mi gyerekek úgy gondoltuk, elfogadjuk a közjóléti szövetkezet által följánlott ONCSA-telepeseknek szánt birtokot, gondoltuk, rosszabb nem lehet a megélhetésünk itt Baranyába, mint Zalába.” (Rákosa Ferencné Végh Gizella Anna) Zala vármegye alispánja Baranya vármegye alispánjának írt levelében így fogalmaz: a lovászi családok a Lovászi-Kutfej közötti olajfűrészek miatt, a többiek „túlnépesegett községükből költöznek el”.

A családok egy része már 1941 őszén átköltözött (a hat családfő neve, ugyancsak az alispáni levelek alapján: Zsidó József, Barabás Vince, Doszpoth János, Aranyos József, Szabó János és Tamás Ignác), míg a többiek 1942 tavaszán érkeztek. Erről a Baranyavármegyei Közjóléti Szövetkezet Igazgatósági üléseinek jegyzőkönyveiben is találtam bejegyzéseket: „Jakabffy Imre

gazdasági szakértő bejelentette, hogy f. hó 22-én ismét három zalamegyei telepes család érkezett Szt. Katalin pusztára. Az újabb telepesek Tamás Ignác 6, Szabó János 7, Aranyos József 8 gyermekes egyének...” (1941. november 26.). A december 16-i jegyzőkönyv felsorolja azoknak a nevét, akiknek gazdasági felszerelésre, állatállományra a közjóléti szövetkezet különböző pénzüsszegeket juttatott: Zsidó József – később visszaköltöztették –: 250 P; Barabás Vince: 2800 P; Aranyos József: 3300 P; Doszpod (helyesen: Doszpoth) János: 180 P; Tamás József (helyesen: Tamás Ignác): 4050 P. A vármegyei és városi közjóléti szövetkezetek, amelyek az ONCSA gazdasági szervei, a központi szociálpolitikai program területi végrehajtói voltak, kölcsön formájában különböző juttatásokat (földet, házat, állatot, gazdasági felszerelést, stb.) biztosítottak.

A tavasszal átköltözöttökre csak egy bejegyzés utal (az 1942. április 8-án kelt jegyzőkönyvben), miszerint a telepesek ingóságainak szállításával kapcsolatos fuvardíjakat rendezni kell. Az április 21-én felvett jegyzőkönyv említi Molnár Ferenc volt vidákpusztai cseléd

nevét, akinek (mint arra érdemes sokgyermekes családapának) az elhelyezéséről gondoskodni kell. Ő költözött utolsónak Képespusztára, mégpedig Zsidó Józsefék helyére, akiknek a visszaszállításáról döntöttek. (Más telepekkel összefüggésben is említenek hasonló eseteket a jegyzőkönyvek, a visszaköltöztetés okaként a családapa összeférhetetlen természetét jelölve meg.)

Az áttelepültek megőrizték emlékeztükben szülőfalujukat. Édesanyám, aki 1942-ben csak négyéves volt, a napokban idézte föl az idegen fölnek különösen csengő faluneveket: *Lovászi* volt Vitéz Furdí László, Aranyos József, Tamás Ignác, Szabó János korábbi lakóhelye, *Ebergény* Bíró Ferencé és Tornyos Józsefé, Rákosa József *Baktüttősről* érkezett, Végh István és Végh Károly (unokatestvérek) pedig *Boncodföldéről*. *Tormaföldéről* Huzián József, *Bödéről* Barabás Vince költözött át, *Zalaboldogfa* volt a

Az elbocsátó falu, a zalai Ortaháza

lakóhelye Baján Istvánnak, *Nagylengyelből* jött Doszpoth János, *Ortaházáról* Máhonfai János. Molnár Ferenc nem Zalából, hanem a szintén baranyai *Vidákpusztáról* (Gödre mellől) került Képespusztára és kapott a többiekkel együtt ONCSA-házat. Az alispáni levelezésben Huzián József előző lakhelyeként *Kerkaszentkirályt* jelölték meg.

Bátorság kellett ahhoz, hogy ezek a családok vállalkozzanak az új életre. Még akkor is, ha az állami propaganda táplálta optimizmusukat. Az ismeretlenek vágta neki: nem mérhették föl, hová kerülnek (milyen természeti és főleg: emberi környezetbe), de nem mérhették föl azt sem, mit hoz a jövő, sikerül-e a vállalkozásuk. A bizakodás, a tenni akarás azonban minden kezdeti nehézséget segített leküzdeni. Megbirkóztak az elvadult földdel, megindult az új birtokokon a termelés; elviselték a régi lakosság kezdeti ellenszenvét, sőt konoikul szorgalmas munkájukkal kivívták legtöbbjük elismerését. Nagy életerővel láttak hozzá az építkezéshez is. Az Országos Szociális Felügyelőség 1942-ben elrendelte a létesítendő ONCSA-telepeken a házhelyek kije-

lölését. (Az Országos Szociális Felügyelőség az ONCSA mellé rendelt szervek legfelső szintjét jelentette – mint Berey Katalin írja *Szociálpolitikai kísérlet Magyarországon a 40-es évek elején* (Szociológiai Füzetek, Bp. 1981) című munkájában –, központi irányító szerv volt, tizenhárom szociális felügyelőt és huszonkilenc irodai alkalmazottat foglalkoztatott.) Ez Képespusztán is megtörtént, ahol a telepesek az új lakóházak felépüléséig a kastélyban és a cselédházakban éltek – összezsúfoltan, kellemetlen körülmények között. A jegyzőkönyvek (közjóléti szövetkezet, igazgatósági ülések) többször utalnak a rossz lakáskörülményekre, s erre hivatkozva sürgetik a házépítést.

A juttatottak maguk is részt vettek a házak felépítésében: kiásták az alapot, fuvart vállaltak, segédmunkát végeztek, sőt tégláégetésre is késznek mutatkoztak (utóbbiról a közjóléti szövetkezet iratai emlékeznek meg). A tégláégetés azért vált szükségessé, mert az ekkorra már hadviselő országban akadozott az anyagellátás. Az anyaghiányon kívül még egy gond támadt: Krammer (Krommer?) Béla építkezési vállalkozó megkapta a katonai behívóját. A tizenöt egyforma házból álló egyutcás telep építése csak 1944 végére fejeződött be. Az utca két sorát egyedi módon számozták. Az egyik oldalon föntről lefelé 1-től 8-ig számozták a házakat, majd alulról fölfelé 9-től 15-ig folytatták. Így a domboldalra épített kistelepülés egyetlen utcája a mai napig sem a hagyományos páros és páratlan sorból áll. A 15. háznak, ahol nyolcéves koromtól éltem a szüleimmel, csodálatos nagy udvara van, mert két házhelynyi területen épült föl.

Baján Zoltán visszaemlékezése szerint „A lakások elosztása úgy történt, hogy apáink csináltak 15 sorszámgig papírt, és egy zsíros kalapból kihúzták, hogy ki hányas sorszámot kapta. A sorszámhúzó általában gyerek volt, vagyis érdektelen.” A tornácos parasztházat utánzó épületek egyformasága olykor megzavarta az új tulajdonosokat. Végh nagyapám egyszer tévedésből, ahogy édesanyám mesélte, a második szomszédhoz ment be, s még ő kiáltott fel méltatlankodva: „Minek rendeztétek át a konyhát?!”

A kétszobás ház (a kisebbik szoba valójában hálófülke volt csupán) a kilenc–tizenhárom fős családoknak nem volt túl tágas, de a férfiak elaludtak az istállóban, istállópadlason is, a nagy konyha pedig kiválóan szolgálta a meghitt családi étkezéseket. Néhányan később a házhoz ragasztott pince fölé harmadik szobát is építettek. Apai nagyapám azonban nem pincét épített és arra lakószobát, hanem „kamarát” (kevésbé mély és hűvös, mint a pince, de hasonló célra használható), föléje pedig magtárat. Nekünk, unokáknak legnagyobb gyönyörűs-

günkre, mert a magtár összekötetésben volt a lakóház padlásával, így alkalomadtán hatalmas „körforgalmú” trappolást rendeztünk. A kamarából indultunk, a magtáron át fölfelé dübörögtünk a padlásra. Onnan lefelé spájzon, konyhán át a szabadba. Majd az egészet a kamaránál előlről kezdtük.

ONCSA-házak és ONCSA-telepek a negyvenes években országszerte épültek. (Hogy hány házat is építettek föl, arról ma is folyik a vita.) Baranya megyében sem csak Képespusztán létesült ONCSA-telep. A házépítést Képespusztával egy időben adta ki vállalkozónak a szövetkezet Átán és Kistótfaluban (Mehring Lajos, siklósi vállalkozó kapta meg mindkét helyen a munkát). Két hónappal később az a vállalkozó, aki a képespusztai házak építését megkezdte, megkapta a Gödreszentmártonhoz tartozó Szénáspuszta házainak felépítésére is a megbízást. Amikor 2003 őszén férjemmel Szénáspusztán jártam, láttam, hogy a házak teljesen megegyeznek azokkal, amelyek közül egyben születtem, egy másikban pedig nyolcéves koromtól huszonhat éves koromig – almamelléki családalapításomig – laktam. Olyan volt, mintha a megye egy másik pontján hazaérkeztem volna. Az egyetlen helybenmaradt telepes-leszármazott, Andrics Gergely („a leghűségesebb szénáspusztai”) szintén Zalából származott el. Alkatában és beszédében örzi szülőföldjének jegyeit. Átán és Üszögpusztán (Kozármisleny része – Horthy-telepként emlegették annak idején) is ízes magyar beszédet hallottam, de ezek az ízek másfélék voltak: Szabolcs-Szatmárból valók. Baranyába ugyanis nemcsak Zalából, hanem Szabolcs-Szatmár-Beregből is érkeztek telepesek. Gaál Ibolya, ottani kutató azt írja: „A Szatmár Vármegyei Közjóléti Szövetkezettel párhuzamosan indították a Baranya Vármegyei Közjóléti Szövetkezet munkáját. Általuk a baranyai *egyke* és a Szatmár vármegyei *sokgyermek* miatt bekövetkezett állapotokat igyekeztek kompenzálni. A Baranya Vármegyei Közjóléti Szövetkezet az *egyke* ellensúlyozására megvásárolta a kihalt családok eladásra kerülő házait és földjeit, és ezekre az ingatlanokra telepítette a népesedés szempontjából első helyen álló vármegyék, elsősorban éppen Szatmár lakosságának áttelepítésre jelentkező szegény sorsú sokgyermekes családjait”.

Nemrég egy kimutatást találtam a Baranya Megyei Levéltárban, amely a következő címet viselte: *Közszégi összesítés a szövetkezeti juttatásokról 1940–1943*. A juttatásokat járasonként, a járásokon belül falvakra lebontva tüntették fel, a telepesek juttatásait pedig külön lapon sorolták fel. A kimutatásból megtudtam, hogy 1943-ig hol létesültek telepek, illetve, hogy ugyanezen évig melyik járásban milyen mértékűek voltak a juttatá-

sok. A kilenc felsorolt telepeseközség a felsorolás sorrendjében Képespuszta, Vidákpuszta, Avaspuszta, Áta, Szökédpuszta, Üszögpuszta, Kistótfalu, Peterd, Kuruc. (Mint megtudtam, az átaiak az áttelepüléskor Szökédpusztán cselédházakban éltek átmenetileg, az átai házak felépüléséig.) A járások szerinti összesítés tanulsága, hogy az Ormánságban történt a legtöbb juttatás. A juttatások közül csak a házépítést, házvásárlást, házbővítést véve figyelembe a juttatások száma így alakult:

Jársók	Házépítés	Házvásárlás	Házbővítés
Dárdai járás	–	5	–
Hegyháti járás	17	6	14
Mohácsi járás	6	4	1
Pécsi járás	14	33	6
Pécsváradi járás	4	8	3
Siklósi járás	24	73	19
Szentlőrinci járás	19	46	13
Villányi járás	4	2	–
Telepesek	30	–	–

Feltűnően sok család jutott új otthonhoz a siklósi és a szomszédos pécsi és szentlőrinci járás területén, az Ormánságban. Itt a telepítés elsődleges célja valóban az egyke ellensúlyozása, az elnéptelenedés megakadályozása, a „morbus Baranyaensis” gyógyítása lehetett. De miért következik negyedikként utánuk a hegyháti járás? A hegyháti járásban nem az egykezés volt jellemző, hanem a német nemzetiségű lakosok túlsúlya. Az akkori magyar kormányzatnak eszerint a bevallott szociális cél mellett más célja is volt a telepítéssel. Az akkori német térképeken Baranya Németország részeként szerepel – összhangban azokkal a német tervekkel, melyek szerint minden németek által lakott területet Németországhoz kell csatolni: nemcsak Ausztriát vagy a Szudéta-vidéket, hanem a magyarországi német többségű tolnai, baranyai területeket is (*Ismeretlen fejezetek Teleki Pál életéből*, szerkesztette Vigh Károly, Századvég Kiadó, Bp., 2001). A baranyai német nemzetiségű falvakban Németországban kiképzett agitátorok jelentek meg („Wandervogel”-eknek hívták őket), hogy birodalmi német tudatot alakítsanak ki a lakosságban, s működésüket nem egészen sikertelenül folytatták. A képespusztai vagy a vidákpusztai telepítés tehát azt is célozta, hogy szűnjön meg a hegyháti (a későbbi sásdi) járásban a német túlsúly. Részben emiatt hoztak létre az elsők között éppen Pécsen – látszólag csak szociális célzattal – olyan lakótelepet, amely aztán a későbbi ONCSA-telepek mintája lett. Baranyában és másutt is. A pécsi Horthy-telepnek még az elnevezését is átvették a közeli ONCSA-telepek, Kozármislenyben vagy Átán például.

Az említett okok miatt tervezték Képespuszta önálló, Szentkatalintól független településsé fejlesztését – iskolával, bekötőúttal. Az alispáni mutatókönyv (1942) jelzi a képespusztai bekötő út terveit, de az irat maga nem került elő. Önállóvá válás, iskola, bekötőút... Mi valósult meg ezekből? Ma már tudjuk, hogy semmi. Képespuszta az ezredfordulóra a megsemmisülés, az elnéptelenedés határára került.

Ami az iskolát illeti: a harmincas, negyvenes évek szociálpolitikusaiknak fontos volt, hogy a védelmébe vett nép művelődjön is, ne csak az anyagi helyzete javuljon. Kovrig Béla szociálpolitikus, Teleki bizalmasa például olyan szociális reformról ír, amelynek célja „a nép szellemi, biológiai, anyagi felemelése” egyszerre. A Kovrig-elgondolással összhangban a már többször idézett ONCSA-törvény is „a leginkább támogatásra szoruló néprétegek gazdasági, erkölcsi és szellemi felemelése útján” kívánja megvalósítani az életviszonyok javítását és szolgálni a népességnövekedést. E gondolat jegyében igyekeztek Képespusztán, de a többi ONCSA-telepen is biztosítani a gyerekek oktatását, nevelését. Az üszögpusztai Horthy-telepen élő gyerekek például Nagy (Gross) Miklós uradalmi iskolájába jártak. Képespusztán nem volt iskola, így a közbizalmi szövetkezet vezetősége már 1941 decemberében, azaz egy-két család beköltözése után tervezte, hogy a gyerekek beiskolázásáig napközi otthont létesít a pusztán. 1941. december 31-i keltezéssel, dr. Somogyi Ferenc szociális felügyelő aláírásával érkezik egy levél vitéz Horvát István dr., baranyai alispánnak (amelyet ő „másolatban közöl” a Baranyavármegyei Közbizalmi Szövetkezettel 1942. január 9-én) a képespusztai napközi otthon szervezése tárgyában; a szociális felügyelő a belügyi államtitkár nevében közli hozzájárulását a napközi otthon szervezéséhez „amíg a szentkatalini r. k. iskolában tanítóhiány miatt az oktatás szünetel”. „4000 gyermek részesült az otthonok révén megfelelő felügyeletben és korának megfelelő nevelésben, oktatásban” hirdeti már címében a Pécsi Napló 1942. szeptember 25-i számának az a cikke, amely az említett alispán beszámolóján alapul. A cikk szerint hetvennégy községben működött nyári napközi otthon. Úgy látszik, ennek az oktatási-nevelési formának nagy jelentőséget tulajdonítottak abban az időben. A Pécsi Naplón kívül a megyei lap, a Dunántúl is foglalkozott szociálpolitikai kérdésekkel ezekben az években. 1943-ban arról adott hírt, hogy telepes asszonyok számára szövő- és varró tanfolyamokat indítanak, és hogy „Baranyában több mint hatszázezer pengőt fordítottak ebben az esztendőben nép- és családvédelemre”. Az utóbbi cikk közli, hogy az 1943-as évben összesen

2302 holdon 96 család gazdálkodott önállóan. Telepekre lebontva a gazdálkodók száma a következő volt:

- A Gödréhez tartozó Vidápusztán 14 család
- A Szentkatalinhoz tartozó Képespusztán 17 család (ebből 15 telepes)
- A Kozármislenyhez tartozó Üszögpusztán 15 család
- A Peterdhez tartozó Peterdpusztán 7 család
- A Vókányhoz tartozó Kurucpusztán 15 család
- A Kistótfaluhoz tartozó Avaspusztán 7 család
- A Szökédhez tartozó Szökédpusztán 21 család.

A cikk szerint a telepesek Hajdú, Szabolcs és Zala megyéből érkeztek. A gyermekek száma a nagycsaládok betelepítésével annyira megnőtt, hogy további tanerők alkalmazása vagy új iskola alapítása vált szükségessé.

A szociális reformok hívei nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek képzésére is hangsúlyt fektettek. Az 1930–40-es évek a tanfolyamok, gazdaképzők, parasztkollégiumok, népfőiskolák szervezésének időszakát jelentik. Németh László, Kert-Magyarország és a minőség forradalmának megálmodója írja egy 1943-ban megjelent tanulmányában: „A mezőgazdaságban ma még utópia a képesítéshez kötött földbirtoklás. De azért a parasztság útja sem a jobbágy, hanem az értelmiségi állapot felé visz. A földön is egyre több gazdasági iskolát, kertészetet, népfőiskolát, gimnáziumot végzett ember fog élni” (Németh László: *Népi író*). A

baranyai Szentlőrincen 1930. november 4-én nyitja meg kapuit a Magyar Királyi Horthy Miklós Téli Gazdasági Iskola, amely a gazdaifjak számára alapos elméleti és gyakorlati képzést ad két téli és két nyári féléven keresztül. Télen inkább elméleti, nyáron pedig gyakorlati képzés folyt. Akik a gazdasági iskolát elvégezték, az Aranykalászos Gazdák Gazdakörébe tömörültek. A képespusztai fiatalok közül Tamás Ignác és Barabás Ferenc jártak a gazdaképző tanfolyamra, de a háborús körülmények miatt 1944 őszén megszakadt a képzés, így tanulmányaik félbeszakadtak. Ekkortájt szerveződött P. Kerkei Jenő vezetésével a KALOT (Katolikus Agrárfiújsági Legényegyletek Országos Testülete) is. *A félbemaradt reformkor* című (Róma, 1990) kiadványban Farkas György és Ugrin József így értékeli a népfőiskolákat és megszervezésükben a KALOT szerepét: „A csoda megtörtént. A lustának, maradinak titulált paraszt mozdult. Maga teremtette iskolába indul. Tanulni akar. Követeli jussát a nemzetmentésből, meg abból a jogból, hogy sorsát a jövőben maga irányíthassa. Ennek a csodálatosan szép megmozdulásnak legszébb szakasza: a magyar népfőiskola mozgalom megszületése és tevékenységének kibontakozása volt. Hazánkban az első és legnagyobb népfőiskolák zárt világnézeti alapon működtek. Fenntartójuk legtöbbször a hitvallásos közösség vagy annak valamilyen mozgalma, pl. a KALOT parasztfiújsági mozgalom vagy a protestáns KIE (Keresztény Ifjúsági Egyesület). A nép-

A képesi szőlőhegyen az ötvenes évek elején – Máhonfai János (a bal szélén) vendégeivel és négy fiával (a kép előterében)

főiskola a felnőttek független iskolája. Az állam támogathatja, de a nevelésbe, a tananyag összeállításába nem szól bele.” A Zalavármegyei Közjóléti Szövetkezet igazgatósági ülésének jegyzőkönyve szerint 1942. július 14-én Pehm (Mindszenty) József huszonötezer pengős kamatmentes kölcsönt kér a szövetkezettől, mivel a KALOT népfőiskolát kíván létesíteni, s az intézmény épületének kiszemelt kaszaházi kastélyt e célra kell tatarozni és berendezni.

A köztudatban ez a korszak nem él reformkorként, de még úgy sem, mint a reformkísérletek kora. Pedig a korabeli közgondolkodásban benne volt a reform gondolata, illetve a közbeszédben a reform szó használata. Németh László már 1935-ben *A reform* címmel jelentetett meg tanulmányt. A munka 10. fejezetében jelzi, hogy nem csupán a saját elgondolásaival hozakodik elő: „Ebben a tanulmányban több a »kollektív« munka, mint az »ötleteimen« szörnyülködő olvasó képzele.” Közli, hogy az oktatás reformjáról vagy az egészségpolitikáról szóló fejtegetései mások elképzelésein alapulnak. A reformokban gondolkodás népszerűségéről így fogalmaz: „Ha a reform nem az, amit kineveznek annak, hanem egy áramlásirány a lelkek alján, akkor észre kell venni, hogy az, ami néhány év előtt halvány ér volt, ma erős sodrás, mely a szembeúszókat is a maga irányába viszi.”

Szabó A. Ferenc Illyés Gyulának a népi mozgalom elindításában betöltött szerepét értékelve (Szabó A. Ferenc: *Demográfiai problémák biztonságpolitikai vonatkozásai egykor és ma*, ZMNE, Bp., 1999) azt hangsúlyozta, hogy „megpróbálta egy csomóba fogni a szociális és nemzeti problematikát”. Illyésnek a Nyugat 1933. szeptember 15-i számában megjelent egy baranyai útirajza a földbirtokreform szükségességéről *Pusztulás* címmel, amely nagy sajtó- és folyóiratpolémia elindítója lett. „A tétel, melyet Illyés Fülep Lajos sülyedő falvaiból hozott: a magyarság pusztul s belátható időn belül elpusztul”. Reagál rá Németh László is, aki a probléma gyökerét nem az igazságtalan birtokmegosztásban látja: „Volt idő, amikor erőszakos halált haltak a népek. Ma miben halnak meg? Elmebajban. Elpusztul fölöttük a tudat, zagyva a mentijükben ide-oda támolyognak, összetörik magukat, belepusztulnak sérüléseikbe.” Németh László, mint annyiszor, felveti az értelmiség felelőségét, mondván „nem tudtunk a renyheségnél nagyobb ideált adni a népnek”. A megoldást a példamutatásban látja. „Állítom, hogy a példa hiányzik ebből az országból, s húsz igazi férfi ma is megmentheti a magyarságot, akármit mondanak az anyakönyvek.” Az ONCSÁ-t az író nem fogadta el kritika nélkül. Az ONCSA-házakat sablonosaknak tartotta, a sokgyere-

kések támogatásáról pedig az volt a véleménye, hogy az ő leszármazottaik is „eltanulhatják” az egykézést. (Ebben jó prófétának bizonyult, mert az unokatestvéreim fele és én magam is „egykek” vagyunk.)

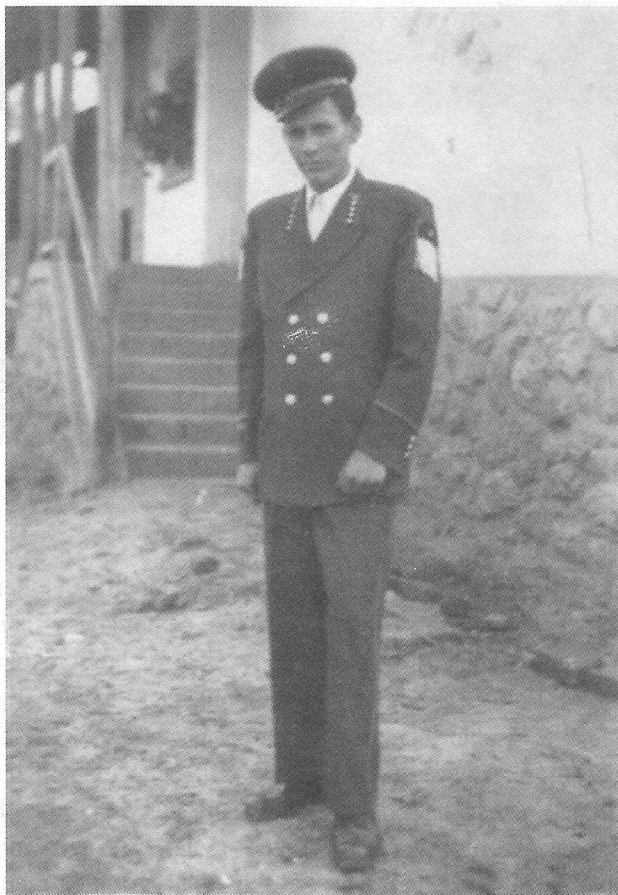
Az 1940-es években az ONCSA-program mellett a hivatalos Magyarország képviselői közül többen felsorakoztak: Teleki Pál miniszterelnök, a baranyai illetőségű Keresztes-Fischer Ferenc, aki több kormányban is belügyminiszeri funkciót töltött be, a megyei közjóléti szövetkezeteket vezető alispánok, a pécsi Esztergár Lajos, a „leggyakorlatiasabb szociálpolitikus”, az ONCSA-házakat tervező építészmérnökök, Virág Ferenc pécsi püspök, aki népfőiskola céljára átadta a negyvenöt holdas őspark közepén álló nyaralóját...

1945 után az orosz megszállás kedvezőtlen fordulatot hozott az ONCSA-telepések életébe, de ez közvetlenül a háború után még nem érződött. Az 1945-ös országgyűlési választásokat a Független Kisgazda Párt nyerte meg. Szentkatalinban 211 választó közül 209-en szavaztak a kisgazdákra, ketten az Magyar Kommunista Pártra. A háború előtt elkezdett nép- és családvédelmi politika a negyvenes évek végéig tartott. Nagybátyám, Máhonfai Ferenc Ungár Tamás újságírónak így idézte fel emlékeit: „A hiányt nem ismertük. Volt, hogy két vagon búzát fuvaroztunk a futúrába, vagyis a szövetkezet magtárába. Tartottunk lovakat, három-négy tehenet, két göbét. A bikaborjakat és a malacokat vásárra vittük. Sok szilvánk termett, azt magunk aszaltuk ... A pécsi piacon keresték az aszalt szilvánkat, jól fizettek érte. Harminc akó borunk termett...” (Népszabadság Online, 2002. január 29.) Ezzel egybeesik az, amit Rákosa Ferencné írt nekem többször idézett levelében: „Egy tehenet és egy üszőt hoztunk Zalából, pár év múlva minden családnak 2-3 fejős tehene, 2 anyadisznója, 1 pár lova és csikója lett. Rengeteg baromfi. Jól éltünk. 3-4 hízót vágtunk évente. 20 hold szántóföld jutott minden családnak. Külön volt rét, szőlőföld, szőlőt is telepítettünk. Híres volt a képesi bor. Hordószám vitték a környező falukba, lakodalmaikba. Választottunk magunknak községgazdát, kisbíró, aki dobolt. Kovácsunk is volt, szintén Zalából jött. Csordásunk, kanászsunk, nagyon jó legelőink voltak. Ha jól tudom, 75 hold erdőnk, tüzelőnk bőven volt.” Az uradalmi szőlőföldről a telepéseknek is jutott. Jól emlékszem Máhonfai nagyapám pincéjére, fölötté a préházal és egy szobával (tizenöt-húsz éve még állt), s az előreugró fa homlokzaton az 1948-as faragott évszámmal. Legutóbbi zalaegerszegi utunkon vettem észre, hogy az épület a göcseji háztípust utánozta, hasonlóan a zalaegerszegi ONCSA-telep (az ún. vasúti ONCSA) házaihoz.

A telepések őrizték a népszokásokat. Leveleikben színelőadásokról, helyi (olykor fésűs-muzsikás) és környékbeli bálokról, futballmérkőzésekről (saját focicsapatról), kukorica- és tollfosztásokról is megemlékeznek. Keresztanyám, Kovács Károlyné Máhonfai Rozália megjegyzi levelében, hogy éppen tollfosztás volt náluk, amikor Képesen először jelentek meg szovjet katonák. A férfiak (Baján Zoltán, Máhonfai József, Máhonfai Károly) úgy emlékeznek, hogy csak katonaszökevények, „csellengők” jártak Képespusztán, de a sok fiatal férfi láttán hamar odébbálltak.

1945-ben megalakultak a Községi Földigénylő Bizottságok. A szentkatalini bizottság – jelenti Hetvehelyi körjegyzője – csupán Képespuszta felosztásával foglalkozott, amely „csupán formai...”, mert a birtokosok az ONCSA által történt juttatás folytán már 4 év óta használják a kiosztott ingatlanokat”. Az történt tehát, hogy a képesi gazdáknak azokat a földeket osztották ki, ami már az övék volt.

„A németek elvitték a fogatokat. Ami megmaradt, azt az oroszok. Nehezen tudtunk másikat szerezni” – írja Rákosa Ferencné. 1947-ben az ígás szerkeret igénylő Rákosa József, Rákosa Ferencné apósa arról kapott „községi igazolvány”-t, hogy „a felszabadító orosz hadsereg 1 lovát, lószerszámát és kocsját elvitte”. Hasonló indoklással kér lovat (illetve cserélne csikót lóra) Molnár Ferenc, illetve Aranyos József. Föld- és házigénylők is voltak a Képesen lakó fiatal házaspárok és házasulandók között. Baranya Megye Földbirtokrendező Tanácsának 1946. június 12-i levele szerint „ezek az igénylők... Képespusztán sem házhoz, sem földhöz nem juthatnak, úgyhogy Szentkatalin községbe való betelepítésük szükségesnek mutatkozik”, igények pedig „A szentkatalini németeknek esetleges kitelepítése után” az ő ingóságaiából és ingatlanaikból elégíthető ki. A visszaemlékezések tanúsága szerint a képesieket megrázta a kitelepítésre ítélt sorsa. Az idősebbek beszélték, hogy a képesi dombra (másfél kilométerről) felhallat-

Máhonfai Károly bányász-egyenruhában a szülői ház előtt, 1950 körül

szott a katalini völgyből a kitelepítendőök hangos sírása. Az iratok szerint Szentkatalinban és Képespusztán (ez utóbbiban értelemszerűen) nem volt Volksbund-szervezet. Ekkorra már személyes jó kapcsolatok alakultak ki a „magyar” képesiek és a „német” katalinaiak között, különösen a fiatalok és a gyerekek körében. „A németeket 1947-ben telepítették ki, én ekkor már 17 éves voltam és jelen kellett lennem az elhurcoláskor. Kitelepítették egy jó barátomat is, akivel azóta is tartjuk a kapcsolatot” – írja levelében Baján Zoltán. Az iskolá-

ban a gyerekek elbúcsúztatták a kitelepítéssel sújtott családokba tartozó társaikat, „... voltak osztálytársaim, szentképet adtunk nekik, ráírtuk a nevünket, azt is, kinek adjuk, úgy sírtak meg mi is, úgy búcsúztunk el egymástól” – emlékszik Kovács Károlyné Máhonfai Rozália.

1947 februárjában Csehszlovákiából, Mezőtelkesről érkeztek Szentkatalinba magyar kitelepítettek. Az 1986-os falukrónika szerint 1947-ben tizennégy német család kitelepítésére és tizennyolc szlovákiai magyar család betelepítésére került sor. Ettől az évtől kezdve a képesiek kérelmeit is elutasítják (pl. Uti Józsefnéét), s a támogatóktól lassan támadottak lesznek.

A népjóléti miniszter 1946. január 28-i körlevele és a Szociális Szakszolgálat című 1946 áprilisában kelt körlevél szerint a Baranyavármegyei Közjóléti Szövetkezet önállóságát 1945 után korlátozták. A népjóléti miniszter a közjóléti szövetkezeteket a helyi (megyei, városi) közigazgatás közvetlen hatásköréből kivonva központi (állami) ellenőrzés alá vette. Ezt a lépését megkönnyítette, hogy az Országos Szociális Felügyelőség az ONCSA-törvény hatályaon kívül helyezéseével megszűnt: így a szövetkezetek irányítása a Népjóléti Minisztérium általános szociális igazgatási osztályához került. A szociális felügyelők hivatala megmaradt, sőt ki is bővítették hivatalukat: a szociális igazgatási osztályon a *szociális főfelügyelők*, a törvényhatóságok területén a *szociális felügyelők* s

alájuk rendelve a megyei városi, járási és községi *szociális titkárok* irányították a szociális munkát. Tehát egy új hierarchikusabb, az államnak jobban alárendelt szervezetet építettek ki. A közjóléti szövetkezetek működési területe beszűkült. Új telepítés, ház- vagy földjuttatás már egyáltalán nem szerepel tevékenységi körükben. *A Baranyavármegyei Közjóléti Szövetkezet 1946-évi te-*

Átalakított ONCSA-ház Kozármislenyben az egykori Horthy telepen
(a források Üszögpuszta néven említik) 2005 januárjában

vékenysége című beszámoló a háziipari tevékenységre helyezi a hangsúlyt, ezen belül főként a fonásra, szövésre. A rászoruló családoknak főként a ruhaszükséglet biztosításával adnak támogatást. Az 1946–47. évre összeállított *Szövetkezeti munkaterv* a kisállat-juttatáson kívül szintén a háziiparra koncentrált. Anyasertéseket még adnak, de ló- vagy tehénjuttatás már szóba sem kerül, még a „mezőgazdasági lakosság” részére sem.

1947-ben a pécsi és a baranyai közjóléti szövetkezet egyesült. Az 1948. április 15-i igazgatósági ülés 12. napirendi pontjának tárgya: „A szövetkezeti alkalmazottaknak történt felmondás”, amelyet a jelenlevő szociális főfelügyelő így indokol: az „összes álszövetkezeteket meg kell szüntetni, miután pedig a közjóléti szövetkezetek is álszövetkezetek, azok megszüntetésére is sor kerül, ezért kellett a szövetkezet összes alkalmazottainak felmondani”. A minisztérium még él egy látszatjavaslattal: a közjóléti szövetkezet alakuljon át reálszövetkezetté, amire az igazgatóság hajlandóságot is mutat, de a szövetkezet ennek ellenére 1949. május 31-én megszűnt. Felszámolása 1950-ig elhúzódott.

„Zárkózzon fel minden egyes dolgozó a párt zászlaja és célkitűzései mögé, mert a párt által megjelölt út az egyedüli helyes út” – figyelmeztette hallgatóságát a járási pártbizottság kiküldötte Szentkatalin–Karácodfa

községi tanácsának alakuló ülésén 1950. október 27-én. Tizennyolc „választott” tanácstag és tíz póttag volt itt jelen, köztük az első tanácselnök, a képespusztai ifj. Doszpoth János. A következő, december 8-i ülésen hozzák meg a tanács 1. számú határozatát, mégpedig arról, hogy a tanácstagok és a végrehajtó bizottságok kötelesek feladatukat „100%-ban teljesíteni”, legyen az „adófizetés, beszolgáltatás, vagy bármi más”. A tanácsok legfontosabb feladata tehát az adófizetés, beszolgáltatás teljesítése. Mint írják: a begyűjtésért felelős a vb-titkár. Ha a következő tanácsülések napirendi pontjait áttekintjük, megállapíthatjuk, hogy 1957-ig minden tanácsülésen foglalkoztak a begyűjtéssel és az adófizetéssel, valamint a mezőgazdasági termelés időszerű teendőivel. Mintha tanítani kellett volna a magyar parasztot földet művelni.

Megkezdődött az emberek tudatának átformálása is, egyelőre nem túl nagy sikerrel. Gyakran írnak a jegyzőkönyvek arról, hogy fokozni kell a felvilágosító, népművelő munkát. 1951 januárjában Lázár József tanító arról számol be, hogy az ún. „szülők iskolájába” „alig jönnek”. 1952 decemberében a népművelési ügyvezető pedig arról, hogy a Szabad Föld téli esték látogatottsága igen gyér. Egy tanácsulást (1951. március 9-én) Karácodfán tartottak, mert ott alakult meg az I. típusú termelőség-szövetkezet, s ennek nagy jelentőséget tulajdonítottak. Az 1952. március 6-i vb-ülési jegyzőkönyv rögzítette, hogyan szándékoznak megünnepelni Rákosi Mátyás hatvanadik születésnapját: az iskolások műsorán kívül az ünneplés részét képezték a felajánlások és a baromfi- és tojásbegyűjtési nap is. Megindulnak a versenykihívások községek és egyének között is, pl. a szentkatalinai vadrepceirtási versenyre hívják ki Kishajmás községet. Éberségre van szükség a külső és belső ellenséggel (még a tanácson belüliivel) szemben is. Az ellenséget rövidesen a képespusztai gazdáknak találják meg. Az alaphang az 1951. december 15-i vb-üléstől kezdve egészen a következő tanács fennállásáig „Képespuszta hátráltatja községünket... a begyűjtés eredményességében. Ugyanis a képespusztaiak nem hajlandók eleget tenni kötelezettségeiknek és ez a 15

gazda mindenben lemarad... Példát kell velük szemben mutatni az állami fegyelem betartása terén, ha kell karhatalommal, mert meggyőző munkát körükben végezni nem lehet." Ők az okai annak, hogy más falvak versenykihívását nem fogadhatják el, hogy a szövetkezet falán ott lóg a szegyéntábla, hirdelve, hogy Szentkatalin a sásdi járás legjobban lemaradt községe a begyűjtésben. Hogyan emlékeznek ugyanerre az egykori képespusztaiak? „1945-ben az orosz megszállást nehezen viselte el családunk, úgyszintén a többi idetelepült is. Főként a tsz-agitátorokkal volt gondunk. Elzavartuk őket. Féltettük földjeinket, állatainkat, melyeket oly nagy humánium következtében szereztünk, kaptunk meg... A beadás és minden egyéb rossz nagy szomorúsággal töltött el bennünket... Fiataljaink elhagyták Képeket. Ércbányába és más területekre vándoroltak el” – írja Petik Istvánné. A „fiatal emberek itt hagyták a gazdaságot, a legtöbb Komlóra, a bányába ment, hogy pénzt keressen, mert az adót másképpen nem tudtuk fizetni. Rákosi-rendszerbe lesöpörték a padlást, utolsó anyadisznót is elvitték. A földeket egyrészt az állami gazdaság vette át. A többit a tészbe adtuk. Befejeztük a gazdálkodást” – mondja Rákosa Ferencné. A panaszok a jegyzőkönyvekben is megjelennek. 1952. december 10-én elhangzik: „Mindezeknél is nagyobb baj az, hogy a gazdák nem rendelkeznek vetőmaggal. Beadták a fejadagjukat és a vetőmagjukat is a legtöbben”. A következő tanácsülésen megállapítást nyert, hogy a vetőmaghiány emlegetése az „ellenség hangja”, és hogy a vetőmagellátás nehézségét „harcos szellemmel”, „jó közösségi érzettel” le kell küzdeni. 1952 decemberében még felajánlásokat várnak Sztálin születésnapjára, akitől aztán 1953 márciusában (rendkívüli tanácsülésen) „a súlyos veszteség mély fájdalommal szívükben” vesznek örök búcsút. A következő, március 22-i ülésen sokan (ötvenketten) jelennek meg, valószínűleg abban reménykedve, hogy embersége-sebb világ következik. Korai még a várakozás. Csak augusztusban kerül szóba a Nagy Imre-kormány „új gazdaságpolitikája”. Szeptember 8-án ifj. Rapp István bejelenti, hogy megalakult a községben a Magyar Dolgozók Pártjának szervezete, egyelőre három taggal. Decemberben panaszok hangzanak el az adófizetők zaklatása miatt, és azért, mert a zálogolásoknál nem veszik figyelembe az adófizetők szociális helyzetét. Ismételten szóba kerülnek a nottorius (!) képes-

pusztai nem teljesítők, s fiatalokat, majd gyerekeket is bevonnak a vonakodó gazdák kipellengézésébe.

1954 őszén tartották a következő tanácsválasztásokat, az új tanácselnök ezúttal a szentkatalini Béres István lett. 1955-től a jegyzőkönyvek formájában némi változás állt be, de tartalmuk változatlan maradt. Több-ször említik a „képespusztai nagy hátralékok”-at. Aztán elérkezett 1956 októbere. 18-án a tanácsülésen őszinte és bátor hozzászólás hangzik el tanácsstag nagybátyám, Máhonfai Ferenc szájából, amelyet a jegyzőkönyv a következőképpen rögzített: „eddig ők [a Máhonfai család] rendezték az adót, de mivel helytelenül sokat adóztatták, erre az évre ők [az ő családjuk] se fizetnek, míg nem lesz rendezve az adókiivetésük”. Azaz, ha nem lesz igazságosabban kivette az adó rájuk, más családokhoz hasonlóan ők se fogják fizetni. A jegyzőkönyvvezetés októberrel elakadt. A legközelebbi, 1957 januárjának végén tartott tanácsülésen a vb-elnök „az október 23-a óta eltelt időszak”-ról szolt, majd az első napirendi pontban újra az adózás a téma, ugyanakkor az is elhangzik: „államunk most nagy kedvezményt adott a lakosságnak a begyűjtési rendszer eltörlésével”. Februárban az „októberi események” újra szóba kerülnek. Megállapítják: „a mi községünkben nem volt semmi kirívó eset”.

ONCSA-ház az udvar felől (Kistótfalu 2005. március)

Péter Károly 1956 *Baranyában* (Alexandra Kiadó, Pécs, 1997) című kötetében olvasható Kubicza Jánostól „Béla” hadinaplója, amelynek november 18-i bejegyzése említi Képespusztát: „A Bükkösi Állami Gazdaság Sziebert-pusztai (!) üzemegységéből... Reggel nyolc óra körül indulunk. Célunk volt az innen kb. húsz kilométerre lévő Képespuszta elérése, de sajnos a terepet nem ismerve – térképünk már nem volt –

elég nagy kerülővel az éjjelt Gyűrűfűn töltjük, ahol a lakosság szívélyesen fogad bennünket és megvendé-
gel.” A könyv nem említi, de Képespusztán is jártak
„fölkélok”, meg is vendégtelték őket, már csak azért is,
mert a településen éppen lakodalom volt. Kovács
Károlyné így emlékszik az esetre: „a közeli állami
gazdaság telephelyén (Szabadságmajorban) volt a
központjuk. Hetvenen voltak Pécsről főiskolások,
egyetemisták, elvágta a telefonvezetékét, féltek,
hogy valaki feljeleníti őket. Hízókat vágtak le, tudja-
nak, mit enni. Ketten el akartunk menni Hetvehelyre
[ti. Képespusztáról Szabadságmajoron keresztül] a
boltba, de Szabmajornál [=Szabadságmajornál] to-
vább nem tudtunk menni, haza se engedtek, csak dél-
után a dolgozókkal együtt... kettő fiatal felkelő eljött
velünk, lakodalom volt aznap Képespusztán”.
Máhonfai József hasonlóképpen emlékszik, mint a hú-
ga, eltérés a forradalmárok számának megítélésében
van. Írja, hogy Szabadságmajorban három napig tar-
tózkodtak a bujkáló forradalmárok. Megtiltották, hogy
Szabadságmajoron keresztül bárki közlekedjen, „min-
den útélágazásnál 2 forradalmár állt szolgálatban”. „A
forradalom idején én főgépész voltam az állami gazda-
ságban. Egyszer megjelent az ún. bőrkabátos (aki
komlói orvosnak mondta magát) + 120 fő... Az üzem-
egység-vezető sem jöhetett be az irodába. Engem mint
túsz a telefon mellett tartottak. Két géppisztolyos őr
volt mellettem. A telefonba csak azt mondhattam, ami-
re ők engedélyt adtak” – számol be saját kalandjáról.
Édesapám, Máhonfai Elek többször mesélte, hogy egy
lovassági kocsit vitt a legközelebbi vasútállomá-
sra, az abaligetire, hogy Budapestre szállítsák se-
gítségként a harcoló fővárosnak. Máhonfai Károly
nagybátyámról több egyenruhás fénykép fennmaradt.
Vájárként tagjelöltje, katonaként tagja lett a kommu-
nista pártnak, az MDP-nek. Pilóta szeretett volna len-
ni Szolnokon, ahol először segédszerelőként dolgo-
zott. 2003 őszén (már nagybetegen) katonai pályafutá-
sáról még ezt írta nekem: „A tisztis iskolai fölvétele-
m egészségi állapotom miatt nem sikerült, így a budape-
sti Zalka Máté híradóosztási iskolára helyeztek... 1954-
ben hadnagyként végeztem ... 1956 novemberi pa-
rancsra nem írtam alá a tisztis nyilatkozatot, így más-
nap leszereltettek”. Ezután lett lőmester a pécsi urán-
bányánál. 2004. február 19-én halt meg. Máhonfai Jó-
zsef nagybátyám a közelmúltban hunyt el, ötödikként
nagyapám öt fia közül.

Mit írhatnék végszóként? Az ONCSA-telepesek
második generációja elhagyta Képespusztát. Bár jel-
lemző volt az egymás közti házasság, volt, aki a há-
zastársát követve ment el. Voltak (sokan), akik mun-

kához és lakáshoz jutottak a bányák jóvoltából. Az
utolsó képespusztaiak az 1970-es években a nagyobb
településeken kezdtek építkezni. Valószínűleg sokuk-
nak tetszett, hogy városivá válhattak. Könnyebbé vált
az életük, a gyermekeiknek, unokáiknak már nem kel-
lett csaknem két kilométeren keresztül a sarat dagasz-
taniuk, hogy eljuthassanak az iskolába. Ez volt a leg-
erősebb motiváló erő: a gyermekeiknek jobb dolguk
legyen. Az öregek 1956 után megtörttek. Nagyapám se
bírt tovább a ránehezülő nyomást, néhány év múlva
belépett a téeszbe. Aztán lassan elhaltak mind. Az
ONCSA-házak mellé később négy házat építettek,
egyét Aranyosék, egyet Bíróék, kettőt Máhonfaiék. A
ház még az említett második generáció néhány tagját
helyhez kötötte. Az eredeti lakók közül két Bíró és
három Máhonfai család, pontosabban idős házaspár
maradt a településen. Ma (legutolsóként) egy Bíró
unoka, Bíró Károly él még családjával Képespusztán.
Az 1980-as évektől a vidéki élet után vágyva néhány
pécsi és komlói lakos vett házat (viszonylag olcsón)
Képespusztán, amit többségük csak hétvégi háznak
használt. Egyes házak többször is gazdát cseréltek.
Nem mindegyik ONCSA-telep jutott Képespusztához
hasonló sorsra. Üszögpuszta telepesei számára például
Pécs közelsége már az 1940-es években könnyebbé
tette a tisztességyarapodást, amikor egy-egy hízott libá-
ért, egyébért jól fizettek a város piacán. Pécs közelsé-
ge ma is biztosítja Kozármisleny (s vele a hozzá tar-
tozó egykori ONCSA-telep) fejlődését. A szülőhelye-
met környező kistelepülések azonban osztoznak Ké-
pes sorsában. Karácodfa önállósága megszűnt, 1979.
január 1-jével Szentkatalinhoz csatolták. Amikor
Szentkatalinban 1978. június 16-án végleg bezárta
kapuját az általános iskola, a falukrónika írója megjegyezte:
„egy iskola megszüntetése a község megszüntetéséhez
vezethet”. Az agónia azonban lassú. Két
adat a szentkatalini falukrónikából: 1977-ben a szüle-
tések száma nulla volt, 1986-ban az elszármazottak
kezdeményezésére megalakult a szentkatalinai bará-
ti köre. Úgy tudom, a baráti kör tagjai ma is tartanak
ünnepi összejöveteleket, a közösség hasznát szolgáló
programjaik is voltak (pl. a temető rendbetétele), de
létszámuk és tetterejük – többnyire idős korúak lévén
– sajnos egyre fogy...

Munkámban a szakirodalom mellett egykori ONCSA-telepesek adat-
közlésére és a Baranya Megyei Levéltár, valamint a Zala Megyei Le-
véltár iratanyagára támaszkodtam. A levéltárak munkatársai és adat-
közlőim, név szerint Andrics Gergely, Aranyos Vendel, Baján Zoltán,
Bíró Nándorné Végh Magdolna, Cseh Józsefné Gajdos Anna, Kovács
Károlyné Máhonfai Rozália, Máhonfai József, Máhonfai Károly, Mes-
ter György, Petik Istvánné Tamás Margit, Rákosa Ferencné Végh Gi-
zella Anna segítségét ezúton is megköszönöm.

Z. ARANY PIROSKA
Lángvirág

Tessék talán bejönni a házba, nagyon hideg van ma. Bent még több szőttes van, jobban tud válogatni. Nézegetse csak.

Vesse le a kabátját, tegye magát kényelembe, mintha otthon lenne. Van itt mindenféle szép munka. Pirossal, kézzel, magaszínében varrott. Kispárnák, asztali futók, falvédők.

Én szőttem őket, a magam kedvére. Hosszú telek vannak beléjük szöve. Magányos hosszú téli éjszakák. Amikor egymagamban gondolkoztam. Ha ezt nem csinálhatom, már megbolondultam volna, vagy nem lennék már idefenn. Ez a szövőszék a társam. Valamelyik ösömé volt. Öreg már. Még a szű is beleköltözött. Hallom éjjelente percegni a fában. A lábítója is nyöszörög, nyikorog. Együtt készítettük a szőtteseket. Mindegyike egy-egy történet. Nem akartam eladni egyiket sem, de rávisz a szükség. A „nincs”. Ezért adogatom el, lassanként.

Aki valamelyiket kiválasztja, annak elmesélem a történetet, amit beleszőttem, -varrtam. Vannak simák, amelyekbe később varrtam a mintát. Farkasnyomos, makkos, udvarhelyi lilios, gyergyói tulipános, leveles, madaras, kakastárs... Amin gondolkoztam, beléjük varrtam. Minden történetre emlékszem. Rólam szólnak... Kiolvasom az öltésekből. De, hogy ne vesszenek el, aki elviszi, kap egy mesét is. Akié lesz, csak ránéz, eszébe jut, és a történetek tovább élnek.

Azt nézegeti, azt a falvédőt? Tetszik? Na, ezt jól kiválasztotta. Ez csak szövött. Úgy hívom, a lángvirágos. Fialat voltam még, amikor ezt csináltam. Akarja, hogy elmondjam a lángvirágos történetet?

Jó, addig felteszek egy kávét.

Nem itt születtem, hanem arra, fentebb, a hegyek közt. Tanítónő voltam, akkoriban oda helyeztek, ahová akartak. Ide kellett jönnöm a Körös mellé. Nehezen szoktam meg. Mások itt a népek. Akkor lettem otthonossá, amikor anyám utánam küldte a szövőszéket. Az itteni asszonyok, lányok ideszoktak hozzám, mert látták, milyen csuda dolgokat tudunk magunk kezével előhívni a fonalakból. A kész mintadarabokból kiállítás rendeztünk. Eljött Jenő is, a segédjegyző, akit látásból már ismertem. Azon a kiállításon kezdődött. Amit sose hittem volna. A szerelem. Milyen volt ez a Jenő? Először is: természetesen magas, karcsú, a szeme fekete, a haja hullámos, és a mosolya! Na, kedvesem, Jenő úgy udvarolt nekem – akit gyanakvó leánykának neveltek –, olyan vehemensen, hogy elhitette velem, amit mondott.

Hogy szeret. Ma azt mondják az ilyenre, hogy rámenős. Zsúrok, bálók, névnapok, mi ott voltunk, jegyespárnák számítottunk.

Így jött el az a tél. Ma már nincsenek olyan nagy telek. Olyan ropogós hó a lépteink alatt. Amikor a cinkék az ablakpárkányra merészkedve várják az eleséget, amikor a gerlék lába nyomán porzik a hó az etetőről. Amikor a verebek olyan biztonsággal bújnak az ereszetbe, mintha övék lenne a házad. Valahol messze, a zúzmarás ágakon, zajos károgással nagygyűlést tartanak a varjak.

Ilyenkor nagyapó kemenceforró sült krumplit csempez az unoka zsebébe, hadd melegesse a kezét. Amit az unokák meg is eszegetnek, miközben az iskoláig síkosra csúszkálják az utat reggelente.

A tél olykor varázslatos is tud lenni. Mint az a régi is.

Éppen ellapátolom a havat az útról, amikor jön a postás. Behívom. Erős kopogással veri le a csizmájáról a havat, krárog a pálinkától, ami ilyenkor kijár neki, míg fagyos kezével előkotorássza a levelemet. Anyám betűit látom a címzésen! Azt írja, Lulu szeretne eljönni hozzám egy kis teletésre. Megint beteg volt, jót tenne neki a levegőváltás. Vasárnap érkezik.

Lulu a kishúgom. Tizenhat éves, vidám, huncut, akaratos. Nálam százszor csinosabb, simulékony, mint a hízelkedő kiscica. Kicsi korától sokat betegeskedett. Lázas, köhögős, étvágytalan? Nosza, keressük a kedvét szegénykének. Csak legyen minden úgy, ahogy ő akarja. Egyszer felvette az új piros ruhámat. Pörgött, forgott, táncolt benne... Igen illett rá. Nem vetette le. Szóvá tettem! Anyám leintett:

– Ne sajnáld tőle, inkább add neki, hadd örvendjen szegényke, nézd, úgy lobog rajta, mint a lángvirág!

Vasárnap! Szánnal, csengős szánnal megyünk Luluért az állomásra. A lovak gyepelőjét Jenő tartja. Űlt már, kedvesem, csengős szánon? A hatalmas téli csendességben hangtalanul siklik a szán. Ezért, hogy jelezzék érkezésüket, csengettyűket kapnak a lovak. A csilingeléstől vidámban trappolnak, leszegett fejjel, mint akik zenére járnak. Rajtunk báránybunda, lábunk alatt meleg téglá, arcunkat pirosra csípi a hideg. A távoli mezőkön fátyolos köd ül már a láthatáron. Itt még a napfény szikrázik a havon, és a lovak minden dobbanására csilingelnek a csengők. Suhanunk, siklunk a télben. Jenő biztos kézzel irányítja a lovakat, néha hátranéz ránk. Akkor eszméltem rá, hogy – rám ragyogó mosolyától – álomszerű, áhítatos örömet, kézzelfogható boldogságot érzek.

Lulu csakhamar megszokott nálam. Jenővel is megkedvelték egymást. Lulu ráért. Ő pihenni jött. Én dolgoztam, főztem, szőttem, tettem, amit kell. Ők, mint afféle vidám pajtások, ugrattak engem. Cinkosok lettek.

Sokára vettem észre, sokára, hogy ezt már nem lenne szabad. Eleinte örültem, hogy ők ketten megértik egymást, hogy Jenő szórakoztatja a „kis beteget.” Hozott neki kávé, vaj, csokoládét, kakaót, szalámit, amit akkor még a boltokban nem lehetett kapni. Jenő is csak a vásáros barátjától szerezte, így jutott hozzá. Lulu? Olyan természetesen vette tőle, mint akinek ez jár.

Esténként, amíg én szóttem, ők kártyáztak. Nagyokat nevettek. Lulu tapsolt, ha nyert, duzzogott, ha veszített. Ezért Jenő engedte nyerni. Ilyenkor Lulu tánra perdült örömeiben:

– Menjünk el a bálba! Ugye, Jencike, megtáncoltatsz? Na! Most is táncolhatnánk! Gyere, forgass meg! – felrántotta ültéből és forgatta maga körül az én Jenőmet.

Én úgy lettem csendesebb, ahogyan ők egyre vígabbak. Arra gondoltam, hazamehetne már Lulu. Ettől bűntudatom lett. Elűzném a kishúgomat? Nem szeretem? Gonosz vagyok! Mégis egyre azt akartam, menjen el. Egyszer nem zavart, másszor terhemre volt. Gyötrődtem. Elmentem gyónni. Istenem, add, hogy szeressem a testvéremet!

Térdeltem a hideg kövön, és nagyon szerencsétlennek éreztem magamat. Valami azt súgta, ne várakozz, inkább siessék haza.

Az ajtót be sem zárták, a lépteimet észre sem vették, a mozdulatot meg sem szakították. Szinte vártam ezt. Beteljesedett a gyanúm, amit nem tudtam idejében elhárítani.

Nem kiabáltam. Újra kimentem, erős kopogással, zajos ajtócsapással riasztottam őket.

Jenő azt sem tudta, mit csináljon. Tehetetlenül toporgott, kínjában nevetgélni próbált, köhécselt...

Ő, csak egy kicsikét, csak egy icipici bocsánatkérésrel próbálta volna enyhíteni a helyzetét, de nem. Nem szólt semmit. Sem Luluhoz, sem hozzám. De mit is mondhatott volna?

Lulu? Na, ő megtalálta a hangját. Rám támadt. Kia-bált. Bár ne tette volna.

– Mit vagy úgy oda? Éppen csak megölelt, nem történt semmi! Azt hiszed, kell nekem egy ilyen vidéki senki? Játszani, talán. Fújd fel, nekem nem kell. Tedd a füstre, légy vele boldog, egy senkivel! Mit eszel rajta, még csókolni se tud!

Jenő akkor vette a kabátját, és elment – gondolom, csöndes kétségbeeséssel – szó nélkül. Lulu alázta meg úgy, mint még senki, soha. Én? Hallgattam, a bánat, az

szótalan. Mindkettőjükben csalódtam. Nincs már szeretőm, nem vagyunk már jó testvérek.

Ám Lulu estefelé, mintha mi sem történt volna, már könnyedén, kedvesen fordult felém:

– Na, elmegyünk a karácsonyi bálba?

Bálba, én? Ássam el magam, hiszen megcsaltak?! Aztán a „csak azért is” kerekedett bennem felül. Miért ne?! Ennél rosszabb már nem történhet velem. Mit vegyek fel? A kis fekete ruhámat. Lulu a lángvirágos, pörgős-forgós pirosat. És elmentünk a bálba.

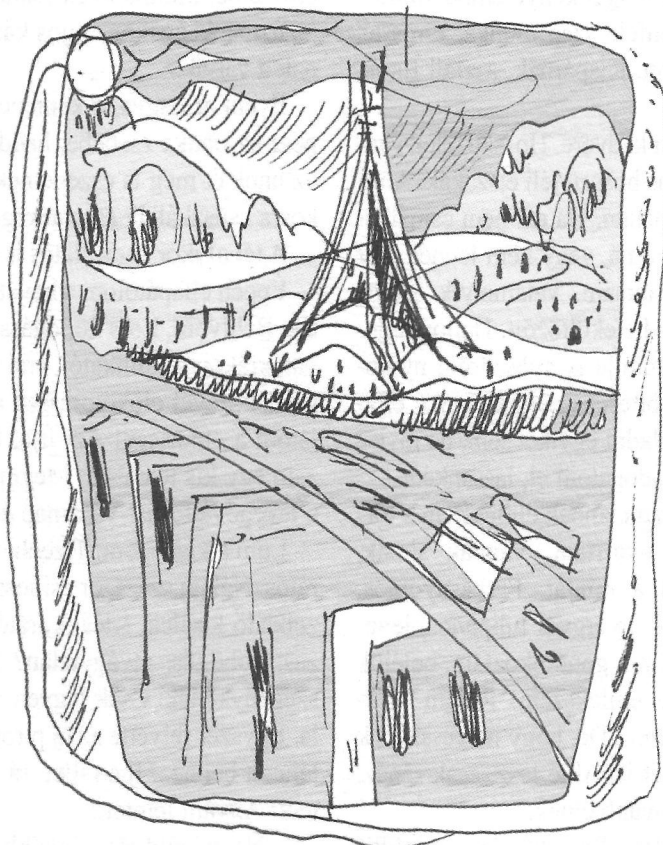
Jenő sokára, késve, de eljött. A lassú tan-

gónál kért engem táncra. Táncoltam vele. Homlokába hullott a haja, nem láttam a szemét, csak a tenyerét éreztem. Az érintése más volt már, mint azelőtt. A tánc végén megszorította a kezemet, meghajolt, és Lulut kérte fel. Mondott neki valamit, majd együtt indultak kifelé az udvarra. Milyen a szokás! Azonnal felkaptam Lulu kabátját, és vittem utána, hogy meg ne fázzon, amikor az ajtóhoz érve meghallottam a lövéseket. Két pisztolylövést a sötétben. Láttam a lángját. Jenő előbb Lulut, majd magát lőtte szíven azon a karácsonyi bálon...

A vámostól lopta el a fegyvert, azzal tette.

Látja, kedvesem, ezt a fálvédőt akkortájt – úgy harminc éve – szóttem. Ezt a lángvirágosat vigye, ebben él ez a mese. Talán majd minket is megemleget, ha eszébe jutunk róla.

Na hiszen, a kávékat meg elfelejtettük! Nem baj, tesszek a tűzre ebből a jó száraz fenyőfából, azonnal megmelegszik, ha elhült azóta...

SERFŐZŐ SIMON

Látod a világot

Szoktatsz a szívedhez,
mint madarat magához a gally,
ne másfele szálljon.
Befogsz tekintetteddel,
a szél az ország melyik végében
ér utol, már túl
valahány dülöngélő láthatáron.

Idegszálaid hosszú indákkal
hajlonganak szélbe, világba,
éreznek minden égtájat,
égtájait gondolataimnak.
Szemeddel látod a világot,
az azon túlit is a világnak.

Kitárulkoznak a titkok.
És én sokszor csak állok,
s hallgatom, amint lélegzetedtől
lúktet domb, mennybolt,
s minden tagom fáj érted,
míg lassan száll két bolygó melled
tekintetem végtelenjében.

Hírem lobogott

Arcomba világított a halál,
robogott szembe velem.
Csikorgott a féktávolság.
A dobhártya ablakok
hallották messziről a csattanást.
Megláttam magam a túlvilágból,
égmagas partokról.
Rendőrautó lámpa forgott:
villogott kéken a Nap.
Hozták a fekete fóliát.
A dögbogár már ásta a gödröt.
Alján bugyogott a Zagyva aljvize.
Rég eltemetett anyám
ott fuldokolt benne.
Hánykolódtak a szelek,
templomi zászlók az úton.
Lobogott hírem a tájon,
mint a gyászszalagok.
Csak aztán bőgetve motorját
a száguldás elsöpört mellettem.
S ami besötétült előttem,
újra kivilágosodott a táj.

Hagytunk magadra

Bella István halálára

Hogy féltetted magad!
Vigyáztad szíved, tüdőd.
A cigarettát is eldobtad a szádból,
nehogy belobbanjon
a benned szárazon hörgő levegő.

Még maradtál volna velünk.
Koporsód alól nem lehetett
a kötelet kihúzni,
mintha kapaszkodtál volna bele,
a mélyből húznának ki.

De hagytunk a halálban.
Világíts magadnak sötéttel,
fűtsél most már hideggel.
Zúdúlhatnak a szűkös idők,
idők hosszáig éléliünk verseiden.

Mégsem

Ha szerettél is,
nem eléggé.
Inkább ellaposodtak a hegyek,
mint magasodtak volna föl felé.

Hagytam,
a távolság hadd távolodjon,
úgysem érek nyomába soha.
Nemhogy a meredeknek
fordultak volna,
inkább álltak a fák,
mint a lovak.

Gerincem kihűlt,
pedig úszhatott volna tűzben,
mint a Tejút.
Madár lőtte ki magát a völgyből,
de nem Holdra,
csak egy háztetőre szállt föl.

Égettem hányszor a lámpát,
hogy kivárjam a reggelt.
Kinyújtott nyakkal
már kukorékoltak a kémények,
mégsem pirkadt szívem
nappallá az égen.

Amikor a szél is

Megkeserült napjaim,
de szánlak benneteket!
Mint utas nélküli léghajók
szálltok el felettem.
A semmittevés tétlenségébe belefárad.
Belefáradnak a bokrok,
elrepülnének messze,
s szárnyuk leeresztve állnak.

Kátyúk bandáznának az úton,
akárcsak máskor,
dongó motorozna.
Égne a tűz is,
ahogy szokta:
felöltözve piros lángokba.

De szánlak megkeserült napjaim!
Amikor gondolni se szeretek
e közömbös világra.
Amikor a szél is
megcsömörlött már tőle,
enni se jön haza.
Utcára kivert kutyaként
kódorog,
éhgödre behorpadva,
akár a bádog.

Fészkét is javíthatja a madár

Beszélgetés Serfőző Simonnal

Szeretem és tisztelem azokat a mélyről induló, kagylótürelemmel megáldott embereket, akik küzdelmes életük során semmit sem bíznak a véletlenre, és téglát téglára rakva, organikusán és tudatosan építkezve jutnak messzire. Az elhivatottság léleklángjára meg az archaikus életrend örök törvényeire figyelő Serfőző Simon kétségkívül ilyen ember. Valamikor a kilencvenes évek elején lehetett, hogy noteszomba (és szívembe) beírtam a nevét, s azóta megnyugvással tölt el a tudat, hogy birtokomban van egy biztos cím és egy biztos telefonszám. Egy ritka egészséges kedélyű, mókázásra majd' mindig kapható, jó humorú, derűs lelkületű embernek ismerem őt. Olyan embernek, aki körül a szokásosnál jóval több az oxigén, és akinek a társaságában – éppen ezért – élhetőbb az élet. Napjaink magyar irodalmában (és irodalmi közéletében is) párját ritkítja az a fajta pontosság, őszinteség- és fegyelmezettséggigény, ami Serfőző Simon megszólalásait egyszerűvé és egyedivé avatja. A közösségi gondokra, a kollektíven elszenvedett veszteségekre és vereségekre figyelmező versekben (*Egykék országa, Sintér idő, Vidék, tartomány, Veszteségeink gyűlnek, Ma és mindennap, Örömeinknek szára szakad*) a szigorú erkölcs, az archaikus léttörvények mélyeséges tisztelete és az értéktudatos magatartás határozza meg a lírai alany pozícióját. A hivatalos politika rangjára emelt pragmatikus középszer ultimátumai és revolverzesei közepette fájdalmas aktualitással és félelmetes akusztikával szólalhat meg bennünk Serfőző Simon kilencvenes éveket idéző, fiskális létrontással perlekedő *Naptalan* című versének néhány sora: „...ne tudjak / az eltájolt távlatokról, / szavak csendjéről, / hallgatásáról, / ne tudjak / e maga ellen forduló, / magára ártalmas / hazáról, / e völgyekkel ásító / közömbös időben, / föl ne neszeljek / naptalan / napjaimból”. A szerző megannyi szövegéhez hasonlóan ez az írás is eszméltető és ösztönző hatású lehet mindazoknak, akik egy magasabb szellemi-erkölcsi minőségű Magyarországot szeretnének látni ebben a hazában.

„Serfőző Simon minden sorában ott lélegzik az ő dél-jászsági, Tisza vidéki, tanyasi »gyerekidejének« autentikus létre nevelő lényegisége, a hűség és a ragaszkodás, a vállalás és horizonttágító önfelmutatás – a pusztá rációt is kiszélesítő – felülhaladó kötődés létszemléleti és egzisztenciális sorsszerűsége.” (Bertha Zoltán)*

– A fölnevelő tájhaza életvilága, illetve az útrabocsátó tanyasi, zagyvarékasi miliő fészekmelege – a fenntebb idézett meglátással összhangban, esetleg azon túlmutatva – mi mindent

adott neked lélekben, szellemben, erkölcsben és magatartásban?

– Zagyvarékason születtem (Jász–Nagykun–Szolnok megye), mégsem vagyok odavalósi, teszem időnként hozzá. Esetleg félig csak. Én valójában tanyasi vagyok! S büszkén ki szoktam húzni magam. Igaz, hogy rokonaim többsége a faluban lakott, lakik, de én iskolába első osztályos koromtól Szolnokra jártam, dolgozni később Budapestre. Azok arcára emlékszem a faluból, akiknek földjei voltak a határban, a közelünkben szántottak-vetettek, s azokéra, akikkel naponta ingáztam a város és a kis falusi vasútállomás között. Gyakori találkozásom velük volt, s azok-

kal, akikkel tejhordás közben érintkeztem: anyámmal jártunk ajtóról ajtóra. Bukdácsoltunk az utcamélyekben, az üzlet- és pincelakások mellett, útközben lépten-nyomon hadirokkantakba, koldusokba botlottunk, fuvarosok, szeneslegények, triciklisek hangoskodtak körülöttünk. Ez a milió volt az, amiben felnőttem, ami még kiegészíthető a vasúton dolgozó krampácsoló munkásokkal, vasutasokkal, a közeli őrházak lakóival, háttárjáró csöszökkel, dinnyepásztorokkal, más tanyalakókkal. A falubeliek többségét csak látásból ismertem, ismerem mind a mai napig. Nem úgy ők, ami elég nagy szégyen nekem. Magamnál idősebbeknek gondolom őket, s kézcsókkal, jónapottal szoktam köszönni. Jó előre, ahogy ez faluhelyen szokás. Erre megállítanak, s rám pirítanak, miért nem tegezem őket, nem emlékszem rájuk? De hát honnan emlékeznék? Gyerekkoromban nem másztam velük a fákat, nem jártam velük fürödni a Zagyvára, közös élmények nem kötnek össze velük. Akkor ők honnan ismernek, faggatom magam, amire nincs válaszom. Míg élek, röstellhetem tudatlanságom. Pedig azt tartom magamról, hogy nem az a fajta vagyok, aki méterekkel a föld felett jár. Az a tizenhat év, amennyi idő alatt a falutól négy-öt kilométerre felnőttem, ennyire behatárolt volna? Csak azoknak az arcát, nevét tudtam megőrizni, akik a kövesút végi kis bakterház és a város között húzódó vasútvonal környékén éltek? Azokét, akik elkergetve a barázdákból az ingázó vonatokra kényszerültek, s mehettek isten hírével? Ezek közül az emberek közül való vagyok, én őket ismerem, hiszen elkerülve otthonról, magam is az ő sorsukat éltem. Ha tőlük eltérő módon is, a számkivetettekét. A kálváriás sorsúakét. Akikben örökös volt a hazavágyódás az albrétekből, munkásszállásokból. Ahol a kenyérháját összegyűjtötték, s vitték

* A kérdések előtt szereplő idézetek lelőhelye: *Új Holnap*, 2002, ősz

haza a malackának. A munkásruhát, munkásbakancsot hazavitték. Akik a városokban is falusiak maradtak. Ha nem kallódtak el, meg tudták őrizni magukat. Hányan jutottak lejtőre, sehova utakra, ki tudja? Ki tudja, hogy én hogy tudtam elkerülni sokuknak a sorsát, miféle jó szerencse kellett hozzá?

„Serfőző esetében fontos megjegyezni, ami voltaképpen minden tehetség esetében igaz, hogy verse többet tud, mint maga a költő. Mert Serfőző, minden más szándéka és minden más általa művelt műfaj ellenére költő.” (Fecske Csaba)

– A 24 éves korodban megjelent első verseskötleted (Hozzátok jöttem, 1966) óta hogyan alakult, miként változott a költőnek a vershez való viszonya? A negyven év természet bemutatató Közel, távol című kötet (2003) bizonyára számodra is fontos tanulságokkal szolgál.

– Ahol, s akik között éltem, máig meghatározzák gondolkodásmódomat, magatartásformámat. Az ő szavuk a számban. Az észjárásom az övéké. Ismerem félelmeiket, indulataik bennem is, akárcsak öbennük, ugyanúgy robbannak. A különbség közöttünk, hogy én igyekszem meg is fogalmazni, s tudatosítani a közgondolkodásban mindazt, ami megalázó, jelent és jövőt romboló. Erre szegődtem. Írásra legtöbbször a ki-

mondás vágya indított, az igazság ki-mondásáé. Ez indít ma is. Leginkább arra figyeltem mindig, hogy a lehető legpontosabban fogalmazzam meg a kort, amelyben éltem, az ötvenes, hatvanas éveket: a jövőtlen időket. Aztán az azutániakat. A sohasem könnyűeket. Az írástudónak sorsközösséget kell vállalnia a segítségre rászorulókkal, ha csak annyiban is, hogy szavaival melléjük áll, ami inkább hátrányokkal jár, mint előnyökkel. De ez nem baj. Rászorítja az embert a kitartásra, szigorúvá teszi. Ez meglátszik a munkáján. Ha akarná se tudná letagadni.

„Serfőző valóban nagyon nehéz, kockázatos határokra jár, amikor ragaszkodik a tapasztalati világhoz, és azt emeli költészetté, illetve hangsúlyosan arra építkezik. (...) Serfőző Simon ugyanis a szerves önépítő alkotók közé tartozik, így hát szilárd világszemlélete mellett nem kényszerült arra sem, hogy esztétikáját korrigálgassa.” (Pécsi Györgyi). S minthogy Serfőző Simon a vershitelet sosem cserélő, világméretű és poétikai szempontból is következetes költők nem túl népes szabadcsapatához tartozik, könnyen belátható, hogy „írás előtt miért nőnek olyan nagyra a magyarság sorskérdései: a történelmi süllyedés és amnézia, a tudatzavar, a gyarmattá roppanás, kihálás, egykézés, a porba szorító büntudat, a szegénység – a mindenkori alul levők, a kirekesztettek szemszögé-

ből. Mind olyan téma, amelyekről a modern esztétika lábjegyzetek tízezeivel igyekszik elhíttetni itt: ezekhez az irodalomnak semmi köze.” (Jánosi Zoltán).

– Számos műfajt magas szinten művelő szerzőként végül is miként határoznád meg művészetfilozófiád lényegét s hogyan jellemeznéd alkotó-alakító erőid természetét?

– Az irodalomnak a teljes élet ki-mondására kell törekednie. Semmi nincs, amihez köze ne lenne: a múlttól a jelenig, születéstől a halálig. Ezek olyan evidenciák, szégyellem leírni. Muszáj mégis, mert mindig történnek arra kísérletek, amelyek – tapasztalhatjuk – nem is eredménytelenek, hogy az irodalmat megszerzett rangjától megfosszák, bizonyos ügyekben kétségbe vonják illetékeségét, fontosságát elvitassák. Méginkább, hogy igazságtartalmait félremagyarázzák. Éppen ezért igyekszem műveimben tisztán, egyértelműen szólni, szeretek szókimondó lenni. Úgy érzem, hogy ezzel a legnehezebb utat választom. Hiszen a cél, hogy az igazság ki-mondásán túl ezt a szólást a legmagasabb művészi fokon valósítsam meg. S azon a nyelven, amelyet a magaménak tudok. A lehető legmélyebbre kellett ezért magamba leásnom. Onnan, a tudat és az öntudatlanság legalsó rétegeiből felhozni gyerekkori szótörmelékeket, elfelej-

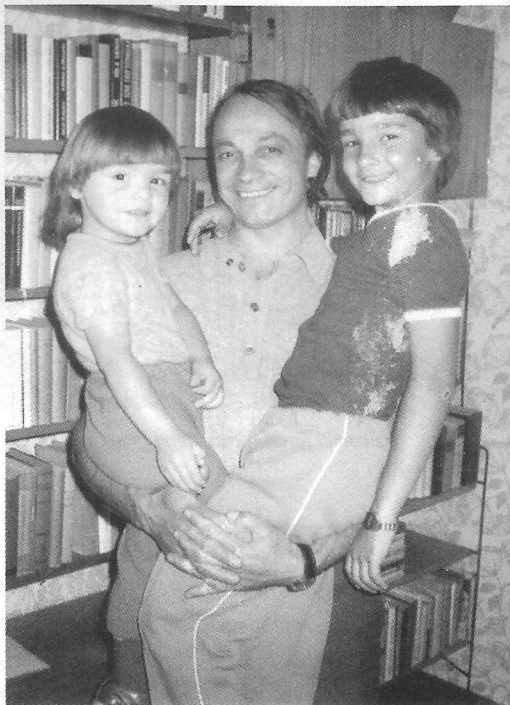

Igazolványkép segédmunkás korából

tett képzeteket, amelyekről már nem is volt tudomásom, elfelejtődött az iskolás- és munkásévek során. Csak amikor már verseket, aztán riportokat, később drámákat, majd a *Gyerekidő* trilógia első részét kezdtem írni, jöttem rá, hogy a tollam alól olyan mondatok kerekednek ki, amelyek kikoptak a számból, s csak most, a megfogalmazandó mondatok közben buknak ki belőlem. Az írás elvezetett vissza az időben olyan messzeségekbe, ahol egyenrangúak voltak velem a tárgyak, állatok, az égi és földi jelenségek, együtt éltem velük, társaim voltak, segítők a társtalan gyerekkorom elviselésében. Felruháztam őket emberi tulajdonságokkal, akikkel beszélgetni lehetett, odahúzódni melléjük. Teljes életet éltem közöttük. Ennek a világnak az elfogadtatása – elsősorban önmagam számára – nem volt egyszerű dolog. Félttem, nem is alaptalanul, hogy nevetségessé teszem magam, mint bizonyos szavak használatával az iskolás éveim alatt. Félttem az lenni, aki vagyok, s később is, amikor már tollvégre fogtam magam. Kiríttam abból az irodalmi közegekből, amely körülvetett. Ezt tapasztalom ma is, amit mára már nem bánok, sőt megnyugvással fogadok.

„Serfőző Simon legmegrendítőbb emlénye, amint azt sokszor, sokféle változatban, versben, riportban, prózában, drámában felpanaszolta, hogy mint a nem kívánt gyereket, a kor könyörtelensége lencként kitétte a küszöbre, kikergette az egyetlen meleg fészekből, ahol igazán otthon lehetett. (...) Ezt a fájdalmat kiáltotta világgá Nagy László is, Csoóri Sándor is költőien, nyersebben Ratkó József, a prózában legkíméletlenebbül Galgóczi Erzsébet, de talán senki oly panaszosan és fájdalommal telten, mint a költő Serfőző Simon”. (Pécsi Györgyi)

– *Az otthonvesztés kínjaiban s az új otthonért folytatott küzdelemben a felsoroltakon túl is sokan osztoztak veled. Költő- és író társaid (például a Hetek) tanúságtétele, illetve személyes életpéldája valamilyen formában segítette, befolyásolta-e a történetekkel való írói, emberi számvetést?*

Zsuzsa lányával és Zoltán fiával

– Amikor a *Hetek* költőivel személyesen is megismerkedtem, túl voltam azokon az időkön, amikor az otthonvesztés megpróbáltatásaival kellett szembenézni. Ami azonban nem jelentette azt, hogy odahagyva Zagyvarékast – a budapesti kitérő után – Miskolcon hamarosan otthonosan éreztem volna magam. Nem hogy otthonosan, biztonságban sem: léggökereim a semmibe lógtak szinte. Sokáig átmenetinek, ideiglenesnek gondoltam az itteni életet. De visszafelé már nem vezetett út, hiába látogattam gyakorta haza, maradáshoz nem volt. Nem látszott más lehetőség, az új helyemen kellett megkapaszkodnom. S ehhez segítséget nyújtott, hogy azok közül a már nem is pályakezdő költők közül – többük neve már 1956 előtt feltűnt az irodal-

mi folyóiratokban – akikkel 1961 körül indultam az irodalom kaptatóira, többen vidéken éltek. Példát mutatnak, hogy innen is célba lehet juttatni szavunkat. Amihez persze le kellett küzdeni a vidéken élés hátrányait. Hasonló életsorsukkal bátorítottak, hogy ne hátráljon meg az ember. Úgy éreztem, ahogy nekem órájuk, barátságukra, nekik is szükségük van rám, hogy erősíteni tudjuk egymást. Ne legyünk egyedül, magunkra maradván abban a kietlen világban, amely körülvevett bennünket. Annak az alulso Magyarországnak a világa, amelyben az itt élők évtizedes tragédiája lezajlott. Hiába voltak a rettenetes nekifeszülésű kapaszkodások fölfelé, szomorú volt látni, tapasztalni, hogy a létesítmények félbe-szerbe maradnak, a kibontakozás előtt miként zárulnak be az égtájak.

„Talán éppen hangsúlyozott életközeliége miatt esett méltatlanul kevesebb szó költészetének esztétikai teljesítményéről és hozzájárulásáról (legtöbbször Cs. Varga István tanulmányában), a vallomásos líra megújításáról, melynek legfontosabb eredménye, úgy vélem, a költészetnek a manipulálatlan beszédhez való visszatérése.” (Pécsi Györgyi)

– *Meglátásom szerint ez nemcsak a folklór archaikusabb rétegéhez, hanem egyszersmind a bartóki tiszta forráshoz való visszatérést is jelenti. A poétikai beszédmódok és líramodellek sokfélesége, egymást feltételező, ám nemegyszer egymást kizáró paradox párhuzamossága közepette miféle inspirációkra vagy nyitott, s milyenek látod a jellegzetesen serfőzős költészet esélyeit, távlatait?*

– Úgy fogtam, fogok mindig egy-egy munkához, vershez, esszéhez, novellához, mint akármely dolgomhoz: el kell végezni. Az első sorokat

nehéz csak leírni, a fogást megtalálni azon, amin íróilag túl kell jutnom. Azt gondoltam, a rendszerváltozás után, ha volt egyáltalán – talán annyi csak, mint mikor a verebek az egyik ereszről átrebbsennek a másikra –, az íróknak kevesebbet kell majd foglalkoznia közügyekkel, közösségi gondokkal, visszamaradottsággal. Ha nem is kell önmagába fordulnia, nem lesz szükség folyamatosan tiltakozni az emberek kijátszása és kihasználása ellen. De mintha semmi nem változott volna. Több félelem van az országban, mint bármikor. Annak idején szociális piacgazdaságról volt szó, s mára oda-

jutottunk, hogy a megélhetés gondjaiban bukdácsolnak a fél ország falu- és városszélének lakói, a nagycsaládosok, öregek: a szájukba mit tesznek, mivel fűtenek? Ki gondol velük? A politika gondol-e? Persze, amikor szavazni kell. Akinek van valami kis örízni valója, retteg, hogy akinek nincs, reggelre elviszi. Aki eddig szólni merészelt, jobban teszi, ha hallgat: az állásával játszik. Ha kipenderül a munkahelyéről, hamarosan a családja is kipenderítheti. Irány az utca, a kocsmá, várja éjszákára a papundekli-ágy. S nincs szolidaritás! Mint ahogy nincs együttérzés, együvértartozás-tudat a határon odaát maradtainkkal. Félünk, mert félelmet keltettek bennünk, hogy ránk szabadulnak, kenyérünk se lesz, mert eleszik előlünk. A katasztrofális népességfogyást nem érzékeljük, máig nem akarják, hogy érzékeljük. Lagzi Lajcsira figyelünk, ő a sztár. Tapsolni, mulatni akar az ország. Nem szembenézni öklelő gondjainkkal. Inkább öregszik, s önmaga ellen fordul, szikék élére hányja magzatait. A bajok tudatosí-

tása elől az irodalom nem térhet ki. Felelősséggel tartozik azokért, akiknek érdekében az igazságot ki kell mondani. S ha nem piszkolódtott be hamissággal, a tiszta szó – nem lehet kétség felőle – megtalálja olvasóit. Hasznos erővé válik.

Szüleivel falusi házuk kapujában

„Ha az igazságkeresést tekintjük is központi fragmentumának, legnagyobb versszervező ereje mégiscsak a szeretet. A serfőzői harag, indulat, féltés, tiltakozás, lázadás, aggodalom, pátosz, a könyörtelen realizmus a határtalan és feltétel nélküli szeretet jegyében tör föl. Ez a szeretet közel áll a kereszténységhez, mert alázatos és közösségi, azonban archaikusabb, familiárisabb és személyesebb.” (Pécsi Györgyi)

– Magam is azt gondolom, hogy mindenekelőtt szeretni kell a tárgyat, mert igazából csak a szeretet tartozik a tárgyhoz. Rilkével vallom, hogy a költőkhöz, a versekhez csak szeretettel lehetünk igazságosak. A szeretet primátusát megfogalmazó tanítás régóta ismert: ne akarj fontos lenni, csak szeress, és fontos leszel. Ráadásul a hívő és nem hívő ember között is a szeretet lehet a legfőbb kapocs. Az evangéliumi esztétikához közelálló s a fenti jellemzést elfogadó szerzőként miben látod a szeretetelvű magatartás néhány legfontosabb művészi/emberi hozadékát?

– Mintha saját tulajdonom lenne, ragaszkodom a bennünket körülvevő világhoz: állataimhoz, tárgyaimhoz, a földhöz, a föld növényeihez, minden élőlényhez. Szeretem alkonyait, napfölkeltéit. Jó megmártózni a szülőföld melegében, Elutazni is jó innen, mert ismerős tájakon visz a vonat. Itthon vagyok ebben az országban. Ismerem fölemelkedéseit s alázuhánásait. Szégyellem szégyellnivalóit, s büszkeséggel töltönek el példaadó nagyjai. Igaz, hogy én még az osztályharcos történelmet tanultam, de már akkor felmerült bennem, hogy a magyar nemesség csak a nép kiszípolozásában jelesked-

dett volna? Hiszen ott voltak az ellenpéldák: Zrínyi, a Hunyadiak, Rákóczi, Bocskai, s lehetne sorolni. S az is szöveget ütött a fejembe: mi lenne ha Berzsenyi Dániel, Madách, Kölcsey például az ötvenes években élt volna, amikor a kuláklisztázások folytak. Őket is meghurcolták volna, mert húsz hold földnél többet birtokoltak? Kitelepítették volna a Hortobágyra? A mindenkire vonatkozó megbélyegzéseket sem a valamikori idők szereplőire, sem a későbbiekre nézve nem fogadom el. Mindig tiltakoztam a megvádoltság ellen, hogy mi más népekkel összehérhetetlenek, békétlenek lennénk, amikor ennek épp az ellenkezője igaz. Szüleim példáját hozom ide: azért mert összekülönböztek valakivel, még nem fogható rájuk, hogy gyűlölködők lettek volna. Bizalommal közeledtek mindenkihez, segítőkészen állva azok mellé is, akikről később bebizonyosodott, visszaéltek jóhiszeműségükkel, becsapták őket. Nem voltak senkinek a bérencei, mint amivel egy időben megvádolták a hozzájuk hasonló embereket. Ők csak elismerték azoknak a gazdálkodók-

nak az igyekezetét, akik megdolgoztak azért, amit gyarapítottak maguknak. Voltak, akik bekiabáltak egyszer a tanyába, – stráfkocsival a közeli dűlőn vitték őket a közösbbe terelt szántásokra dolgozni –, hogy harácsolók vagyunk, mert a szüleimet csak lótnifutni látták mindig, s éppen másfél hold földet vettek akkoriban. Pedig dehogyis voltak ők harácsolók, csak szerették a munkát, s ki akartak kikapaszzkodni a mélyből. S nem mások irányítása alatt, a maguk esze szerint akartak élni. Ótőlük tanultam meg tiszteletét a szorgalomnak. Ótőlük minden élő teremtménynek és minden élettelen tárgynak a megbecsülését. Fontosságát a fűnek, fának, a szélnek, csillagoknak, mindennek, ami a világon van. Hiszem a létezésük okát, nincs semmi, ami égen és földön fölösleges lenne. Gyerekkoromban a rozsdás, elhagyott szöveget is föl kellett venni az úton, hátha hasznosulni tud. S előbb utóbb megtalálta a helyét. A kalapácsnak kellett csak kicsit segíteni rajta. Ilyenkor jegyezte meg apám: legalább most már nem a porban hanyódik. S a lábamba se megy bele, gondoltam én meg. Vagyis nem lett „útonálló”, fűzi most tovább a képzeletem. S elfogadva, hogy a tárgyakhoz, állatokhoz is úgy viszonyultunk, mintha azok is emberi lényekként viselkedtek volna, már

nem okozott meglepetést számomra, hogy amikor összel fölszántatva a ház körüli két hold földet, anyám egyszer csak azt mondta: szegény, most már hadd pihenjen. Majd tavasszal vetünk bele megint valamit. Olyan szépen mondta ezt, hogy a lélegzetem is visszafogtam, s igyekeztem csendben lépdelni, szinte lábujjhegyen, nehogy a nyugalma megzavarjam. Pedig már nem voltam kisgyerek, mégis elhittem, hogy amit mondott, komolyan gondolja. Szívében tele szeretettel, amit belém is átplántált. Örömöm magamban azóta is.

„Serfőző Simon azért is maradt meg hiteles költőnek, mert ő maga ártatlan maradt.(...) Nem pusztán művészete, irodalmiatlan dolog, de muszáj kimondani, hogy emberként, hétköznapi ügyeiben, jelenlétében, cselekedeteiben is az.” (Pécsi Györgyi)

– A hitelesség és tisztaság – különösen a művészetben – valóban kardinális kérdés, de féltő, hogy nincs rá recept, ráadásul a Serfőző-típusú ártatlanság a mai világban már-már kivételnek számít. Egy idekívánczó versed (Mint az üvegen) emlékezetes szépségű sorait fölidézve, parafrazálva pro vagy kontra hogyan árnyalnád a Rólad alkotott és egyre inkább kánonba kívánczó portrét?

– Az állítással, de a feltett kérdéssel is nehezen tudok mit kezdeni. Legszívesebben el is háritánám magamtól. Viszont nem lennék őszinte, ha nem vallanám be, nagyon is foglalkoztat időnként, hogy ki vagyok, miféle ember lakik bennem? S nagyon nehéz tetten érni. Döntéseim, cselekedeteim mögött ott sorakoznak szinte mindig a vívódásaim. Sőt azok után is. Meggyőződéseim csapatokban kísérik a kétségeim. Amikor azonban döntenem kell, nincs kapkodás, se habozás bennem. Számomra az írásaimmal sem az a gond, hogy amit megfogalmaztam, az igaz-e, hanem, hogy elég pontosan fejeztem-e ki magam, mennyire árnyaltan, a művészi megvalósítás milyen szintjén. S leginkább ez utóbbi szokott nyomasztani. Ezért visszamenőleg is hajlamos vagyok belejavítani szövegeimbe. Ezt úgy érzem, kötelességem megtenni. Fészket is javítgatja a madár. Nem biztos, hogy időtállóbb lesz, de az ellenkezőjére nincs bizonyíték. Azt szeretném, hogy akik olvassák munkáimat, sokaknak teljék kedvük benne, s eljussanak hozzájuk üzeneteim. Hatni tudjanak. Ez fontos számomra, mert nem magamnak akarok írni. Vannak, akik erre vállalkoznak. Én nem tartozom közéjük. Nem ítélek fölöttük, mert értékek azon a fertályon is szülehetnek, születnek is minden bizonnyal.

Miskolcon (Balról jobbra: Buda Ferenc, Ágh István, Bella István, Zimonyi Zoltán, Kalász László, Ratkó József és Serfőző Simon)

Csak éppen nem igazodom hozzájuk, sem másokhoz. Nem is tudnék, nem tudok efféle hajlandóságomról. Magánéletemben is ez a magatartásom irányít. Különben tévutakra kerülnek. Ismerősek ezek is számomra. A kísértéseket nem csak azért tudtam magamtól távol tartani, mert kézzel-lábal védekeztem ellenük. Ezért is persze, még inkább mert elvárásainknak nem feleltem meg. Alkalmatlan voltam rá. Ami nem egyezik meggyőződésemmel, vállalhatatlan számomra. Engedékenységem elárulna azonnal, nem tudnám takargatni. Ehhez is képesség kellene, ami nekem, úgy látszik, nincsen.

– Sokan leírták már Serfőző Simonról, hogy az irodalmi életben való megjelenésé-

től fogva roppant tudatosan és szervezsen építkező embernek mutatkozik, aki a minőségeszmény jegyében alakítja önmagát és mélységes felelősséggel formálja környezetét. A Napjaink rovatvezetőjeként, a Holnap főszerkesztőjeként, az Írószövetség Észak-magyarországi Csoportjának titkáráként, az Írószövetség választmányi tagjaként, a Tokaji Írótábor egyik életrehívójaként és kurátorként, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Miskolci Terület Csoportjának tagjaként, a Felsőmagyarország Kiadó vezetőjeként egyaránt az állandó készenlét, a folytonos szolgálat belső lélekhangjára figyel. Tamási Áronnak Kovács Imréhez küldött szavait idézve: „Akármelyik dombon áll is a pásztor, ugyanazon a nyájon a szeme”. Miféle gondok redőzik a pásztor homlokát, s milyen hiányérzetekkel küszködik, amikor ma végigtekint a nyájon?

– Már nem is gondok, inkább sötétlő aggodalmak felhőzik az arcom. Derülátónak kellene lennem, nehogy amiktől tartani lehet, megidézve azokat, bekövetkezzenek. A falra festett

ördög megjelenjen. De hát már látni a szarvát, patáját, megidézni se kell. A képünkbe vigyorog. Hiába voltak a figyelmeztetések, kit érdekelt? A jól élőket biztosan nem, hogy széles néprétegek élnek a szegénység-soron, bérházugokban botrányos körülmények között. Akinek munkája,

Bella Istvánnal 2001-ben

keresete van, nem érdekli, mi lesz azokkal, akiknek nincsen. Forduljanak fel! Ilyen véleményeket is hallani. Akik nem élnek cigányokkal szomszédságban, egy faluban, azokat mit érdekli, miféle indulatok elszabadulására lehet számítani. Ezeknek elébe kellene állni! Mit érdekli a politikát, hogy egy-két évtized alatt két megyényi népesség tűnt el Magyarország térképéről? A népességfogyást még segíti is az iskola- és postabezárásokkal, vasútvonalak felszámolásával. Hogy történhet meg, hogy gyerekek éhezzenek? Az ország ipari, kereskedelmi vagyona kiárusítva. Erre a sorsra jut hamarosan a vasút, erre juthat a föld. Humán befektetések nélkül csődbe megyünk, világosan látszik. Elherdálódik minden, ami viszonylagos önállóságot biztosítana az országnak. Amivel gazdálkodni tudna – fenntartani iskolát, kórházat, kulturális intézményeket – bevétel alig. Az államadóság nagysága beárnyékol jelent, jövőt, lassan már a kamatját se tudjuk fizetni. A nemzetközi pénzüzetek kötélvégre fogottjai vagyunk. Ezek a

tények közismertek-e? Aki tud, me- nekül a feketegazdaságba, nyugdíjba. A kiskapuk nem győznek nyíl- csukódni. A törvény betartása csak a kisemberekre vonatkozik, a bankokra, hivatalokra csak részben. Packázhatnak velünk. Félre lehet bennünket tájékoztatni, becsapni, az igazságot hazugságnak állítani, hagyományainkból csúfot üzni – következménye nincs. Illetve van, tapasztalhatni az ország morális állapotán. Úgy- szintén megvezettségén. A demokrácia erkölcsi alapjai megsüllyedtek: egyébként is olyanok voltak, amilyenek. Milyen jövő várhat így ránk? Gondtalan aligha.

– A Püski Kiadónál korábban megjelent éltműsorozatod köteteit (Gyerekidő, regény, 2002, Közel, távol, versek, 2003, Mindenáron, drámák, 2005) hamarosan követheti egy újabb, többnyire rövidprózai íráso- kat tartalmazó kötet. A készülő könyvről, további terveidről és egyéb folyamatban lévő munkáidról kérde- lek végül abban a reményben, hogy ez rajtam kívül is sokakat érdekelhet.

– Mostanában újra verseket írok. Szüleimet az elmúlt években temet- tem el. Hiányuk nagyon fáj. Sirató versekben búcsúzom tőlük. Búcsúzva a kortól is, amelyben éltek. Amely ke- vés örömmel szolgált nekik, inkább a gondot etette velük. Az állandó haj- szában fogytak el, száradtak ki az idő- ből. Az írással – belátom – semmit nem tudtam rajtuk segíteni. Vagy az írás nem is arra való, hogy segítséggel legyen másokon? Csupán megenyhü- lésére szolgál a léleknek? Amiben azonban biztos vagyok: egyetlen kö- zösség sem élhet úgy, hogy sorsa ki- beszéletlen legyen. Csendbe, hallga- tásba merüljön. Különben az össze- tartozásának eresztékei megroppan- nak, jövője kérdőjeleződik meg.

Ködöböcz Gábor

VASY GÉZA
**Lengyel tollal
 a magyar októberről**

1956 őszén elsős gimnazista voltam a budai Arany János Gimnáziumban. Mit tudhattam akkor a lengyelekről? Bizonyára keveset. Azt, amit az iskolai történelem és földrajz órákon tanítottak. És főként azt, amit Jókai Mór és Mikszáth Kálmán regényeiből, elbeszéléseiből megismerhettem élményszerűen is: a két nép történelmi és ebből fakadó gondolati-érzelmi kapcsolatrendszerét. Én mint értelmiségi családba született gyerek már kis elemista koromtól tudtam, hogy az 1948-ban kezdődő, proletárdiktatúrának nevezett, de valójában a pártelit diktatúráját megvalósító moszkovita balsevizmussal nemcsak hibás, de gonosz rendszer, amelyben nem szabad kimondani az igazságot, amelyben mindenkinek félnie kell. Emlékszem arra is, hogy 1956 júniusának végén milyen izgatottan fogadtuk a poznani felkelés híreit, s néhány hét múlva mennyire reménykedtünk Rákosi Moszkvába távozását követően.

Abban az évben gyönyörűséges idő volt október 23-án. A tanítás végeztével az irodalmi szakkör alakuló ülése volt meghirdetve. Ott mondta egy negyedikes fiú, hogy délután magyar–lengyel barátsági felvonulás és nagygyűlés lesz, s a műegyetemisták a Gellért térről indulnak. Néhány percnyi-re laktam onnan, s hazaérve, táskámtól megszabadulva siettem a gyülekezési helyre. Büszkén vonultam a felnőttekkel a Bem szoborig, majd a Parlamentig, s hallottam Nagy Imrét is beszélni. A Rádióhoz induló teherautókra már nem szálltam fel. Éppen hazaértem este tíz óra tájban, amikor a háromemeletes bérház udvarából már jól lehetett hallani a fegyverek zaját. A felvonulás szervezői számára bizonyára fontos előzmény volt Poznan, de még inkább és egészen közvetlenül a békés lengyel október, az ottani vezetés leváltása, Gomulka első titkárrá választása október 21-én. Számomra viszont az volt a döntő, hogy valamennyire belém épült már a lengyel–magyar barátság sok évszázados mítosza, s ezzel együtt a kamaszként megélt napi tapasztalat: egyformán senyvedünk a szovjet birodalom nagyhatalmi súlyától, annak ideológiájától, politikai gyakorlatától.

Nem lettem polonista. Irodalomtörténészként a huszadik századi magyar irodalommal foglalkozom. Kortárs irodalmat olvasni éppen 1956-ban kezdtem, igazán izgalmas történelmi hónapokban. A legnyitottabb életkorban találkozhattam a történő történelemmel, az irodalom és a történelem kapcsolatával. S ekkor vésődött belém kiirtha-

tatlanul az is, hogy nemcsak a rokon nyelv tehet testvérré népeket, hanem a rokon sors is. S micsoda öröm, hogy ez a testvériségtudat kölcsönös. A kilencvenes években visszaemlékezve így fogalmazta ezt meg Tadeusz Nowak: „Én például nem emlékszem olyasmire, hogy egy egész nép úgy reagált volna 1956-ra, arra, ami itt történt, a magyarok egész szerencsétlenségére, azokra az eseményekre más országokban. Mi úgy éreztük, hogy a mieinket verik, a családban történt valami nagy baj.”

E testvériség egyik legszebb bizonyítéka az, amiként a lengyelek fogadták a magyar 1956-ot. Rokonszenyűknek, segítségnyújtásuknak számos megnyilvánulási formája volt. A legtöbb segélyszállítmány tőlük érkezett. És jött a szellemi segítség is. Megszülettek az első 1956-tal foglalkozó költemények, s természetesen a rokonszenvező tudósítások, riportok. Ezek eleinte – némileg cenzúrázva – meg is jelenhettek. Alighanem igaz, hogy a magyar 1956 legnagyobb hatása a lengyel irodalomban mutatható ki.

Ezt tudtuk eddig is, e művek színe-javát nagyrészt Gömöri Györgynek köszönhetően ismerhettük emigráns kiadványokból, s 1989 óta hazaiakból is. Még sincsen benne eléggé a köztudatban a magyar–lengyel kapcsolattörténetnek ez a szívet melengető fejezete. Az ötvenedik évforduló ragyogó alkalmat kínált e hiányosság leküzdésére. A Magyar Írószövetség 1956-os Emlékbizottságának kezdeményezésére készült el a *Lengyel tollal a magyar októberről* című antológia a Magyar Írószövetség és a Ráció Kiadó gondozásában. A kötetet a lengyel irodalom jeles kutatója, D. Molnár István válogatta és szerkesztette, ő írta a bevezető tanulmányt is. Az utószó Bogusław Bakula munkája. A szöveggondozást Zsille Gábor végezte. A régebbi és újabb műfordításokat Cséby Géza, D. Molnár István, Gömöri György, Kerényi Grácia, Kiss Benedek, Kovács István, Szalai Attila és Zsille Gábor készítette.

E kötetben 46 szerző 54 szövege olvasható. Félszáz vers, két regény részletei és a lengyel költő és „szárguldo reporter”, Wiktor Woroszyński korabeli tudósításainak részletei, valamint az azokhoz fűzött későbbi reflexiók. Maguk a számok is impozánsak, pedig ez a kötet sem törekedett teljességre. Csak az 1956-hoz közvetlenebbül köthető művek kerültek be az antológiába. Az ilyenek között is lehetnek még elfeledettek, kallódóak. Ám a sokaságnál nyilván fontosabb a lélek: a szabadságra és függetlenségre ugyanúgy áhító lengyel lélek együttérzése, azonosulása, a tehetetlenség miatti szenvedése. S bár találhatóak e gyűjteményben diákok, amatőrök által írt szövegek is, nem ez a jellemző. 1956 kapcsán a lengyel költészet élvonala szólalt meg. Közülük ketten: Wisława Szymborska és Czesław Miłosz később Nobel-díjasok is lettek. És sorolhatnánk: Jarosław Iwaszkiewicz, Adam Ważyk, Julian Przyboś, Zbigniew Herbert, Bohdan Zadura, az évtizedek óta Ma-

Vasy Géza irodalomtörténészt 65. születésnapja alkalmából 2007. február 9-én 17 órakor köszöntik pályatársai, barátai a Magyar Írószövetség klubjában (Budapest, VI., Bajza u. 18.).

gyarországon élő Konrad Sutarski és a többiek nevét. Olyan ez, mintha valamelyik nem nálunk zajló világtörténelmi eseményről egyazon időben verset írt volna Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Vas István, Weöres Sándor, Juhász Ferenc, Nagy László, Pilinszky János és sokan mások.

Néhány költeményt szeretnék kiemelni. A kötetben a legelső Wisława Szymborska *Temetés* című műve, amelynek ihletője Rajk Lászlóék újratemetése. A záró szakasz már a magyar október tragikumát is érzékelteti:

*Még ereje teljében
oszlik a nép reménnyel,
nem tud még rettegésről
mely mézsféherre dérlel.*

Még ereje teljében.

(Gömöri György fordítása)

Czesław Miłosz az *Antigonét* magyarázattal látta el: „A magyar munkások, diákok és katonák emlékének ajánlom ezt az 1949-ben írt töredéket.” A temetetlen holtak, a méltó temetés jogának motívuma, lám, ugyancsak örök emberi probléma. Kreón újkori alakmása Sztálin, Rákosi s Kádár is:

Már késő. Nincs tovább.

*Kreón, a balga, úgy bánik velünk,
minthogyha barbár országot uralna,
mintha itt minden kő szüntelen nem idézné
a fájdalom s a remény könnyeit.*

(Gömöri György fordítása)

Tadeusz Sokół 1941-ben menekülteként a balatonboglári gimnáziumba járt, a többieknél közvetlenebb tehát a kapcsolata velünk. *Levél Gizinek* című verse abba a sorba illik, amely az önkéntes véradás motívumában találja meg a szolidaritás kifejezését:

*Hát feleségem – szív-járta –
vére, és az enyém
legyen a tiéd,
férjedé,
gyermekedé,*

*te szőke magyar asszony
ott a szomorú Dunánál (...)*

(Kovács István fordítása)

Franciszek Fenikowski *Magyar rapszódia*ja hiteles szenvedéllyel tiltakozik a hazug megítélések ellen, s örök dicsőséget jósol a hősöknek:

*Nem annak, nem annak van igaza,
Akinek hatalma van és száz tankja.*

*És nem annak fonnak koszorút
a jövő századok arany kezei,
és nem az ő tettei emlékéit
magasztalják a majdani költők,*

*és nem az ő neve fénylik majd
csillagként (...)*

(Zsille Gábor fordítása)

Először most olvashatjuk magyarul az 1945-ös születésű Bohdan Zadura *Elégiáját*. A költő pontosan érti és érzi az 1956 utáni magyarországi helyzetet: a fiatakorúak kivégzését, az ellenforradalomnak minősítést és a világ közönyét:

*és mit mondott erre a világ
a világ kifejezte részvétét és felháborodását*

*néhány sortűz még a fülemben cseng
és a falon annyi a lyuk akár egy szitán
néhány sortűz
elegendő áthúzni a világot*

(Zsille Gábor fordítása)

Witold Dąbrowski Nagy Imre kivégzése után írta *Tower* című versét:

*Hát nem lesz változás a színlapon?
Kötél remeg. Gaztett sötét kötele.
Homály van fölöttünk, s az arcokon
rőt fáklyák vörös üzenete.*

(Cséby Géza fordítása)

A leghíresebb vers alighanem Zbigniew Herberté. *A magyarokhoz* nem jelenhetett meg ezzel a címmel akkor, csak kezdősorával. Gömöri György és Nagy László után most Zsille Gábor is lefordította, ugyancsak maradandó érvénnyel ezt a művet, amely a cselekedve segíteni nem tudó testvériségérzés kínjainak megragadó kifejezése. (Kár, hogy az antológia nem közli a korábbi fordításokat is.)

A magyarokhoz

*Állunk a határon
kinyújtjuk kezünk
s a légből nagy kötelet
fonunk testvérek nektek*

*az elfülő sikolyból
a megfeszült öklökből
harang születik ám nyelve
nem kongat riadót*

*a sebzett kövek kérnek
a kipusztult víz kérlel
állunk a határon
állunk a határon*

*állunk az értelem
megszabta határon
és a tűzvészt szemléljük
és a halált csodáljuk*

Közös Kiss Gy. Csaba:
közép-európai A haza mint kert
perspektívából Nap Kiadó, Bp., 2005.

A Közép-Európa múltját kutatók számára Kiss Gy. Csaba neve ismerősen cseng, nemcsak hazánkban, hanem a térség többi országában is. A jeles kutatónak a *Magyar esszék* sorozatban napvilágot látott kötete ismét e régió közös, egymást gyakran átfedő múltjáról szóló írásokat tartalmaz.

Közép-Európa kutatása ma meglehetősen neuralgikus pontnak számít a magyar tudományos életben. Bár sokan foglalkoznak a kérdéskörrel, valódi szakmai ismeretekkel a térségről és megfelelő nyelvtudással mindössze egy szűk réteg rendelkezik. A többség angolszász szemüvegen keresztül, az angol nyelv segítségével közelíti meg régióink problematikáját. Közép-Európát illetően a különféle kiadványokban, a médiában, a sajtótermékekben gyakran bukkannak fel bosszantó tárgyi tévedések, a valóságtól elrugaskodott eszme-futtatásokról, és a térséget lenéző, „balkáni”-nak tituláló attitűdről nem is beszélve.

Kiss Gy. Csaba ahhoz a nemzedékhez tartozik, amelynek tagjai egyetemi éveik alatt keltek útra még a hatvanas években, hogy felfedezzék a világot. Az akkori utazási korlátozások miatt ezek a fiatalok nem Nyugat-Európába, hanem a velünk egy blokkba tartozó államok, elsősorban Lengyelország és Csehország felé vették útjukat, ami sokaknál később egy életre szóló elkötelezettséget jelentett. Így volt ez Kiss Gy. Csaba esetében is.

Legutóbbi kötetében az elmúlt öt évben megjelent szlovák, lengyel és horvát témájú írásaiból nyújt válogatást. Öt év a tudományos életben rövid időszak, ám akik ismerik Kiss Gy. Csaba munkásságát, jól tudják, hogy a kötet anyaga több évtizedes kutatómunka legfrissebb eredményeit mutatja be. A szerző számára művelődéstörténeti megközelítésének köszönhetően a legfontosabb forrásanyagot a közép-európai népek irodalma és himnuszai jelentik, melyek a történelmi forrásokkal ellentétben meglepően sok mentalitásbeli hasonlóságot mutatnak.

Maga a kötet három nagy tematikus egységből áll. Az elsőben a szerző a közép-európai dilemmákat és a rájuk adott különféle válaszokat veszi górcső alá, többek között Németh Lászlónak a térségről alkotott elképzeléseit, vagy a lengyel Stanisław Vincenz híres önéletrajzát, melyben hű képet fest a régióba benyomuló szovjet hatalomról és annak minden velejárójá-

ról. Különösen érdekes az az írás, amely a nemzetváltás mítoszaival és a közép-európai közös emlékhelyek kérdésével foglalkozik, azt történelmi perspektívába helyezve. Ebben a szerző az itt zajló szimbolikus küzdelmek lezárásaként egy közös nemzeti panteon kialakítását, illetve egy Közép-Európa-emléknap bevezetését javasolja, amelynek dátumául augusztus elsejét ajánlja. Ez az időpont az 1944-es varsói felkelés kitörésének napja, mely nemcsak a két totalitárius nagyhatalommal, a hitleri Németországgal és a sztálini Szovjetunióval kétfrontos harcot folytató és ebben tragikusan elbukó lengyel szabadságharcosoknak állítana emléket, hanem egyben a térség sorsát is jól szimbolizálná.

A második rész régióink múltjába kapcsolattörténeti szemponttól tekint bele, elsősorban a lengyel–magyar és a szlovák–magyar viszonyon, illetve olyan személyiségek életművén keresztül, mint például Adam Mickiewicz, Ján Kollár vagy Krúdy Gyula. Ezek az írások Közép-Európa viharos múltja ellenére is pozitív képet festenek a régióról, közülük mindössze egy tanulmány jelent kivételt. Ez a dualizmus korának meglehetősen feszült szlovák–magyar viszonyát vizsgálja két, a felföldi világban járatos szerző, a szlovák Svetozár Hurban-Vajanský és a magyar Mikszáth Kálmán egy-egy regényének összehasonlító elemzése révén. Ez az egybevetés markánsan mutatja be azt az ellentmondást, amely a történelmi Magyarországon, a hosszú XIX. században a szlovák nemzeti mozgalom tevékenységének megítélésén keresztül létezett pro és contra. A nemzeti szempontból öntudatos, politikailag aktív szlovákokra ugyanis még az akkori viszonyok között meglehetősen toleránsnak számító Mikszáth is – a korabeli közvéleményhez igazodva – a pánszláv jelzöt aggatja. Ezzel ellentétben Hurban-Vajanský ugyanezeket a személyeket hazafiának tartja, az elmagyarosodókat pedig elfajzottaknak bélyegzi. A szembeállítás jól jelzi az akkori ellentétek feloldhatatlanságát.

A harmadik rész a szerző régi kedvenc témájával, a közép-európai himnuszok történetével foglalkozó írásokat tartalmaz. Már a kötet címe *A haza mint kert* is ezekre utal, hiszen itt gyakran bukkannak fel olyan toposzok, melyek a hazát egyfajta földi paradicsomként tüntetik fel. Maguk a himnuszok a közép-európai népek mentalitástörténetének rendkívül fontos dokumentumait jelentik, hiszen éppen a himnuszok tartalmi és gondolati átfedései mutatják meg legmarkánsabban a régió nemzetei között létező szellemi közösséget, amelynek a politikában egyáltalán nincs nyoma.

Maga a kötet, bár nem tartalmaz aktuálpolitikai eszme-futtatásokat és térségünk múltját alapvetően

kultúrtörténeti oldalról közelíti meg, mégis rengeteg olyan momentumot mutat fel, amelyek nemcsak a régió iránt érdeklődők, hanem a leendő történészek, társadalomtudósok és politikusok számára is rendkívül fontosak lehetnek. Nem is beszélve a szerző által képviselt szellemiségről, amely komoly segítséget nyújthat ahhoz, hogy régióink történetét végre ne csak szűk, nemzeti keresztmetszetű, egydimenziós történetiszemlélettel nézzük, amelyben nemegyszer a lenézés vagy a sérelmek dominálnak, hanem aktuálpolitikai szempontokon felülemelkedő, magasabb, a teljes közép-európai perspektívát átfogó távlatból, ahonnan a térség pozitív értelemben vett közös vonásai is felismerhetők.

Vesztróczy Zsolt

Álarcban élünk

Tokai András:
Aranykor, ezüstkor, vackor
(Verseik 1986–2006.)
Orpheusz, Bp., 2006.

Igaz, hogy az embernek mindenfélét olvasnia kell, de hogy keveset-e, vagy amennyit csak tud, az már nincs megszabva, mondja Saramago, lévén oly rövid az élet, a világ pedig oly nagyon terjedős. Másfelől meg – ezt állítja Amélie Nothomb – ott vannak a békaolvasók, „akik odáig jutnak a szofisztikában, hogy úgy olvasnak, hogy nem olvasnak. Olyanok, mint a békaemberek: átússzák a könyveket, és minden lepereg róluk.”

Vackorevés könyvtűszással? De hát lehet-e bármiféle fényhez és zamathoz csapkodva eljutni? Nem, de igen, mert szépliteratúrai extrém sportok dűlása idején tán még ez is lehetséges. Csakhogy nem értelmes, nem is lenne méltó. Tényleg rövid itt a földön a többek közt olvasásra is kiszabott időnk, ezért inkább arra figyelmezzünk, amire az Arany Jánost idéző Tokai Ferenc már húsz éve vágyik: *Bárcsak a lehetlent lehetne letetni!*

Úgy látszik, a költészetben lehet.

A néha „pilótaarcú”, máskor merev csinovnyik-álarcban szavakat és verssorokat gyűjtögető költőnek sikerült. Régebben a Gellérthegyet és a Dunát, a 302-es állóhajót bámulta versbe, mostanában inkább az éledőpusztuló kertet, közben Kavafisszal utazgat vissza Sirázba és Perszeopoliszba meg Kairóba, legfőképpen persze önmagába.

Talán furcsa, de még Kairó is csak annyira életrajzi helyszín, mint Budapest, a Gellérthegy vagy a sashalmi kert, *Mert mindig csak magamban, Möbius-körökben /*

utaztam: engem jártak a tájak selymes rétjei. / Vagy ott, vagy itt: csak magamban keringtem, / akármí forró partokig jutottam. / Mind az én testemnek távol országából / valók csanakjaim és hosszú késeim. / S ha jobban tudom, mit kevésbé tudtam, / csak mert ki- és belestem / másik magamnak titkos résein.

Hogy volt-e aranykor, ezüstkor, vagy csak vágyakozás a sosem volt lehető után? Hogy a sok sietős, feszes, sőt zaklatott, mégis méla várakozás gyors tétovasága után az újabb kor miért éppen vackor? Mindez létmód vagy szójáték? Ha szójáték, mit idéz föl: a gyermekkor álmossága, Weöres Sándor-i világát, vagy csak kiszámított, túlértékelt, megkedvelt poén?

Hogy mi lehet Broccardo bal kezében, nem tudjuk meg soha. Tokai új könyvének címlapján babafigurák látszanak; a hátát mutató illető egy apró, réz Dávid-figura, amelyet Tokai egykor a kairói bazár hulladékából lomtalanított, miként később Lábass Endre a maga kincseit a semmivel sem kevésbé rejtelmes Budapest bugyrában. Áttelekített tárgy, egy kis parittyás ürge, de immár parittyá nélkül.

Az *Aranykor, ezüstkor, vackor* a húsz év előtti *Ideiglenes emlékművek* második fele. Nem csak második könyv, nem második fél könyv, hanem a Bella Istvántól halandóság-gyakorlatoknak nevezetett művelet folytatása. Vagyis létezőmód.

Tokai ugyanis életrajzi költő, aki a múltó, sík metszet-lét elillanó kis végtelenségeit életrajzi faktumok, találkozások, irodalmi portrék, anekdoták, villanások keretébe zárja. Akikre rámutat, akiket megidéz, vállal, azok igazi irányjelzőfények; számára, mint Arany János írta: a tengernek lámpatornyai. És amit ellesve megőriz tőlük: Füst Milántól és Kassáktól, Vas Istvántól és Orbán Ottótól, Nagy Lászlótól és Takács Imrétől, Szervác Józseftől, Nádasdy Ádámtól vagy Németh G. Bélától – mindaz nem csak irodalmi jelen, hanem éppen ő, Tokai András, aki merengve, epikus komóttossággal kínálja tétován, amit meglátott és átélt.

Ez a földidéző, mégis megszűrő közvettség a kortársak és barátok néven nevezése ellenére is szükségképp távolságtartó. Bár nem csak a tisztelő azonosulás az, ami telíti, hanem mindig mély, emberi, ragaszkodó bensőségesség is – mondjuk ki nyugodtan, hogy a szeretet –, ámde a jelzőfény marad csak irányfény, hisz hajózni mindig egyedül kell úgyis.

Különösen, hogy Tokai olyan kor- és életrajzi költő, aki az ironikus és maróan önironikus, néha fölött gyermekségével kérkedő, máskor mélységeivel ijesztő, de sohasem rálegyintő ember határozott bizonytalankodásával lel rá önmagára. Olykor úgy tűnik, hogy nem szereti, nem sokra becsüli magát, ilyenkor gyer-

meki esendőségeit faragná sztlékbe, dalszerű monológokba, megszerkesztett, máskor szinte ad hoc poémákba. Igaz, hogy Tokai verseiben nem kevés a véletlen elem, az esetleges, vagy tétova szövegválasztás, darabosan hagyott, csiszolatlan szórend, alapkérdése mégis világos: lehet-e, tud-e még hinni bármiben is? Mert a líra nem terápia.

Válaszait néha kopár fénytelenességgel, máskor meg időtlenítő bibliussággal adja meg, a mediterráneum allegorikus fölhasználásával, szándékoltan sivár, mégis fölfénylő kései hellenizálással. Ezekben a versekben sem a bukolika, hanem az erő és a fény a fontos, az, ami az opál szürkéségen biztosan átdereng.

Legfőbb témái megszületése, és ami ebből következett: háborús örökség és történelem: *Debrecenben születni jó volt. / Meghalni milyen lesz, nem tudom.* „Simor utca, Gancmávag, Kisúj, Hejőcsaba s a többi zaklatott megálló, majd a lassan megrogyó, de kibélelhetőnek gondolt béke („Játszóteret az ifjúságnak!”), vergődések és fölemelkedés. Azután „Magyart tanított. Homokviharban / tábort géppel Jancsót vetített. [...] Látott napkeltét a Kheopsz tetejéről. / Kavafisz poros székébe beleült. / Volt valami titkos megbízatása / is, de már a jelszó átadásakor belesült.

Ám ez is csak afféle vackor-ízű kesernyés verszárlat, hiszen például a *Műegyetemi rapszódia* éppen arról tanúskodik, hogy a Tokai-féle, széles gesztusokat kerülő bölcsesség talán mégsem csak a jelszónak van birtokában, de az üzenetet is képes átadni.

Ez az üzenet persze nem a szóló szóló, csengő barack ritmusa, íze, tartalma. Jó, legyen hát vackor. Zuhanások, boldogságok, és a megmenekítő, ám keserves aprómunka: maga a költészet: *követtem mégiscsak a részem, / túrtem belőle egy darabot.*

Tokai András azt mondja: *Álarcban élünk, „sorompók között”. / És nincs a verseknek csattanójuk.*

Csapody Miklós

Ki a künde? Hász Róbert:
A künde
Kortárs Kiadó, Bp., 2006.

Hász Róbert új regényének olvasása közben az embernek óhatatlanul eszébe ötlenek analógiák. Mindenekelőtt Umberto Eco és *A rózsza neve*, de legalább ennyire Eco egy másik könyve, a *Baudolino*. Hiszen Hász Róbert új regénye, *A künde* történelmi kulisszák közé helyezett krimiként éppúgy olvasható, mint a magyar nemzeti mitológia újra-, sőt talán inkább: megteremtéseként. Ám éppen ez utóbbi olvasatában válik el élesen Eco első, kirobbanó sikerű regényétől, s kapcsolódik inkább a többedikhez, amennyiben ez a könyv nem az egyetemes középkort, hanem annak egy speciális, egyedi szeletét ábrázolja, amint a *Baudolino* is megrajzolja egy város (Alessandria) mitológiáját, beillesztve azt a nagy, európai közös mitológiába. Hász Róbert kötetének színtere a magyar középkor, vagy inkább a magyar középkor előjátéka. A már letelepedett, de még meg nem állapodott, gyökeret nem eresztett magyarság időszaka, melynek legfőbb jellemzője a bizonytalanság és az átmenetiség.

A regény főhőse Pannóniai Stephanus, egy sankt gallen-i szerzetes, aki gyerekkora óta kolostorban nevelkedik, származását homály fedi a bizonytalanság személyével kapcsolatban éppúgy meghatározó, mint a magyar törzsekre vonatkozóan. Idős korában a kolostor perjelje elküldi a pogány türkök, azaz a magyarok közé, egy, a pápától származó üzenettel, melynek értelmében a katolikus egyházfő szövetséget ajánl a pogányoknak a német-római császárral szemben. Úturalóul egy pogány jelképet, jelesül egy medált ad neki, amely a kalandok és bonyodalmak forrása lesz a magyarok földjén, hiszen kiderül róla, hogy nem más az, mint az Árpádok egyeduralmuk előtti államforma, a kettős fejedelemség egyik uralkodójának, a szakrális fejedelemnek, vagyis kündének a jele, azaz a turul. Pannóniai Stephanus e jelnek és tudata mélyéről felbukkanó magyar nyelvismeretének köszönhetően, amely legalizálja azt a lehetőséget, miszerint ő maga a meggyilkolt Kurszán-künde fia, Csaba-ur, emblémájává válik egy Taksony fejedelem elleni összeesküvésnek. Ennek leveretése után az erdélyi országrész urának, s rajta keresztül voltaképpen Gézának, a trónörökösnek foglyává lesz. Hogy valóban a sankt gallen-i követ Csaba-ur, a künde, avagy mégsem, az a regény utolsó lapjainak titokban marad, ahogy az egy kiváló kalandregényhez illik.

Egy másik alapvető kérdést még korábban megold a szerző, nevezetesen a künde népének talányát. A fikció szerint Kurszán népét, urának bajorok általi megöletése után, Árpád (néhány, hadászatiilag fontos nemzetségétől

Megjelent az IRODALMI JELEN

februári száma!

A Bibliát, Gabi!, avagy mitől óv meg az akasztófahumor – beszélgetés Cseke Gáborral

Éneklő folyó – Halász Margit, az Irodalmi Jelen regénypályázatának különdíjasa

Makkai Ádám, Nádasy Ádám, Eszteró István, Komán János, G. István László, Dudás Henrietta, Dobai Bálint, Sáfrány Attila versei

A 98 éves Anavi Ádám köszöntése

Vámos Miklós, Weiner Sennyei Tibor, Sopotnik Zoltán, Nagy Koppány Zsolt, Csató Ildikó, Puskás Attila írásai

Kritika Karácsonyi Zsolt, Németh Zoltán, Buda Ferenc, Fecske Csaba, Györe Balázs, Onagy Zoltán, Füzfa Balázs, Sümegi István könyveiről

Színházkritika Jászay Tamás, Simon Edina, Gabnai Katalin és Kovács katáng Ferenc tollából

Beszéd a palackból Szöcs Géza, *A bőség zavara* Onagy Zoltán, *Sándor vagyok én is* Johan von Kronstadt rovata.

eltekinve) száműzetésbe kényszerítette, s ily módon száműzte a magyar törzsszövetség emlékezetét is. Ugyanis Hász Róbert fikciója szerint, a magyarok országában Kurszán népéből kerültek ki a művészek, a magasan kvalifikált kézművesek és az értelmiség. Ez a törzs birtokolta mindazt a fizikai tudást (specializáció, mesterségek ismerete), amely szükséges volt a nomád életmódhoz, harcászathoz; és mindazokat a szellemi javakat, amelyek a törzsszövetség identitását meghatározták. Nos, ezt a népet vetette ki magából Árpád parancsára a Kárpát-medence. A lehetséges Csaba-ur pedig felkerekedett a megtalálásukra, és el is érte szálláshelyüket...

A történet központi alakja, a sokak által Csaba-urnak hitt Pannóniai Stephanus kalandjai közepette megtapasztalja a X. századi (elképzel) magyar valóságot, végighallgat ősi és kevésbé ősi legendákat, mítoszokat, s emellett történelmi hitelű beszámolókat, emlékeztetéseket a közelmúltból, s a kezdeti rácsodálkozó kívülállóból lassan avatott értőjévé / értelmezőjévé válik a magyar múlt és jelen állapotainak. Nézőpontja egyszerre külső és belső, amint egy táltos megfogalmazza, Stephanusban egyszerre két lélek él: a nyugati szerzetes, amelyként felnevelkedett és leélte addigi életét, és Kurszán-künde fia, Csaba-ur, mintegy genetikailag és a kollektív emlékezet által kódolva. Ahogy halad előre a történet, úgy bukkan felszínre mind több és több ebből a második énből, a künde-énből, anélkül, hogy ez különösképpen csorbítaná a szerzetes-ént.

A regény történetét egy kézből, de több nézőpontból, több szempontrendszer meghatározottságában kapjuk. Egyrészt Stephanus tanítványa írja mestere hivatalos legendáját, mely arra enged következtetni, hogy Stephanus nem tért vissza küldetéséből. Másrészt a jó tanítvány lejegyzései Stephanus szóbeli beszámolóit is utazásáról, kalandjairól, amely alaphelyzetből menten kiderül, hogy a szerzetes mégsem veszett oda a követjárásban. Ez az elbeszélői sík, mely egyébként a szöveg gerincét adja, valóban csak a kézben egyezik az előzővel és a következővel: a jegyzetelő kéz a tanítványé, a szavak azonban a mester szavai. (Más kérdés, hogy a jegyzetelés sosem lehet teljesen hű, különösen nem az egy elmesélt történet utólagos lejegyzése, következésképpen valamilyen mértékben a tanítvány óhatatlanul módosítja tanítója elbeszélését.) Harmadrészt, mintegy mellékesen, a tanítvány feljegyzései a saját történetét is, s a regény végére ki is lép közvetítői, elbeszélői szerepéből, hogy az események tevékeny részesevé váljék, sőt: ő oldja meg a künde kilétének rejtélyét. Adott tehát három egymásba játszó elbeszélői sík, melyek olykor cáfolják, olykor kiegészítik egymást. Ám e három sík mellé újabbak sorakoznak fel, Stephanusnak ugyanis magyarföldi hányattatásai során sokan sokfélét mesélnek,

s ezek a szóbeli elemek is beemeltetnek a történetbe, ráadásul három szűrőn keresztül: a mesélők elmesélik Csaba-urStephanusnak, Stephanus elmeséli az elbeszélőnek, az pedig leírja az olvasónak. A szóbeli kultúra egyébként is központi szerepet játszik a regényben, s ezt technikailag Hász a dialógusokban egyfajta archaizált nyelvhasználattal oldja meg, mely illusztráció jellegű és sok hasonló esettől eltérően nem zavaró. Maga a regényszerkezet lineáris, linearitását csupán az elbeszélői síkok, vagyis a kéziratok váltakozása szakítja meg, egészében véve az olvasó teljességet kap: egy olyan kerek történetet, amelynek van eleje és van vége, amelynek számai elvarrottak, s amelyek a forrásait, hozadékait, utalásrendszerét ismerheti (javarésztben magából a történetből, ami óriási fegyvertény!). Ha akarunk, párhuzamokat is vonhatunk a jelenkorral, ha viszont nem keresgéljük ezeket, nem fognak elénk tokolodni.

Hász Róbert legújabb regénye méltó a szerző korábbi munkáihoz. Tagadhatatlan erénye a történetmesélés sodró, magával ragadó lendülete, eposzi íve és kidolgozottsága éppúgy, mint nyitottsága. Nem törtet, nem könyököl, nem akar mindenáron kész értelmezéseket nyújtani, rábízta mindezt a történetre magára, a történetmesélés módjára és az olvasóra. És ennyi éppen elég.

Bene Zoltán

**Megjelent a PoLiSz folyóirat
2007. februári száma**

A tartalomból:

- *A Mezőség esélyei civil összefogással*
- *A VIII. Kárpát-medencei Keresztkötődések Konferencia előadásai*
- *Adamovits Sándor, Bálint Zsigmond, Barabás László, Makkai Gergely, Nagy Miklós Kund, Papp Vilmos, Turcsány Péter, Szakács István Péter, Székely András Bertalan, Vetési László és Zöld György tanulmányai, esszéi – részlet Földes Károly mezősegi lelkész emlékiratából*
- *A Wass Albert-évforduló előkészületei*
- *Cselényi László felhívása és Fazakas Károly Csaba beszámolója*
- *Elbe István útirajza a megváltozott Kolozsvárról, Hegyi Béla elbeszélése a 2006. októberi eseményekről*
- *Czegő Zoltán Györffy Attila verseskötetéről, Tusnády László recenziója Madarász Imre Karczag György monográfiájáról*

„Idevetettség elleni felkiáltójel” Novák Valentin:
Magyar rulett
Széphalom
Könyvműhely, Bp., 2006.

Az 1969-es születésű Novák Valentin sokoldalú szerző: eddig megjelent két verseskötete (*Roskadás*, 1997; *Japánkert*, 2002), egy kisregénye (*No! Jé!*, 1994), valamint egy pikareszk regénye, amelyet társszerzőként írt Gángoly Attilával (*Zsír Balázs*, 2001), a 2006-os könyvhétre pedig novelláskötete látott napvilágot, a *Magyar rulett*.

Mivel ez az író első novelláskötete, joggal feltételezhetjük, hogy eddigi novellatermésének java részét gyűjtötte itt csokorba. A kötet nem csupán abból a szempontból érdekes olvasmány, hogy milyen világot ábrázol, hanem abból is, hogy ez a világ hogyan alakul szemünk láttára önéletrajzi történetekkel átszőtt, főleg a mai magyar sűrű valóság darabjait felvillantó, fantasztikus, groteszk és lírai elemekkel tűzdelt, kifogyhatatlan kísérletező kedvről tanúskodó írásművekből igazi, nagy elbeszélő prózává a kötet utolsó harmadában, olyan prózává, amilyen csak legkiválóbb elbeszélőink tolla alól szokott kikerülni. Nemcsak a Novák Valentin-i világba lépünk tehát be, amikor olvasni kezdünk, hanem ennek az írói világnak az alakulását, fejlődését is nyomon követhetjük, mint valami mélyben meghúzódó titkos történetet.

A kötet három ciklusra tagolódik (*Furcsa félelem ez; Árnyékban maradni; Ecettel savanyítok*). Az első kettőt többé-kevésbé az útkeresés jellemzi, és hasonló írói eszközöket vonultat föl bennük a szerző. Van itt novella, amelyben mítosz, álom és valóság keveredik régészeti időutazás keretében: a honfoglalás korabeli sírok feltárásakor egy monda megelevenedik, s a múlt, jelen és jövő alakjai áttűnnek egymásba (*A trepanált*), egy másikban „falmászás-történetek” vetülnek egymásra (egy janicsáré, egy mai természetjáróé és egy berlinifal-mászóé), s végződnek tragikusan: mindenki holtan zuhan le. „Furcsa félelem ez” – mondja a török katona, akinek halál előtti gondolatai borzongatóan emberközelségre hozzák a középkori várostromoknak jobbára csak a történelemlékek lapjairól ismert világát (*Falon*). A *Nyóc*-ban egy nyolcadik kerületi alkoholista kórházi segédmunkás munkahelyi és kocsmai kalandjaiba és reménytelen szerelmi életébe nyerünk bepillantást, *Az Isten Tokajban* címűben az író táborba látogatunk, ahová ezúttal az Isten is leereszkedik a mennyből, s a szerzővel együtt fergeteges szatírárt kanyarít az önjelölt, magukat isteneknek tartó „alkotókról”. A kötet címadó darabja egy tragikusan végződő osztálytalálkozó története: két fiú epekedik egy közönyös lány ke-

gyeiért, s „magyar rulettet” játszik (egy pisztoly hatos forgótárába csak öt golyót tesznek, s ha valamelyikük túléli a lövést, azé lesz a lány), ám mindketten meghalnak. Van olyan írás is, amelyben az elbeszélő üzenetreggiztóján hallható szövegek állnak össze valamiféle töredékes történetté. A *Tájvizsgálók*ban pedig megvadul a természet, a Táj, s mintegy az emberi tevékenységet utánozva magától betonná változik a föld, a gémeskutak olajkuttakká...

A harmadik ciklusban egyszerre szűkül és tágul a perspektíva. Itt minden írás a mozgássérültek világába vezet, az ő nyomorékletüket ábrázolja a szerző a saját „nézőpontjukon” keresztül. A legtöbb novellában a rokkantak mesélnek életükről egyes szám első személyben, hol egy fiktív vacsoravendégnek, hol csak úgy maguknak, gondolatban... A Novák Valentin ábrázolta „roki”-világról olvasni döbbenetes élmény. Halomra dőlnek tévképzeteink a média által sulykolt „másság” mibenlétéről: testi-lelki kinszenvedésről olvasunk itt – nem a másság szépségéről –, fizikai korlátok közt vergődő emberi sorsokról és korlátok nélkül szárnyaló tehetségekről, kielégületlen szexualitásról, a reménytelenség miatt sokszor cinikussá váló szerencsétlenekről, a börtönökére emlékeztető kemény intézeti életről. Itt a szenvedés nem nemesít, hanem lealacsonyít – ami ezeket az embereket föl emeli, az a szinte mindent legyőző akarat, az élni és küzdeni akarás, amely a szerző számára is példamutató: így vall erről a kötet fülszövegében, utalva egykori nevelőtanári munkájára a mozgássérültek intézetében: „A jelen (...) még hálátlanabb azokkal a hőseimmel, akiknek a két láb biztonsága sem adatott meg. Tőlük tanulom az erőt. Ők az igazi mesterek, akik tudtukon kívül megacéloznak, akik begördülnek, besántikálnak a még meg nem írt árkus papírokra, s megpörgetik létem rulettkerékét...”

Ami megemeli ezeket az elbeszéléseket, az egyrészt az őszinteség, a szerző eltökéltsége, hogy kendőzetlenül föl tárja a póre igazságot: „Az Állami Gondviselésében, ahol félrenevelők és eltévelyítők szorgoskodtak, hasonzorú társaimnak tanári petrencék szabtak identitást. A mozgássérült és lelencstátus mellé felvehették a rózsaszín buziplecsnit is a gyöngébbek vagy a hajlamosíthatók... Az életpályát egyengető tanerők csak azért nem nyúltak a testemhez, mert nem tudhatták, hol kezdődöm, hol végződöm” – vall vendégének *A lélekző csomó* elbeszélője; másrészt a gondosan palástolt együttérzés, amely azonban átizzik az írásokon: „Kell ezeknek támasz? Jobban viselik a terhet, mint mi, egészségesek, akik azért vagyunk, elvileg, hogy nekik segítsünk. Néha jó lenne, ha elbeszélgetnének velünk. Erőt adandó. Lehet, még el is sírnánk magunkat” – mondja a *Rakétaállomásban* Vendel, a nevelőtanár-író, a szerző alteregója; harmadrészt a hol kopogósan tömör, hol költőien szárnyaló, fantáziadús, más kor-

társ írókéval összetéveszthetetlen nyelvezet, amelyben már nem találunk olyan sallangokat, mint a könyv első két ciklusának novelláiban: „Ám magam (...) csak a végtelen és a véges végtelen határára juthatok el, hogy az isteni teremtes örök kérdőjeleként lebegjek halálbölcsőmben. Képzeld csak! Egy összegömbölyödött emberkupac, gordiuszi csomó embermaradékból. Riadalmára a ponttá zsugorodott Semmihatónak. A kiterjedéstelen kiteljesedésnek...” (A lélekző csomó) A *Furcsa félelem ez* és az *Árnyékban maradni* írásaihoz képest az *Ecettel savanyítok* elbeszélései olyanok, mintha a szerző évek alatt titokban megalkotott volna magának egy kaleidoszkópot, és egyik napról a másikra elkezdte volna használni: az általa a szerkezetbe dobott valóság-fragmentumok egyszer csak egységes írói „világ-képpé” álltak össze.

Novák Valentin mozgássérültekről szóló elbeszélései között több klasszikus antológia-darab is van, például a *Rakétaállomás*, a kötet záró novellája, de szinte mindegyik írás büszkesége lehetne minden kortárs magyar prózai válogatásnak. Csak remélhetjük, hogy a szerző eddig méltatlanul mellőzött novellisztikája előbb-utóbb megkapja a neki kijáró elismerést, s több lesz, mint „idevettség elleni felkiáltójel”, aminek a szerző nevezte e művét. A recenzens szerint nem csupán felkiáltójel e könyv, hanem elrugaszkodási pont is a szépség és az igazság irányába.

Szappanos Gábor

Az út értelme Tolvaly Ferenc:
El Camino – Az út
Kortárs Könyvkiadó, Bp.,
2005.

Németh László írja egy helyen, hogy az ember akkor tehet legjobbat a világnak, ha rendbe jön önmagával. Ennek a fáradságos és sokszor eredménytelen műveletnek az egyik, régmúlt századokban kialakult gyakorlata volt a zarándoklat, a zarándokút megtétele – a vezeklés és/vagy lelki megtisztulás szándékával. Azok a tízezrek, akik a középkortól végigvonszolták magukat a Santiago de Compostelába vezető nyolcszáz kilométeres zarándokúton, többnyire valamiféle spirituális egyesülésre vágytak Krisztussal vagy azzal a szenttel (Jakab apostol), akinek sírjához, kegyhelyéhez vonultak. De nemcsak arra. Jobbak, igazabbak akartak lenni, hogy legalább önmagukkal rendben legyenek. Nem tudjuk, hányszor járt sikerrel ez a próbálkozás, s végképp homályban marad, hogy a személyiségváltóval mire is mentek a megvilágosodók.

Megvilágosodást ígér Tolvaly Ferenc regénye is (*El Camino – Az út*). A szerző maga is végigjárja a híres zarándokút állomásait, filmet forgat, a mű DVD-n megvásárolható. A vállalkozás személyes indíttatása, élményanyaga, a személyes érdekeltség tétje egyértelmű. „Pamplonai balesetem után, amit csodával határos módon úsztam meg, elhatároztam, hogy végigjáróm a Caminót. Azzal magyaráztam meg magamnak, hogy meg akarom találni a lányt. Valakit, akivel két-három órát töltöttem együtt. Nagy lendülettel elindultam, völgynek le, hegynek fel. Később csak vánszorogtam, hiányoltam a megszokott dolgaimat és kitaposott életutamat. Majd a gondolataimmal voltam elfoglalva. A bátyám halála miatt gyötrő lelkiismeret-furdalás elől csak a lány képzelt varázsa mögé menekülhettem. Később feltörték bennem a már rég elfelejtett gyerekkori emlékeim. Aztán felfedeztem a környezetemet. Csodáltam a természetet. Olvasmányaim közül csak az útikalauzra figyeltem. A bibliát, Szent Ágostont, Hildegard von Bingent, Avilai Szent Terézt inkább csak lapozgattam. Ahogy az ember szórakoztató krimi forgat a tengerparton, napozás közben. Mint egy adóhivatalnok, úgy gyűjtöttem az adatokat. Nem vettem észre, hogy két úton járok. És az útikalauz tényei szinte lényegtelenekek.” Ezt a szemléleti és regénypoétikai érvényességű összegzést persze nem a Tolvaly Ferenc nevű szerző mondja, hanem a regény hőse. Ám nem kétséges, hogy történeti, biografikus elem a fikcióteremtő művelet forrása. Az életrajzi szerzőt és a szövegben kirajzolódó, első személyben megszólaló virtuális szerzőt (regényhóst) elméletben ugyan megkülönböztetjük, de a határmezsgyén egyensúlyozó narratív eljárásoknak köszönhetően a tényanyag erősen fikcionalizálódik. Ugyanaz a mozzanat része lehet az életrajznak, úti beszámolóknak és a fikciós elbeszélésnek. A továbbiakban a fülszöveg eligazításához és műfaji szituálásához, valamint a szöveg regényszerűségének nyilvánvaló jeleihez tartom magam. Az interpretációban nem önéletrajzként, hanem regényként fogom föl Tolvaly Ferenc művét.

A fenti (elméleti) eszmefuttatás után maradjunk abban, hogy a személyiség-transzformáció filozófiai és morális kérdései a szerző és tükörszerű alakzata, a regényhős számára egyaránt létfontosságúak. Határhelyzetben vannak mindketten. Távolodva attól, amiben korábban hosszú ideig nyakig benne voltak. Ez a pénz, a csömörhöz, kiüresedéshez vezető luxusszórakozások világa. Közeledve ahhoz, ami egyszerűbb és emberibb. Fölébredtve mindazt, ami valamikor, a gyermekkorban még megvolt, sőt, a személyiség részét képezte, de nem teljesedhetett ki. A hős, aki egyáltalán nem akarja a fárasztó és megpróbáltatásokkal teli utat luxuszarándok-

ként megtenni, egy helyen azt mondja, az út lényege „hitből zarándokolni és a hitért harcolni”. Valóban a hitről szólna csupán ez az út? Az elbeszélő valójában nem hívó ember, s útja végére érve sem lesz az. Később, a legendás Szent Jakab székesegyház falai között maga is módosít: „Most már tudom, hogy a megtett út lényege az, hogy képesek legyünk beleképzelni magunkat a Teremtésbe és a Teremtettségbe, ami minden oldalról körülvesz, és amiben elmerülünk. Ez a szellemi szemlélődés az utolsó nagy titkot fürkészi, magát az embert.” Hogy mi lett az emberből akkor, amikor már nemcsak Isten halott, hanem átvitt értelemben az ember is. A mű egészét áthatja az a nosztalgikus kérdés, hogy mi lett az egykori lelkesedéssel, elszántsággal és hittel. Hová lett a haladás hite, s miért nem hisszük, hogy az ember balsorsa megfordítható? Úgy tűnik, az út igazi jelentősége egyáltalán nem a válasz, hanem a megválaszolhatatlannal való szembesülés. A szembenézés pedig új (vagy éppen elfeledett) nézőpontokat jelent. Ilyen régi/új megközelítés, hogy nincs part, nincs megérkezés; az út lényege a folyamatos úton lét. Hogy a pragmatikus, haszont kereső, térbe, időbe zárt mindennapi élet mellett van egy magasabb szint, mely az embert kiemeli a partikularitásból, a magyar szellemi életben már többször megfogalmazódott – Hamvas és Weöres műveiben például. Az út – kissé homályosan körvonalazódó – értelmét azok a reflexiók, fölismerések adják, melyek (korábbi gondolkodástörténeti jelenségektől) nem függetlenül ugyanazt mondják, de másképp. Mert olvastunk mi már a nem látható, a nem vizuális élményként elképzelhető világ (újra)fölfedezéséről, a tárgyi világon kívül is létező univerzumról. Arról, hogy az iszonyú információáradatban elvész a lélek. A regényhős igen rokonszenvesen a kezdetekhez akar visszakanyarodni, s az ember elemi ösztönei, érzékletei felől próbál újratemetni valamit. Nem akar álarcot hordani, s már abban sem biztos, hogy visszatér évtizedekig megszokott életébe. Ezt az álarcnélküliséget, a megalázottakhoz és megszomorítottak között maradást és szolidaritást, a „vissza a szegényekhez!” jól hangzó, ámde a kivitelezésben számtalan gondot jelentő helyzetet azonban a regény nem mutatja meg. Rokonszenves, igényes reflexiókat olvasunk, de az őszinteségüket illetően megkérdőjelezhetetlen gondolatok túlságosan simán, megrázkódtatás és katarzis nélkül bukkannak föl. Tiszteletet ébresztő amerikai bankkártyával a zsebben hogyan is képzelhető el mindez? Meditációkat találunk az időről (38), a szépségről (183), Istenről (208, 227), a szabadságról (228). Kérdés, milyen szervesen illeszkednek a regény teremtett világába.

Az olvasó egészen biztos lehet abban, hogy nem útleírást vesz kézbe. Noha – egy XVI. századi pap, Alonso

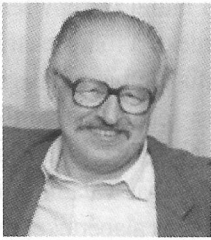
atya leírásaival – ez a nagy múltú műfaj is képviselteti magát. A beszélőt sokkal jobban érdekli a fölkeresett helyek történelmi alárétegzettsége. A mű látomásos világába illő legendák és mítoszok földézése lebegtetett, mitikus terükön és idejükön túl másféle érdekességgel is szolgál. Egy mítoszporlasztó kor embere próbál valamibe kapaszkodni, s azon kívül, hogy bizonyos alapértékekre és magatartásokra ismer, a színes történet többnyire érdekes legenda, művelődéstörténeti adalék marad.

Miként (Pályi András találó kifejezésével) „jól gördülő mese” (Élet és Irodalom, 2006. 9. szám) ez a jelentős írói erényeket is fölmutató könyv. A történetmondás magabiztossága, a mesélés öröme, az eseményes, reflexív és a látomásos részek eltalált ritmusú váltakozása jó olvasmánnyá teszi Tolvaly Ferenc könyvét. A linearitást megbontó emlékezés (anyjára, bátyja halálára), új narrációs formák beékelése (Laurának írt és fel nem adott levelek) figyelemre méltó kompozíciós érzékre vallanak. A középkor vizionáló, hallucináló világát jól érzékeltető szürrealista narratíva izgalmasan ellenpontozza az alapjában realista történetmondást.

Az *El Camino – az út* központi formagondolata az írói elgondolás szerint a személyiség, lélek, szellem legteljesebb átváltozásának előkészítése. Hogy az átalakulás katarikus élménye elmarad, annak valószínűleg az is oka lehet, hogy az elbeszélés átfordulási tengelye nem egészen világos. A kimozdulóban lévő egyensúlyi állapot és a teljes elszántsággal megjárt út, a bizonytalanság és a már-már kérlelhetetlen bizonyosság között eltűnik valami. Lélekben és elmében mi formálja vagy éppen deformálja, s mi erősíti meg az utazót? A szerző jó érzéssel a külső történésről a belsőre teszi a hangsúlyt. Ám a folyamat, melyben a bizonytalanságból, a kételyből, a megérzésből megbizonyosodás és megértés lesz, minden bizonnyal összetettebb. A látomásos képrendszer például kiválóan alkalmas a lélek gyötrődésének, az elme töprengő-vívódó meditációjának érzékeltetésére. Az álmok, látomások azonban többnyire régmúlt századokba kanyarodnak, s el is szigetelik a hőst. Az út látványrendje, tárgyi világa is sokszor kulissza csupán, mintegy függetlenedik a látó, szemlélődő, elbeszélő személytől. A zárlat felől visszatekintve azt látjuk, hogy a regénymotívumok nem mindegyike rendelődik alá a teljes átfordulást, átváltozást irányító mozgásnak.

Tolvaly Ferenc regényét mindemellett nagyon jó olvasni, s ha még az olvasót az életről, boldogságról és boldogtalanságról való meditációra is rábírja, s arra is ráébreszti, hogy a régi korok emberei lélekben, kultúrában mennyivel előbbre jártak a miénknél, a szerző akár elégedett lehet.

Olasz Sándor

Január 20-án, 80 éves korában elhunyt Beke György József Attila- és Magyar Örökség-díjas író, újságíró, szociográfus.

1927-ben született az erdélyi Uzonban. Romániában negyven, Magyarországon tizenöt könyve jelent meg. Első elbeszélése 1949-ben látott napvilágot az *Akaszott ember kötele* címmel, utolsó regénye a 2002-ben megjelent *Csángó történet*. Legismertebb művei emberi és magyar kisebbségi sorsproblémákat feldolgozó szociográfiai riportok, a többi között a *Tolmács nélkül*, a *Csángó passió* és a *Barangolások Erdélyben* című sorozat. 1989-től Budapesten élt, ahol különböző lapok, a többi között az *Új Ember* és a *Kapu* munkatársaként dolgozott. Szerzője volt a Magyar Naplónak is, utóljára *Székely obsitosok* címmel jelent meg írása a lap 2006/2-es számában.

A Magyar Emlékekért a Világban Közhasznú Egyesület (MEVE) februári programjai: Február 13. (kedd) 18 óra: *Gróf Batthyány Lajos emlékezete. Az ifjúság reformkori éveitől a nemzeti hadsereg megeremítéséig. 200 éve született az első felelős magyar miniszterelnök.* Előadó: dr. Kedves Gyula, a Hadtörténeti Múzeum igazgatóhelyettese. Február 27. (kedd) 18 óra: *A magyar közlekedés emlékei a világban (II.) A magyar repülés úttörőinek emlékeinél.* Adorján János emlékezete, születése 125. évfordulóján. Előadó: Dr. Gáspár János, a Magyar Közlekedési Közművelődésért Alapítvány elnöke. Helyszín: Magyar Kultúra Alapítvány Székháza, 1014 Bp., Szentháromság tér 6. (Tel.: 06-1-224-8178, e-mail: promeh@hotmail.com, honlap: www.mka.hu/meve)

Wass Albert *Népirtás Erdélyben* című kötetét mutatják be 2007. február 28-án 17 órától a Kráter Könyvesház Wass Albert termében (1072 Bp., Rákóczi út 8/a). (www.krater.hu)

A kárpátaljai Turjavágáson megrendezett *Szilőföldem VIII.* Nemzetközi Televíziós Fesztiválon, amelyen tizenegy országból nyolcvanöt televíziós produkciót mutattak be, a legjobb televíziós portréfilm díját Jánosi Antal *A fény vándora* című alkotása kapta. A portréfilm az Oslóban élő költőt, Sulyok Vincét mutatta be. Sulyok Vince lapunk állandó szerzője, *Európai Figyelő* című rovatunkban többször jelentek meg normatív irodalmi összeállításai. A múlt év októberében ő volt a Magyar Napló *Nyitott Műhelyének* vendége. Jánosi Antal filmjét februárban a Magyar Televízió az m2-es csatormán megismétli.

BELVÁROSI SZENT MIHÁLY TEMPLOM – „ANGOLKISASSZONYOK TEMPLOMA”
TAVASZI EGYHÁZZENEI HANGVERSENYEK

- Március 15. csütörtök 19.00 – Hajdók Judit orgonahangversenye**
Romantikus szerzők művei
- Március 16. péntek 19.00 – Gemma Kórus (mv.: Tóth Márton)**
Allegrí: Miserere, Lassus: Lamentatio, Kodály: Miserere, Mántyóvárvi: Stabat Mater
- Március 17. szombat 19.00 – Gabrieli Choir (mv.: Sólyom Richard)**
Whyte: Ötszólami lamentáció, Sanders: The Reproaches, Lassus: Super Flumina Babylonis
- Március 22. csütörtök 19.00 – Bednarik Anasztázia orgonahangversenye**
„In memoriam J. S. Bach” – J. S. Bach, Schumann, Pókóthy, Mendelssohn, Liszt műveiből
- Március 23. péntek 19.00 – Ars Nova Sacra Énekegyüttes, vez.: Antal Mátyás**
Km.: Bihari Adél (ének), hangszeres művészek.
Schütz: „Aus der Tiefe” – Psalm 130 SWV 25, Monteverdi: Messa a quattro voci da Capella.
Vivaldi: Nulla in mundo pax sincera RV 630, J. S. Bach: Jesu meine Freude BWV 227
- Március 24. szombat 19.00 – Schola Hungarica (mv.: Dobszay László)**
„Gloria Sanctorum” – A Pátrónus-szentek tisztelete Regensburgban és Esztergomban
- Március 29. csütörtök 19.00 – A zsidó imádkozás dallamai**
Lisznyai Szabó Mária (orgona) és Fekete László,
a Dohány utcai Zsinagóga főkantórájának (ének) hangversenye
„In memoriam Lisznyai Szabó Gábor”
- Március 30. péntek 19.00 – Fővárosi Protestáns Kántorátus (mv.: Bence Gábor)**
Lechner: Motettikus passió
- Március 31. szombat 19.00 – Carmine Celebrat Kórus, vez.: Zimányi István**
Km.: Sárosi Károly, Hegyi Barnabás, Moldvay József (ének), Szödényi Nagy Enikő (cselló), Nagy László Adrián (orgona)
Schütz: Die sieben Worte Jesu Christi am Kreuz, J. S. Bach: 2 ária a János passióból, Jesu meine Freude BWV 227
- Április 3. kedd 19.00 – Elvinus Kamarazenekar, vez.: Dumbaridisz Imre**
Kiss Márta, Sárdi Éva (ének), Pótz Nagy László (hegedű)
Händel: Passacaglia, Vivaldi: Al santo sepulcro, Pergolesi: Stabat Mater

NYITVATARTÁS: 10-18 SZENTMISE: H-Sz 16.00, V: 10.00 (ÜNNEPI), 16.00. 1056 Bp., VÁCI UTCA 47/B
WWW.COMMUNIO.HU/SZENTMIHALY. A belépőjegy hangversenyekre jegyeket a templom kegytárgyboltjában, a MŰPA jegypénztárában (555-3300), a Concert&Media hálózatában (455-9000), a Libri könyvesboltjaiban, a Rózsavölgyi jegyirodában (266-8337) és az interneten (www.jegyelado.hu) vásárolhatnak. Helyfoglalás érkezési sorrendben. 2007. január 1-jétől a **Budapest Kártyával** rendelkezőknek a koncertjegyekből 20% kedvezményt adunk. 2007. március 1-jétől bevezetjük az **ArtAngyal Kártyát** (20% ill. 100% kedvezmény) ,erről a későbbiekben tájékozódhatnak. 26 éves korig a helyszínen 600 Ft-ért diákjegyet vásárolhatsz. A koncertek bevételeit a templom további restaurálására fordítjuk. **A műsor és az előadók változtatásának jogát fenntartjuk! A kedvezményeket csak a helyszínen lehet igénybe venni.** Tavasztól őszig minden héten van templomunkban ingyenes vagy belépőjegy hangverseny. A liturgikus és egyházzenei eseményekről a honlapunkon és hírlevelünkben tájékozódhat. Koncertszervezés, információ: Legeza Dénes (+36 20) 823 2051

A HUNGAROVOK KIADÓ AJÁNLATA

- Baán Tibor: ELFELEJTETT SZÍNEK (versek)**
- Baranyi Ferenc: ZÉVITAMIN (Zenei cikkek 1976–2006)**
- Kaiser László: TŰZ VAN, MAMI! (Novellák)**
- Kaposi Márton: ÉLŐ KÖZÉPKOR ÉS HALHATATLAN RENE-SZÁNSZ (tanulmányok)**
- Major János: A TOVATÜNT IDŐ – „A FOGOLY LENGYEL” TÖRTÉNETE (versek és esszék)**
- Murányi Levente: KAMASZFEJJELE 56-BAN (életrajzi regény)**
- Madarász Imre: HALHATATLAN VITTORIO Alfieri utóélete (monográfia)**
- Pintér Gábor: MEGPIHENT CSILLAG (versek és prózai írások)**
- Pomogáts Béla: SZEMBENÉZNI A TÖRTÉNELEMMEL (Tanulmányok az ötvenhatos forradalomról)**
- Szabó Tibor: A SOKSZÓLAMÚ DANTE (TANULMÁNYOK)**

Hungarovox Kiadó
1137 Bp., Radnóti Miklós u. 11.
Telefon/fax: 340-0859
www.hungarovox.hu
kaiser@hungarovox.hu

Nyitott Műhely

2003 június Ajpin, Jeremej • július Rott József • augusztus Nagy Zoltán Mihály • szeptember Körmendi Lajos • október Csenger Levente • november Jókai Anna • december Marsall László

2004 január Kalász Márton • február Határ Győző • március Daczó Árpád Lukács • április Nagy Gábor • május Penckőfer János • június Lázár Ervin • július Buda Ferenc • augusztus Kiss Benedek • szeptember Kovács István • október Nagy Gáspár • november Mezey Katalin • december Agh István

2005 január Léka Géza • február Görömbei András • március Dobozsi Eszter • április Csoóri Sándor • május Szentmártoni János • június Csiki László • augusztus Farkas Árpád • szeptember Bodor Adám • október Tözsér Árpád • november Szőrenyi László • december Vasadi Péter

2006 január Méhes György • február Szakonyi Károly • március Ferencz István • április Tornai József • május Bella István • június Vathy Zsuzsa • július Báger Gusztáv • augusztus Méhes Károly • szeptember Lászlóffy Aladar • október Sulyok Vince • november Gyurkovics Tibor • december Karátson Gábor

Európai és Világirodalmi Figyelő

1995 június szlovák (Kis Szemán Róbert) • augusztus horvát (Kiss Gy. Csaba) • szeptember ír (Gergey Agnes) • október holland (Gera Judit) • november belga (Lackfi János) • december finn (Jávorszky Béla)

1996 január francia (Lackfi János) • február mazúriai lengyel (Kovács István) • március frankofón hét • április

norvég (Masát András) • május-június flamand (Gera Judit) • július–augusztus szlovén (Reiman Judit) • szeptember amerikai (Bollobás Enikő) • október csecsen (Kun Miklós) • november európai cigány (Bari Károly) • december svéd (Jávorszky Béla)

1997 január belga (Lackfi János) • február cseh (Kis Szemán Róbert) • április szerb (Milosevits Péter) • május–június amerikai magyar (Gábor Róbert és Lauer Edit) • július–augusztus román (Demény Péter) • szeptember lengyel esszék (Kovács István) • október portugál (Pál Ferenc) • november svájci (Odor László) • december észt (Jávorszky Béla)

1998 január orosz (Bratka László) • február amerikai nőírók (Bollobás Enikő) • március svájci francia (Alain Bagnoud) • április ír (Kabdebó Tamás) • május izraeli (Kiszely Gábor) • június 1848 a környező népek szemével • július norvég (Kovács Ferenc és Sulyok Vince) • augusztus Prága 1968 • szeptember finn (Jávorszky Béla) • október török (Tasnádi Edit) • november olasz (Szénási Ferenc) • december albán (Schütz István)

1999 január bolgár (Juhász Péter) • február német (Simon László) • március dán (Kertész Judit) • április közép-kelet-európai abszurd (Margittai Gábor) • május szlovák (Bolemant Éva és Forgács Ildikó) • június quebec-i francia (Martonyi Éva) • augusztus amerikai multikulturalizmus (Bollobás Enikő) • szeptember főörszk (Mervel Ferenc) • október katalán (Déri Balázs és Faluba Kálmán) • november japán (Vihar Judit) • december spanyol (Pávai Patak Márta)

2000 január-február-március erdélyi német (Schuller Anger) • április-május-június Krakkó (Szenyán Erzsébet) • július-augusztus-szeptember brazil (Pál Ferenc) • október-november-december izlandi (Mervel Ferenc) • szárd (Szénási Ferenc és Stefano De Bartolo)

2001 jan.-febr.-márc. német (Nemes-kürtty Harriet) • ápr.-máj.-jún. portugál (Pál Ferenc) • júl.-aug.-szept. finn-ézt (Fehérvári Győző, Jávorszky Béla) • okt.-nov.-dec. török (Tasnádi Edit)

2002 január szibériai finnugorok (Nagy Katalin) • február baden-württembergi német (Imre Török, Nagy Gábor) • március kárpátaljai ruszin (S. Benedek András) • június kínai (Zombory Klára) • július amerikai (Andrew Singer) • augusztus finnugor (Domokos Péter) • október japán (Vihar Judit)

2003 január svéd (Mervel Ferenc) • február görög (Caruha Vangelió) • április finnugor (Domokos Péter) • október amerikai (Sohár Pál) • november galego (Pál Ferenc)

2004 január lett (Jávorszky Béla) • február dán (Kovács katáng Ferenc és Sulyok Vince) • március portugál (Pál Ferenc) • április osztrák (Ircsik Vilmos) • május namuri belga (Lackfi János) • június lengyel (Zsille Gábor) • július francia (Szávai János) • augusztus finn (Jávorszky Béla) • szeptember norvég (Sulyok Vince) • október szlovák (Zilka Tibor és Rédey Zoltán) • november cseh (Beke Márton) • december litván (Jávorszky Béla)

2005 január északír (Kurdi Mária) • február lengyel (Zsille Gábor) • május holland-indiák (Pusztai Gábor) • július svájci olasz (Andó Gabriella, Szénási Ferenc) • augusztus sziléziai (Zsille Gábor) • szeptember NDK (Ircsik Vilmos) • október szlovák (Karol Wlachovský) • december cseh (Beke Márton)

2006 január svéd (Jávorszky Béla) • február japán (Vihar Judit) • március Kárpáti cigányok (Zsille Gábor) • május román (Kenéz Ferenc) • június szlovén (Lukács Zsolt) • július ukrán (Óleg Mikitenko) • augusztus orosz (Tajjana Kuzovljova) • szeptember uráli (Nagy Katalin) • október lengyel • november szlovák (Ábrahám Barna) • december ír (Zsille Gábor)

A Magyar Napló szerkesztősége és az Írott Szó Alapítvány regénypályázatot hirdet, amelyen minden magyar író részt vehet, állampolgárságától függetlenül. A pályázat tárgya olyan regény vagy kisregény (legalább száz oldal, azaz százötvenezer betűhely), amely hőseinek sorsában és a társadalmi élet jelenségeiben megmutatja az 1989–90-es rendszer-változás és az azóta eltelt időszak társadalmi változásait, kulturális, morális tendenciáit. Az ábrázolás hitelessége mellett a zsűri elvárja és méltányolja az írói nyelv példás magyarosságát, stílárás biztonosságát, szépségét.

A zsűri József Attila esztétikai elvét tekinti irányadónak: „Szép szó magyarul nem fölcicomázott kifeje-

Regénypályázat

zést, hanem testet öltött érvet jelent. A szép szó nem csak eszközünk, hanem célunk is. Célunk az a társadalmi és állami életforma, melyben a szép szó, a meggyőzés, az emberi érdekek kölcsönös elismerése, megvitatása, az egymásra utaltság eszmélete érvényesül.” Magától értetődően ez nem stilisztikai vagy bármilyen szellemi áramlathoz kötött előírást jelent, hanem igazmondást és felelősséget, egyszóval tehetséget.

Pályadíjak: I. díj: 400 000 forint II. díj: 200 000 forint III. díj: 100 000 forint

A zsűri a beérkezett pályaművek színvonalától teszi függővé, hogy kiadja-e az első díjat. Fenntartja annak lehetőségét is, hogy az első díj ösz-

szegét további 100 000 forinttal emelje. A díjazott műveket a Magyar Napló Könyvkiadó a későbbi megjelentetésük érdekében megjelentetheti.

A pályázat jelíges – a jelíget kérjük a kéziratot feltüntetni. A pályázó a kézírathoz mellékelte zárt, jelíges borítékban adja meg nevét és címét. Beküldési határidő: **2007. március 15.** Eredményhirdetés: 2007-es Könyvhét, Magyar Napló-hajó.

A pályaművet A/4-es papírra, lehetőleg számítógéppel kinyomtatva vagy írógéppel írva, jól olvasható formában, 2 példányban kérjük beküldeni a Magyar Napló szerkesztőségébe.

A helyezési nélküli kéziratokat az eredményhirdetés után egy hónapig őrizzük meg, és személyesen adjuk vissza szerzőjüknek.

MAGYAR NAPLÓ ELŐFIZETÉSI AKCIÓ

Fizessen elő vagy újítsa meg régi előfizetését a Magyar Napló irodalmi folyóiratra most, és egy ajándékkönyvet küldünk Önnek!

Megrendelem a Magyar Napló havi folyóiratot példányban.

Név:

Kézbesítési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

Számlázási cím:

Adószám a számlázáshoz:

Előfizetés kezdete:

Kedvezményes előfizetői ár:

fél évre 3864 Ft egy évre 7392 Ft
 fél évre 3864 Ft

Aláírás:

Magyar Napló Kiadó Kft. 1062 Bp., Bajza u. 18.
 Levelezési cím: 1450 Bp., Pf. 77.
 Tel/fax: 342-8768 • E-mail: info@magyarnaplo.hu
 Világháló: www.magyarnaplo.hu

Válassza ki az alábbi könyvek közül, melyiket küldjük el Önnek ajándékba!

Halász Péter:
Nem lehet nyugtunk (Írások a moldvai magyarokról)

Az év novellái 2005 (szerk. Bíró Gergely)

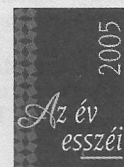
Az év műfordításai 2006 (szerk. Turczai István)

Az év versei 2005 (szerk. Szentmártoni János)

Rott József:
A pokol orma (válogatott és új novellák)

Az év esszéi 2005 (Szerk. Molnár Krisztina)

2006. decemberi számunk rejtvényének megfejtése: „Ó, buzogj vér! Csak buzogj!” (Katona József)
 Nyertesek: Bacskó Józsefné (Balassagyarmat)

Magyar Turizmus Kártya
Kedvezmények mindenkinek

1234 5678 HUNGARY CARD 2007

- 10-20% mintegy ezer szállás- és vendéglátóhelyen
- 50% vasúton, autópályán, autóbusszon
- ingyenes múzeumbérlet hat megyében

További kedvezmények: www.hungarycard.hu oldalon!

Információ: Hotelinfo Kft., 1056 Budapest, Váci utca 78-80.
Tel.: 266-5741, 267-0896.

... SZÓFIA	ÜTÖTT-KOPOTT, ROZOGA	... TÓTH LÁSZLO, SZINESZ	UGYAN MARI CROCE, FRENZEI TENPLOM	BABA-SIRÁSI	CSOKONAI MUZSAJA	FÁRÓL GALLYAT NYES
BEKÜLDENDŐ, 1.						EGYÉL FLUOR ÉS VANADIUM VEGYJELE
GYOM-NÖVÉNY				ÁZIK, EGY-NEMŰI ÉGTÁJ		FENYVESI MÁTYÁS OERSTED. RÖVIDEN
MA IS VADON ELO LÓFAJ	BURMA SZÓV. ALLAMA SZUBDI-VIZIO		NEW HAVENI EGYETEM JELKULCS	TENISZBEN SENIMI BALATONI UDLO HELY		TIMIN RÖVIDEN I.E. KIHALT ITALIAI NEP
LANTÁN VEGYJELE NOBÉLIUM VEGYJELE		SEMET-GYUJTO TARTALY TABU				CSONT. LATINUL AZENSZ ELEMNE. ZESI SZERV.
	OKORI ROMAI RUHAZAT ESES HANGJA				FÖLD-SZINT. R. MEGATONNA. R.	
BEKÜLDENDŐ, 2.	E	GÖZBEN PUHIT	DZSEM. EREDETI IRÁSMÓD	AKIÜTÉS JELE KIMERÜLT	PIRONGAT NÁTRUM VEGYJELE	
BUDA-PEST. RÖVIDEN		MENŐTTI SZINFADI MŰVE KÖZEPEN KERGETI				BEKÜLDENDŐ, 3. NÁTRIUM-KLORID
AKÁR-MELYIK			ROHAM. TÁMADÁS. PECSMEL-LETTI KÖZSEG			
MUNKA-VEGZÉS EGYSEGE		VÁRADI AKOS FELTÉVE	K-LYUKASZT GALLY. HAJTÁS			
		ÉRVÉ-NYES LAP. RÖV.				
ENSZ ANGOL NEVE, RÖVIDEN	Á			KEZDŐDIK AMOKAI		

A rejtvény besatírozott főSORAIBAN Kazinczy Ferenc gondolatát rejtettük el. Ezt küldje be a kivágott pályázati szelvényvel együtt címünkre. A helyes megfejtést beküldők között egy nyertes könyvjutalomban részesül.

Magyar Napló Szerkesztősége
1450 Bp., Pf. 77.

Beküldési határidő: 2007. február 28.

PÁLYÁZATI SELVÉNY
MAGYAR NAPLÓ
2007./FEBRUÁR

MAGYAR HÍRLAP

EURÓPAI NAPILAP

A Magyar Hírlap Kultúra rovata úgy gondolja,
a kultúra nem egy szelet a körből,
hanem a kultúra maga a kör.

MAGYAR HÍRLAP

A nap témája | Belföld | Külföld | Gazdaság | Vélemény & vita | Kultúra | Iránytű | Sport | 24 óra

Spaller Árpád - Spaller Katalin

Gyógypedagógiai ismeretek tára

45. fóbia - Kóros gyöttré félelem; reális alap nélküli rettegés, iszony. A nagyon intenzív, leküzdhetetlen félelem bármilyen helyzetre, tárgyra vagy élőlényre vonatkozhat. Gyakran kisérlettel jár. Depresszió, neurotikus betegségekkel is járhat. A leggyakrabban előforduló fóbiák egyike az agorafóbia, vagy létrétség (nyílt téri való iszony) és a klauztróforbia (zárt téri való rettegés), valamint az állatokra vonatkozó indok nélküli félelem.

41. fizikoterápia - Fizikai erőkkel és eszközökkel történő gyógykezelés (torna, elektromos eszközök stb.), amelyek keretében az izületek, az izmok passzív és aktív mozgást végeznek.

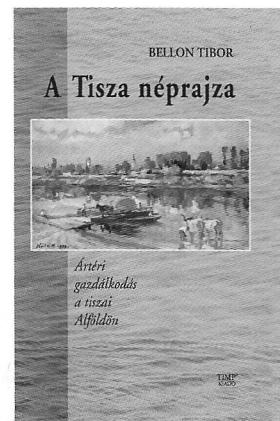
40. fixa idea - rögeszme, kényszerképzet: A tudatba állandó és akaratlanul feltolódó, emocionálisan színezett gondolat, feltételezés, eszme, amely kórosan befolyásolja az ember cselekedeteit, állásfoglalását. A betegre nem hatnak az észérvek, saját érvelni mákacsul ismételtet. Számos lebilápot jellemzője, pl. a kényszerneurozisé, a kóros féltékenysége vagy a búskomorsága.

Timp

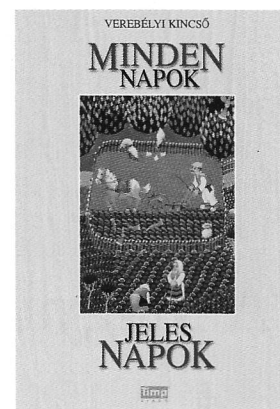
Spaller Árpád – Spaller Katalin: Gyógypedagógiai ismeretek tára

Tudományos ismeretterjesztés
165 x 236 mm • 424 oldal • Cérnafűzött,
keménytablás
ISBN: 963 9614 30 0
2900 Ft

Se nem szótár, se nem lexikon, műfaja a kettő közé esik, mert elsősorban a rendeltetésére, a használatára, a célszerűségére figyeltek a szerzők. A kötet a címszavak alatt és azokon belül mindent megmagyaráz, nem alalmaz rövidítéseket, a nyevezete egyszerű, elsősorban a szülőkhöz szól, de ajánljuk a gyógypedagógiai iskoláknak és minden érdeklődőnek is. A kötet 1801 címszót tartalmaz.

Néprajzi monográfia
ISBN: 963 206 607 3
1500 Ft

Néprajztudomány
ISBN: 963 86678 7 7
2400 Ft

VOIGT VILMOS A VALLÁS MEGNYILVÁNULÁSAI

Bevezetés a vallástudományba

Timp

Voigt Vilmos: A vallás megnyilvánulásai

Bevezetés a vallástudományba

Összehasonlító vallástudomány
165 x 236 mm • 320 oldal • Cérnafűzött,
keménytablás
ISBN: 963 8667 82 6
3100 Ft

Az összehasonlító vallástudomány fontos területeinek hiánypótló magyar nyelvű kézikönyve. A szerző előző, hasonló munkájának (*A vallási élmény története* – Budapest, 2005) a folytatása. E könyvben a vallások megnyilvánulási formái és ezek elemzése kerül előtérbe. A könyv célja az egykor vagy ma ismert vallások összevető bemutatása, különös tekintettel a hivatalos vallások mellett megtalálható változatokra. Külön foglalkozik a magyar olvasókat kiváltképp érdeklő olyan

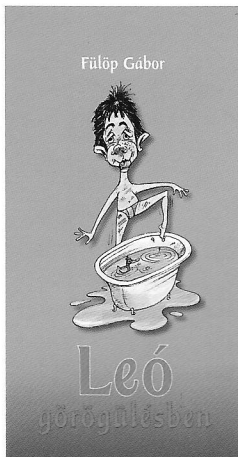
témákkal, mint a sámánizmus, a magyar „ősvallás”, illetve az utóbbi évszázadokban világszerte terjedő szekták és „új vallások”. A munkában igen sok területre kiterjedő szakirodalom található, amely megkönnyíti az olvasó további tájékozódását a világ vallásainak hihetetlenül gazdag világában. A két könyv együtt teljes áttekintést ad, befejezett egész.

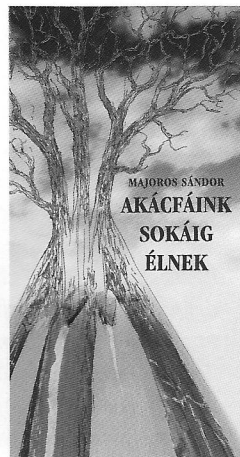
Összehasonlító
vallástudomány
ISBN: 963 86678 2 6
2800 Ft

Timp®
K I A D Ó

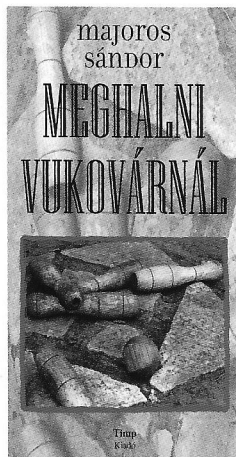
Postai megrendelés esetén a *Kalendárium a kereszt jegyében* – 2007 szállítási költségét a kiadó átvállalja. LaVik 92™ Kft. Timp® Kiadó • 1139 Budapest, Frangepán u. 12-14. • e-mail: konyv@timpkaido.hu • Tel.: 412-5251 Fax: 412-5248

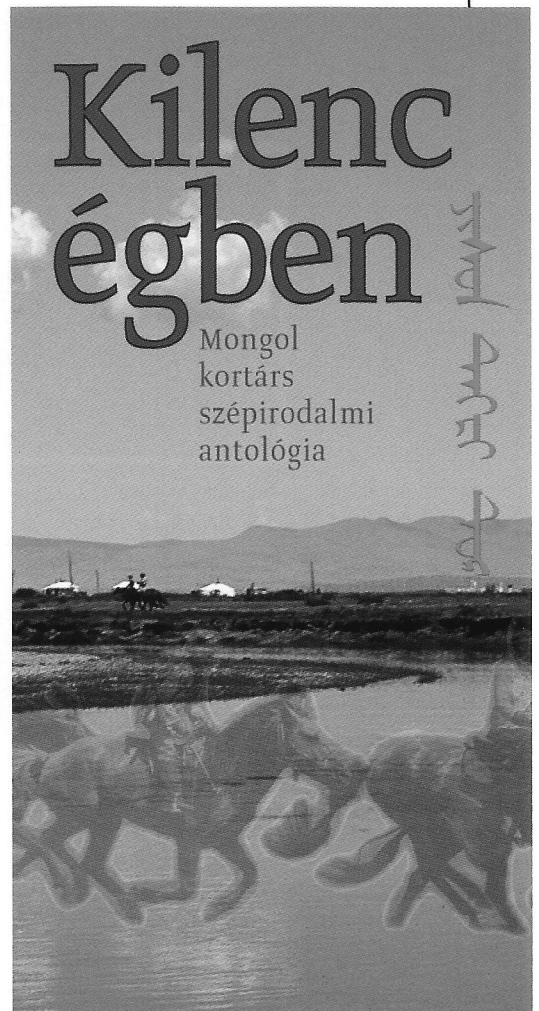
Versék
ISBN: 963 9614 14 9
1900 Ft

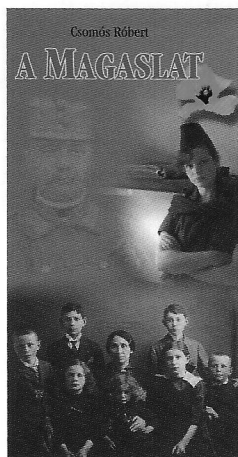
Elbeszélések
ISBN: 963 86478 5 X
1700 Ft

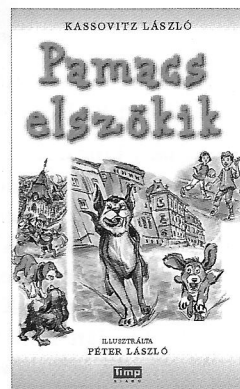
Regény
ISBN: 963 210 056 5
1500 Ft

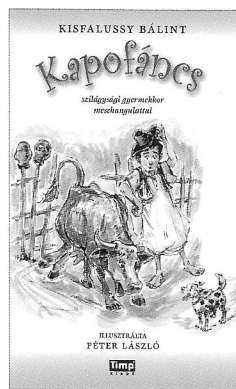
Antológia
ISBN: 963 9614 16 5
2900 Ft

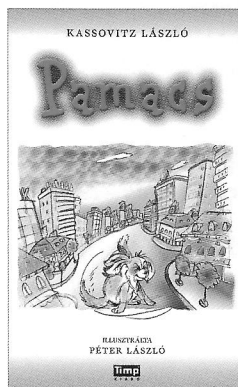
Regény
ISBN: 963 9614 15 7
2800 Ft

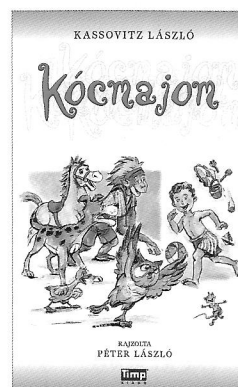
ISBN: 963 9614 07 6
1950 Ft

ISBN: 963 86478 7 6
1200 Ft

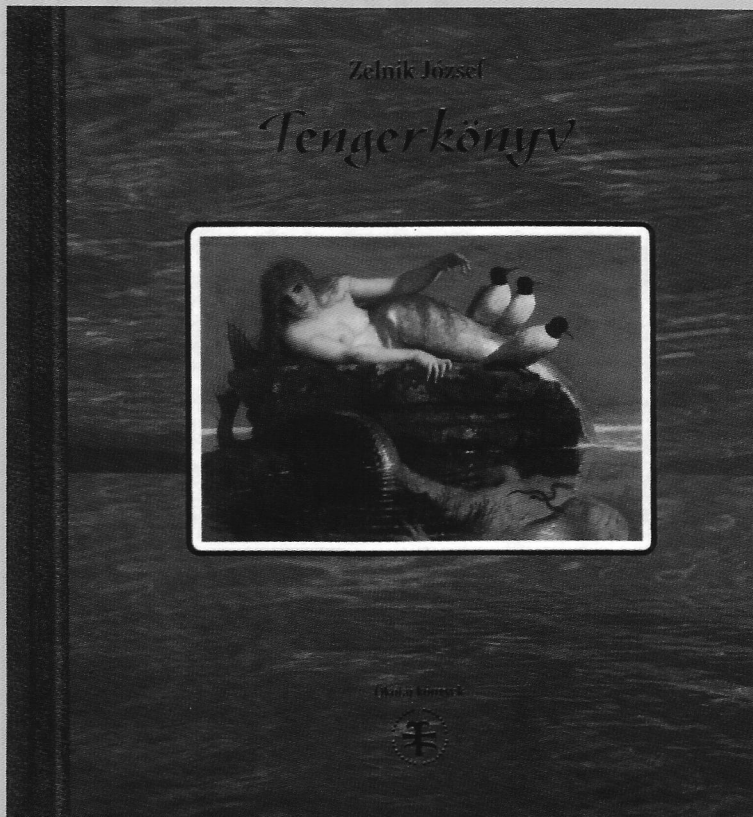
ISBN: 963 86478 6 8
1200 Ft

ISBN: 963 86678 9 3
1200 Ft

ISBN: 963 9614 03 3
1490 Ft

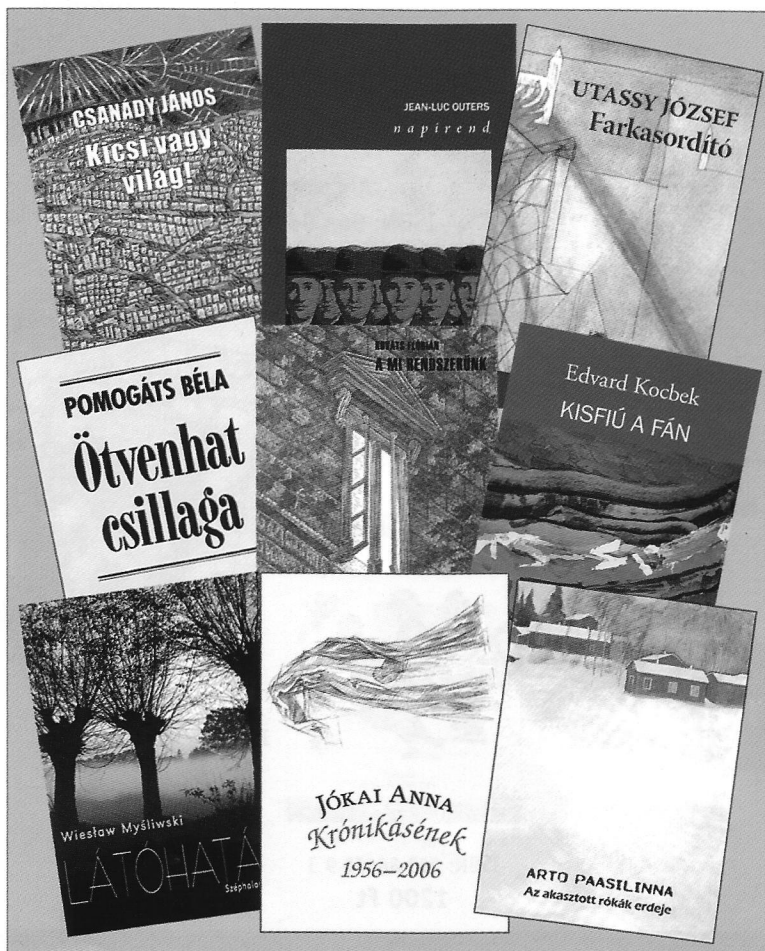

Zelnik József
Tengerkönyv
Ökotáj, 2006.
131 oldal, 1575 Ft

„A Tengerkönyv lapjain Zelnik olyan szellemi asztaltársaságot verbuvál össze, amire másnál nemigen látok példát. Nyilván a kurázi hiányzik meg egyfajta műveltség, csak ezek együtt képesek közös nevezőre hozni például Rotschildot, aki ravasz mesterkedéseivel belekényszerítette a császárt a kiegyezésbe, meg a máig élő mikszáthi elvet, hogy tégy kokárdát az eke szarvára, és szánthatsz a magyar hátán. Zelniket érdeklik a fekete bársonnyal borított asszonyölek is, simít rajtuk, hisz a bársony arra való, majd nagy ugrással Kínában terem, felidézi Po Csü-ji Fan asszonyról írott versét a hetedik századból. Mikor visszatér, elmondja, hogy Magyar Adorjánál nem volt vakmerőbb hajós az Adrián, de merészebb magyarságtudató sem égen és földön, majd következik egy kijózanító fejezet azoknak, akik lepkehálóval kergetnek illúziókat, címe: A magyar hazugságóceán bolygó hollandijai.”

Végh Alpár Sándor

Kapható a kiadónál (1035 Bp., Miklós tér 1.), az Írók Boltjában, a Litea, az Osiris és a Püski Könyvesboltban.

A SZÉPHALOM KÖNYVMŰHELY KÖNYVAJÁNLATA 2007 TELÉN

- Csanády János: *Kicsi vagy, világ!* – 1700 Ft
 Jókai Anna: *Krónikásének 1956–2006* – 1000 Ft
 Pomogáts Béla: *Ötvenhat csillaga* – 2000 Ft
 Barabás Zoltán: *Kútbanező* – 1300 Ft
 Carrère, Emmanuel: *A bajusz* – 1700 Ft
 Kocbek, Edvard: *Kisfiú a fán* – 1400 Ft
 Kováts Flórián: *A mi rendszerünk* – 1500 Ft
 Myśliwski, Wiesław: *Látóhatár* – 2900 Ft
 Outers, Jean-Luc: *Napirend* – 1800 Ft
 Paasilinna, Arto: *Az akasztott rókák erdeje* – 1700 Ft
 Pósa Zoltán: *Alászállás* – 1300 Ft
 Szöllősy Tibor: *Áthallatszík a harangszó* – 1900 Ft
 Utassy József: *Farkasordító* – 1500 Ft
 Vasy Géza: *Későmodern prózairók* – 2900 Ft

MEGJELENÉS ELŐTT:

Szilágyi Imre: *Önismeret és egzisztencia* – 1900 Ft

Címünk:

1068 Budapest, Városligeti fasor 38. Tel./Fax: 351-0593
 iroszak@t-online.hu, www.szephalom-konyvmuhely.hu

A kiadóban vásárlóknak
 20 % kedvezményt biztosítunk!

REPERTÓRIUM 2006

VERS

- ANDRÉ ANDRÁS: *Csendélet; Lámpáshalak* IV/40.
ÁRVAI FERENC ÖDÖN: *Háromsorosak; A kispesti váróban; Kőbánya téglaházait...* VII/30.
BÁGER GUSZTÁV: *Fordulópontok; A tál útjai* IV/35. *Martinvásári Eroica; Brazil dalok; Madáryom-olvasó; Ballada* VII/41. *4 ünnepi SMS; Szemed; Kert fölött* XII/25.
BÁGYONI SZABÓ ISTVÁN: *Fekete csizmaszárak* V/15.
BALÁZS K. ATTILA: *[úgy tűnik, a tér]; [távolabb kerül az ég]* IX/12.
BARABÁS ZOLTÁN: *Mindig legfelül vagyok* XII/31.
BARNA T. ATTILA: *A tél kutyái; Ez is* VI/25.
BÁRTFAI ÁRON: *Elnémult sokaság; Megfogant* IX/19.
BOGDÁN LÁSZLÓ: *A Bikácsi Daniella Képtár* III/11.
BÖRÖNDI LAJOS: *Planctus; Festmény* V/17.
BURNY, JEANNINE: *A szabadság sérülékeny* (Lackfi János ford.) XII/37.
CARÈME, MAURICE: *Mindenütt ölnek; A sas* (Lackfi János ford.) XII/37.
CZÉGÁNY PÁL: *Az első szó, mondat; Apám cigarettáival* IX/20.
CZEGŐ ZOLTÁN: *Sírfelirat helyett; Végül* IV/39.
CSATÓ LÁSZLÓ: *Konzílium; Arnyjáték* V/16.
CSEH KÁROLY: *Tollatépített szonett* V/14.
CSEPREGI JÁNOS: *Júliusi hajnal; Reggel; Gyász; imnep* VII/14.
CSONTOS JÁNOS: *Tizenkét kőműves (Egy filmsorozat margójára)* II/16–27.
CSOÓRI SÁNDOR: *És a világé leszünk újra; A pokol könyöklőjén* III/3.
DOBAI PÉTER: *Mária egy régi fényképét elnézve főlőn, merengőn* III/6.
ÉBERT TIBOR: *Ujjgyakorlatok* VIII/31.
FALUSI MÁRTON: *Kert apámnak; Borozni úgy jó* VI/18.
FECSE CSABA: *Utazók; A levegő falára* VIII/32.
FERENCZES ISTVÁN: *Télikek* III/40. *Sörözéseink* XI/4.
GYIMESI LÁSZLÓ: *Gyűrűk* XII/31.
GYÖRFFY ÁKOS: *Hegyi beszéd* I/9.
GYURKOVICS TIBOR: *Kalandrapacsirta; Isten-társ; Bátyám halála* XI/19. *Angyalok* XI/23.
HÁRS ERNŐ: *Jóbot idézve; Visszfény* V/5. *A dal-mát változásokra; Boglári naplemente* XII/26.
HARTAY CSABA: *A táj termében* VII/26.
HORVÁTH JENŐ: *Válamit mindig...* IV/38.
IANCU LAURA: *Egyedül; Genézis; Most ülj le* II/36.
KADDEBŐ TAMÁS: *Angyal* VII/8.
KALÁSZ MÁRTON: *(Messze visz); Rész szerint* XII/16.
KERÉK IMRE: *A csudabogár* V/5.
KIBÉDI VARGA ÁRON: *Váratlan* I/13.
KIS ORSOLYA: *elég sötét képlap; tájképre; szobatok (fehér luzatra)* VIII/38.
KISS BENEDEK: *Meg egy kandúr; Március eleji eső* V/3–4. *Csillagok, szünyogok; Sport kérdése?; Én már nem megyek* XII/10–11.
KISS DÉNES: *Átvértett egek; A rossz óv!* X/22.
KISS ZSÓFIA: *Átmatlanság* III/19.
KRUSOVSKY DÉNES: *Egy könnyű mosoly; Kavics vagy angyal* III/12.
LACKFI JÁNOS: *Pista-ének* VI/4.

LÁSZLÓ ZSOLT: *Hasznos eszköz...; Succubus* VIII/24.

LÁSZLÓFFY ALADÁR: *Üres üveg egy pincepolcon; Ne tagadd, ideállítottál* IV/11. *A mi kis falunk; Üllői menüett; Halottak napja; Faéden; Gregorián* IX/3–4.

LÁSZLÓFFY CSABA: *Halotti ellenbeszéd; Nagy Alexandrosz felperzselti Perzsiát; A fölösleges áldozat (megint Perszopolisz)* IV/31.

LEHÓCZKY ÁGNES: *Szobai jegyzetek* III/20–21.

LOSCHITZ FERENC: *A napisten* VII/31.

LUKÁCSI PÉTER: *Szikrányi múlt* IX/23.

LUZSICZA ISTVÁN: *atrakció világszám; európai városalakó* I/10.

MARSALL LÁSZLÓ: *Fughetta; Ráérsők; A Fojtás alanyának* II/4–5. *Szikrák és Tövisék* VIII/12–13. *Sejtemen és alkonyodás; Várakozás; Az utolsó szárvonal* XII/25.

MEZEI ANDRÁS: *Magánygy; Anamnézis* V/6.

MEZEY KATALIN: *Távoli tűz* VII/3–4.

MIKLYA ZSOLT: *Meg sem érintvén; Amikor a feketék* VII/25.

MILE ZSIGMOND ZSOLT: *Szövetség* VIII/5.

NAGY GÁBOR: *A magány szimfóniája* X/3–4.

NAGY GÁSPÁR: *Szorótábla-émlék egy hajdani osztatlan iskolából; Visszavonuló sorok vár-árnyjátékok idején* IV/12–13.

NÉMETH ANDRÁS: *Az embertől?; Hűség, falupillanat* III/16.

OLÁH ANDRÁS: *költői est után; tévedés* XII/24.

PALLAG ZOLTÁN: *Szeptember; avagy nem felejték* III/21.

PÉCSI SÁNDOR: *Emberreválás* V/16.

PÉK PÁL: *Mikor a Pontus Euxinus partján Tomisba tér* XI/7.

PETHŐ LÁSZLÓ: *Mélységen túli; Látható fájdalom* IV/38.

PINTÉR SÁNDOR: *Minekutána csakazértis* VIII/35.

RESTÁR SÁNDOR: *gondolat-tömbök; csakazértis; követek* V/10.

SERFŐZŐ SIMON: *Átváltozva (Többé ne ijesztgesen; Azt látják; Hiába kutatják)* I/4.

SIROKAI MÁTYÁS: *Átlagos bőr* VIII/36.

SOÓS ATTILA: *Oroszlánszülés* II/32.

SZAUER ÁGOSTON: *Véletlen; Újraolvasás* VIII/37.

SZEMADÁM GYÖRGY: *Két forradalom Magyarországon* IV/14–18.

SZIGETI LAJOS: *Versenyfutás* VIII/11.

SZÖLLŐSI ZOLTÁN: *Szegény a vers; De profundis; Söpöröm a mesét* I/20.

TORNAI JÓZSEF: *A vers; A testvér-boldogság* II/3. *1944, a háború csúcspogya ette a lövészárkokat; Ugyanaz a tenger; Kinek álmában...* IV/3–5. *Látvány-evők; Sziszüphosz; A fekete nomád* XI/3.

TÓTH LÁSZLÓ: *Elsirja első mondatát; Apám magyaráz; Kötélen* I/3.

TURCZI ISTVÁN: *Leköt a létezés* II/5. *Szentivánéj* VI/6.

VANKÓ GERGELY: *Avartanya; Kik énekre nyitjátok a szátok* V/14.

VARGA KLÁRA: *Lélegezz* XI/9.

VASADI PÉTER: *A tizenkettő* VI/3.

VASI FERENC ZOLTÁN: *Kantár Csabának* VII/26.

VÉGH ATTILA: *Hóban; A döntő* II/333.

VOLODARSKIJ, LEONYID: *Tizenegy álom (Orosz hőskötemény a magyarok nándorfehérvári diadaláról)* (Marosi Lajos ford.) XI/10–18.

ZSILLE GÁBOR: *Tájkép; Archivum* VIII/25.

SZÉPPRÓZA

- BÁRÓ LÁSZLÓ: *Lepidoptera negra* VIII/9–11. *Jászol* XII/17–24.
CZAKÓ GÁBOR: *Újabb rémmesék* V/8–10.
CSELENYÁK IMRE: *Párhuzamos ellenirány* VII/32–34.
CSENDER LEVENTE: *A rézeten gyermekei* III/17–18. *Keresés* XII/32–36.
FERDINANDY GYÖRGY: *Babó* IV/32–34.
FERENCZES ISTVÁN: *Rex megmenti Pannóniát* III/41–42.
GERE ISTVÁN: *A kert és a város* V/11–13.
HATÁR GYÖZÖ: *A glória* V/7. *A Szentolvasóból* XII/38.
HORVÁTH (EÖ) TAMÁS: *Ab urbe condita* VIII/33–35.
KONTRA FERENC: *A tél képe* III/13–15. *Rovinj királya* XI/4–6.
MÁNTA GYÖRGY: *Teríték* II/28–32.
MÉHES KÁROLY: *Ketten az éjszakában* VIII/43–45.
MIKLYA LUZSÁNYI MÓNKA: *Cselédkönyv* VII/5–8.
MONOSZLÓY DEZSŐ: *Tudathasadás* VIII/3–5.
NAGY KOPPÁNY ZSOLT: *A Várban őrt álló gondolatai négy plusz egy képben* VII/27–29.
PÁLINKÁS MIHÁLY: *Szenteste* XII/3–9.
SARUSI MIHÁLY: *Kántor; gránátal* I/11–13.
SZAKONYI KÁROLY: *A sziget* II/44.
SZÉNÁSI MIKLÓS: *Hogy haza tudjak menni* VI/19–25.
TÚRI BERTALAN: *A birtok* VIII/26–30.
VATHY ZSUZSA: *Mi lesz ebből?* VI/26.
Z. ARANY PIROSKA: *„...És szereté őt”* IX/13–19.
ZIMÁNYI MAGDOLNA: *Egy nap* IX/24–28.

TANULMÁNY, ESSZÉ, JEGYZET

- ÁBRAHÁM BARNA: *A régi Szepesség képe a magyar történetírásban 1945 előtt* III/22–26.
ALEXA KÁROLY: *Olvassunk – nem olvassunk?* IX/1.
ANTALL ISTVÁN: *(...) halálatomat hozd világra! (Ratkó József 70 éves)* IX/70.
BÁGYONI SZABÓ ISTVÁN: *Palotás Dezső földi-égi napjai* IV/36–37.
BEKE GYÖRGY: *Székely obszitosok* II/6–15.
BÍRÓ ZOLTÁN: *Az Írószövetség Magyar Örökségdíjat kapott* XI/1.
BLASSZAUER RÓBERT: *Szabó Lőrinc az ÁVH látókörében* I/14–19.
Czakó Gábor: *A fény árnyéka és az árnyék fénye* I/5–8.
DÁVID GYULA: *Vallomás október 23-a előestéjén* X/1.
DOBAI PÉTER: *Kezdetben volt a halál – Bódy Gábor (1946–1985)* XI/8–9.
EKLER ANDREA: *Cselekvő értelmiség* VI/15–17. *És milyen az ember; az ország; a világ? (A Magyar Naplóban meghirdetett regény pályázatról...)* IV/41–44.
HATÁR GYÖZÖ: *Ennenmagunkkal povedálunk* VII/1.
HERMANN RÓBERT: *Nem jön az orosz* VIII/14–23.
KALÁSZ MÁRTON: *Méhes György köszöntése* I/25. *Szellem és külső körülmény* VI/1. *Andrzej Wajda magyar kitüntetése* XII/69.
KÁNYÁDI SÁNDOR: *Az Abel megfilmesítéséről* VI/7–9.
KODOLÁNYI GYULA: *Világnyi táj (Tihany és a Balaton-felvidék)* XII/12–15.
KÓSA LÁSZLÓ: *Erdélyország mindenese* V/27–29.
KOVÁCS ISTVÁN: *Áldozatkészség* III/1.

- KÖRMENDY KINGA: „A bűn cselekszik, a jó van.” (Jegyzetek egy Pilinszky-kiállításához) XII/27–30.
- KURUCZ GYÖRGY: Irodalmunk „jó embere” (Festetics György és a magyar felvilágosodás) V/18–26.
- MEZEY KATALIN: Nagy Gáspár és 1956 IV/14. A közösségbe zárt beszéd – avagy miért írtam avantgard színművet egy népmeséből? IX/21–23.
- OLÁH JÁNOS: Az idő csapdája V/1.
- PALOTAINÉ KALI GABI: Sorsom – sorsunk (1944–45) IV/19–30.
- PAPP ENDRE: Kiszöb után forgójátó (Kulcsár Szabó Ernő: Szöveg, medialitás, filológia) III/7–10.
- POLLMANN FERENC: Szarajevói variációk IX/5–11.
- POMOGÁTS BÉLA: Látlelet a magyar nyelvről VII/9–13.
- POMOZI PÉTER: Gyergyóalfalutól Udmurtföldről II/34–35.
- SALAMON KONRÁD: A harmadik út forradalma X/5–8.
- SNEÉ PÉTER: Suhog a zászlós tűz a vérben III/4–5.
- STURM LÁSZLÓ: A szépségi kisváros Krúdy Gyula világában III/27–31.
- SAKOLCZAY LAJOS: Álmaink könnyűlovassága (Lászlóffy Aladár költészetéről) IV/6–10. Kivérzés, föld alatti áom (Csoóri Sándor költői világról) VI/10–14. A szenvedély ereje (Nagy László, a képzőművész) VIII/6–8. Jövőkép – gyerek szemmel (Beszélgetés Haris László fotóművésszel) X/9–21.
- SZÉKELYHIDI ÁGOSTON: 1956 és a nemzet (Megosztásból összetartás – összetartásból megosztás) VII/15–24.
- VASADI PÉTER: Jön, jön... De mi az, ami jön? XII/1.
- VASY GÉZA: Hol van az irodalom helye? VIII/1. Nagy Gáspár – október költője X/23–24.
- ZELNIK JÓZSEF: Dante fehér rózsája IV/1.

NYITOTT MŰHELY

- BÁGER GUSZTÁV – OLASZ SÁNDOR: „Tárgul ker(ete)k” VII/35–40.
- BELLA ISTVÁN – ZSILLE GÁBOR: „Mindig is tudtam, hogy költő vagyok” V/30–37.
- FERENCZES ISTVÁN – KÖDÖBŐCZ GÁBOR: A nyelv nekem a hazám III/32–40.
- GYURKOVICS TIBOR – BÍRÓ GERGELY: „Valójában a víznek...” XI/20–34.
- LÁSZLÓFFY ALADÁR – SZAKOLCZAY LAJOS: Az idő lakatja IX/29–32.
- KARÁTSÓN GÁBOR – ERŐS KINGA: Átsétálni a megértés kapuján XII/39–47.
- MÉHES GYÖRGY – FARKAS KINGA: Mesével mindent el lehet mondani I/21–24.
- MÉHES KÁROLY – ELEK TIBOR: Hogyan mondhatók el az emlékeink? VIII/39–43.
- SULYOK VINCE – JÁNOSI ANTAL: „A fényörvénybe nézünk, káprázva – megszedülve” X/26–29.
- SZAKONYI KÁROLY – ERŐS KINGA: Mint egy kaleidoszkóp II/37–44.
- TORNAI JÓZSEF – JÁNOSI ZOLTÁN: „Európa már kevés” IV/45–54.
- VATHY ZSUZSA – EKLER ANDREA: Valami történt VI/27–34.

OLVASÓI JEGYZET

- ALFÖLDY JENŐ: Magyar mitológia (Ady Endre magyarságversei) IX/33–35.
- BERTHA ZOLTÁN: Tamási Áron legkedvesebb regénye (Jégtörő Máttyás) VI/35–39.

- BÍRÓ ZOLTÁN: A XX. század tamija, Gombos Gyula III/43–45.
- EKLER ANDREA: „sorsunkból fölsajgó irodalom” (Szubjektív jegyzet Sütő Andrásról) XI/35–36.
- KOVÁCS ISTVÁN: „Micsoda kor volt az, amelyben éltünk. Micsoda kor! (Mégsem szabad mindezzel kapcsolatban csupán boldogtalanságról beszélnünk)” XII/48–50.
- KÖDÖBŐCZ GÁBOR: Az ’56-os kihívás minősége, avagy mit tanulhatnánk Nagy Imrétől (Kortárs magyar költők Nagy Imre-élménye) X/30–32.
- MÁRKUS BÉLA: Pingyom, pocem, pócurka [Székely Dezső (70) – Bükkaranyos (1956)] VIII/46–54.
- NAGY GÁBOR: Kis poétai katalógus V/38–40.
- TÖRÖK BÁLINT: Recsk VII/42–43.
- VÉGH ATTILA: Görög magyarok (Németh László, Kerényi Károly, Ungvárnémeti Tóth László) IV/55–58.

IRODALMI SÉTA

- KISS GY. CSABA: „a szlávok Petrarája” IV/67.
- WLACHOVSKÝ, KAROL: Ján Kollár és Tokaj (Tóth Annamária ford.) IV/66.

EURÓPAI

ÉS VILÁGIRODALMI FIGYELŐ

- Január – Svéd irodalom az ezredfordulón (vál. és ford. Jávorsky Béla)**
- TORNGY LINDGREN: Tarka Kartonlap I/33–44.
- MARGARETA EKSTRÖM: Patthelyzet I/45–50; A Semmi nevű erdő I/50–52.
- EVA STRÖM: Ezékiel; Scholzenlust; Az újságki-hordó elaludt I/53–54.
- JOHAN BARGUM: Snellman doktor I/55–60.
- KJELL WESTÖ: Elsie néni I/61–66.
- CLAES ANDERSSON: Ezek a csodálatos, elsuhanó partok I/67.
- TUA FORSTRÖM: Azzal ruházzuk föl a lovakat; Azért írok önnek, mert ott voltam; Hó kavarog a belső udvar rózsái fölött I/68–69.
- Február – Japán irodalmi válogatás (szerk. és ford. Vihar Judit)**
- VIHAR JUDIT: A sokarcú Japán II/53–55.
- IIDA RJÓTA: Három haiku II/55.
- TAKAJANAGI DZSUJDSZIN: Két haiku II/55.
- TAKAHASI MUCUO: Két haiku II/55.
- JASZUI KÓDZSI: Két haiku II/55.
- AKUTAGAVA RJUNOSZUKE: Mori tanár úr II/56–61.
- CSIKAMACU MONZAEMON: A tanbai Józszaku éji dala II/62–63.
- JASZUDA JODZSURÓ: Hazám, Jamato II/64–65.
- MORI JÓKO: A hitelkártya II/66–69.
- Március – Kárpáti cigányok – amerikai szemmel (Zsille Gábor válogatása)**
- ZSILLE GÁBOR: Joanne Lowery versei elé III/57.
- JOANNE LOWERY: A cigány lelkekről III/58. Antal, a cigányprímás a hallgatóságához III/59; Cigány túlvilág III/60; Cigány halálmadár III/61; Nomádok III/62; Kitta szerelmi bójtala III/63; Tinka balsorsa III/64; Terkari kitanulja a lókereskedést III/65; Miért félnek a cigányok a víztől III/66; Mariann a jóslásról III/67; Ahol egy nyári éjjel táboroznak III/68 (Zsille Gábor ford.)
- Május – Román irodalmi mozaik – bemutatkozik a Tribuna (vál. Kenéz Ferenc)**
- CLAUDIU GROZA: Kritikusai tízparancsolat (Csiki László ford.) V/49–50.
- ŞTEFAN MANASIA: Februári elégia V/50. Amazon V/51–52. (Lövetei Lázár László ford.)

- MIHAI GOŢIU: Mozgó sirhantok. Levelek Adelának (Csiki László ford.) V/53–56.
- COSMIN PERŢA: Megcsonkított költemény; Szerartás (Fekete Vince ford.) V/57. Zorovavel csondban cigarettázott (Kenéz Ferenc ford.) V/57.
- ALEXANDRU VAKULOVSKI: valahol máshol (Fekete Vince ford.) V/58. valami más (Kenéz Ferenc ford.) V/59.
- ALEXANDRU VLAD: A telefon (Erős Kinga ford.) V/60.
- IOAN-PAVEL AZAP: Szűz halál; Az öreg hölgy sétája (Kenéz Ferenc ford.) V/61.
- RADU TUCULESCU: Öreganyó meséi (Csiki László ford.) V/62–64.
- ION MUREANŞAN: Vers a költészetéről; A nagy hangár építéséről; Ablakból (Kenéz Ferenc ford.) V/65.
- MATEI VIŞNIC: Ma itt maradhat; Amikor a hideg vízből kilépek; A történelemről (Csiki László ford.) V/66.

Június – Költők Szlovéniából (összeáll. és ford. Lukács Zsolt)

- PETER SEMOLIČ: Hely; Visszatérés VI/51.
- TAJA KRAMBERGER: Az ignorancia metropolisza és optásai VI/52–53.
- ROBI SIMONŠEK: 3. sz vers VI/53.
- ALEŠ DEBELJAK: Halálos strázsa VI/54.
- JURE JAKOB: Éjszaka a városban VI/55.
- GREGOR PODLOGAR: Szilbai macska; Visoko Pod Kureščkom VI/56.
- UROŠ ZUPAN: Hazatérés VI/57.
- ALEŠ ŠTEGER: Szénaszáritó VI/58.
- JANA PUTRLE: Séta a blues esti utcáján VI/59.
- BRANE MOZETIČ: [cím nélkül] VI/59.
- PRIMOŽ ČUČNIK: A köznyelv privilégiumai VI/60.
- PETER SVETINA: Hallgatag találkozások VI/61.
- BORIS A. NOVAK: Tercinák egyidős költőtársammal VI/62.
- SVETLANA MAKAROVIČ: Dal Szlovéniáról; Zöld György VI/63.
- TOMAŽ ŠALAMUN: Sütiket testvéreimnek; Elevenen befalazva VI/64–65.
- CIRIL BERGLEŠ: Városom 1971 augusztusában; Egy hajléktalan költő búcsúja VI/66.
- JOŽE SNOI: Hon, vágy; Márton napi ünnepek VI/67.
- TONE PAVČEK: Ilyen ország nincsen; Emlékezés Dolenjskára VI/68.
- Július – Írók, költők Ukrajnából (vál. Oleg Mikitenko)**
- VALERIJ ILLJA: [csak a darvak...]; Imádság; [hull a hó...]; Virágzó virágok (Oláh János ford.) VII/53.
- VOLODIMIR BAZILEVSKII: Az őszinte hang (Misley Pál ford.) VII/54.
- DMITRO PAVLICKO: A bűnbánat zsoltárai V. (Oláh János ford.); XXIII. XXIV. (Kovács István ford.) VII/55–56.
- VOLODIMIR BAZILEVSKII: Marcus Aurelius győzelmes vereségei (Misley Pál ford.) VII/57–60.
- LINA KOZTJENKO: Szállongó négysorosok; [Árny, árnyék...] (Kovács István ford.) VII/61–62.
- JEVHENYIJA BOZSIK: Eljő majd az az idő (Misley Pál ford.) VII/63.
- IHOR BUZKO: Csontváz a szerkesztő íróasztalában (Misley Pál ford.) VII/64–66.
- HALINA TARASZUK: Harmonia mundi (Misley Pál ford.) VII/67–69.
- VASZIL MAHNO: Jó tanács versíróknak (Oláh János ford.) VII/70.

Augusztus – Költők Oroszországból (vál. Tatjana Kuzovlova; ford. Konczek József)
RIMMA KAZAKOVA: [Kihull kezemből...] VIII/63.
KIRILL KOVALDZSI: *Városi galamb* VIII/63.
ALEKSZANDR TYIMOFJEVSKII: [Kispolgár vagyok, fecsegő...] VIII/64.
TATJANA KUZOVLOVA: [A létezés széles térségein...] VIII/64.
LEONYID VOLODARSKII: *Választékos tiltakozás* VIII/65.
GALINA NYERPINA: *Levél* VIII/65.
IVAN BELOKRILOV: *Ismeretlen költők* VIII/66.
IRINA KOVALJOVA: *A szitakötő* VIII/67.
DMITRIJ VEGYENJAPIN: [Barátaim, akár a katonák...] VIII/68.
SZERGEJ BELORUSZEC: [Zajlik a jég a víztározók felől...] VIII/68.
OLGA SZAVELJOVA: *Kívánság* VIII/69.
JELENA ISZAJEVA: [Az én korai szerelmi költészetem...] VIII/69.
LEV BOLDVÓ: [Minden szavam nyögéscselés...] VIII/70.
KSZENYJA OSZTROVSKAJA: *Még a hóról...* VIII/70.

Szeptember – Az uráli népek irodalmából (vál. és a jegyzeteket írta Nagy Katalin)
NAGY KATALIN: *Él még a Lélek?* XI/43.
A karjalaiak *Karjalai siratók: Leány siratja édesapja halálát; Édesanya siratja gyermekét; Domna Huovinen férjét siratja; Halottisirató a koporsó sírba tételekor; Sirató a koporsókészítőknek* (Rezessy Anna ford.) IX/44–46.
REZESSY ANNA: *A karjalai siratók* IX/47.
Az inkeri-finne ARMASZ MISIN: *Az idő; Rövid időre* (Nagy Katalin ford.) IX/48; *Az is igaz* (Nagy Katalin ford.) IX/49.
A vepszék NYIKOLAJ ABRAMOV: *A hang; Mindenkiné adatik* (Nagy Katalin ford.) IX/50.
A számi (lappok) IISAKKI PAADAR: *Rikkis Nillá öröksége* (Tamás Ildikó ford.) IX/51–52.
NILS-ASLAK VALKEAPÁ: *Szerettek; Oly sokan vannak* (Tamás Ildikó ford.) IX/52.
KATI-CLAUDIA FOFONOFF versei (Tillinger Gábor ford.) IX/53.
A hantik (oszjákok) LEONTYIJ TARAGUPTA: *Ő a szellem!* (Vándor Anna ford.) IX/54–58.
MARIA VAGATOVA: *Pim főbő szent asszonya; Az anya imája* (Nagy Katalin ford.) IX/59–60.
A manysik (vogulok) JUVAN SESZTALOV: *Én, mindenkitől átkozott pogány* (Bede Anna ford.) IX/61. *Isten országa* (Nagy Katalin ford.) IX/61.
A komi-zürjének VLAGYIMIR TYIMIN: *Az anyanyelv* (Nagy Katalin ford.) IX/62.
A komi-permjákok LJUDMILLA GULAJEVA: *Hol van?; Jön a tavasz* (Nagy Katalin ford.) IX/62–63.
LJUBOV SZTARCEVA: *A templomban hagyjuk* (Nagy Katalin ford.) IX/63.
Az udmurtok (vojtjákok) VIKTOR SIBANOV: *Az ajtó* (Sándorfi Veronika ford.) IX/64.
A marik (cseremiszek) VALENTYINA IZILJANOVA: *A hárs* (Bereczki Gábor ford.) IX/65.
VALENTYIN OSZPOV-JARCSA: *A pacsirta* (Bereczki Gábor ford.) IX/65.
ANATOLIJ MOKEJEV: *Beszélgessünk, nyírfa?* (Bereczki Gábor ford.) IX/65.

A mordvinok MARIZ KEMAL: *Norovava* (Bereczki Gábor ford.) IX/66.
VIKTOR LOBANOV: *Halacska, halacska, aranypikkelyű* (Bereczki Gábor ford.) IX/66.
VALERIJ BIRJUKOV: *** (Bereczki Gábor ford.) IX/66.
GENNAGYIJ GREBENCOV: *Este* (Bereczki Gábor ford.) IX/66.
A nyenyecék JURIJ VELLA: *Fehér kiáltások* (Nagy Katalin ford.) IX/67. *Tatva. Rege a szerelemről (triptichon)* (Vándor Anna ford.) IX/68–69.

Október – A lengyelek 56 mellett

JERZY HORDYNSKI: *Magyar rapszódia* (Kovács István ford.) X/39.
Wanda Karczewska: *Tánc a Varsó Szállodában* (Kovács István ford.) X/40.
JULIAN PRZYBOŚ: *Tavasz 60* (Kovács István ford.) X/41.
ANDRZEJ BRATKOWSKI: *Fegyvertelen fegyverbarátság* (Szenyán Erzsébet ford.) X/42–66.
Feliks Netz: *A Pál utcai fiúk* (Zsille Gábor ford.) X/67–68.
Bohdan Zadura: *Elégia* (Zsille Gábor ford.) X/69.

November – szlovák (Összeáll. Ábrahám Barna)

ÁBRAHÁM BARNA: *Magyarságkép a XIX–XX. századi szlovák irodalomban* XI/41–42.
Georgius (Juraj) Rohonyi: *Védelmeszt érdemek, melyeket Dugonics és a hozzá hasonló magyarok el szándékoztak ragadni Szláviától* (Szőrényi László ford.) XI/43–44.
Ján Chalupka: *Kanadúrfa, avagy: Csak szégyenben ne maradjunk* (Ábrahám Barna ford.) XI/45–47. *A vén kopasz* (Ábrahám Barna és Sziklay László ford.) XI/47.
Ján Kollár: *Emlékeim fiatal éveimből* (Ábrahám Barna ford.) XI/48.
Ludovit Štúr: *A szlovákok régi és új korszaka* (Ábrahám Barna ford.) XI/49–51.
JÁN KALINČIAK: *Szentlélekfalva* (Káfer István ford.) XI/52. *A szlovák ifjú* (Ábrahám Barna ford.) XI/52.
Ján Palárik: *Megbékélés, avagy: aratóünnepi kaland* (Ábrahám Barna ford.) XI/53.
Samo Tomášik: *Kurucok* (Káfer István ford.) XI/54–55.
MUDROŇ MIHÁLY (MICHAL MUDRON): *A felvidék. Felelet Grünwald Béla hasonló nevű politikai tanulmányára.* XI/55–56.
SVETOZÁR HURBAN VAJANSKÝ: *Heródes* (Ábrahám Barna ford.) XI/56–57. *Magyarhoni levelek* (Ábrahám Barna ford.) XI/57–58. *Száraz hajítás* (Ábrahám Barna ford.) XI/58.
Elena Maróthy-Šoltéssová: *Az ár ellen* (Ábrahám Barna ford.) XI/59–62.
Milo Urban: *Az élő ostor* (Sándor László ford.) XI/63.
Ladislav Ballek: *A segéd* (Hubik István ford.) XI/64–65.
Peter Andruška: *Gátak* (Ábrahám Barna ford.) XI/65–66.
VLADIMÍR MINÁČ: *Káin, Káin – ki vagy?* (G. Kovács László ford.) XI/66–68.

December – Irodalmi körkép Írországból (összeáll. Zsille Gábor)
ZSILLE GÁBOR: *Túlélni a szigeten* XII/51.
SEAMUS HEANEY: *Szent Kevin és a rigó; Dal* (Zsille Gábor ford.) XII/52.
DESMOND EGAN: *Hangverseny; Novemberi légy; Buszra szállás* (Kabdebó Tamás ford.) XII/53.

THOMAS KINSELLA: *Endymion; Wyncote, Pemsylvania: széljegyzet* (Zsille Gábor ford.) XII/54.
LOUIS DE PAOR: *Szeder* (Mihálycsa Erika ford.) XII/55.
THOMAS MCCARTHY: *Vakságában* (Zsille Gábor ford.) XII/55.
EVA BOURKE: *Anyámat mosdatom; Az utolsó ház* (Zsille Gábor ford.) XII/56–57.
PATRICK MCCABE: *A Halott iskola* (Mihálycsa Erika ford.) XII/58–62.
PAUL MULDOON: *Egyveleg Morin Khurra; Fegyverszünet; Ananászok és gránátalmák* (Zsille Gábor ford.) XII/63.
DEREK MAHON: *Az utolsó tűzkirály; Achill* (Forgács Ildikó ford.) XII/64–65.
CONOR O'CALLAGHAN: *Kesztyűk; Lovelife – A közbülső évek; Lovelife – Az Otthon-szoros* (Zsille Gábor ford.) XII/66.
MICHAEL LONGLEY: *Koszorúk – A közhivatalnok; Koszorúk – A zöldéséges; Carriagskeewanna gondolva* (Zsille Gábor ford.) XII/67.
GABRIEL ROSENSTOCK: *bógyadt napsugár; Mindahány pórusodból; koldus voltam; feltárni tövig; Az áttetsző égből; alátékergő kígyó* (Zsille Gábor ford.) XII/68.

KÖNYVSZEMLE

A magyarokhoz; szerk.: Medvigy Endre (Felsőmagyarország Kiadó–Kiskapu Kiadó, Miskolc, 2004.) – N. PÁL JÓZSEF: *A radikális nemzetszemlélet tükré – versekben* III/51–55.
Ágh István: A megtalált időből (Nap Kiadó, Bp., 2005.) – MÁRKUS BÉLA: *A talányos magunkban valóság* X/33–35.
Albert Gábor: A lineáris ember (Pont Kiadó, Bp., 2006.) – TÜSKÉS TIBOR: *Szemben a történelemmel* V/41–42.
Ambrus Lajos: Az én szőlőhegyem (B. K. L. Kiadó, Szombathely, 2005.) – FODOR MIKLÓS: *Illeszkedő kultúra* VI/43–45.
Arday Lajos: Az Egyesült Királyság és Magyarország. Nagy-Britannia és a magyar–angol kapcsolatok a XX. században – EGEDY GERGELY: *Kapcsolataink egy nagyhatalommal* (Mundus, Bp., 2005.) IX/40–42.
Babits Mihály levelezése 1890–1912. I–IV. – CSÁBI DOMONKOS: *A Babits-levelezés kritikai kiadásáról* II/48–52.
Barna T. Attila: Valami jön (Ráció Kiadó, Bp., 2005.) – VÉGH ATTILA: *Szomorú trópusok* II/47–48.
Bene Zoltán: Út (Bába és Társai Kiadó, Szeged, 2004.) – CSENDER LEVENTE: *„Az a baj, hogy rongyembernek születünk”* VIII/57.
Boldogh Dezső: Gyalogbeszéd (Tippcult, Bp., 2005.) – DEÁK LÁSZLÓ: *Boldog gyalog* XI/39–40.
Böszörményi Zoltán: Aranyvillamos (Kalligram, Pozsony, Bp., 2005.) – TÓTH ZOLTÁN: *Aranyvillamoson* IV/61–62.
Buda Ferenc: Árapály (Nap Kiadó, Bp., 2005.) – STURM LÁSZLÓ: *Művalóság ellen: mű és valóság* VI/41–43.
Buda Ferenc: Túl a falon (Holnap Kiadó, Bp., 2006.) – DOBOZI ESZTER: *Tanúságtétel és prófécia* X/36–38.
Czakó Gábor: Beavatás (Cz. Simon Bt. Bp., 2005.) – FODOR MIKLÓS: *Az érintés szikrája* V/42–43.
Dobai Péter: „Barth hadapród, becsületszavamra, visszatér a nyár!” (Napvilág Kiadó, Bp., 2005.) – DEÁK LÁSZLÓ: *Legendák szabadjára* VI/40–41.

Dobozi Eszter: Mássalhatatlan (Ister Kiadó, Bp., 2005) – KISS JUDIT ÁGNES: *Hunyt szemmel látható valóság* II/45–46.

Elek Tibor: Fényben és árnyékban (Kalligram, Pozsony, 2004.) – PÉCSI GYÖRGYI: *A kritikus portréjához* VI/45–48.

Ézsaiás Erzsébet: Kamasznapló (Papyrus Book, Bp., 2005.) – DALOS LÁSZLÓ: *Egy karsú fejlődésregény* IX/38.

Gábor J. Dzsingisz: Európába – felúton (Balassi Kiadó, Bp., 2006.) – GERGELY ANDRÁS: *Féltások az európai fedélzeten* VIII/61–62.

Gál Sándor: Egybegyűjtött művei V. Írás és irodalom (AB-ART, Pozsony, 2005.) – STURM LÁSZLÓ: *Az anyanyelv erejével* VII/44–45.

Hajnal Géza: Asztalaink (IGEN Katolikus Kulturális Egyesület, 2005.) – MAJOROS SÁNDOR: *Asztalábak labirintusában* VIII/58.

Halasi Zoltán: Így ér el (Palatinus Kiadó, Bp., 2005.) – DEÁK LÁSZLÓ: *A kisárgult helyen* IV/59–60.

In Quest of the „Miracle Stag”. The poetry of Hungary (Atlantis-Centaur, Chicago, I. köt. 1996., 2000. II. köt. 2003.) – BOLLOBÁS ENIKŐ: *Magyar költészet – angolul* VI/44–46.

Jámborné Balog Tünde: Árapály a Vizes utcán (Széphalom Könyvműhely, Bp., 2005.) – VASY GÉZA: *Az emlékezés útjai* VII/47–49.

Jókai Anna: Majd (Széphalom Könyvműhely Bp., 2005.) – EKLER ANDREA: *A kétágú villa két ágára szúrva* IX/35–37.

Kipke Tamás: Beatrice leveleskönyve (Kráter Műhely, Pomáz, 2004.) – ZSILLE GÁBOR: *Száznevű oldalborda* VIII/55–57.

Konczek József: A tájjal maradtam (Hétkrajcár Kiadó, Bp., 2006.) – ALFÖLDY JENŐ: *Helyreálló (világrend* VII/45–46.

Kormos Anett: Ingyen színház (Kairosz Kiadó, Bp., 2006.) – NAGY GÁBOR: *Jelenetek egy családotól* VIII/59–60.

Ladik Katalin: Fűketrec (Orpheusz Kiadó, Bp., 2004.) – FALUDI ÁDÁM: *Ladikkal kelni át* II/46–47.

Lázár Ervin: Magyar mondák (Osiris Kiadó, Bp., 2005.) – ALFÖLDY JENŐ: *Hősmondák, történeti regék a gyerekeknek* I/28–30.

Luzsicza István: Az artista estére hazamegy (Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, Bp., 2006.) – DEÁK LÁSZLÓ: *– mert estére úgyis mindenki hazamegy* XI/40.

Márkus Béla: Tények és képzetek (Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2005.) – NAGY GÁBOR: *Hubok habzó árával szemben* I/26–28.

Óze Sándorné-Óze Sándor: Magyar paraszttallda; Fehérgárda a Dél-Alföldön; (Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata, Hódmezővásárhely, 2005)

Vaczko András: Virrasztótűz – (Kortárs Kiadó, Bp., 2001) – ROSONCZY ILDIKÓ: *Fehér foltok a vidéki Magyarország történetében* I/31–32.

Paládi Zsolt: Kiskapitalista kalauz és szótár (Kairosz Kiadó, Bp., 2005.) – BOLDOGH DEZSŐ: *Időutazások Paládival* IX/39–40.

Pletl Rita: A döblingi Széchenyi eszmevilága és stílusa (Kölcsey Intézet, Bp., 2005.) – GERGELY ANDRÁS: *A Széchenyi-kép revíziója* III/45–47.

Rott József: Csaposok, cselédek, csavargók (Barbaricum Kiadó, Karcag, 2004.) – IJJAS TAMÁS: *Élőzött, darabjaira hullott regény* I/30.

Rott József: Megszállók és megszállottak (Barbaricum Könyvműhely, Karcag, 2005.) – PAPP ENDRE: *Menekülés vagy vesszőfutás?* XI/36–39.

Slawomir Mrozek: Hazatérésem naplója (Európa Kiadó, Bp., 2004.) – ZSILLE GÁBOR: *„Itt Krakkó, gyere”* VI/46–48.

Szakály Sándor: Múltunkról – kritikusan? Katonákról, történelemről, önmagunkról III. (Ister Kiadó, Bp., 2005.) – SZABÓ A. FERENC: *Facta loquuntur* VI/48–50.

Szauer Ágoston: Kódolt krónika (Parnasszus Könyvek–Hanga Kiadó, Bp., 2005.) – TÓTH ZOLTÁN: *Szóból szőtt szítán át* IV/61;

Szigeti Lajos Sándor: Verssor(s)ok (Széphalom Könyvműhely, Bp., 2005.) – PAPP ISTVÁN GÉZA: *„Immanens irodalomtörténet”* VII/49–52.

Tamási Lajos: Keserves fákllya (Hétkrajcár Kiadó, Bp., 2005.) – ALFÖLDY JENŐ: *Jóvátételi kísérlet* IV/63–65.

Vári Fábrián László: Fecskehajtó idő (Masszi Kiadó, Bp., 2004.) – DEÁK LÁSZLÓ: *Téli táj, koporsóval* IV/58–59;

Vasy Géza: „Hol zarnokság van” – Az ötvenes évek és a magyar irodalom (Mundus Kiadó, Bp., 2005.) – PAPP ISTVÁN GÉZA: *Irodalmunk szabadságharcáról* III/48–51.

DIÁKÍROK FÓRUMA

BALAJTHY ÁGNES: *Monológ* VI/69.

HECKER HÉLA: *Mindenben az Isten* VI/70.

KORPA TAMÁS: *Sötét titok* VI/69.

MOLNÁR KÁROLY: *Ezer év pillám mögött* VI/67.

MÓSA ISTVÁN: *Margit néném és a babonák* VI/68.

NAGY KATA: *(alkalmi némaság); (hit)* IV/68.

OZSVÁTH SZABOLCS: *Szeptember; Nyugagy-kék; Az év teteje* IV/69.

PETŐ ANIKÓ ÉVA: *A doboz; A délelőtt* IV/69.

PISZMÁN DÁVID: *Ezüstgalamb* IV/68.

SERESTÉLY ZALÁN: *Vakító, fehér fény* VI/69.

SZABÓ ZSUZSANNA: *Dance macabre* IV/69.

SZOKOLAY DOMOKOS: *Vázlatok* VI/69.

TÖRÖS ÁGNES: *Bögrényi diszkréció* IV/68.

MAGYAR ÉGTÁJAK

OLÁH JÁNOS: *Székyföld* III/56.

ROSONCZY ILDIKÓ: *Gömörország* II/70.

ILLUSZTRÁCIÓ

Alexa Károly (fotó) IX/1.

Alföldy Jenő (fotó) IX/címoldal

Báger Gusztáv (Zách Eszter felvétele) VII/címoldal, fotóválogatás: 35–40.

Bella István (fotóválogatás) V/címoldal, 31–37. (fotó) VI/4.

Bertha Zoltán (fotó) VI/címoldal

Bikácsi Daniella grafikája III/11.

Bíró Zoltán (fotó) III/címoldal (fotó) XI/1.

Csontos János fotóválogatása *Tizenkét kőmíves* című verséhez II/16–27.

Dávid Gyula (fotó) X/1.

Domokos Péter (fotó) II/35.

Ekler Andrea (fotó) XI/címoldal

Ferenczes István (fotóválogatás) III/címoldal, 32–36, 38–39.

Gyurkovics Tibor (Földváry Györgyi felvétele) XI/címoldal; fotóvál.: 20–22, 24–25, 27, 29, 31.

Haris László fotóválogatása X/címoldal, hátsóborító, 7–8, 13–14, 19, 21–22, 41, 43, 47, 55, 61, 68.

Kalász Márton (fotó) VI/1.

Karátson Gábor (fotóválogatás) XII/címoldal, 39, 41–42, 45–47.

Kovács István (fotó) III/1. (fotó) XII/címoldal.

Ködöböcz Gábor (fotó) X/címoldal

Lászlóffy Aladár (Haris László felvételei) IX/címoldal, 21. Fotóválogatás: XI/30–32.

Márkus Béla (fotó) VIII/címoldal

Méhes György (Csorba Gábor felvételei) I/címoldal, 21, 25. Fotóválogatás: 22–24.

Méhes Károly (Zách Eszter felvétele) VIII/címoldal, fotóválogatás: VIII/39–40, 42.

Nagy Gábor (fotó) V/címoldal.

Nagy Imre grafikája Tamási Áronról VI/9.

Nagy László grafikái VIII/3, 7–8, 15, 19, 31, 37, 53.

Oláh János (fotó) V/1.

Palotainé Kaló Gabi fotóválogatása a *Sorsom* – *Sorsunk* című íráshoz IV/20, 23, 25, 29–30.

Palotás Dezső (fotó) IV/37.

Pilinszky János felvételei XII/9, 30, 36.

Sulyok Vince (fotóválogatás) 26–29.

Sütő András (fotó) XI/35.

Szabó Zsolt (fotóválogatás) V/27–29.

Szakonyi Károly (Kalmár Béla felvétele) II/címoldal, 37. Fotóválogatás: 40, 42.

Szécsi Magda rajzai III/60–68.

Tornai József (Kalmár Béla felvétele) IV/címoldal, fotóválogatás: 46, 48, 51, 53–54.

Török Bálint (fotó) VII/címoldal

Tribuna (fotóválogatás) V/4, 7, 56, 64.

Vasy Géza (fotó) VIII/1.

Vathy Zsuzsa (Inkey Alice felvétele) VI/címoldal; fotóválogatás: 28–31, 33–34.

Végh Attila (fotó) IV/címoldal

Zelnik József (fotó) IV/1.

MAGYAR NAPLÓ

a Magyar Írószövetség lapja

A szerkesztőség címe: 1062 Bp., Bajza u. 18.
Levelezési cím: 1450 Bp., Pf. 77.
Telefon/fax: 413-6672; 413-6673
Szerkesztőségi mobil: (70) 388-7034
E-mail: magynap@hu.inter.net
info@magyarnaplo.hu
Honlap: www.magyarnaplo.hu

Főszerkesztő: Oláh János
E-mail: foszerkeszto@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7035

Olvasószerkesztő, tanulmány: Rosonczy Ildikó
E-mail: tanulmany@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7033

Vers, könyvkiadás: Szentmártoni János
E-mail: vers@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7032

Próza: Bíró Gergely
E-mail: proza@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7031

Nyitott Műhely: Ekler Andrea
E-mail: nyitottmuhely@magyarnaplo.hu

Európai Figyelő: Jávorszky Béla (rovatvezető),
Paizs Ábel (szerkesztő)
E-mail: europaifigyelo@magyarnaplo.hu

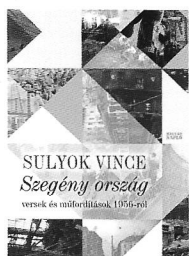
Könyvszemle, rendezvények: Kondor Péter
E-mail: kritika@magyarnaplo.hu
Mobil: (70) 388-7030

Tördelőszerkesztő: Molnár Csenge-Hajna

Borító: Zách Eszter

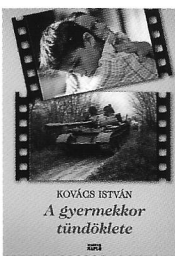
Ügyintézők: Cech Vilmosné, Nagyné Paládi Judit

Terjesztés: Zsiga Kristóf • elofizetes@magyarnaplo.hu

Súlyok Vince
Szegény ország
(saját versek és
műfordítások 1956-ról)
Fr/5, kartonált
150 oldal
1260 Ft

Súlyok Vince a nyugati emigráció meghatározó alkotója, 1957-ben hagyta el Magyarországot. Összeállításában feleleveníti 1956 őszével kapcsolatos személyes emlékeit és csokorba gyűjti a magyar forradalommal kapcsolatos saját verseit, illetve műfordításait.

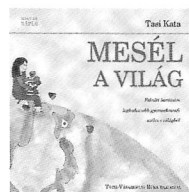
Kovács István
A gyermekkor tündökléte
(regény)
A/5, keménytablás
192 oldal
1890 Ft

A szerző önéletrajzi regénye egy félútra kisfiú szemével látja az ötvenes évek első felét és az 56-os forradalmat. A könyvből Erdőss Pál rendező készített filmet Budakeszi srácok címmel a forradalom 50. évfordulója alkalmából.

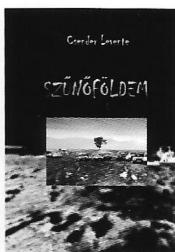
Piros a vér a pesti utcán
(Az 56-os forradalom
versei és gúnyiratai)
(Szerkesztette
Győri László)
A/5, keménytablás
316 oldal
2492 Ft

Kuriózumértékű Győri László munkája. 1956-ban, a forradalom évében röplapokon, újságok hasábjain (stb.) napvilágot látott versek egybegyűjtését vállalta fel, a komoly művektől kezdve a népköltészetet át az alkalmi rigmusokig bezárólag igen széles és gazdag körben.

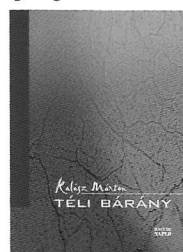
**Tasi Katalin –
Tóth-Vásárhelyi Réka**
Mesél a világ
(mesekönyv)
20x20 cm,
keménytablás
82 oldal
1995 Ft

A kötet kézírata egy-egy bangladesi, bolgár, chilei, japán, fehérorosz, thai, brazil, indiai, maláj, szengáli mesét tartalmaz. A gondolathoz méltó, igényes illusztrációkat Tóth-Vásárhelyi Réka rajztanár, iparművész készítette. A kiadvány a globalizált világ nemzeti, kulturális sokszínűsége mellett emberi közösségünk értékeit is bemutatja a gyermekeknek.

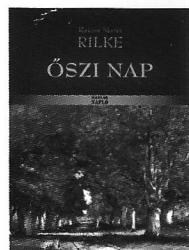
Csender Levente
Szűnőföldem
(novellák)
Fr/5, keménytablás
118 oldal
1490 Ft

A fiatal szerző történetei a határok megnyitása utáni időkről szólnak, azokról, akik eljöttek, azokról, akik maradtak, akik a szülőföld („szűnőföld”) és Magyarország között lebegnek, vagy nyugatabbra mennek.

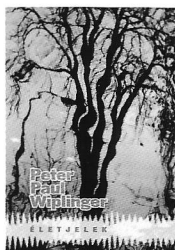
Kalász Márton
Téli bárány
(regény, 2. kiadás)
A/5, keménytablás
272 oldal
1995 Ft

A regény egyszerre lírai emelkedettséggel és dokumentatív pontossággal kíséri végig a magyarországi németiség sorsát. Kalász Márton önéletrajzi regényében megrendítően, lélektanilag is hitelesen ábrázolja szülőföldje tragikus fél évszázadát. A szerzőt 2006-ban Prima-díjjal jutalmazták, ebből az alkalmából jelentettük meg újra a nagyszerű regényt.

Rainer Maria Rilke
Őszi nap
(válogatott versek,
ford.: Réfi János)
Fr/5, keménytablás
92 oldal
1490 Ft

A legújabb magyar válogatás a világhírű osztrák költő, Rainer Maria Rilke (1875-1926) lírai életművéből, Réfi János tolmácsolásában.

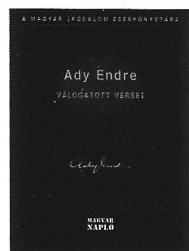
Peter Paul Wiplinger
Életjelek (versek,
ford.: Tölgyesi Gábor)
Fr/5, keménytablás
170 oldal
1995 Ft

Peter Paul Wiplinger író, költő, fotóművész, a kortárs osztrák irodalom egyik legtermékenyebb szerzője. A Magyar Napló Kiadó régi magyar adósságot törleszt Életjelek című kötetének megjelenítésével, amely Wiplingernek az elmúlt négy évtized során született verseiből ad válogatást.

Sneé Péter
Gyuri után
(regény)
A/5, kartonált
250 oldal
1900 Ft

A neves publicista személyes élmények alapján állít emléket Krassó Györgynek, a következetes forradalmárnak, aki hét év börtönnel a háta mögött az 1956-os forradalom örökségéhez a Kádár-korszakban és annak összeomlása idején is hű maradt.

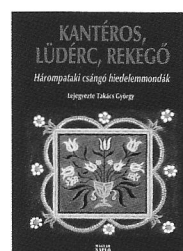
Ady Endre
Válogatott versei
(Szerk.: Alföldy Jenő,
A magyar irodalom
zsebkönyvtára sor.)
A/6, kartonált,
358 oldal
945 Ft

A közkezdelt sorozat újabb darabja Balassi Bálint, József Attila, Kányádi Sándor és Utassy József után Ady Endre Válogatott versei. A sorozat célja, hogy segítséget nyújtson egy-egy magyar régi és kortárs klasszikus életművének megismertetésében. Ady válogatásunkat a költő születésének közelgő 130. évfordulója alkalmából jelentettük meg.

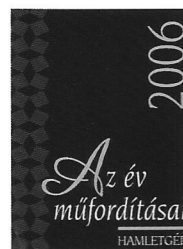
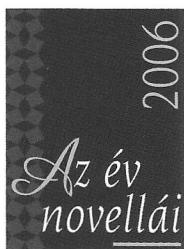
Hollós Péter
Nem lehet nyugtunk
(esszék, cikkek,
tanulmányok)
A/5, kartonált
496 oldal
3360 Ft

A szerző etnográfiai kutatómunkája mellett számos publicisztikai és ismeretterjesztő írást, esszét is megjelentetett a moldvai magyarok művelődéséről, sorsáról, emberjogi helyzetéről. Ezekből állította össze hiánypótló kötetét.

Kantéros, lüderc, rekegő
Hárompataki csángó hiedelemmondák
(Takács György gyűjtése)
CD melléklettel
B/5, keménytablás
650 oldal
4900 Ft

A mondagyűjtemény nemcsak hiánypótló vállalkozása a csángó kultúráról rendelkezésünkre álló tudásnak, hanem az egyetemes magyar folklórnak is rendkívül fontos alapköve.

Az év versei 2006
(szerk. Szentmártoni
János)
Ára: 2499 Ft

Az év esszéi 2006
(szerk. Ekler Andrea –
Rosonczy Ildikó)
Ára: 2499 Ft

Az év novellái 2006
(szerk. Bíró Gergely)
Ára: 2499 Ft

**Az év műfordításai
2006**
Hamletgép
(szerk. Turczí István)
Ára: 3490 Ft

EGYÜTT A MAGYAR ÉS A VILÁGIRODALOM! 34 FOLYÓIRAT LEGJOBB ÍRÁSAI, 138 MAGYAR ÉS 57 KÜLFÖLDI SZERZŐ 4 REPREZENTATÍV ANTOLOGIÁJÁBAN! A kortárs magyar szépirodalom reprezentatív antológiái – hagyományainkhoz híven – az elmúlt év legjobbnak ítélt műveiből nyújtanak színvonalas, sokoldalú válogatást: Az év verseiben ezúttal 73 kortárs költő, a novellaantológiában 32 prózaíró legjobb művei szerepelnek. Az esszéantológia a 2006-os év gondolati körképét tárja az olvasók elé, 33 szerző műveinek tükrében. A műfordítás-kötet a korábbi nagyszerű antológiák új társa. A közelmúlt és a kortárs világirodalom legismertebb alkotóinak életművéből nyújt színvonalas ízelítőt, a legjobb magyar műfordítók tolmácsolásában. A kötetben 57 kiváló alkotó legjobbnak ítélt műveit ismerheti meg a magyar olvasóközönség.

Könyveink kedvezményes áron megvásárolhatók szerkesztőségünkben (Budapest IX., Ferenc krt. 14. I/5., Írott Szó Alapítvány), valamint megrendelhetők könyváruházunkban a www.magyarnaplo.hu weboldalon.

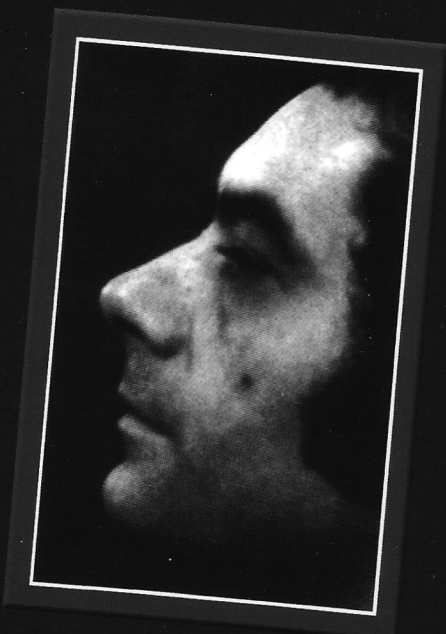
**NEKÜNK ILYEN SORS ADATOTT.
CSOÓRI SÁNDORRAL BESZÉLGET
SZAKOLCZAY LAJOS**
(fényképes album)
20x20 cm-es, keménynyomtatás
kb. 100 oldal, kb. 2000 Ft

A kiváló kritikus és irodalomtörténész, Szokolczay Lajos képekkel, versekkel illusztrált mélyinterjúban mutatja be a nagyhatású Kossuth- és Herder-díjas költő életét és szerteágazó munkásságát, miközben a vidéki gyermekkortól napjainkig valamennyi fontos, személyiségformáló szakmai-emberi életútállomására igyekszik kitérni. Az interjú méltán kapcsolódik a klasszikus irodalmi párbeszéd napjainkban újra fölfelé ívelő hagyományába. Az albumot Csoóri Sándor 77. születésnapja alkalmából jelentjük meg idén februárban, a Magyar Napló folyóirat interjúsorozatának első, könyv alakban megjelenő darabjaként.

A kötet kedvezményesen megvásárolható a Magyar Napló szerkesztőségében (Írott Szó Alapítván, Bp. IX., Ferenc krt. 14. I/5.) és megrendelhető könyváruházunkban a www.magyarnaplo.hu weboldalon.

Csoóri Sándor – Szokolczay Lajos

Nekiünk ilyen sors adatott

Interjú, versek, fotók

Támogatóink:

nka
Nemzeti Kulturális Alap